Ketabton.com

پرله پسې لمبر (۴۳)

پښتنې قبيلې

ليکوال

محقق عبداللطيف طالبي

د افغانستان جمهوريت د علومو اکاډيمي
د پښتو څېړنو بين المللي مرکز
کال ۱۳۷۰ ل ه

د کتاب نوم : پښتني قبيلې

ليکوال : عبداللطيف طالبي

د چاپ ځای : د ښوونې او روزنې مطبعه

د چاپ شمېر : ۱۵۰۰ ټوکه

مهتمم : د سرمحقق مرستيال عبدالجبار نادر

د پوهنو خطاطي د : پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهداء :

د پښتونخوا نامتو او ښاغلي مؤرخ
سید بهادر شاه ظفر کاکاخیل ته .

چې د پښتنو د تاریخ په روښانولو کې یې د قدر وړ خدمتونه کړي دي

د عناوینو فهرست

عنوانونه	مخونه
دلار ښود استاد نظر	الف
تقریظونه	ج
دلیکوال سریزه	او مړی
ابدالیان	۱
ابراهیم خیل	۵
اپریدی	۵
اتوال	۸
اڅکزی	۹
احمدزی	۱۳
ادوزی	۱۵
ادین خیل	۱۵
اسماعیل خیل	۱۶
اسحقزی	۱۶
اکاخیل	۱۸
الکوزی	۱۸
الیزی (علی زی)	۲۰
الیاس خیل	۲۱
امرخیل	۲۱
اندړ	۲۲

عنوانونه	مخونه
اتمانخیل	۲۵
اتمانزی	۲۹
اورکزی	۲۹
اورمړ	۳۳
اوریا خېل	۳٦
بابړ	۳٦
بابکر خیل	۳۸
بابی	۳۸
بارکزی	٤۰
بامیزی	٤۱
بختیاری	٤۱
بړیڅ	٤۲
بلخ یابلیڅ	٥۱
بنګښ	٥۱
بنوڅي	٥٥
بیټنی	٥۸
پره څمکنی	٦٥
پربه	٦٥
پرملیان(فرملیان)	٦٦
پرانګیان	٦۸
پنج پای	٦۹
پښی	٦۹
پوپلزی	۷۱
پیارو خیل	۷۲
ډارن	۱۲

مخونه	عنوانونه
۷۳	ټتا
۷۳	تتور
۷٤	ترکلاڼي (ترکاڼي)
۷۷	تره خیل
۷۷	تره کي
۸۰	ترین
۸۰	تور ترین
۸۲	تڼي
۸۵	توخي
۸۸	توري
۹۰	تیج
۹۱	تیمني
۹۱	تیموري
۹۲	تیتي مده خیل
۹۳	تهو
۹۳	جبارخیل
۹۳	جدون (ګدون)
۹٦	جلال زی
۹٦	جلواڼي
۹٦	جمریاڼي
۹۷	ځاځي
۹۸	ځدراڼ
۱۰۱	ځمند
۱۰۲	ځمکني (څوکني)
۱۰۵	ځولیزي
۱۰۵	ځېنزي

عنوانونه	مخونه

حسن خیل	۱۰۶
خاښی خیل	۱۰۶
خاکوانی دخوگیانی)	۱۰۸
ختټک	۱۰۹
خدرزی	۱۱۷
خرشین	۱۱۷
خروتی	۱۱۸
خایل	۱۲۱
خوگیانی	۱۲۱
خوندی	۱۲٤
خویشکی (خیشکی)	۱۲٤
خوسور	۱۲۷
داوی	۱۲۷
داودزی	۱۲۹
درانی (درانیان)	۱۳۰
درمان یاعبدالرحمن	۱۳۲
دری کوتی	۱۳۳
دفتانی (دوتانی)	۱۳۳
دلازاك	۱۳٤
دوړ	۱۳٦
دستورخیل	۱۳۹
دولت خیل	۱٤۰
دولتزی	۱٤۲
دینارخیل	۱٤۳
رانزی	۱٤۳

عنوانونه	مخونه
رګړ	۱۴۳
زاخیل	۱۴۴
زموخت	۱۴۶
زیرك (ځیرك)	۱۴۶
زیرمانی	۱۴۸
زیرانی	۱۴۸
ساپی	۱۴۹
سالارزی	۱۵۴
ساك (سهاك)	۱۵۵
سبری	۱۵۶
سپندزی	۱۵۷
سپین ترین	۱۵۷
ستانکزی	۱۵۸
ستانی زی	۱۵۸
ستوریانی	۱۵۸
سدوزی	۱۶۰
سرکانړی	۱۶۲
سروانړی	۱۶۲
سرپال	۱۶۴
سړبنی	۱۶۵
سلطان خیل	۱۶۶
سلیمان خیل	۱۶۸
سنتیا	۱۷۲
سنځرخیل	۱۷۲
سوری	۱۷۳

عنوانونه	مخونه
سیدگی (سادات)	۱۷۶
شلمانی	۱۷۸
شمل زی	۱۷۹
شیتک	۱۷۹
شیرانی	۱۸۲
شینواری	۱۸۳
طوطاخیل	۱۸۷
ادریمزی (عبدالرحیم زی)	۱۸۸
علی خیل	۱۸۸
عمرخیل	۱۸۹
عیسی خیل	۱۹۰
عیسی خیل	۱۹۰
غرشین	۱۹۱
غرغښت	۱۹۲
غلجی	۱۹٤
غوریا خېل	۱۹۷
قاضی خیل	۱۹۸
قلندرخیل	۱۹۹
قوال خیل	۱۹۹
کاسی	۲۰۰
کاکړ	۲۰۱
کرلانی	۲۰۷
کړوخیل	۲۱۰
کسابی	۲۱۳
کوتی	۲۱۳

عنوانونه	مخونه

کورم خیل	۲۱۳
ګاړی	۲۱٤
ګبری	۲۱٤
ګګیانړی	۲۱۵
ګنډاپور	۲۱۷
ګوربز	۲۱۹
لیلی یالالی وزیو	۲۲۲
لوانړی (لوهانړی)	۲۲۲
لودیان	۲۲٤
لودین	۲۲٦
ماکو	۲۲٦
ماموند	۲۲٦
متون	۲۲۸
متی زی	۲۲۹
محمد زی	۲۲۹
مروت	۲۳۱
مسعود (مسید)	۲۳۷
مشوانړی	۲٤۱
مشیانی	۲٤٤
معروف خیل	۲٤٦
مقبل	۲٤٦
ملاخیل	۲٤۷
ملکزی	۲٤۸
ملاګوری	۲٤۸
منډړ	۲٤۹

عنوانونه	مخونه
منډوخيل	۲۵۱
منډوزی	۲۵۲
موسی خيل	۲۵۲
مومند	۲۵۲
مهمن زی	۲۵۸
مياخيل	۲٦۰
ميچن خيل	۲٦۱
ميانه	۲٦۲
منګل	۲٦۳
ناصر	۲٦۵
ناغر	۲٦۷
نورزی	۲٦۸
نيازی	۲۷۰
وردګ	۲۷۲
وزير	۲۷٤
هريپال	۲۸٤
هزاربز	۲۸٤
همړ	۲۸٤
هنی	۲۸۵
هوتک	۲۸۷
هوډ	۲۹۱
هوډخيل	۲۹۲
يوسف خيل	۲۹۲
يوسفزی	۲۹۲
نتيجه ګيری	۳۰۲
ماخذونـه او منابع	۳۰٤

دلارښود استاد نظر

دمحترم لطیف طالبي ددغې ډېرې مهمې پروژې په تکمیل سره دآسیا په زړه کې دیوه مهم توکم یعنې پښتنو دپېژندنې دکتاب یو بل پاړکی بشپړشو.

په آسیاکې بهداسې توکمونه نه وي چې دپښتنو په څېر یې هم دپښتنو نسب پوهانو اومورخینو اودبهرنیو توکم پوهانو اومؤرخینو له یوې خوانه ژوره او جدي توجه اوله بلې خوانه یې د تاریخ په پوړیو کې دنظریاتو مختلف متناوب توپیرونه را منځ ته کړي وي . ډېروخت دانظرمسلط وچې ګڼې پښتانه دسامي توکمونو څخه دي د خواجه نعمت الله هروي دمخزن افغاني (۱۰۲۰ هـ. ق) نه نیولې لاترننه پورې دغه نظرته افسانوي نسبلیکونه جوړشوي، افسانوي روایات و رته خلق شوي او حتی په تاریخي ایتمولوژیکه ژبپوهنه کې ورته داسنادوجوړولو کوښښ شوی دی چې د کوثر صاحب طرفان اویوریشیایي ژبې یې ښه مثالونه دي. دتیرې میلادي پېړۍ په نیمایي کې دپښتو دسامي توب موضوع ته د پوهنتني غټه نخښه اړ پایې پوهانو کښېښوده بیادسوالیه پوښتني ځای وروپه وروچلیپا نخښې ونیو. بیا هم چانه تمازدتوکمي نوسره، چادالبانیانوسره اوبالاخره چاهندي الاصل توکمونوسره ارتباط ورکړخو بالاخره داوږدو څېړنو په ترڅ کې روښانه شوه چې پښتانه آریایان او پښتو یوه آریایي ژبه ده .

دپښتنو قبایلو په باب خصوصاً دلویدیځو محققینو دااتکل بیخي په ځای ښکاري چې څه په دې خیال چې پښتانه توکمونه له سامي توکم څخه وي او څه له دې امله چې د ښوونځیو دایجادتروخته قلم دهغوکسانو په لاس و چې دعربي ژبې ترسلطې

الف

لاندي وو زيات پښتني قبايلي نومونه اوښتي اودعربي خوانه راکښل شوي دي .
نواسپړني په‌يو سنغزي اپريتي په‌افريدي‌لوهاني (لوهه=شوق ، اشتها) په لوحاني او داسي نوز په‌نوروا‌وښتي دي چي‌اوس ي‌ي د دغسي اصالت په تيروا‌ودوړو کي‌اچولي دي .
همدارنګه‌دپښتنوپه با ب يوبل‌حقيقت‌هم زياته‌خيرنه‌اوپه‌حقايقواسنادغواړي‌چي دسليمان‌دلرغونواوسيدونکوچي‌په‌اوستايي‌عصرکي‌دسيريماز په‌نامه‌يادېدل‌اودامورګه ساکي‌قبايلوچي‌دپښتني ټولني‌دتعمير يوه بله‌ډيره مهمه‌خښته‌ده‌سره‌پوره‌توپيروشي .
ځيني کسان چي دپښتنوپه‌خير نه‌بوخت ووا‌وپادي داسي نظرور کوي چي پښتانه‌دخومحدودو برخوڅخه‌ځ‌پاره‌شوي‌دي‌مثلاً آمومند ، تر کلاڼي ، يوسفزي .... دغوري‌مرغي‌نه‌دغزني‌اوننګرهارله لاري‌دپېښورپه وادي کي خپاره شوي‌چي هلته دمخه نه ووا‌وپه دي توګه داهغه سيمي‌دي‌چي پښتنونيولي دي . دغه محققين دوله دي ته نه ګوري چي لـه چايي نيولي دي ، دلته چي دمخه دلازاك‌پـراتـه ووهغه څوك دي .همدارنـګه‌دهغوسيمه‌ودير‌پخواني اوسيدونکي سليما نيان څوك‌وو؟ .دغو پوښتنو ته ځواب‌ورکول ديوي بلي پروژي ايجادکوي چي که ددغه مرکزدو مره توفيق په برخه شي داپروسه به هم دکوم محقق په ذريعه بشپړه کړي چي د پښتنو قبايلو تار يخي ميشت ځايونه ، دايزدتاريخونه ، عوامل ، په‌ا جتماعي ګرو پـونو دويشن‌موجبات اوداسي نورراوسپړي .
زه چي دمحترم لطيف طالبي ددغي‌علمي پروژي لاربنو دمشريم ، دغه‌اثرته په ډيره‌درنـه ستړګه‌ګورم. ډيري‌پوښتني به‌له‌محترمو لوستونـکوسره پيداشي‌اودډيرو پوښتنو ځواب به هم خپله په‌دغه اثرکي خصوصاً دهغه په‌سريزه کي ومو ندل شي .
لطيف طالبي‌يوزيار کښ ، دراك‌اودخيړني له عهدي وتـونـکي زلمي د ي دده زياراوزحمت‌دزياتي ستاينى وړدي - زما هم‌چي دلاربنودپه‌حيث‌څه دلاسه‌پوره‌ووپـه دي برخه کي مي‌تري نه دي سپمولـي :
زه دده دغه اثرد‌محقق علمي رتبي ته دترفيع وړبـولم ددغي اثرد ليکلوتبر يـلك ورکوم اوزيات بري ئي غوارم .
سر محقق دوست شينواري

تقریظ

دعلوموا کادمی دپښتو څیړنو دبین‌المللی مرکز محترم ریاست ته!

اول - ددغې پروژې ضرورت:

انسانی ټولنه یوه متحرکه ټولنه ده. په هغې کې دزمانې په تیریدو سره بنسټیز تحولات او اوښتنې رامنځته کیږي. دغه تحولات او اوښتنې په ټولو اقتصادي، اجتماعي، کلتوري، سیاسي، دیني او هنري چارو او برخو کې پیښیږي. اجتماعي - اقتصادي تحولات او اوښتنې هغه وخت چټک او بنسټیز ګامونه اخلي چې په ټولنه کې اجتماعي انقلابات را منځته شي.

په همدې دلیل زموږ په هیواد کې هم بنسټیز تحولات او اوښتنې دافغانی ټولنې په بیلا بیلو قبیلو، قومونو او ملیتونو دهغوی په عرفونو، عادتونو، دودونو او ټولنیزو ارزښتونو کې را منځته شول. دغه اوښتنې او تحولات ډیر سریع او چټک هم دي. توګه اتنوګرافیک او اتنولوجیک څیړنې په خاصه توګه زموږ د سپیڅلي هیواد په دغه اوسني تاریخي مرحله کې داتنوګرا فرانو او نورو اجتماعي علومو پوهانو ډیره عمده د نده جوړوي. دا څکه چې مخکې له هغه څخه چې زموږ دګرانو وروڼو ملیتونو، قومونو او قبیلو، عرف، عادات، خوی بونه او دودونه او اجتماعي او کلتوري ارزښتونه بدلون ومومي او له منځه لاړ شي لازمه ده چې هغوي په کره او دقیقه توګه وڅیړل شي او زموږ دهیواد دویاړ نه ډک تاریخ پاڼو ته وسپارل شي.

پرسیره پردې دنړۍ هر وګړي په خاصه توګه ټول افغانان هیله من دي چې خپل ځان، خپله ریښه، خپل نسب او شجره وپیژني او دخپلو او پردیو ترمنځ فرق وکړي او ځان پرې پوه کړي.

له ښه مرغه د علومو اکادمی دپښتو څیړنو بین المللی مرکز په دغه مشخص مورد کې د موقع سره سم یو او چت او معقول ګام مخ په وړاندې کیښود او دڅیړنو

د دیپارتمنت علمي غړي محترم دمحقق مرستیال عبداللطیف طالبي ته دمحقق علمي رتبې ته دترفیع له پاره د(د پښتني قبیلي) تر عنوان لاندي یې د دوه کلنه تحقیقي پروژه وتیا کله چې دادي اوس بشپړه شویده اوموږ اوتاسو ته یې وړاندي کړي ده زه دغه کار په موقع اوګټور عمل ګڼم.

دویم - ددغې پروژي تحلیل :

مادمحترم عبداللطیف طالبي اثر له سره تر پایه پوري په دقت ولوست. ماله هغه سره له نشانته کارهم وکړ اولارښوونې مې ورته وکړي. مامحترم طالبي یوپوه، متحمل او زیار ایستونکی پښتون بیاموند. زما تر ټولې لار ښوونې یې په ورین تندي ومنلي اولازم اصلاحات او تعدیلات یې په خپل اثر کې راوړل.

دغه اثر له یوې سریزې (٨ مخونو)، دمأخذونو اومنابعو فهرست (٤ مخونو) ؛ دقبایلو نوموونه (٩ مخونو)، نتیجه ګیري (٢ مخونو) څخه برسیره په ٣٤١ مخونو کې لیکل شویدی.

محترم طالبي په سریزه کې دخپلې مسألې (موضوع) بیان کړي ده اودهغه حدود اوثغوریې تاکلي دي. په دغه سریزه کې د موضوع داهمیت بیان اود دغې تحقیقي پروژې هدفونه هم راغلي دي. برسیره پردې، څیړونکي هڅه کړیده چې په سریزه کې ځني سوالونه مطرح کړي چې په متن کې دهغوی له پاره ځوابونه لیدل کیږي. په بله وینا، څیړونکی په دغه څیړنه کې ځانته (فرضیې) لري چې غواړي دڅیړنې په پروسه کې هغه د موجودو شواهدو اومعلوماتو پر بنسټ باندي تایید یارد کړي. په سریزه کې دځنو عمده اومهمو کتابونو اومعتبرو منابعو څخه هم یادونه شویده چې له هغوی څخه ددغې تحقیقي پروژې په اکمال کې ګټه اخیستل شویده. په دغه سریزه کې دڅیړنې دمیتودولوژي یادونه هم شویده او دتحقیق هغه روش منودل شوی دی چې دڅیړنې په بشپړتیا کې ځنې کاراخستل شوي دي اوهغه کتابخانه یې څیړن دوددي. څیړونکي لیکلي دي چې د هیوا د داوسنیو شرایطو له امله یې کتابخانه یې متود ځانته غوره کړیدي. نو په تأسف سره وایي چې دې قادرنه وچې دځینو پښتني قومونو اوقبایلو، خیلو اوښاخونو، کلیو، باندو او استوګنځیو ته لاړ شي، له نږدې نه یې وګوري اودخلکو او سپین ږیرو سره

څېړي وکړي او له هغوي څخه لومړي لاس (دست اول) معلومات راغونډ کړي.

دمړيزې څخه مخکې دپښتنې قبايلونو مونږ په (۹) مخونو کې په الفبايي سيستم تنظيم شوي دي. په متن کې دقبايلو، قومونو او خيلونو نومونه، دهغوي منشأ، دتسميې وجه، نسبي شجرې، دهغوي استوګنځی، شمير، ځينې فوکلوري يا کې افسانې چې دځينو قبايلو منشأ ښيي راغلي او په ځينو مواردو کې دهغوي دودونه، کسب کار او شغل څيړل شوي دي. په نتيجه ګيري کې محقق په حقه سره ددغې څيړنې دښه بشپړتيا دپاره دساحوي تحقيق سپارښتنه کوي. په دغه برخه کې دمتن پر بنسټ باندې د پښتنو قبايلو دپېژندګلو مهم موضوعات يې ايکالوژيکي، حرفوي او تجارتي خصلتونه ښيي او په پاي کې په پولو پيښنهادونو لاس پورې کوي.

دريم- داثر ارزيابي او دکانديد ترفيع:

۱- دغه اثر په روانه پښتو ليکل شوي ده او عبارتونه يې ابهام او تعقيد نلري.

۲- دغه اثر دکافي فوتنوتونو او مأخذونو لرونکی دي چې په معياري او منل شوي اصلوب ليکل شوي دي.

۳- په دغه اثر کې له مهمو او معتبرو منابعو او آثارو څخه ګټه اخيستل شوي ده.

٤- دغه اثر ديوې علمي-تحقيقي رسالې په دول سريزه، متن او نتيجه ګيري لري.

٥- په دغه اثر کې ديوه علمي-تحقيقي منل شوي څيړندوی څخه کار اخستل شوي دي

٦- دغه اثر دپښتنې قبيلو عمده ښاخونه او خيلونه او دهغوي منشأ، شجرې، استوګنځی، کسب او شغل او ځيني دودونه ښيي.

نو داثر دپورتنيو خصوصياتو دډرلو دلو سره که څيري محترم عبدالطيف طالبي دمحقق علمي رتبې ته دترفيع دپاوه نور ټول شرايط دعلومو داکادمۍ د قانون او مقرراتو سره سم پوره کړي وي زه دغه اثر دهغه دترفيع دپاره دمحقق علمي رتبې ته کافي بولم او دهغه دترفيع سپارښتنه کوم.

پوهاند دوکتور الف شاه محمد راڼا
دکابل پوهنتون دعلمي چارو مرستيال

تقریظ

د پښتو څیړنو د بین المللی مرکز محترم ریاست ته !

ستاسی د رسمی لیک په اساس می د ښاغلی عبداللطیف طالبی کښلی اثر (پښتنی قبیلی) وکوت تردی کتنی وروسته وایم چی :

د پښتنو قبایلو څیړنه له کابو څلورو سوو کالو راپه دی خوا د پښتنو نسابانو ، مورخینو ، د سیمی د مورخینو او هم د څینو ختیځ پوهانو له خوا را روانه ده په لسگونو کتابونه اور سایل په دی خصوص کی په پښتو ، پارسی ، عربی ، اردو ، انگریزی او آلمانی ژبو کښل شوی دی او لا په دی لاره کی نور کارونه هم پاتی دی چی د پښتو څیړنو بین المللی مرکز غوندی یوه علمی موسسه باید د دی ساحی د کارونو پاتی برخی د نوي میتود ولوژی په رڼا کی وڅیړی او تیرو کارونو ته په انتقادی نظر وگوری او دا کارونه د علم له غوښتنو سره سم د تاریخی واقعیتونو پر بنا بشپړ کړی .

د تیرو کارونو انتقادی څیړنه ځکه ضرور ده چی د پښتنو د تاریخ او انسابو په زړو کتابونو کی د پښتنو د انسابو په باب راغلو خبرو کی واقعیتونه په افسانو کی داسی سره مروړل شوی دی چی د سمو او ناسمو بیلول یی سره گران کړی دی .

زموږ د پخوانیو نسابانو یوه غلطی دا هم ده چی د لومړیو دریو اسلامی پیړیو روحانی مشران بیټنی ، سړه بن او اسماعیل یی د پښتنو د زیاترو قبایلو نیکونه گڼلی دی حال دا چی د تاریخی اسنادو په بناد پښتنو د سیاسی شهرت آغاز له اتمی میلادی سدی څخه د مخه دی نو څنگه کیدای شی چی د اولادونو د سیاسی شهرت رهبنی دی

و

یی ترا تمی هجری پیری دمخه تللی وی او پلرونه نیکه‌گان دی یی په کابولسمه هجری سدی کی پیدا شوی وی ؟

دغه پیتنی ، اسماعیل او سره بن چی پارکی یی تذکرة الاولیاء او پټی خزانی راوړی دی په هیڅ منطقی دلیل د تړلو موجود و پښتنو نیکه‌گان نه‌شی بلل کیدای بلکی داخلک د اسلام په صدر کی د پښتنو روحانی مشران دی چی پښتنانه احترام ورته لری . که فرض کړو چی موږ د دغو موجود وزیاتو قبایلو لړی په دغو دریوتنو پوری ونښلوو نوایا دا په زرها وو قبیلی او خیلونه چی اوس په پښتنو کی شته داګرد په دی زرو کالونو کی راپیداشوی دی ، دومره انکشاف یی کړی دی له افغانستانه سوبیره د منطقی په هیواد ونوکی تیت شوی دی؟

د پښتنو نیکه‌گانو بیټنی ، سره بن او غرغښت نومونه دیر پخوانی او له اسلام نه په دیرو دمخنیو زمانو پوری اړه لری چی نسابانو په غلطه د اسلام د صدر د زمانو خلک بللی دی او په لومړیو اسلامی پیریو کی یی د پښتنو له روحانی مشرانو شیخ بیټنی ، اسماعیل او سره بن سره ګډ کړی دی نه شیخ بیټنی بیټ نیکه دی او نه د پښتنو دومره قبایل پری پوری تړل کیدای شی .

له لوړی تشریح څخه زما مقصد دادی چی د پښتنو قبایلو د څیړنی په خصوص کی لا دیر کارونه زموږ مخی ته پراته دی او دیری مغلقی او پیچلی موضوعګانی لا شته چی موږ یی باید حل کړو . زه اوس په داده زړه داویلای شم چی د ښاغلی طالبی او نورو دغسی پروژو تکمیل ته ضرورت شته او نوری دغسی پروژی هم باید په کامل دقت دساحوی ریسرچ له لیاری بشپړی شی . دحاضری پروژی څخه نګرنی داسی ښودلای شم :

۱ـ داکتاب چی پښتنی قبیلو معرفی ته وقف شوی دی په دی معرفی کی ددوو سوو په شاوخوا کی پښتنی قبیلی ښوول شوی دی . داښوونه دغه لاندی مزایانور هم لری :

الف ـ دهری قبیلی دنسبی اړیکو په باب څیړنی شوی دی .

ب ـ دقبیلی داوسیدو ځای او جغرافی موقعیت یی پکی ښکاره کړی دی .

ج ـ دامکان ترحده دهری قبیلې دخیلونو یادونه شوی ده .

۲ـ دکتاب بحثونه له نسبي څېړنو سربېره دتاریخي اسنادو او جغرافیایي معلوماتو د راغونډ و او له پلوه هم په زړه پورې دي اوځینې داسې جغرافي معلومات یې هم پکې راوړي دي چې عامو څېړونکوته یې پیدا کول ګران وو .

۳ ـ دپروژې دتحقیق میتود په زړه پورې دی ، مأخذونه او منابع یې په خپل ځای ښوولي دي له ماخذ واو منابعو څخه یې دمواد و په اخیستنه کې دمعاصر تحقیق له روښو نو سره سمه استفاده کړې . ده دتحقیق د روش له پلوه هم دا اثرموږ په ښو آثاروکې درولای شو .

٤ ـ دپښتنوقبایلود څېړنې او معرفۍ په باب خو په نوروژبو په پنډ پنډ کتابونه لیکل شوي دي په پښتوکې که له ترجمو تېرشونو په دې خصوص کې تألیف شوي پښتورسایل او کتابونه په ډېر ومحد ودو معلوماتو دي او یا په څو مقالو پورې محدو دیږي نو دا کتاب په خپل دغه حجم سره په دې خاصه موضوع کې په پښتو ژبه ښه او منسجم تالیف شوی کتاب دی .

۵ ـ دښاغلي طالبي پروژه د پښتو څېړنو د بین المللي مرکزله ضرور تونو سره سم د مرکزله تحقیقي پروګرامونو سره سم کښل شوی ده .

په پای کې زه ددې پروژې کارونه ښه او په زړه پورې ارزیابي کوم او ښاغلي طالبي پسوی د محقق علمي رتبې دترفیع مستحق بولم .

دپښتو څېړنو له بین المللي مرکزڅخه په درناوی هیله کیږي چې له ښاغلي طالبي څخه مننه وکړي چې په یکړځان یې دومره لویه پروژه په بریالي ډول سرته رسولې ده .

په درناوی

معاون سرمحقق زلمی هیوادمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیکوال سریزه

په دغه اثر (پښتنی قبیلی) کی دهغه ستر ملیت په باب اتنیکه څیړنه شوې ده چې دیر لرغونی او بډای تاریخی سوابق لری او موږ یې دپخوانیو اوزړو متونو له مخې دبکهت په نامه پیژنو چې یو آریایی قوم دی اوژبه یې هم دهندواروپایی یا آریایی اویا په بل عبارت دلویدیځوآریایی ژبوپه کورنی کی داخله او په هغوکی دباختری ژبوپه جمله کی یوه ژوندی ادبی ژبه ده.

آریائیان دانسانانویوه خورا مهمه دله ده چې له پیریو پیریوراهسی داوږ مدنیت خاوندان دی اودختیزاولویدیزلوی ملتونه ددوی له پښت څخه راوتلی دی.

دآریائیانواصلی ټاټوبی آریانا ویجه بنودل شوی ده چې دپامیراوږی ځمکی اودآمو سرچینی وی چې د آریانا ویجه مانا دآریائیانوځمکه یاداصیلانواو نجیبانو هیوادده.

دغه آریائی قومونه وروسته له خپل لرغونی آریانا ویجه څخه خپاره اوپه بخدی اوباختر کی یې یوښکلی مدنیت جوړکړی چې ددغه لیږدزمانه تاریخ پوهان دمیلاد څخه (٤٠٠٠) کاله دمخه اټکلوي.

څرنګه چې د زمانی په تیریدو سره ددوی شمیرزیات شواودغه ځمکی هم ورباندی تنګی شوی نوآریایی قومونوله بخدی اویا باختر څخه ختیزاولویدیزته سره خپاره شول چې موږدامرکزی آریائیان پردری برخوویشلای شو.

۱ ـ مرکزی اوباختری آریائیان چې ددوی دهندوکش په شمالی اوجنوبی لمنوکی استوګنه درلوده اوزموږدهیواد په غرواودښتوکی سره خپاره شول چې

لومړی

داباسین له څنډو د آمو او د خراسان تر دښتو پورې ددوی اصلي مرکزي هیواد و او بلخ، تخارستان، هرات، اراکوزیا، کابل، کندهار، سګستان او خراسان ددوی د مرکزي هیواد مشهورې برخې وې. دغه قبایل د مرکزي او باختري آریائیانو په نامه سره یادیږي.

۲ - د آریائیانو یوه بله ډله له بلخه د جنوب لوېدیز خوا ته د هریوا (هرات) پر خوا له خراسانه تیره شوه، د پارس خاورې یې ونیولې او اوسنی ایران یې تشکیل کړ چې دوی د میلاد څخه د مخه په ایران کې د ماد په نامه سلطنت جوړ کړ.

د آریائیانو دریمه ډله د باختر او هندکش له شا او خوا څخه د کابل، خیبر او نورو لارو څخه تیره شوه او د اباسین او ګنګا تر منځ یې یو ځلانده مدنیت جوړ کړ. د د غو هندي آریائیانو لیږدیدنه هم له څوارلسم قبل المیلاد پیړۍ څخه پیل کیږي.

ددوی یو مشهور دیني کتاب (ویدا) تر اوسه پورې پاتې دی چې د آریایي قومونو په تاریخ کې ډیر اهمیت لري. دغه کتاب چې د میلاد څخه (۱۴۰۰) کاله د مخه لیکل شوی دی د پښتون قوم د پیژندنې په باب یې ګټې نه دی.

په دغو آریایي قبیلو کې موږ یوازې د پکهت د قبیلې سره سر او کار لرو چې نوم یې په ریګویدا کې راغلی دی او دا خورګندوي چې دا اولس د میلاد نه (۱۴۰۰) کاله پخوا هم موجود و. په ویدا کې پکتهاد پښتنو د پاچاهۍ ډول او د پکهت د قوم نوم څو ځایه او په پرله پسې او مکرره توګه راغلی دی چې دلته د مثال له پاره د ویدا ځینې فقرې او جملې راوړو چې په هغو کې د پکهت = پښتون نوم یاد شوی دی.

«ای اندرا! ته ډیر لوی یې له تا څخه غوارم چې موږ ته پوره ځواک راکړې لکه مدهه پاتې تیا او نیپاتې تیا (ددوو شاعرانو نومونه دي) ته چې دې ورکړي دي هغسې چې د کنوا تیراود تراسادسیو شهزاده او پکته او داسا وراجا ته دې چې ورکړي دي.»

پاد ویدا په یوه بله سندره کې چې راغلي دي:

«ای اسوتانو! پر خپلو جنګیالیو سپاره شئ، پر خپل طلایي پلاز کښینئ ای هغو خلکو چې تاسو بډایان یاست هغه مرستې چې تاسې د پکته او ادریګو سره

وکړی نوبا بهرو له خپلو دوستانو څخه بیل شو.»

په پورتنیو دوو مثالونو کې د پکهت نوم په څرګند ډول ذکر شوی دی.

هغه وخت چې د پکهت قبیله د خپل لومړنی لیږد په وخت کې د هندوکش سهیلي برخې ته راکوزه شوه نو ورو ورو دا ریانا په جنوب ختیز وسیمو کې میشته شول چې د دوی سیمه په پکتیا، پښتیخا، پختیښا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا په نومونو سره یاده شوه لکه چې د یونان مشهور مورخ هیرودوت (۴۸۴-۴۲۵ ق.م) هم په خپله مشهوره جغرافیا کې د پښتو ذکر کړی او د پښتنو هیواد د پکتیکا په نامه یاد وی چې د اندوس پر غاړه واقع دی او خلک یې ډیر غښتلي او میړنی دی.

د یونان یوه بل جغرافیالیکونکی بطلیموس کلودیوس هم د پښتنو هیواد «پکتین» یاد کړی دی. دی وایي چې پکتین د پارو پامیزاد جنوب ته دی او دا ځای د پکتیانو اصلي مسکن دی.

بطلیموس چې تر هیرودوت را وروسته د دوهمې میلادي پیړی په لومړی نیمایی کې ژوندی و په څرګنده توګه د پښتنو هیواد د اباسین او داځینی ښکاری چې په دغه وخت کې هم د پښتون شهرت په نړی کې ډیر و او دا قوم هرچا پیژانده. د اسلام په وایلو کې د پښتنو د هیواد په باب بارتولد وایي:

سلمانان سارداتو د هم پاچا په (۸۴۲ ـ ق. م) یوه مخروطی ستنه جوړه کړې وه چې پر هغې ستنې تراوسه د بختي او ښانو انځورونه شته او د پارس د تخت جمشید په ډیر لیک کې هم دوی د دغه بختي او ښه سره لیدل کیږی چې دلته د بختي څخه مقصد د پښت کلمه ده چې پښتنو باندی اطلاقیږی. (۱)

د پښت، پخت، پکتیکا، پښتیخا، پختیخا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا نومو نه د پښتو په کلاسیکو ادبیاتو کې هم ار غو نتو ب لری چې په دغه باب لومړنی اثر ښکارندوی غوري (۶۹د-۶۰۲ ه. ق) قصیده ده چې هلته د پښتو نخا په لیک دود راغلی دی. لکه چې وایي:

---

(۱) عبدالحی حبیبی، د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی ټوک ۱۹-۴۷ مخونه.

پښتونخا ښکلي زلمي چي زغلي هندته

نراغليه پېغلي کاندي اتڼونه(۱)

همدارازدسليمان ماکوپه تذکرة الاولياء کي دغه کلمه دپښتنخاپه بڼه راغلي ده لکه چي وايي:

«په سن دولس شپږسوه دهجري تللي وم اودپښتنخا په راغواوکليوګرځيدم اومراقد داولياواواصليانومي پلټل» (۲)

همدا رازدپټې خزانې په سريزه کي دپښتنخااودباباهوتلک (۶۶۱-۷۴۰ه.ق) په اشعاروکي هم دري ځايه د(پښتونخوا) په ليک دودراغلي دي(۳).

همدارازنوروداسي ډيرمثالونه په لاس کي لروچي زموږدپورتني ادعاوولپاره ښه ثبوت کيداي شي.

وروسته ترهغه چي توليدي قواووپرمختګ وکړله بلي خواددغوپښتنوپه شميرکي زياتوالي راغی نوددوی يوشميرډلي په غوراودسليمان په غرونواوهم ددوی ګڼ شميردهيواد په بيلابيلوبرخوکي ميشته شوي. همدارازيوشمير پښتانه په ديارلسمه عيسوي پيړۍ کي دغزنی، پېښور، کوهاټ، بنواوکابل په شاوخواکي ميشته شول اوحتي ځيني يي يي داوسني پاکستان نه تيرشول او دهند په پراخواوارتوورشو ګانوکي ترښګاله پوري ورسيدل چي ددغو پښتنوله جملي څخه يي ځينو په هندکي پياوړي پښتني دولتونه جوړکړل چي دسور يانو، لوديانو، غلجيانو او کړلانيو دولتونه دهند په تاريخ کي مشهوردي.

پښتنوچي دتاريخ په بيلابيلوپړاوونوکي يي بيلابيل قبيلوي جوړښتونه درلودل په عنعنوي توګه په لاندنيوپنځوستروتوانيزوګروپونوويشل شوي دي چي دغه پنځه په ستري ډلي عبارت دي له:

۱ - غورغښتي پښتانه:

---

(۱) محمدهوتک پټه خزانه، داديياتواوبشري علوموپوهنځي د کابل پوهنتون، ۱۳۵۶ کال-۲۷ مخ.

(۲) سليمان ماکو تذکرة الاولياء ۱۹ مخ

(۳) محمد هوتک بن داود، پټه خزانه ۵ -۶ مخونه.

۲- سربني پښتانه.

۳- کرلانۍ پښتانه .

٤- بیټني پښتانه .

٥- متوزي پښتانه چې غلجي اولودي پښتانه تري مقصد دی .

دغه پنځه ډلې په ډیروښاخونو، څانگو اوخیلونو باندې ویشل شوی دی چې په متن کې ده ریوه تو لنیزگروپ په ښاخونو، څانگو اوخیلونو باندې بشپړ اومفصل معلومات وړاندې شوي دي :

که څه هم دپښتنوقبایلوپه باب دهیوادپه دننه اودهیوادڅخه بهر داوږدو کالونو راهیسې څه ناڅه څیړنې روانې دي، خودغه څیړنې په تیټ اوپرك ډول سرته رسیدلې دي اومنظمه بڼه نه لري : په دغه برخه کې ځینوپښت پوهانو (نسب پیژندونکو) تریوه حده پورې کار کړی دی چې زه دمثال په توگه دپټې محمد حیات خان د تاریخ حیات افغاني، دحاجي زردارخان ناغردصولت افغاني، دشیرمحمدخان گنډاپوردتواریخ خورشید جهان ، دسیدبهادرشاه ظفرکاکاخیل د پښتانه د تاریخ په رڼا کې ، دحافظ الملك نواب حافظ رحمت خان بریښ دخلاصة الانساب او ځینونورو کتابونویادونه کوم چې تریوی اندازې پورې یې په دغه برخه کې رڼا اچولې ده ، خودوی کارمنظمه بڼه نه درلوده.

ماپه دغه پروژه کې دساحوي ریسرچ (څیړنې) دامکان دنشتوالي اومحدودیتونوسره سره هڅه کړې ده چې زموږدگران هیوادديوه ستر ملیت یعنې پښتنواود هغوی داتنوگرافیکوخصوصیاتوپه باب هراړخیزه څیړنه وکړم. څرنگه چې د پښتوڅیړنوبین المللي مرکزدپښتنودفرهنگ، ادب، تاریخ او اتنوگرافۍ په باب څیړنې کوی نوله دی کبله دپښتنې قبیلې هم یوله هغوعمده اوغوره پروژوڅخه دی چې په هغې کې دپښتنوبیلابیلې قبیلې، خیلونه اوڅانگې، ددوی داستوگنې ځایونه ، شمیراوترممکنې اندازې پورې دودونه پیژندل کیدای شي اوڅرنگه چې د نوی عصردبداون سره سم زاړه قبیلوی مناسبات له مینځه ځي نوله دی کبله چې د پښتنې

پنځم

قبیلو نومونه او تاریخي پس منظر خوندي پاتې شوي وي نو دا کار ګټور وګڼل شو او دیوې علمي - تحقیقي پروژې په توګه تر لاس لاندې ونیول شو.

که څه هم تر زیاتې اندازې پورې د پښتنو د قبیلو د بشپړو لړلو پاره د اخیرنو په کتابو او کتابخانه یې تحقیقاتو او پلټنو ولاړه ده خو د ځینو هغو موادو څخه چې ساحوي ریسرچ پرې شوي دي هم ګټه اخیستل شوې ده او د هغو موسسو څخه هم مرسته غوښتل شوې ده چې په غیر مستقیمه توګه د دغې پروژې مواد برابروي.

د دغه اثر د الفباء په ترتیب منظم شوی او تقریباً د (۲۰۰) په شاوخوا کې د هغو قبیلو ذکر پکې شوی چې په لره او بره پښتونخوا کې اوسیږي. همدا راز د دغو قبیلو څیړنه د پنځو پښتنو ټولنیز و ګروپونو په چوکاټ کې ترسره شوې ده. په همدې ډول هڅه شوې ده چې د دوی د نسب شجرې هم ذکر شي چې په دغه باب د ځینو قبیلو د سپین ږیرو او مشرانو سره د نژدې څخه اړیکې نیول شوي دي همدا راز د پښتنو کوچي قبیلو ذکر هم پکې راغلی دی او تر ممکنې اندازې پورې د قبیلو د تسمیې وجه هم په پام کې نیول شوې ده. که څه هم په پښتنو قبیلو کې د انومونه اکثره یا د اسلامي دورې دي یا پخواني نومونه په اسلامي نومونو بدل شوي دي خو یو شمیر داسې نومونه هم شته چې بشپړه توګه یې د آریایي دورې جوړښت ساتلی دی. په دغه لړ کې داسې نومونه هم شته چې تر اوسه پورې نه دی معلوم چې ریښه یې په کومې ژبې پورې اړه لري او غالباً به دا هغې آریایي ژبې سره اړه لري چې باختري ژبې یې ز یږولې دي. البته دا خبره باید سرسري ونه بلل شي چې د قبیلو نومونه په تصادفي ډول نه دي ایښودل شوي بلکې مسئله په دې برخه کې ډیره ژوره او جدي ده. د هر خیل او پښې نوم ځانته اساس او فولکلور لري او د غه نومونه په اېتمولوژیکه ساحه کې ځان ډیرو لرغونو زمانو ته رسوي.

همدا راز په پښتنې قبیلو کې د نورو قبیلو څېړو د ینې خپلوي هم سپېڅلې بلل شوې ده او خپل قدسیت یې تر اوسه پورې په خپل پخوانۍ بڼې سره ساتلی دی. په پښتنو قبیلو کې د وینو خپلوي په بشپړه توګه پالله کیږي او دا پالنه د پلار -

شپږم

واکې د روابطو تابع ده یعنې د پلار خپلوان چې د تربرونو په نامه یادیږي یو له بله سره د وینې خپلوان ګڼل کیږي او هغه کسان چې د وینې خپلوي سره لري نو د وی د غچ اخیستلو په وخت کې د امکانیت پوره غاړه لري چې د وینې د شریک والی ننګه وکړي.

د پښتنو د قبیلوي اړیکو په ساحه کې خپلوي مهم رول لوبوي یعنې یو خیل د بل خیل سره د خپلوۍ له کبله سره نژدې کیږي لکه په ځینو مواردو کې د یوه خیل د ښځې د بل خیل نارینه وو ته واده شي یا د دوو خیلو نو ترمنځ د یرې ښځې سره واده شوي دي. نو پردغه اصل د یوه او بل خیل ترمینځ د خپلوي مزې سره ټینګ شي.

په همدې توګه په پښتنې قبیلو کې د قبیلوي تشکیلاتو دریم اصل ګوندي رابطه ده. ګوندي د قبیلوي تشکیلاتو یو خاص سیستم دی په دغه سیستم کې خیلونه پرته له دې چې د خیل یا ټبر نسبي اړیکې په نظر کې ونیسي په هغه کې داخلیږي چې د وی دغې اتحاد یې ته ګوندوایي لکه په کرلاني پښتنو کې تراوسه پورې هم د تور او سپین او ګاړي او سمل په نامه ګوندونه موجود دي. په پښتنو کې خو واړه ګوندونه بیخي زیات حاکم دي.

څلورم اصل چې د نړی په ټولو قبایلو کې مشترک مفهوم لري هغه الحاق یا ادغام دی چې په څه توګه خیلونه یو بل سره ګډیږي او په پښتني خیلونو کې د اعرف د یو مثالونه لري لکه چې خیشکي، مهمنزي او اتمان خیل سره الحاق شوي دي یا د جدون قبیلې د سالار او منصور خانګي چې د غوغښتو څخه بیلې شوي او د یوسفزیو سره ملحقې شوي دي او داسې نور ...

په دغه څیړنه کې ما د یو شمیر معتبرو مأخذونو لکه حیات افغاني، صولت افغاني، تواریخ خورشید جهان، پښتانه د تاریخ په رڼا کې او همدارازد قومونو او قبایلو وزارت د یو شمیر چاپ شوو کتابونو څخه ګټه اخیستې ده، خو بیا هم څرنګه چې د ساحوي ریسرچ امکان زمینه برابره نه وه نو ښایي ځینې نیمګړ تیاوې په دغه څیړنه کې موجودې وي. هیله من یم چې زما دغه اثر په د هغه محققینو له پاره چې د پښتنو د قبیلو د پیژندنې په باب څیړنه کوي څه ناڅه مرسته وکړي:

اووم

په پای کې زه د خپل لارښود استاد ښاغلي سرمحقق دوست شینواري څخه د ده د علمي ارزښتمنو لارښوونو څخه چې ماته یې د دغې علمي پروژې په برخه کې کړې دي شکریه اداکوم. همدارازپه خپل وار سره د کابل پوهنتون علمي مرستیال ښاغلي دوکتور الفشاه محمدران او ښاغلي د سرمحقق مرستیال زلمي هیوادمل د هغو علمي مرستو ستاینه کوم چې زما سره یې د دغه کتاب د ایکلو په برخه کې کړي دي.

په درناوی

عبداللطیف طالبي

د پښتو څیړنو د بین المللی مرکز

د ریسرچ دیپارتمنت غړی

اتم

PROPERTY OF ACKU 3526

ابدالیان

ابدالیان دافغانستان په تاریخ کی یو ډیر نامتو ټبر دی چی دنامه ریښه یی د(۴۰۰م) شاوخوا کی سپین پوستی آریایی قبیلی ته چی اپتل (Aptal) یا هپتالی نومیږی رسیږی چی دغی قبیلی په باختر او تخارستان کی یو غښتلی دولت جوړ کړی او د برتانوی دایرةالمعارف په استناد مورخانو یی نوم وابدلوی هم راوړی دی (۱) چی په تاریخونو کی یی بیلابیل شکلونه هپتل (اودل) = ابدل = یفتل ضبط دی.

دابدال په باب زیات افسانوی روایات هم شته چی دلته یی اخیستل بی ځایه ده دی: روایتونه وایی چی داسلامی دوری په تاریخ کی لومړی نامتو سړی چی د (ابدال= اودل) په نامه یاد شوی دی دپښتنی قبیلو مشهور نیکه دی چی د خپل نامتو کهول سره دسلیمان په غره کی اوسیده. دی دترین زوی، دشرخبون لمسی او دسړبن کړوسی دی او دده نوم په پښتو ادبیاتو او پخوانیو نسخو کی (اودل) او د جمع منسوب په صورت (اودلی= ابدال) ضبط دی چی د (۴۴۰هـ) یا (۱۰۴۸ م) کلونو په شاوخوا کی یی پښتانه قبایل پر ځان را ټول کړی وو او دده له ټوکمه ملک سلیمان دعیسی زوی چی په زیرك سره مشهور و پښتنی قبیلی د سلیمان له غره څخه د کندهار سیمی ته بوتلی او هلته یی میشته کړی او دخپل ژوند په پای کی یی خپل زوی ملك بارك پر مشری کښیناوه او تر بارك وروسته د زیرك بل زوی ملك پوپل خپل نفوذ (داوسنی بلوچستان) تر شال او ژبه پوری ورساوه او دپنځه شپیته کالو تر مشرتوب وروسته د (۸۹) کلونو په عمر مړ شو.

---

(۱) عبدالروف بینوا، دافغانستان نومیالی، لومړی توك ۳۴ مخ.

داسې فولکلوري روايتونه هم شته چې په لومړي سر کې دابدال نوم بل څه و، خو کله چې نوموړی دخواجه احمد ابدال چشتي حضور ته ورغی او دهغه خدمت ته یې ملاوتړله نوهغه دابدال لقب ورکړ چې دهغه ورځې څخه په دغه نامه سره مشهور شو چې اولاده یې دابداليانو په نوم سره يادیږي او پښتانه په خپلې ورځنی محاوره کې ابدال داودل په نامه سره هم یادوي (۱) خو دا روایت افسانوي ارزښت لري.

داسې روايت هم موجود دی هغه وخت چې دابدال دپلار ترین دمړینې وخت نژدې شو نو ويې غوښتل چې دخپلو دریو زامنو دجملې نه يعنې (ابدال، سپین او تور) له جملې څخه يوه تن دخپل ځای دنيولوله پاره و ټاکي همداوچې دتور او سپين د خپگان سره سره يې ابدال په خپل ځای وټاکه.

په (پښتانه د تاريخ په رڼا کې) لیکل شوي دي چې ابدال یا اودل د (٤٢٠هـ) کال په شاوخوا کې ژوند کاوه.

ویل کیږي چې دابدال ترمړینې وروسته رځر دخپلې کورنۍ مشر شو اوده دخپلو زامنو د جملې څخه خپل مشر زوی عیسی په خپل ځای وټاکه.

دعیسی دزامنو له جملې نه سليمان ترټولو پوه او هوښیارسړی ونو ځکه دی په (زيرك) سره مشهور شو چې تراوسه پورې هم پښتانه هوښیار سړي ته ځيرك وايي. که څه هم عیسی دميرك په نامه مشر زوی در اود، خو سليمان يې دهوښیارۍ له کبله په خپل ځای وټاکه. دزيرك په څلورو زامنو کې مشر بارك نو میده او پلار دی دکورنۍ مشر وټاکلی وخو څه موده وروسته مشري دپوپلزی ته ورغله. (۲)

احمد شاه ابدالي چې دپوپلزيو دښاخ دسدوزو دخانګې څخه و د (۱۷٤۷) نه تر (۱۷۷۳) ع کاله پورې يوه اویه امپراتوري جوړه کړه:

درانيان چې دسړبن په ټولنيز گروپ پورې اړه لري په دووسترو خانګو يعنې ځيرك او پنج پای باندې ویشل شوي دي چې شجره یې په لاندې ډول ده:

(۱) محمد حيات خان، حيات افغانی، دلطيف طالبي اوفرهاد ظريفي ژباړه دقبايلو نشرات، ۱۳٦۲ کال - ۲۰٦ مخ

(۲) حيات افغانی ۲۰٦ - ۲۰۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

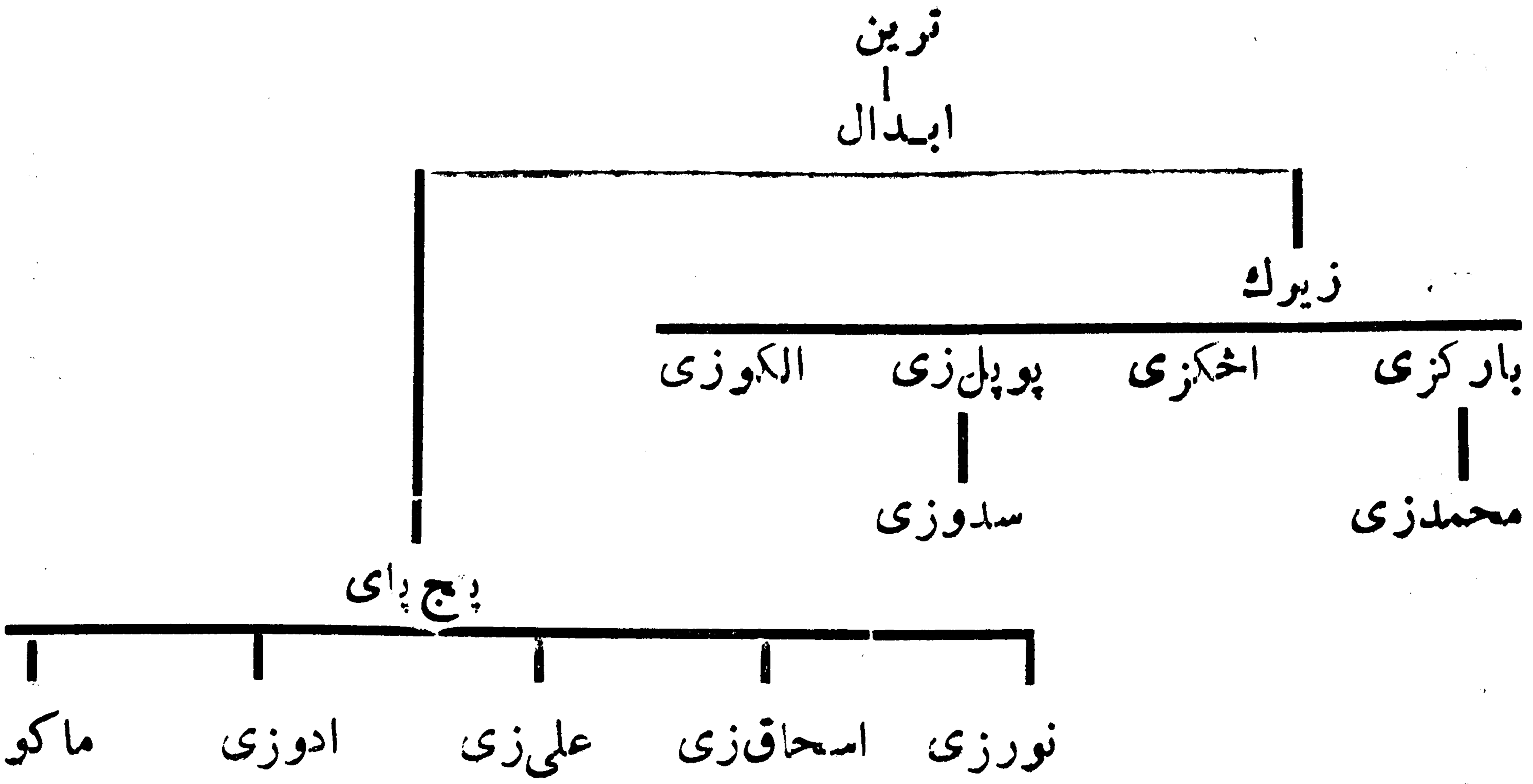

دابدالیو کورنۍ د(۱۷۴۷م) نه تر(۱۸۱۸م) پورې(۱) په افغانستان باندې حکومت وکړ چې وروسته بیا حکومت بارکزیو اود هغو دیوې څانګې محمدزیو په لاس کې و(۲).

په ملتان کې میشته ابدالیان :

هغه ابدالي پښتانه چې د کندهار له شا اوخوا څخه یې مهاجرتونه کړي دي اوپه ملتان کې میشته شوي اوس زموږ په زمانه کې د ملتاني پټهانانو یا افغانانو په نامه یادیږي . په دوی کې هم د نورو پښتنو په شان د (زی) او (خیل) کلمه موجوده ده . په تاریخ کې ملتان ته دابدالیانو تګ پوره معلوم نه دی . خو د ځینو شواهدو له مخې داسې عقیده څرګندیږي چې دوی ملتان ته د هند د مغلي واکمن عالمګیر اورنګزیب اوشاه عالم په وخت کې تللي دي . داسې روایت هم موجود دی چې دابدالیانو څخه لومړی ځل په ملتان کې د جمند یا زمند ښاخونه میشته شول او کله چې دغه پښتانه ابدالیان ملتان ته وکوچیدل هلته په رانګپور ګهریان واله کې میشته شول دوی به د تجارت له لارې خپل ژوند تامیناوه . د ابدالیانو هر ښاخ چې په ملتان کې میشته و ځان ته یې بیل بیل خانان درلودل . کله چې په ملتان کې د ابدالیانو شمیر زیات او پیاوړی شو نو د ځمند له ښاخ سربیره د زراعتي مسلو له کبله شخړې رامنځ ته شوې او په پای کې

(۱) شیر رحمن دور، معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور، ۹۴ مخ.

(۲) سید بهادر شاه ظفر کاکاخیل، پښتانه د تاریخ په رڼا کې، لاهور ۱۹۶۵، زمانه پرنټنګ پرس ۱۲۸۱ مخ.

د دوی ترمنځ خونړی جګړې و شوې اود ځمندپر ښاخ بریالی شول اود جمند یا(زمند) ښاخ ډیر خلك ووژل شول پاتی یې له ملتان څخه وایستل او په دغه ځای باندې ابدالیانوخپله قبضه ټینګه کړه . کله چې د دغو پیښوخبرد ډیلی دربارته ورسید نوله هغه ځایه یې دابدالیانودخارجیدوفرمان صادرکړهغه وخت چې د ابدالیانو دغه خبرواوریدنو هلك پلك شول . ددې خپل درې تنه استازې دډیلی پاچادربارته واستول او هلته یې دخپلوګناووعفوه وغوښتنه دډیلی پاچادو مره نرم شوچې ددوی په کور نیو باندې یې تیری بند کړ ، خو ابدالی خانان اومشران یې تر دویم امره پورې بندیان کړل :

کله چې په دکن کې مرهټه وواونوروو مغولی دربارپر ضد په ښا وت لاس پورې کړ او خوځله یې مغولی لښکروته ما تې ورکړې نو په هغه وخت کې د ابدالی قبیلې قیدیا نوله بندې خا نې نه دوتلوغوښتنه وکړه چې دوی ته ددې زمینه برابره کړې چې د مرهټه وواونورو باغیانوسره وجنګیږې هماغه وچې دوخت د ضرورت اوغوښتنې په اساس ددوی غوښتنه ومنل شوه او دیوه پوځ په ملګرتیا ابدالیا ن هم د دکن خوا ته لاړل اوپه نوموړو جګړو کې یې له ځا نه دومره زړورتیا اومیړانه وښودله چې مغولی و اکمن له هغوی نه خوشحاله اودوی ته یې د یرخلعتونه او بخشونه ورکړل اوبیا بیر ته ملتا ن ته ستا نه شول چې له هماغه وخته دغه خلك ځمکه وال اودملتان په ښا او خوا کې د جا یدادونو او ځمکوخاوندا ن دي :

دنواب مظفرخان په دوران کې چې دملتان ډیر مشهور نواب ودلاهوروالی رنجیت سنګهه په ملتان باندې تسلط وموند اونواب مظفرخان شهید شو. په ۱۸۷۵ بکرما جیتی کال کې سکانو په ملتان باندې تسلط ټینګ کړ اوهغه پښتانه چې دسکانو له عام قتل څخه خرندې پاتې شوې وو له ملتان څخه ولیږدیدل اودنواب محمدخان بهادر خیل سدوزی سیمو یعنې منکیرا اوبکهرته را غلل او کله چې منکیرا درنجیت - سنګهه لاس ته ور غله هغوی په دیره جاتوپه تیره بیا په دیره اسمعیل خان کې میشته شول (۱)

(۱) حیات افغانی ۲٤۱ مخ .

ابراهیم خیل

زموږ تو کم پوهان ابراهیم خیل د غلجیو پښتو له ټولنیز ګروپ څخه شمیري ددوی زیات شمیر د کابل ولایت دېغمان په او لسوالي، دوردګو ولایت د میدان ښار په شاوخوا د پکتیاولایت د ګردیز ښار په سهیلي برخه اود افغانستان په ځینو نورو برخو کې استوګنه لري .

دلغمان ولایت دقرغیو په اولسوالي کې هم یوشمیر ابراهیم خیل استوګنه لري چې شمیر یې په نوموړي ولایت کې د مرکزي احصائیې د ۱۳۶۰ کال داحصا یې له مخې د (۱۷۱۹) تنو په شااو خوا کې ښودل شوي دي

داسې ویل کیږي چې ابراهیم خیل دسلیمانخیلو دقبیلې یو څانګه ده (۱)

اپریدي

دوی د کرلاڼ په ټولنیز ګروپ کې شامل دي . دیوه افسانوي روایت مطابق داپریدو د مشر نیکه نوم عثمان وچې دیوه واقعې په وجه په اپریدي سره مشهور شو. حقیقت دادی چې دایوه ډیره پخوانۍ او مشهوره قبیله ده چې د(۵۰۰) ق . م په شا او خوا کې یوناني مؤرخ هرودوټ چې د پښتنو دکومو ځلورو قبیلو ذکر کړی دی په هغو کې دیوې قبیلې نوم « اپېړیتي » هم یا دشوی اودا یپي ریتي کلمه داپریدي سره دفقه اللغت په اساس مطابقت موندلی شي (۲)

اپریدي په خیبر دره ، کوهاټ اوتیرا کې میشته دي. ددوی دختیځ خواته پوله د ختکو سره لګیدلې ده ، جنوب ته یې اورکزي او بنګښ اود سپین غره څوکې، لویدیځ ته یې شینواري اوشمال ته یې دمومندو سیمه پرته ده .

---

(۱) معلومات مختصر در بارهٔ اقوام وقبایل ولایت سرحدی کشور ، د۱۵ مخ چارت.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکي ، ۱۳۷۸ مخ .

دخیبر دری په استوګنو قبیلو کې اپریدي ډیر زړورا و توریالي خلک دي.
دوی په هروخت کې داستعماري ځواکونو پرضد پراخه مبارزې کړې دي.
په اوسني وخت کې داپریدیو قبیله په اتومشهورو ښاخونوبانديی ویشله شوی چې هر یو ښاخ یې ډیرې ځانګې لري اوهغه دادي:

۱ـ ملک دین خیل: چې په باړه، میدان، شولوبر، تند، چوره، کجوري، خیبردره اوشدلی کې استوګنه لري:

۲ـ قنبرخیل: په کاهودره، شولوبر، ناوه، برشولوبر، باړه اوکجوري کې میشته دي

۳ـ کوکي خیل:

په دوه توري، تورځپري، راجګل، مخ رښې، لاله چینه او دجمرود نه تر علي مسجده پورې اوسیږي.

٤ـ زخه خیل:

دخیبر په دره، ځپرې کدو، بازار، الچه، کرمنه، پراګت، بنکو، شنه کمر، توره ویاله، بوکار، سنده پل اوشدلی کې استوګنه لري.

۵ـ سه پای:

په باړه، ترخوکش، سنده پل، لګړي او کجوري کې اوسیږي.

٦ـ کمر خیل:

په ګړي، ځاوخ، تخته کې، غلام علي، بغری، وچ پل، چهل ګزي، میرو دره او کموزي کې استوګنه لري. (۱)

۷ـ اکاخیل:

په باړه، ګلي خیل، وران، کجوري او داکاخیلو په میره کې او سیږي.

۸ـ آدم خیل:

په اخوردره او میدان کې اوسیږي. داپریدیو قبیله په عمومي توګه په یوه

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۵۹ـ ۶۰ مخونه

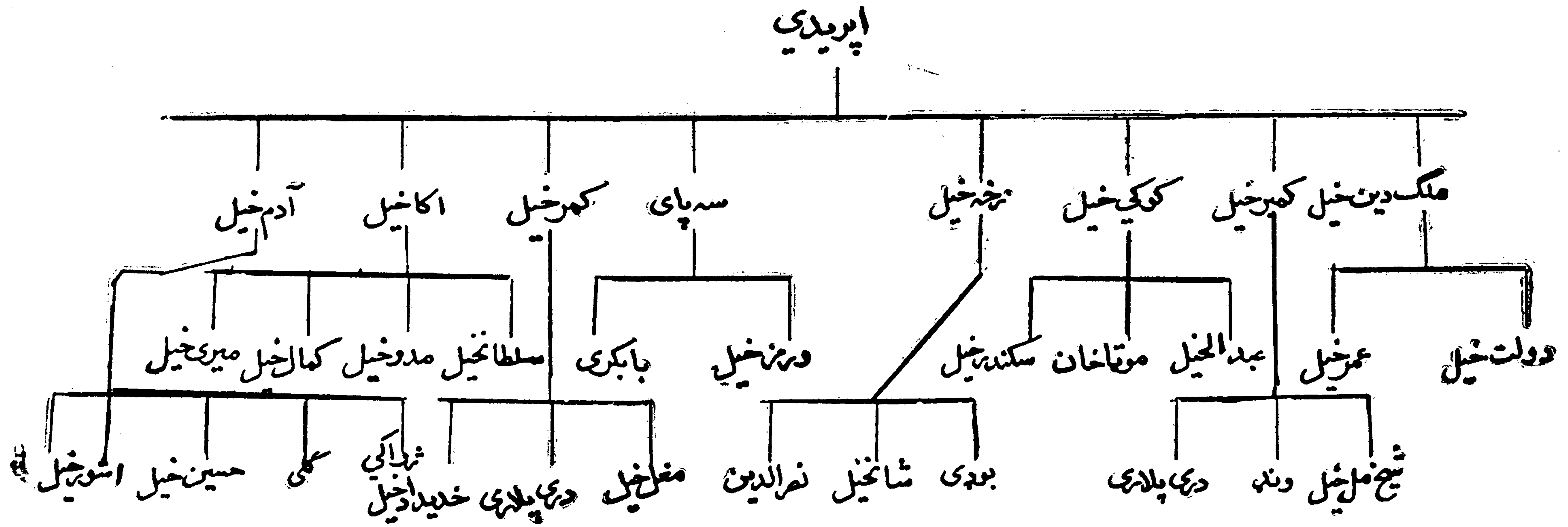
اپریدی
ملک دین خیل
کمبر خیل
کوکی خیل
زخہ خیل
سپای
کمر خیل
اکا خیل
آدم خیل
دولت خیل
عمر خیل
عبد الخیل
موتاخان
سکندہ خیل
ورمز خیل
بابکری
سلطانخیل
مدو خیل
کمال خیل
میری خیل
شیخ مل خیل
وند
دری پلاری
بوبی
شا خیل
نصرالدین
مغل خیل
دری پلاری
خدیداد خیل
ترا کی
کلی
حسین خیل
اشو خیل

غرنی سیمه کی ژوندکوی دغه قبیله په دوواداری واحد ونوکی تنظیمه شوی ده یوه دخیبر ایجنسی چی اکثریت یی اپریدی دی او په ۱۹۶۱ ع کال کی ددوی شمیر (۲۷۵۳۱۲) تنه ښودل شوی دی .

بله د کوهاټ په ضلعه کی چی هلته آدم خیل اپریدی استوگنه لری اودوی تخمینی شمیر (۳۹۸۷۵) تنه ښودل شوی دی. همدارازپه آدم خیلوپوری مربوط بله یوه څانگه حسن خیل د پېښور په ضلعه کی استوگنه لری او په ۱۹۶۱ م کال کی ددوی شیمرد (۲٤۰۰۰) زره تنوپه شاوخواکی ښودل شوی دی .(۱)

دلنډی کوتل ، باړه ، جمرود او اخورډری تجارتی مرکزونه داپرید یو په سیمه کی موقعیت لری اودغه خلك زیاتره په تنگودرو اوغرنیوسیموکی استوگنه لری.

ددوی د کرنی ځمکی ډیری نه دی ، نوځکه اکثره د کابل او پېښورترمینځ په سوداگری بوخت دی .

ددوی تر مینځ دوه قبیلوی فراکسیونونه (گوند ونه) موجود دی چی دسمل اوگاری په نامه سره یادیږی: ملك دین خیل ، ذخه خیل ، اکاخیل ، سپای اوکمر- خیل په سمل گوندی اوکمبرخیل او کوکی خیل په گاری گوندی اوآدم خیل په کوم قبیلوی فرکسیون پوری اړه نلری .

په عمومی توگه داپریدیو سیمه په څلورو جغرا فیا یی برخوویشلی شوی ده چی دخیبردری ، دبازاردره ، داخوردری اود پېښور د ضلعی اودخیبردغرو تر دلړی ترمنځ میدان څخه عبارت دی (۲).

اتـــوال

ځلجی پښتانه اوپه اندړوپوری یوه تړلی څانگه ده چی زیات شمیر یی د زابل دولایت ددای چوپان په اولسوالی کی استوگنه لری اوشمیر یی د ۱۳۶۰ کال

---

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پشتونستان ۶۰ ر ۶۱ مخونه .

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ٤۱ مخ.

د مرکزي احصاییې د شمیرې په اساس د (۱۸۵۰۰) تنو په شا او خوا کې مېښ دل شوي دي (۱) په پخوا وختونو کې د دوی زیات شمیر کوچیاني ژوند دراود. دوی به د موسي خیلو اند روسره یو ځای د مني په موسم کې د ناور او مالستان له غرونو څخه شلګر او قره باغ ته راښکته کیدل او له دې ځایه به یې د کندهار خواته لیږد کاوه. (۲) خو اوس دوی زیاتره کلیوالي ژوند غوره کړی دی.

اڅکزی

د پښتني قبیلو په لړ کې یوه مهمه قبیله د اڅکزیو غیرتي او جنګیالی قبیله ده چې زموږ پښت پوهان دوی د سړبن د ترېن لنیز ګروپ څخه شمیري. اڅکزي چې په اصل کې دراني پښتانه او د څېرک د ځانګې څخه دي یو شمیر یې په افغانستان او بله برخه یې د دیورند کرښې څخه پورې، خوا ژوند کوي.

اڅکزي په لومړي سر کې په دوو ښاخونو ویشل شوي دي چې ګوجین او بادین نومیږي. د ګوجین څانګې په لاندې ډول دي: حمیدزي، ملی زي، اشیزي، عثمان زي، علي زي، نصرت زي، غني زي او صالح زي:

همدارازد بادین ښاخ هم په لاندنیو څانګو ویشل شوی دی: کاکوزي، غیبي زي، شمشوزي، پیرعلی زي او پانیزي:

هغه اڅکزي چې په افغانستان کې میشته دي نو دوی په سپین بولدك، ریګ، کندهار، هلمند، اروزګان او هرات کې اوسیږي او هغه اڅکزي چې د دیورند د کرښې پورې خوا استوګنه لري نو هغوی په ګلستان، کوزك، خواجه عمران او غاني، پښین او توبه کې ژوند کوي:

مشهور انګریزي مورخ مونټ سټوارټ الفنسټن په خپل اثر (د کابل سلطنت بیان) کې لیکي: (اڅکزي اکثره کروند ګر او پوونده دي که څه

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام ولایات سرحدی کشور ۱۱ او ۸۷ مخونه.
(۲) آریانا دایرة المعارف، دوهم ټوک، ۱۳۳۰ کال ۳۹۱ مخ.

هم یوه اندازه ځمکه لری خو دځپل ژوند لپا ره په ځمکی اتکـاء نه لـری. دد وی څاروی دخواجه عمران په غرونو او دتوبی پـه هسکه سیمه کی ساتـل کیـږی ، په داسی حال کی چی اوښان یی د شوراوك دشمال ختیـځ په شګـلنه سیمه کی پوول کیږی. اڅکزی پر داسی ځمکه پراته دی چی یا خو لغړ غرونه دی او یا سپیره داګونه او یا هم خالصی شګی. ددوی دکرنی ځمکی ډیری لږی دی :

په کندهار ولایت پوری مربوط اڅکزی دسپین بولدك په اولسوالی ، دریګ په علاقه-داری ، دخاکریز په اولسوالی ، ددامان په اولسوالی او دکندهار پـه مرکز کی اوسیږی چی شمیر یی په کندهار کی (د ۱۳۶۰) کال داحصائیی له مخی (۴۲۹۳۸)تنه ښودل شوی دی. همدا راز هغه شمیر اڅکزیان چی دهلمند په ولایت کی استوګنه لری نو دوی دهلمند دولایت په مرکز دناد علی په اولسوالی، دګرمسیر په اولسوالی او دناوه بارکزایی په اولسوالی کی استوګنه لری او ټول شمیر یی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۶۹۶۵) تنو ته رسیږی.

دهرات په ولایت کـی اوسیدونکـی اڅکـزی په انجیل، پښتـون زرغـون، ګاران او دغوریانو په اولسوالیو کی استوګنه لری چـی ټول شمیر یی د ۱۳۶۰ کال دمرکزی احصائیی له مخی په دغه ولایت کی ۶۲۲۴ تنه ښودل شوی دی.

دارزګان په ولایت کی اڅکـزی په ترین کوټ ، دچوره په اولسوالی، دخاص ارزګان په اولسوالی، دګزاب په اولسوالی، دکجران په اولسوالی، دشهید حساس په اولسوالی ، ددهراود په اولسوالی او دنیش په علاقه داری کـی اوسیږی چی ټول شمیر یی په دغه ولایت کی (۷۰۴۴۳) تنه ښودل شوی دی :

ددوی اکثـره خلك دکـرنی او مالداری په چا رو بوخت دی خو دکنـدهار اڅکزی دکرنی نه پرته دسوداګری په چارو هم بوخت دی. په کابل کی استوګن اڅکزی اکثره دلیلامی بوټانو او جامو دوکانونه لری. ددوی دکوچیانو شمیر هم زیات دی. لنده دا چی دهیواد په لویـدیځ او جنوب لویدیځو ولایتونو کی ددوی شمیر دمرکزی احصائیی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۱۳۴۶۶۹)تنه ښودل شوی دی.

اڅکزیانو دتاریخ په اوږدو کی دښکیلاکګرو او استعماری ځواکونوسره ډیر جنګیدلی او دخپل هیواد په آزادی کی یی دهر دول سرښندنوڅخه ډډه نه ده کړی چی په تاریخ کی ددوی مبارزی او کارنامی په زرینو کرښوسره ثبت دی .

ددغوستروسبارزینو په جمله کی چی د انګریزانو پرخلاف یی ډیری توری وهلی دی یوهم غازی عبداله خان اڅکزی دی چی د کابل د(۱۹٤۱) م کال پـه پاڅون کی یی انګریزی ښکیلا کګروته مرګونی ګوزارونه ورکړی دی چی دده ویاړلی نوم هیڅ یوپه وطن مین شاه زلمی نه شی هیرولی .

همداراز دسهیلی پښتونخوا په ملی آزادی پښونکـی غورځنګ کـی د خان ـ عبدالصمدخان اڅکزی اوخان محمدایوب خان اڅکزی مبارزی دلرواوبرو پښتنو دتاریخ یوځلانده باب دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

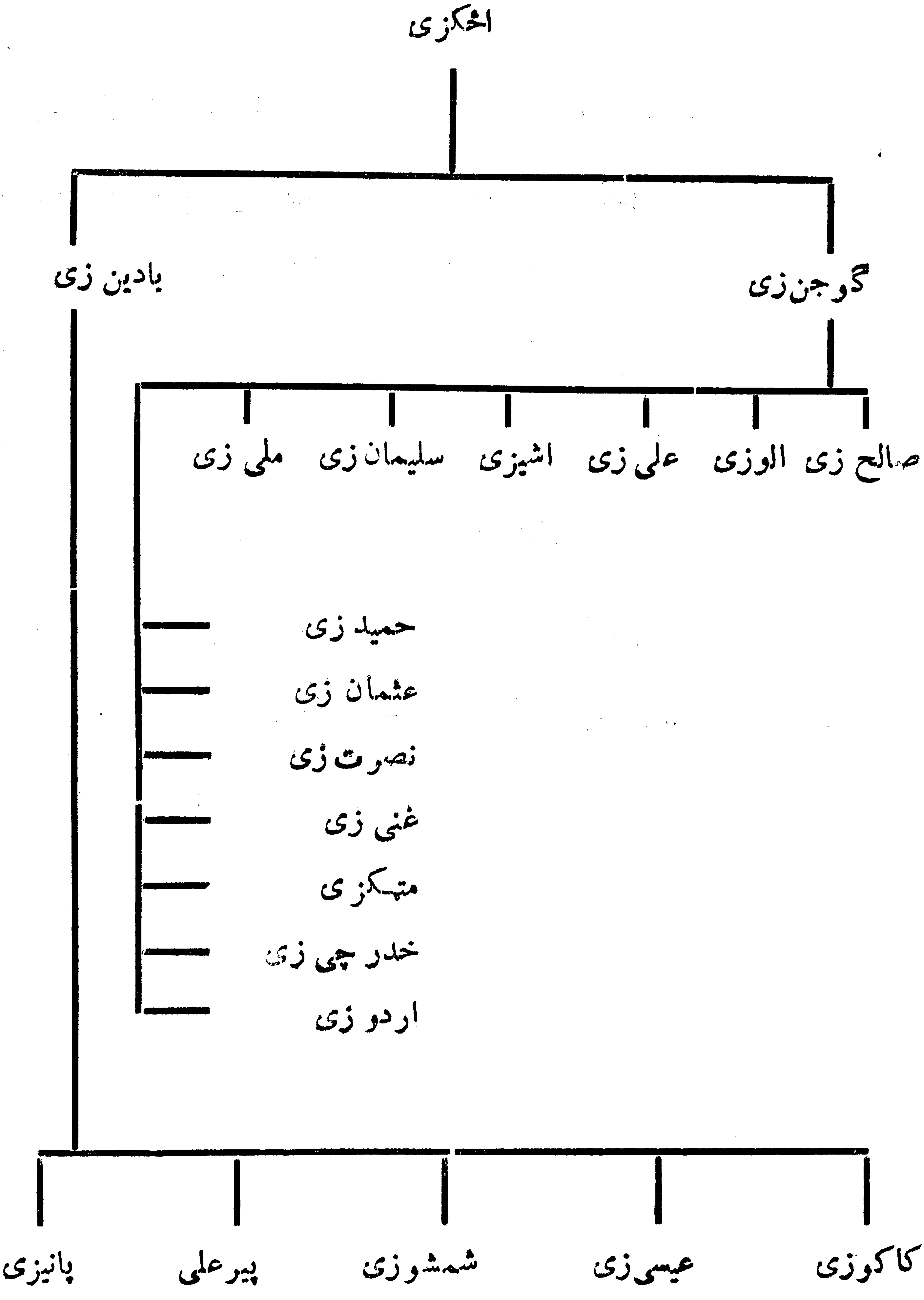

احمد زی

احمد زی په اصل کی غلجی پښتانه او په سلیمانخیلو ورگډیږی، خو تـن د خپلی قبیلی څخـه دلیری والی اود شمېر د ډیروالی پـه سبب د سلیمانخیلو څخه جلاشمېرل کیږی دغی قبیلی اکثره خلـك د گردیز په شمال ختیځ او جنوب کی استوگنه لری: دغه قبیله دپکتیا ولایت دمهمو قبیلو په ډله کی راځی. دپکتیاولایت احمد زی دمنگلو، توتاخیلو ، ځدرانو، زرمت اودلوگر دولایت سره پوله‌لری ددغی‌قبیلی‌یوشمېر خلـك د کوچیانو پهٔ دول ژوند کوی اود دوی زیا ت شمېر د لوگردولایت دازری، التمور، سرخ آب، داوبازك په دښته‌اومحمدآغـه کی‌ژوند کوی اوددوی یوشمېر دننگرهار او لغمان په ولا یتونوکی هم استوگنه لری .

ددوی یوه پیاوړی څانگه دموسی خیلو په نا مـه سره شهرت لری چی اکثره خلـك یی کوچیان دی او ډیر زرور او جنگیا لی خلـك دی. (۱)

د ۱۳۵٤ کال درپوټ له مخی ددوی شمېر په پکتیا کی (٤۳۲٤۸) تنه‌ښودل شوی دی. همدا راز دننگرهار ولا یت په مرکز کی د دو ی شمېر (۲۳٤۰) تنه ؛ په‌حصارك غلزایی کی (۱٦٥) تنه دکامی په‌اولسوالی کی(۲۱۷٤)تنه‌اودسره‌رود ، په‌اولسوالی کی (۱٥۷۰) تنـه‌ښودل‌شوی‌دی .

د احمدزیو څینی څا نگی‌اوخیلونه‌په لاندی‌دول دی: الله دین‌خیل، عیسی‌خیل ، یحیی‌خیل، څنډی خیل، موسی‌خیل، ابراهیم‌خیل، معروف خیل، جبا ر خیل، صتانکزی‌او عبدالرحیم زی ، چی دغـه څا نگی بیا په لاند نیوکو چنیو خیلو نو ویشل شوی دی چی الله دین خیل پـه باد ین خیلو او کوچی خیلو عیسی‌خیل پـه سادو خیلو، بازوخیلو، محمد علی خیلو، پا دشاه خیلو، خوا جه خیلو، تـوره خیلو، اومانی خیلو .

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ٥۱ مخ

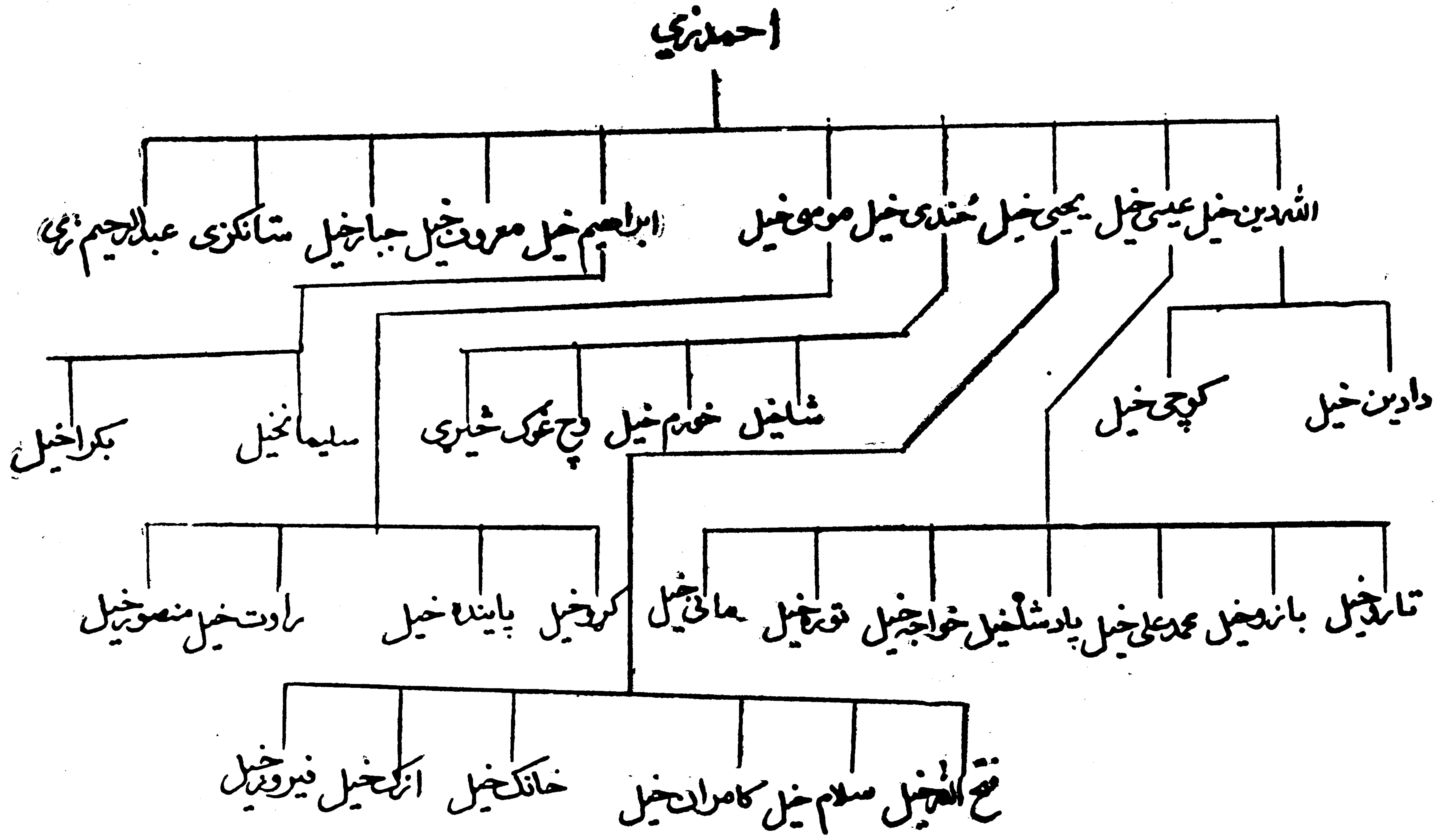
احمدزی
اللهدین خیل
عیسی خیل
یحیی خیل
ښندی خیل
موسی خیل
ابراهیم خیل
معروف خیل
جبار خیل
ستانکزی
عبدالرحیم زی
دادین خیل
کوچی خیل
شا خیل
خدم خیل
وچ
عوک
شیری
سلیمان خیل
بکراخیل
تار خیل
باز خیل
محمدعلی خیل
بادشا خیل
خواجه خیل
نور خیل
مانی خیل
کره خیل
باینده خیل
رادت خیل
منصور خیل
فتح الله خیل
سلام خیل
کامران خیل
خانک خیل
از خیل
فیروز خیل

يحيى خيل

په فتح اله خيلو ، سلام خيلو ، کامران خيلو ، خانه خيلو ، ازلک خيلو ، او فيروز خيلو ويشل شوي دي.

ځنډي خيل :

په شاه خيلو او خورم خيلو ويشل شوي دي.

موسی خيل : په کړو خيلو ، پاينده خيلو ، راوت خيلو او منصور خيلو ويشل شوي دي.

معروف خيل : په بادين خيلو ، شکر خيلو ، محمد خيلو ، عبدالرحمن خيلو او سرکي خيلو باندې ويشل شوي دي .

پته دې پاتې نه وي چې يوشمير احمدزي په مزار شريف ، بغلان ، کندز ، هرات ، فارياب او پروان کې هم استوګنه لري .

ادوزي

دوی سړبنی پښتانه او د پنځ پای دخانګی پوری اړه لري . د دغې قبيلې شمير پنځه زره کورنی ښودل شوی دی . دوی د کندهار د معروف په اولسوالی دار وزګان ولايت د دهراود په اولسوالی او همدارازد هلمند په ګرمسير کې ميشته دي(۱)

د شوروی اتحاد د تاشکند ديوه عالم ستانيشفسکی ها تنوګرافيکو معلوماتو له مخې د شلمی پيړی په نيمايی کی د دوی شمير (۱۳۰) زره تنه ښودل شوی دي :

ادين خيل

ادين خيل غلجي پښتانه دي او په سليمان خيلو ورګډ يږي د دوی اکثريت د پکتيکا په مرکز شرنه او د پکتيا د ولايت د زرمت په اولسوالی کی استوګنه لري يوشمير ادين خيل دغزنی ولايت د ګيرو په علاقداری کې هم استوګنه لري .(۲)

(۱) حيات افغاني - ۲۲۷ مخ .

(۱)معلومات مختصر در باره اقوام قبايل ولايت کشور ۶۲۰ مخ .

اسماعیل خیل

اسماعیل خیل د کرلان په ټولنیز گروپ کی شامل دی . دوی د پکتیا ولایت د خوست په لویه اولسوالی کی د شمل سیند په جنوبی کندومندوزیو ته نژدی استوگنه لری . لویدیځ ته یی ځدران اوجنوب ته یی د تڼیوقبیله موقعیت لری . د مندوزیو د قبیلی په ختیځ اودشمل دسیندپه شمالی غندوکی هم اسماعیل خیل استوگنه لری . د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د مرکزی احصائیی د سرشمیرنی له مخی (۱۶۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . ددوی عمده شغل کرنه ده او یو شمیر خلک یی په دولتی چاروهم بوخت دی(۱) :

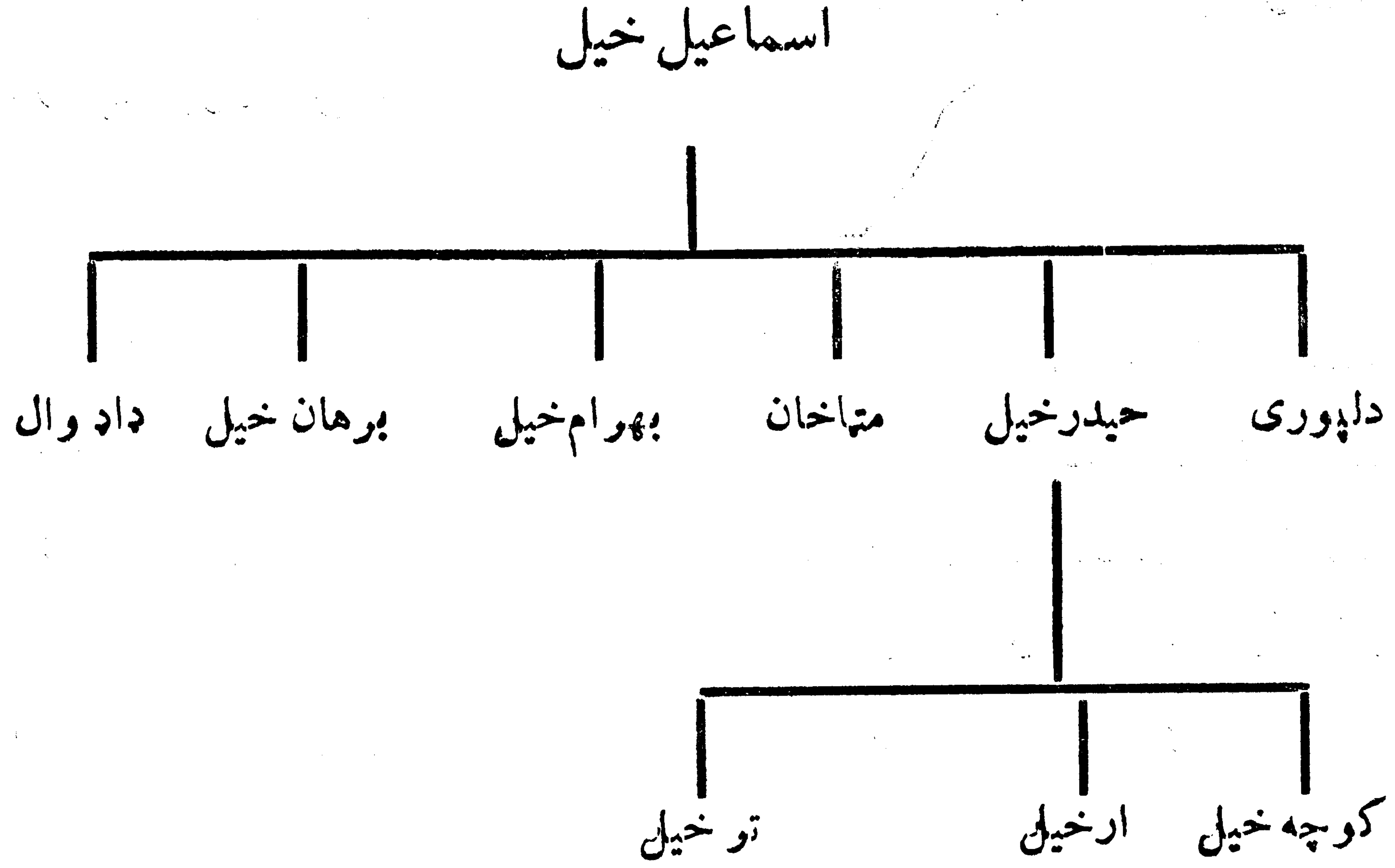

اسحق زی (ساکزی)

دوی د نسب د شجری له پلوه د سړبن په ټولنیز گروپ کی شامل دی چی عموماً د کوچیانو په دول ژوند کوی ددوی . په افغانستان کی په لاندی توگه میشته دی :

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ، ۶۳ مخ .

د کندهار په ولایت کې :

د کندهار په مرکز، د میوند په اولسوالی، د پنجوایی په اولسوالی، او د معروف په اولسوالی کې چې ټول شمیر یې د کندهار په ولایت کې د ۱۳۶۰ کال د احصائیې له مخې (۳۵٤۲٤) تنه دی .

۲ - د هلمند په ولایت کې :

د هلمند په مرکز، د کجکي په اولسوالی، د ریګستان په علاقه داری، د خانشین په اولسوالی، د نوزاد په اولسوالی او د نهر سراج په اولسوالی کې استوګنه لري چې ټول شمیر یې په نوموړي ولایت کې (٥٢٥٢٨) تنه بنودل شوی دی .

۳ - د فراه په ولایت کې :

د فراه د ولایت په مرکز او د لاش جوین په اولسوالی کې استوګنه لري چې ټول شمیر یې په نوموړي ولایت کې (١٤٨٣٩) تنه ښودل شوي دی (١)

٤ - د هرات په ولایت کې :

په هرات کې د وی د انجیل په اولسوالی، د پښتو ز زرغون په اولسوالی، د ګلران په اولسوالی، د کشک په اولسوالی، د غوریانو په اولسوالی او د کهسان په اولسوالی کې استو- ګنه لري چې ټول شمیر یې په نوموړي ولایت کې (١٢٠٤٢) تنه ښودل شوی دی چې په دی اساس د هیواد په لویدیځو ولایتونو کې د دوی مجموعي شمیر (١١٤٨٣٣) تنو ته رسیږي.

حیات افغانی لیکي: اسحاق زی د کندهار او لویدیځ ته په شګلنه سیمه کې دارغنداب د سین په غاړه د بست تر کلاپوري او همدا راز شوسیمې یې د چلک د سیمې په ښکتني برخه کې چې د هلمند د سیند په ختیځه غاړه کې دی استوګنه لري. ځینې خلک چې د ځمکو خاوندان دي د په فراه، شین ډنډ، لاش او جوین، د هرات جنوب لویدیځ، د سیستان شمال او هم ځینې یې په هرات کې میشته دي.

---

(١) معلومات مختصر در باره اقوام سرحدی کشور- ۲۷ مخ .

کله چې زه په ١٣٥٦ کال کې میمنې ته تللی وم د میمنې د ښار په لوید یځ پنځه کیلومتری کې مالیو شمیر کوچیان ولید ل چې په کیږدیو کې اوسیدل او ځانونه یې اسحاقزي پښتانه معرفي کړ ل اووېل یې چې دوی اوړی او ژمی هملته اوسیږي او کوم بل ځای ته لیږدنه کوي (لیکوال)

الیزی (علی زی)

الیزی سربنی پښتانه دی اوددرانیانو دپنځ پای دښاخ څخه شمیرل کیږی اکثره یی دهلمند دولایت دناد علی، کجکی، بغران، موسی کلا، گرمسیر اودنوزاد په اولسوالیو کی استوګنه لری. ددوی نه پرته دوی دارزګان، کندهار، فراه اودهرات په ولایتونو کی هم په لاندی ډول استوګنه لری:

۱ ـ دارزګان په ولایت کی: دګزاب اوشهرستان په اولسوالیو کی.

۲ ـ دکندهار په ولایت کی:

دکندهار په مرکز، دداماں په اولسوالی، دمیوند په اولسوالی، دارغستان په اولسوالی اودمعروف په اولسوالی کی.

۳ ـ دفراه په ولایت کی:

دبالابلوک په اولسوالی اودفراه دولایت په مرکز کی.

دهرات په ولایت کی:

دانجیل په اولسوالی، دګوزری په اولسوالی، دکشک په اولسوالی، دغوریانو په اولسوالی، دزنده‌جان په اولسوالی، دکهسان په اولسوالی، دادرسکن په اولسوالی اودشین ډنډ په اولسوالی کی.

دالیزیو اوالکوزیو ترمینځ پوله یوازی دهلمند سیند دی. ددوی سیمه هم دالکوزیو دسیمی سره ورته والی لری. ددغی قبیلی څوځانګی په پنجاب کی هم میشته دي. ددغه ښاخ یوه کورنی دراولپنډی دضلعی په اسلام ګړه کی دحسن ابدال څخه دری میله ختیځ خواته استوګنه لری.

دوی اکثره دکرنی په چارو بوخت دی. ددوی ټول شمیر په لویدیځ اوجنوب لویدیځ افغانستان کی د ۱۳۶۰ کال دمرکزی احصائیی له مخی (۲۱۴۹۵۵) تنو ته رسیدلی.

همدارازدشوروی اتحاد نامتوپوه ستانیشفسکی په حواله د(۲۰)پیړی په نیمایی کی یې شمیر (۱۵۰) زره تنه ښودل شوی دی .

الیاس خیل

دوی غلجي پښتانه دي . زیات شمیر یې کوچیان او د ننګرهار او کابل تر منځ وادی کی ژوندکوی . لږشمیرخلک یې محمکی لری، خو ډیرشمیر یې کوچیان دی د دوی د شمیر په باب تراوسه پوری ماسره کوم بشپړ او موثق معلومات نشته .

امرخیل

دوی غلجي پښتانه دی او په سلیمان خیلو پښتنوورګډیږی . ویل کیږی چی د دغی قبیلی مشرامربابانومیده چی زیارت یې د ننګرهار د سیمی په شا و خوا کی دی . دامرخیلو زیاتره خلک د میدان په ولایت کی استوګنه لری چی په دغه ولایت که ددوی داستوګنی سیمه دنرخ علاقه داری اوچاریکه ده.دمیدان امرخیل په لاندنیو خیلونو ویشل شوی دی: یارخانخیل، اللهدوش خیل، یوسفزی، ممی خیل، غونداخیل اوبورخیل .

همداراز د دی دو همه لویه برخه په ننګرهارکی ا ستوګنه لری.د ننګرها ر د ولایت امرخیل د سره روداولسوالی د پیتاوی امرخیل په کلی کی چی د در ونتی بندته نژدی پروت دی استوګنه لری.همدارازد همدی ولایت د چپرهار د علاقه داری په سپین جومات اوسنګینه کی هم د دوی یوشمیر کړرنی شته . دوی عموماد کرنی اومالداری په چاروبوخت دی . همدارازځینی امرخیل په بامیانوکی هم ا و سیزی چی هغوی کوچیانی ژوند لری. په همدی توګه په لغمان د پکتیکا ولایت په کتواز او د جوز جان د ولایت دآقچې په سیمه کی هم یوشمیرامرخیل ژوندکوی(۱)

---

(۱) د افغانستان د علومو اکادمی دژبواواد بیاتود مرکز غړی ښاغلی سرمحقق عزیزاله امرخیل څخه را غوندشوی معلومات .

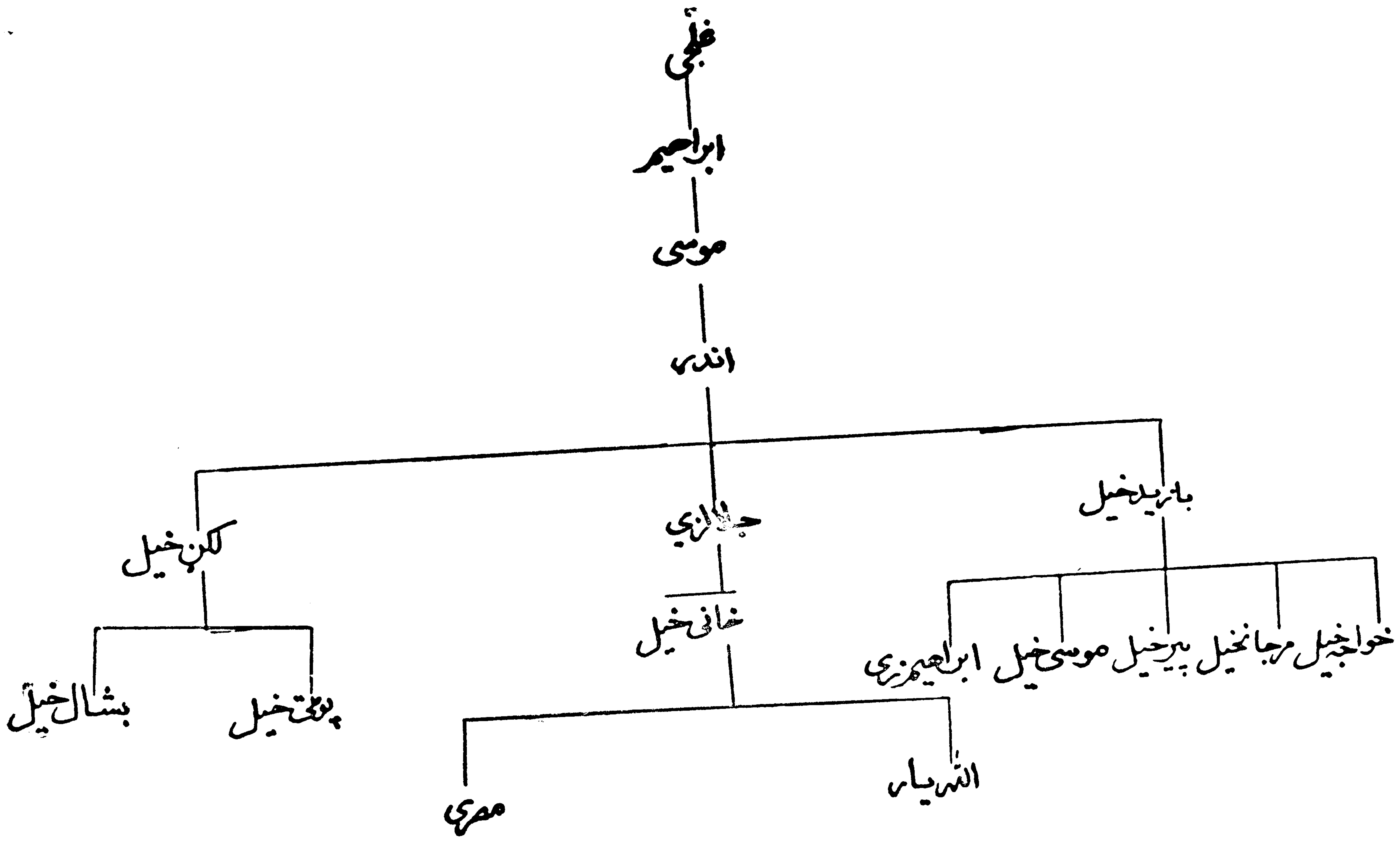
غلجی
ابراهیم
موسی
اندړ
بازید خیل
جلالزي
کلن خیل
خانی خیل
خواجه خیل
مرجان خیل
پیر خیل
موسی خیل
ابراهیم زی
الله یار
مصري

اتمانخیل

اتمان خیل د کوزی پښتونخوا یوه مشهوره قبیله ده چې په یوه واحده سیمه کې استوګنه لري، خو په دریو اداري واحدونو یعني د باجوړ ایجنسي، مومندو ایجنسي او د ملکنډ ایجنسي پورې مربوط دي (۱)

د دوی د سیمې شمال ته پنجکوړه، لویدیځ ته یې باجوړ او د مومندو غرونه، ختیځ ته یې سوات او جنوب ته یې اشنغر موقعیت لري (۲)

د نسب شجرې څخه څرګندیږي چې اتمان خیل هم د کرلاڼي پښتنو په تولنیز ګروپ کې شامل دي. د دغې قبیلې خلک د خوارلسمې عیسوي پیړۍ په پیل کې د یوسفزیو د قبیلې په ګډون د تال او ګومل د غرونو نه د کابل او ننګرهار له لارې پیښور ته لاړل او له هغه ځایه په دوابه او اشنغر کې د یوسفزیو سره یو ځای په غم او ښادۍ کې شریک شول. کله چې د دلازاکو، یوسفزیو او نورو قبیلو ترمینځ د ملنګر کوټ په میره یا ګړی کې پوره کې جګړه پیښه شوه نو په دغه وخت کې دغه قبیله سره له دې چې دلازاک د دوی سره په قومیت کې نژدې وو د یوسفزیو پرخوا ودریدل او په دې توګه یې دلازاکو ته ماتې ورکړه، خو یوسفزیو د اتمان خیلو سره کومه نیکي ونه کړه. دوی بیا له هغه ځایه څخه تیرا ته ولیږدیدل او کله یې چې د هغه ځای څخه هم لا ونه لیږدول شول نو بیا دا رنګ برنګ سیمې ته راغلل چې تر اوسه هماغلته میشته دي (۳)

د اتمانخیلو سیمه په عمومي ډول غرنۍ ده چې د لویو او کوچنیو روڅخه جوړه شوې ده چې و اره سیندونه یې د سوات په سیند کې چې په دغه سیمه کې دا بازو په سیند مشهور دی توئیږي.

د دغې سیمې په شمال کې د (باجوړ سیند) بهیږي چې تر کلاڼي او اتمان خیل

(۱) اضلاع، ایجنسي ها و قبایل ایالت پښتونستان، ۵۲ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۳۸۸ مخ.

(۳) حیات افغاني، ۲۳۷ ۲۳۸ مخونه.

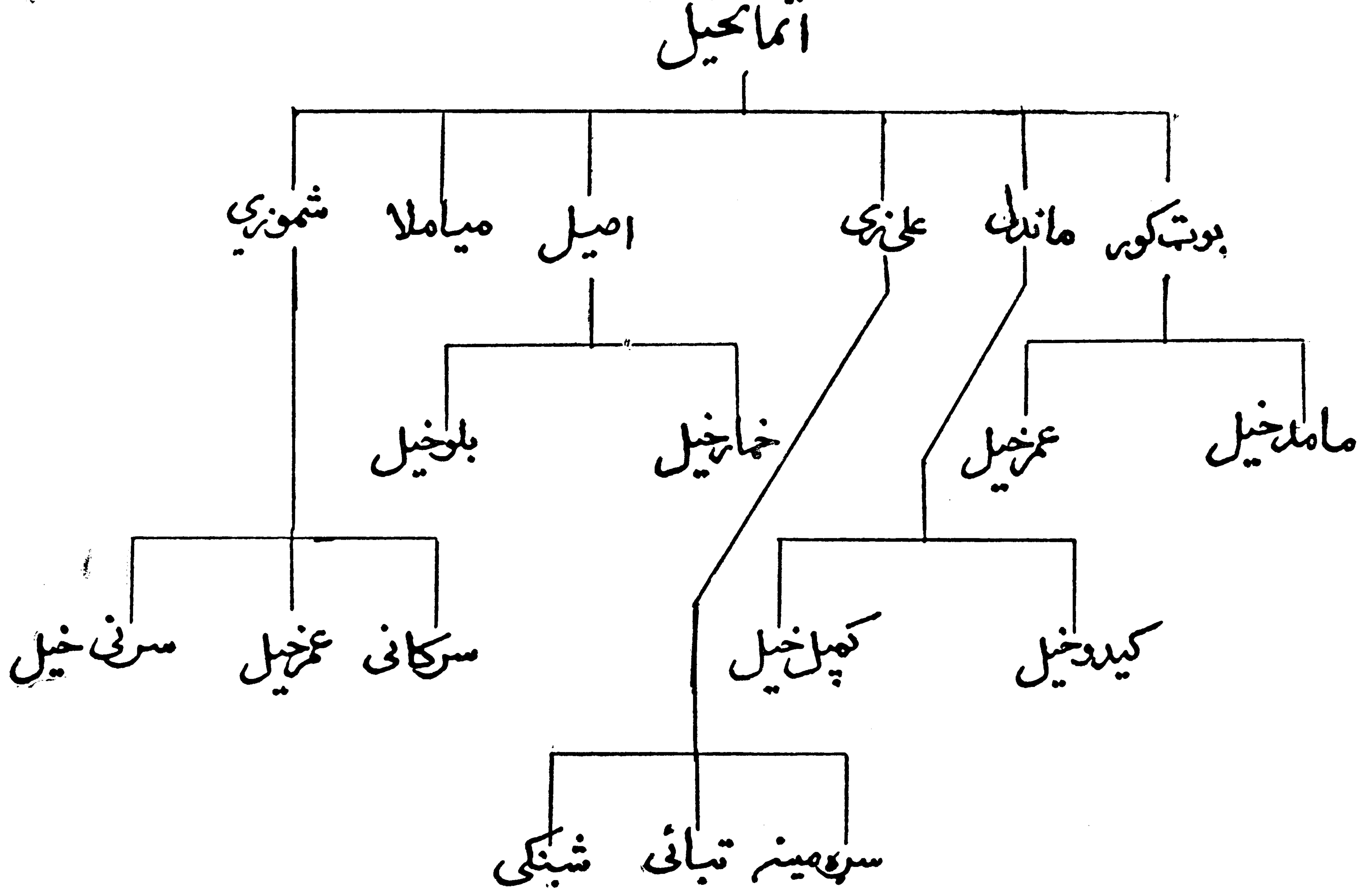
اتمانخیل
بوټکوړ
ماندل
علی زی
اصیل
میاملا
شموزی
مامدخیل
عمرخیل
خمارخیل
بلوخیل
کیدوخیل
کمپل خیل
سرکانی
عمرخیل
سرنی خیل
سره مینه
تبائی
شبنکی

اتمانزی

دوی سرپنی پښتانه دی اودمندړیوښاخ گڼل کیږی . اتمان زی د یوسفزیو دسیمی په ختیځه برخه کی دا باسین پرغاړه اود مهابڼ د غره په سهیلی لمنو کی پراته دی. توپی، مینی، کوته اومرغزدوی دسیمی مشهورکلی دی.(۱)

داتمان زیونورخیلونه په لاندی ډول دی: اکازی، کنازی اوعلیزی : د سدواولاده که څه هم په اتمان ورگډیږی مگرځان ته یی بیل نوم غوره کړی دی. داتمانزی قبیلی دری واړه ښاخونه د شیخ ملی دویش له مخی برابری پلرنی برخی لری چی د غره دری واړه ښاخونه په برابر ډول دخپل نیکه ځمکه کری او ورڅخه استفاده کوی.

همداراز دعلی زیو دطاهرخیلی څانگه ډیره مشهوره اوپه گند گهرنومی سیمه کی میشته دی . ویل کیږی چی اتمان زی(۱۲۰۰) وسله وال کسان لری. (۲)

اورکزی

اورکزی دپښتنویوه مشهورقبیله ده چی زموږ تو کم پوهان(نسب پیژندونکی) یی دکرلاڼ دتولنیزی ډلی څخه شمیری .

اورکزی دکوهاټ په شمال لویدیځ، دسپین غره په ختیځ اودتیراه دجنوبی گڅیو په سیمه کی استوگنه لری. شمال ته یی د اپریدیو قبیله، شمال لویدیځ ته یی پره ځمکنی، لویدیځ ته یی توری، سهیل ته یی بنگښ اوختیځ خوا ته هم داپریدیو اوبنگښوسره پوله لری .

دحیات افغانی په حواله ددغی قبیلی داویوښاخونوشمیر پنځوته رسیږی چی بیااوروسته په نوروورو وروڅانگو اوخیلونو باندی ویشل شوی دی اودغه خیلونه دادی :

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳۲۱ مخ .
(۲) حیات افغانی ، ۲۶۷-۳۰۰ مخونه.

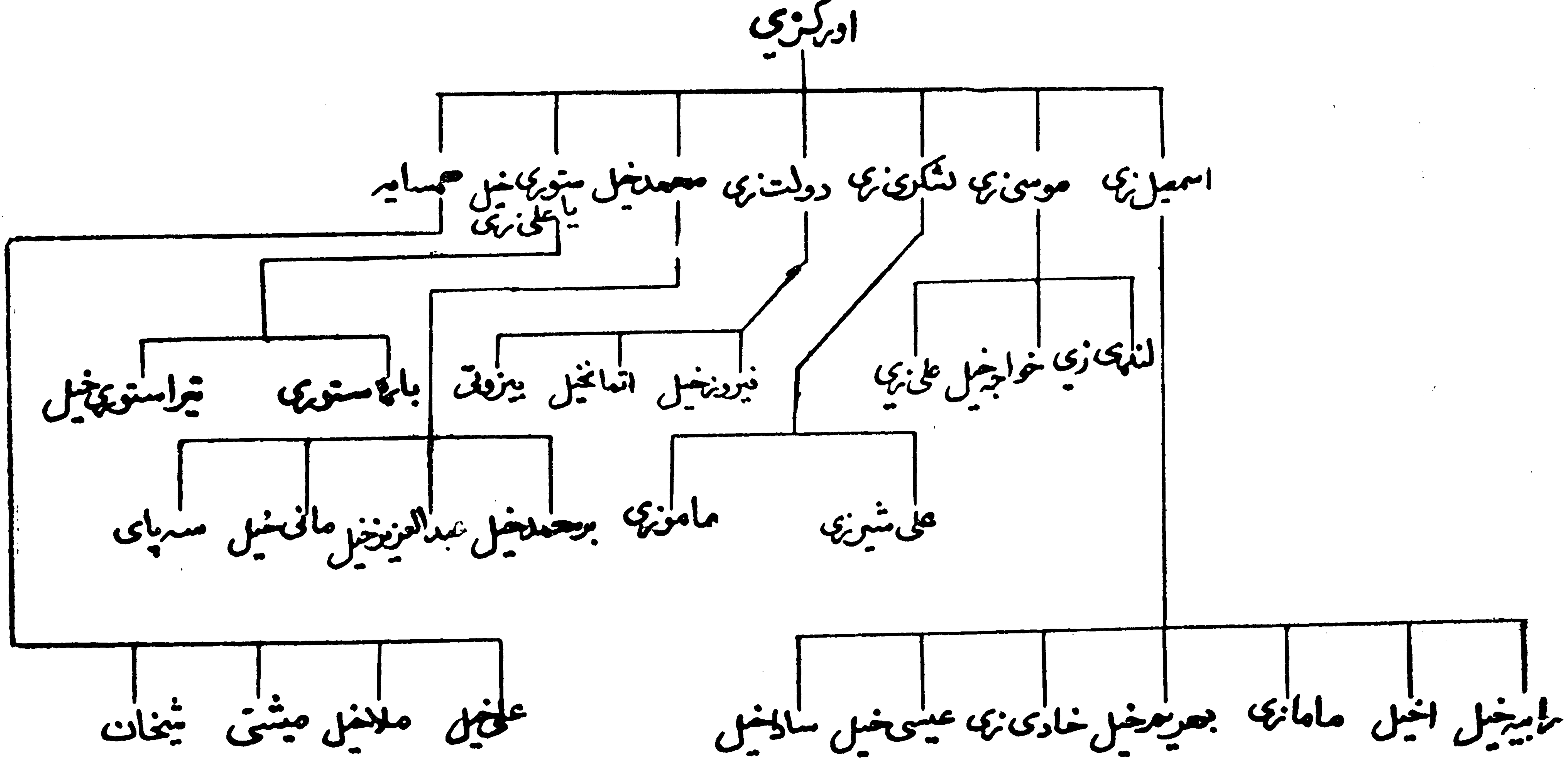
اورکزی
اسمعیل زی
موسی زی
لشکری زی
دولت زی
محمد خیل
ستوری خیل
یا علی زی
همسایه
لنډی زی
خواجه خیل
علی زی
فیروز خیل
اتمان خیل
بیزوټی
باباستوری
تیراستوری خیل
علی شیرزی
ماموزی
برمحمد خیل
عبدالعزیز خیل
مانی خیل
سه پای
علی خیل
ملا خیل
میشتی
شیخان
رابیه خیل
اخیل
ماما زی
عیسی خیل
سادا خیل

اورمړ

دهغواورمړوچي خپله ژبه یې ساتلې ده په ژبه کې له څیرنو معلومیږي چي په مشکله کیدای شي هغه دپښتوژبې یوداسي لهجه (دیالکت) وګڼل شي چي په خورالرغوني زمانو کې له پښتوڅخه بیل شوې دی ځکه چي ددغې ژبې فونولوژي مورفولوژي ، نحو (سین تاکسیس) لیکسیکالوژي او نورژبني خوا ص د غه ژبه له پښتوڅخه لرې کوي اودپښتو دیوه لهجې (دیالکت) په صفت نه بلکې دنوې ځانګړې ژبې په توګه یې حدود ټاکي.

داورمړودتوکم په باب هم علمي تاریخي اسناد وایې چي دابه دیو ه لرغوني توکم له نسله وي چي په ختیځ آریایي لهجې (دیالکت) یې خبرې کولې (۱) نو په دغه توګه اورمړ یو بیل ملیت دی چي له پښتنو څخه بایدبیل وګڼل شي اوهمدغه نظرعلمي نظر دی.

خو ځرنګه چي دپښتنو دانسابو توکو لو منابعو د پښتنو یوه څانګه بللې ده اوښایي کوم اساس هم ولري نو موږ ددغه علمي نظر په پام کې نیولو نو سره دانسابو منابعو سره دآشنایي په خاطر داورمړو په باب معلوما ت وړاندې کوو :

دشجرو او روایاتو مطابق اورمړ دشرخبون زوی او دسړبن لمسی دی . د ی عمر دین نومیده او په اورمړ مشهور دی. په موجوده وخت کې اورمړ دوزیرستان په کانیګرم ، دافغانستان دلوګر په برکي برك او دپیښور د ضلعې په دریو کلیو کې یاسني اورمړ ، منځني اورمړ او لاندني اورمړ کې میشته دي (۲)

دحیات افغاني مؤلف محمد حیات خان لیکي : «جوته ده چي داورمړ پلار امرالدین دشرخبون له پنځو زامنو نه کوچنی و. ده یوزوی درلودچي اورمړ نومیده چي دغه قوم هم دده په نامه سره نومول شوی دی» نو ترا وسه پورې هم په د غه

---

(۱) دزیات تفصیل له پاره وګورې دافغانستان ژبې او توکمونه (۱۶۸-۱۶۹) مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې ۱۲۸۳ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه سره یادیږي. دده په باب داسې ویل کیږي چې د اورمړ کوم زوی په چې په کوم ځای کې پیداشونود هماغه ځای نوم یې ورباندې ایښوده او په یوه منظومه شجره کې چې میاعمر چمکني (رح) ویلې ده په هغه کې اورمړ ته شل زامن منسوبوي چې په دې ډول دي:

سنګتوی، مستوی، مشکور، شکتوی، زیق، مشوی، جلویان، دهری، کانیګورم، حران، کزیخ، خصران، زنګ، داچا، ملاتنی، سیدانی خان، دوتوی، سین، خلیل اوبوکی (۱)

دوی داستوګنې سیمه د سلیمان دغره هغه برخه ده چې اوس یې د مسید او وزیر وقبیلې اوسیږي. د کانیګورم ښار چې د وزیرو او مسید و د بدر په علاقه کې پروت دی هغه داورمړو له خوا جوړ شوی دی چې اوس هم داورمړو پنځه ښاخونه په کانیګورم کې په دې ډول سره میشته دي: خیکنی (۶۰) کوره، خرم جانبي خلویښت کورنې، ملاتاني (۶۰) کوره، بیکني (۲۰۰) کورنۍ او چراني (۲۰) کوره، چې ټول (۳۸۰) یا (۴۰۰) کورنۍ پخپل پخواني ټاټوبي کې اوسیږي پاتې اورمړ تقریباً د پنځه سوه کالو راهیسې د کاختې او بیا د وزیرو د قبیلې د غلبې له امله له دغه ځایه لوګرته چې د کابل په سویلي برخه کې موقعیت لري ولاړیدل او هلته میشته شول چې تر اوسه هم دلوګرد علاقې د برکي برك په په سیمه کې اوسیږي او اکثره خلك یې اورمړ دي .

اورمړ خپله یوه خاصه ژبه لري چې د پښتو ژبې سره څه مشابهت نه لري داورمړو د اپخوانۍ ژبه د کانیګورم اورمړو تر اوسه پورې هم دځانه سره خوندي ساتلې ده او په خپلو مینځو کې پرې ګړیږي او خبرې پرې کوي خو دلوګر او پیښور اورمړو خپله پخوانۍ او اصلي ژبه هیره کړې ده. داورمړو داصلي ژبې دموجودیت نه ځینې عالمان دې عقیدې ته مایل دي چې اورمړ به شایددې ملك د دیرو پخوانیو

---

(۱) حیات افغاني، ۲۶۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استو گنو اخلاف وی او د پښتنو د گاوندیتوب او یو ځای استوگنی په وجه یی د پښتنو تهذیب او تمدن خپل کړی وی.

په اوسنی زمانه کی اورمړ په خوی بوی، عادتونو، دودونو، دستورونو، ژبه، تهذیب او ثقافت کی کټ مټ د پښتنو په شان دی او په ظاهره کی د دی خبری هیڅ څه شواهد نه معلومیږی چی گوندی دا خلک به د پښتون اولس نه بیل خلک وی.

دلو گرد اورمړو شمیر د (۴۰۰) او (۵۰۰) تنو تر مینځ دی او د وی د عبدالصمد خان، نورالله او تقی په کلیو کی ژوند کوی.

داورمړ بن شرخبون بن سړبن

دنسب شجره

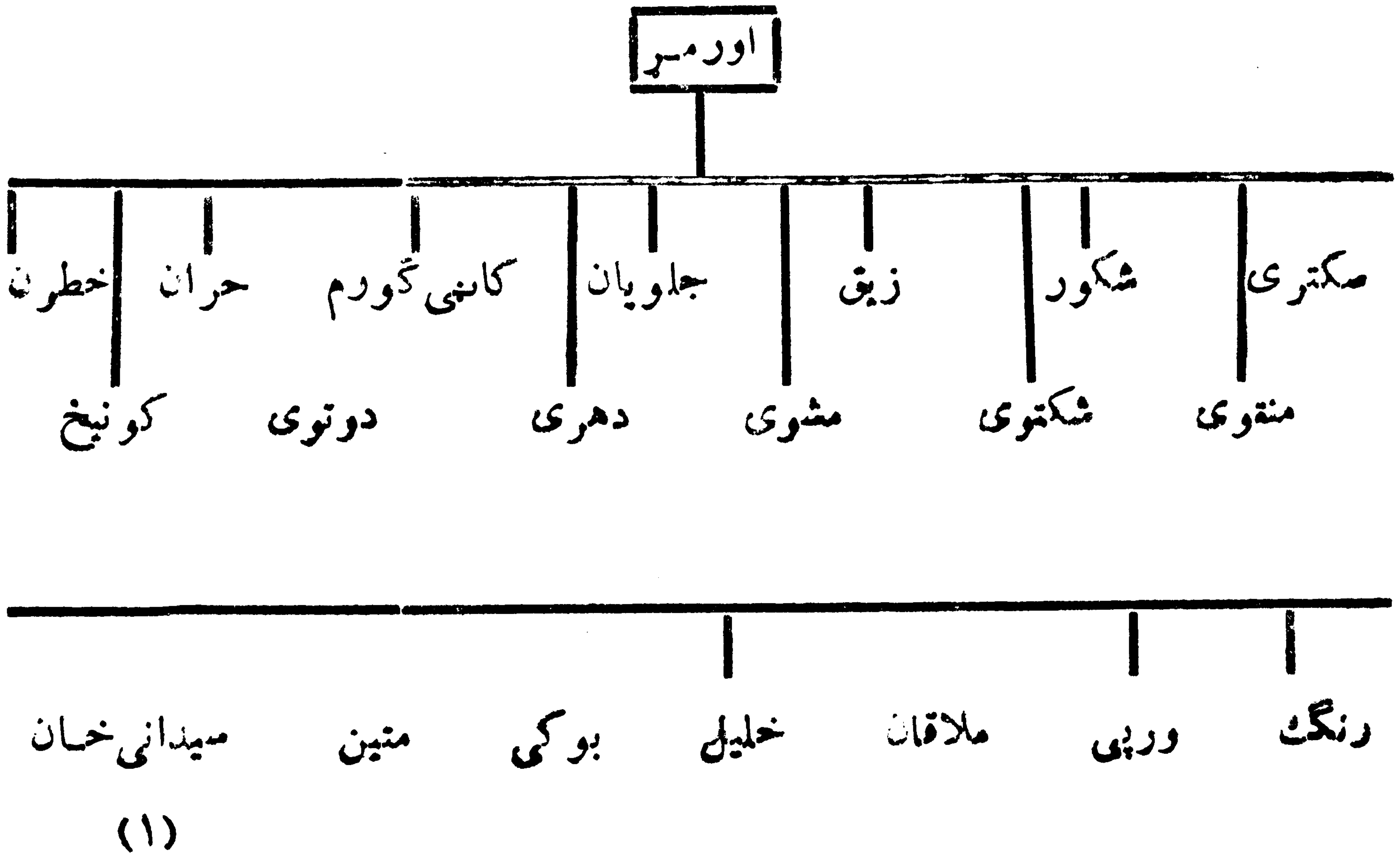

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۲۷۶ مخ.

اوریاخیل

دوی غلجي پښتانه دي او زیات شمیریې د کابل ولایت د پغمان په اولسوالی کې استوګنه لري .هلته ددوی مشهور کلي اوسیمه دخالداریو په نامه سره یادیږي. یوشمیر اوریاخیل د کابل لویدیځ سیمو ته اوپه تیره بیا د میدان په ولایت کې هم استوګنه لري (۱)

یوزیات شمیر اوریاخیل دپکتیادولایت دزرمت (زرملی) په اولسوالی کې هم استوګنه لري .دلغمان دولایت داوریا خیلوشمیرد(۱۳۶۰) کال داحصائیې له مخې (۱۲۱۸۸) تنه ښودل شوی دي چې دلغمان په مرکز مهترلام اودقرغیو په اولسوالی کې اوسیږي .

همدارازیوشمیراوریا خیل دپروان و لایت دقره باغ په اولسوالی کې هم میشته دي .

بابړ

دنسب دشجرې له لیدلو نه څرګندیږي چې بابړ په اصل کې دشیرانیوپوه څانګه اوسربنې پښتانه دي، خوددوی اولادې ځان ته بیل نوم غوره کړ اواوس په مطلق ډول دبابړوپه نامه سره یادیږي (۲) .

دوی یو ډیرښه متمدن قوم دي . دوی په سوداګری ډیرښه پوه اوپه عمومي ډول ددامان په قومونوکې ترټولوشته من او غوریدلی دي .(۳)

بابړ دمیاخیلوپه سهیل کې استوګنه لري چې لویدیځ ته یې سختې غرنې سیمې پرتې دي اودیوه غرنې وادی څنډې ددوی ملک ته رسیږي اوله هغه ځایه څخه

---

(۱) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ٤۱ مخ.

(۲) حیات افغانی ۲۵۵ مخ .

(۳)الفستین، دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوك، ددکتورمحمد حسن کاکړ ترجمه، کابل : ۱۳۶۱ کال ۶۲ مخ.

یوه غرني وياله راوځي چې د دغې غرني وپالي په ذريعه ځمکې خړوبيږی ددغې
وادی څخه یوه لاره لويديځ افغانستان ته تللې ده خوخلك ورباندی ډيرتگ اوراتگ
نه کوی لکه چې د غويلوی اوياگوملي په لاروبي چې کوی. ويل کيږی چې دبابړو
قوم د ستوریاني د قوم څخه پرته دنورو ټولو پښتنو څخه وروسته د شيرا نيوله غرني
سيمې څخه را ووتل اود چوهدوان په سيمه کې ميشته شول . بابړ دنورو پښتني قبيلو
په نسبت ډير حليم ، آرام اودښه چلند خاوندان دی. د کابل دوا کمن سدوزی
تيمور شاه په وخت کې دبابړود قوم مشر ته دامين الملك منصب ورکړل شو.
دپروفيسورسيال کاکړ په حواله يوه شميرِبابړ په ژوب، کوټه او پشين کې هم
ميشته دی اوهمدارازدسند په گړی ياسين ،سلطان کوټ اوشکارپور کې هم ميشته
دی . دننگرهار دجلال آباد په ښار کې هم ددوی څو کورنی دبابړيانو په کلی کې
هستوگنه لری.

دحيات افغاني دمولف په قول هغه بابړچې په اوار وسيمو کې اوسيږی نود
هغوی شمير تقريباً څلورزره کورنيوته رسيږی د بابړ و يوه لويه څانگه د سليمان له
غرو نه هغه خوا په سيره (Sehra) کې اوسي . دغه سيمه د شيرانيوسيمې ته نږدې
پرته ده اوبابړيان له دوی سره نږدې اړيکې لری اوله هغوی سره په ک. ړووړواو
رواجوکې ورته دی.

دلويديځ افغانستان په ځينو ځايونوکې هم بابړليدل کيږی لکه چې د کندهارپه
ښار کې هم څو کوره، دپنجوايي په اولسوالي ،کندهارته نږدې په سوزنای کې
چې دارغنداب دسيمې پورې تړلې ده هم ددوی څو کلي شته دی. همداراز په
کابل، لوگراودکونړ ددری په ځينوځايونوکې هم زيات شميربابړ اوپه ځينو
ځايونوکې په لږ شمير ميشته دی. دحيات افغاني مؤلف ليکي: «له هغومختلفو
رواياتوڅخه چې تراوسه لاس ته راغلي دی داسې اټکل کيدای شي چې هغه بابړ
چې په لويديځ افغانستان کې په خواره واره ډول ژوند کوی دهغوی شميرد
(۵۰۰) کورنيونه زيات نه دی»

دکندهار ولایت په مرکز او د پنجوایی په اولسوالی کی د بابر وشمیر (۱٤٥۰۹) تنو په شاا وخوا کی ښودل شوی دی. (۱)

بابکرخیل

دوی غلجی پښتانه دی د دوی یوشمیر دځاځی میدان او خوست ترمینځ د باك په علاقه داری کی استوگنه لری چی د دغی سیمی د اوسیدونکو شمیر (۸۰۰۰) تنه ښودل شوی دی او اکثریت یی بابکرخیل تشکیلوی:

دلغمان ولایت دخان کلا، هرمل او سه سده په کلیو کی هم یو شمیر بابکرخیل استوگنه لری چی دلغمان ولایت کی د دوی شمیر د (٥٤۷) تنو په شاوخوا کی ښودل دی. یوشمیر بابکرخیل دکابل او ننگرهار تر منځ د سروبی اولسوالی په جگدلك او تیزین کی هم استوگنه لری: دغه راز دخاك جبار د علاقه داری د خورد کابل په کلی کی هم یوشمیر بابکرخیل استوگنه کوی چی د کابل ولایت د بگرامیو په ولسوالی پوری مربوط دی.

د پکتیا ولایت دخوست داوری اولسوالی د باك د علاقه داری بابکرخیل اکثره د کرنی په چارو بوخت دی او په یوه شنه او اواره سیمه کی ژوند کوی:

بابی

د غرغښت په ترلنیز گروپ کی یوهم د بابی یا بابیانو قبیله ده خو د دیرو هڅو او کوښښونو سره سره مو د دی قبیلی په باب ډیر معلومات ترلاسه نه کړل. داسی ویل کیږی چی بابی په خپلو ځلورو روزامنو بانـدی د ځلورو مقربو، پوښتو جبوا ټیل

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ.

میکائیل ، عزرائیل او اسرافیل نو مونه ایښي و وخوو روسته یې د پښتنو د انتقاد او تنبیه په وجه د غو نو مونو ته تغییر ور کړ. (۱)

حیات افغاني لیکي : که څه هم د بابي قبیلې شمېر له درېو زرو کسانو نه زیات دی خو په پښتو کې بابیان په کندهار او کلات نصیر خان کې ډیر با همه سوداګران دي او دخپل ښه غوره سلوك او نوم چال چلند په وجه د ښه ژوند څښتنان او اکثره یې شتمن دي (۲)

همدارازد دغې قبیلې خلك په میړانه کې هم ښه شهرت لري : د بابي قبیلې خوراك او پوښاك اکثر په لوړه سویه او د رانیانو په څېر دی . با بیان د شمېر په لحاظ بېخي لږ او وګړي یې په کلات ، بورې، کندهار او کویټې په شا بو نو مي کلي کې مېشته دي . همدارازد دوی یو شمیر په هند کې استوګنه لري او د ځینو روایتو نو له مخې د مهند د جو ناګړا او ګجرات نوابان د بابیانو له جملې څخه وو . (۳)

د شوروي د نامتوانتوګرافو ستانیشفسکي په حواله د (۲۰) پیړۍ په نیمایي کې د دوی شمېر(۸۵) زره ښودل شوی دی .

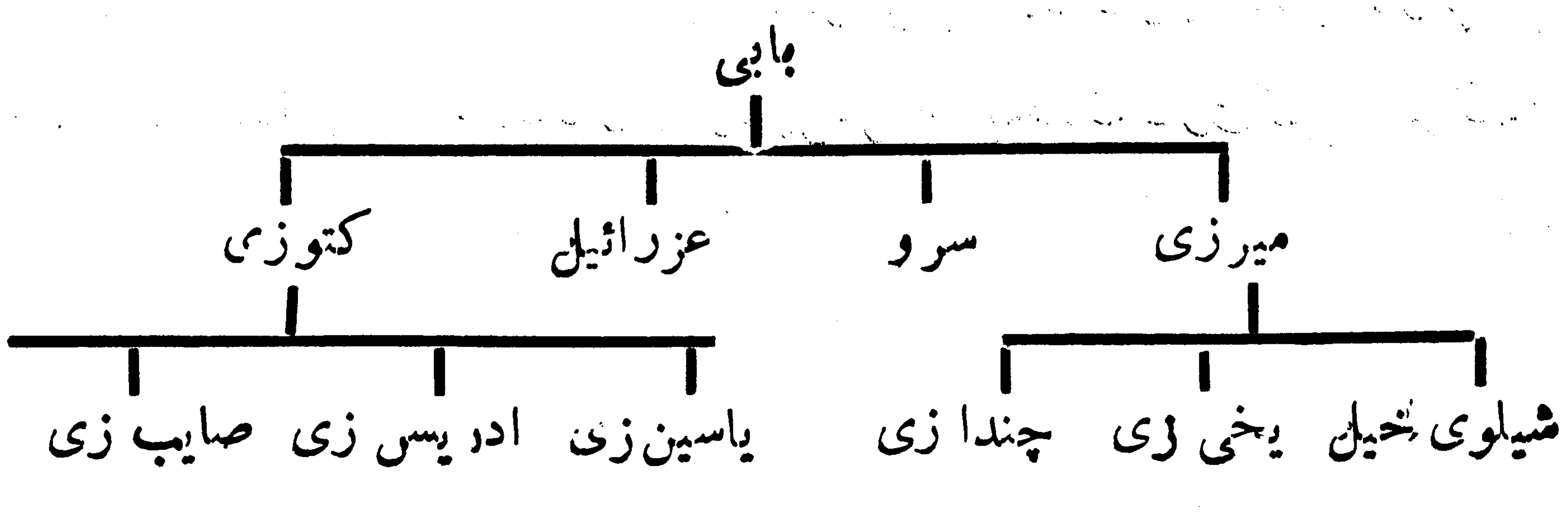

(۱) حیا ت افغاني ۳۳۹ مخ ،

(۲) نو مو ړی اثر ۲۷۳ مخ .

(۳) پروفیسور ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې ، کویټه : (۱۹۷٦) ٤٦٦ مخ

بارکزی

دوی سربنی پښتانه دی او ددرانیو دزیرك یوه څانگه ده چی دکندهار، هلمند، فراه، نیمروز او هرات په ولایتونو کی استوگنه لری. بارکزی دشمیرله مخی د پوپلزیو نه زیات دی (۱) بارکزی دوزیرفتح خان له وخته دیرمشهورشول په تیره بیاهغه وخت چی له دغی څانگی نه امیر دوست محمدخان دکابل په تخت کښیناست نوددوی شهرت دوه برابره زیات شو او بارکزیان ترلیری ملکونو پوری دشهرت خاوندان شول (۲) ددوی داستوگنی سیمی په لاندی ډول دی :

۱- په کندهار کی :

دکندهاردولایت په مرکز، ددامان په اولسوالی، دشاه ولی کوټ په اولسوالی، دارغنداب په اولسوالی، دپنجوایی په اولسوالی، دارغستان په ولسوالی او معروف په اولسوالی کی اوسیږی چی ټول شمیریی دکندهار په ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۵۸۳۴۷) تنه ښودل شوی دی.

۲ - دهلمند په ولایت کی :

دهلمند په مرکز دنادعلی په اولسوالی، دواشیو په علاقه داری، دناوه بارکزایی په علاقه داری، دنوزاد په علاقه داری او دنهرسراج په علاقه داری کی استوگنه لری چی دهلمند په ولایت کی یی ټول شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۱۲۶۰۸۸) تنه ښودل شوی دی.

۳- دنیمروز په ولایت کی :

دوی دلته دنیمروز په مرکز کی اوسیږی چی شمیریی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۸۹۵) تنه ښودل شوی دی .

---

(۱) الفنستن، دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوك، پښتوژباړه دپوهاند داکترحسن کاکړ (کابل: ۱۳۶۱) ۷۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ۲۲۴ مخ .

همدارازد کنډک اوچاربرجك په اولسواليو کی هم او سيږی چی ټول شمیر یی د ۱۳۶۰ کال داحصائيي له مخی په نیمروزکی (۳۲۸۰) تنه ښودل شوی دی.

٤- دفراه په ولایت کی:

دفراه په مرکزدبالابلوك اوګلستان په اولسواليوکی استوګنه لری چی ټول شمیریی د فراه په ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائيي له (۹۰۷۶۲) تنه ښودل شوی دی.

٥- دهرات په ولایت کی:

دانجيل، ګوزری، پښتون زرغون، ګلران، غوريانو، زنده جان اوادرسکن په اولسواليوکی استوګنه لری چی دهرات په ولایت کی ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائيي له مخی ۳۲٤۰۷ تنه ښودل شوی دی.

دبارکزیو شمیرڅه دپاسه (۲۳۱۰۶۷) تنه ښو دل شوی دی . هغه سیمی چی بارکزيان پکی استوګنه لری ښی حاصلخیزه اودکرنی وړدی. دوی دپوهی اوتعلیم سره زياته مینه لری اوځانونه اصیل پښتانه بولی(۱)

همدارازدشوروی اتحاد دانوګرافرستا نیشفسکی په حواله ددوی شمیرد (۲۰) پیری په نیمایی کی (۳۲۰) زره تنه ښودل شوی دی.

بامیزی

سربنی پښتانه اوددرانیو دزیرك یوه څانګه ده . ددوی اکثریت دکند هار دولایت په مرکزکی استوګنه لری. شمیریی د ۱۳۶۰ کال داحصائيي لـه مخی د (۱۹۷۰) تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی . (۲)

بختیاری

تاریخ حیات افغانی دبختیاریو دقبیلی په باب لیکی: «څینی خلك دوی سیدان بولی .دا خلك په اصلی کی له ایران نه را غلی دی چی ددغی قبیلی دیرشمیر

---

(۱) معومات مختصر در بار ه اقوام وقبایل ولایا ت سرحدی کشور ۹۸ مخ

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ.

اوس هم په ایران کی استوګنه لری: دبختیار دقبیلی یوشمیر دایران داصفهان په لویدیځ اویوشمیریی په بخاراکی هم ژوندکوی. په دره بندیادرابن کی ددغی قبیلی (۷۰۰) یا (۸۰۰) کورنی شته اوپه مرغه کی هم تقریباً (۵۰۰) کورنی استوګنه لری:

هغه بختیاری چی په درابن کی اوسیږی هغوی د میاخیلوسره په ګټه او تاوان کی شریك دی: د بختیاریودقبیلی ځینی پوونده سوداګرد ډیر کلک هودخاوندان دی (۱) داسی فکرکیږی چی ښایی دوی به دلودی قبایلو یوه څانګه وی:

دمخزن افغانی لیکوال دبختیارودقبیلی دنسب داصلیت په باره کی داسی لیکلی دی: اسحاق نومی چی اصلاً دیوه سید زوی وپه اوش نومی ځای کی چی دبغداد له توابعوڅخه دی دروزګارد پښتنواوسیتونزوپه سبب په سفرلاس پوری کړاود سلیمان په غره کی د شیرا نیوسیمی ته راغی اود شیرانی په قبیله کی یی له یوی ښځی سره چی شیخی نومیده واده وکړاوله دغی میرمنی نه یی یوازی یوزوی وشواوداپرسعید نوم یی ورباندی کیښود چی نوموړی ماشوم دبخت اونیکو طالعوپه اساس په بختورسره شهرت وموند اودوخت په تیریدوسره په بختیار باندی مشهورشوچی دده اولادی ته بختیاری وایی، خومولف ته ددغه روایت په باب صحیح ثبوت ترلاسه نه شو(۲) دغسی روایتونه ډیردی چی کله دپښتنو یوی قبیلی اوکله بلی ته دسیدانو،یانوروعربی الاصلوسره ارتباط ورکوی چی په حقیقت کی له افسانوڅخه هیڅ زیاتوالی نه لری:

بریڅ

بریڅ دپښتنو یوه قبیله ده چی زموږ پښتپوهان (نسب پیژندونکی) یی د سړبن دتولنیزی دلی (Socialgroup) څخه شمیری اوددوی دوینالـه مخی دسړبن په ښوخبون (ښرخبن) ښاخ ګډیږی:

---

(۱) حیات افغانی ۴۴۱ مخ

(۲) حیات افغانی، ۶۰۹ مخ .

دهند د کمبرج په تاریخ کی دلرغونی آریایی کتاب رگ ویدا په حواله داسی لیکل شوی دی : «دلسو ملکانو (پاچهانو) جنگ دویدی زمانی مشهور جنگ و . په دې تاریخی جنگ کی لس آریایی قامونه ملگری وو او د بهارته نومی آریایی قبیلی د پاچا سوداسه پرضد وجنگیدل . په دغولسو قامونو کی یو قام پکتهان نومیده چی اوسنی پکتون = پختون = پښتون ځینی مراد دی .

د دغه سودا سه پلاریا نیکه (Devadasa) هم د خپل قام نامتو پاچاو . دی دخپلی پاچاهی په زمانه کی له څو آریایی قبیلو سره جنگیدلی او پر هغوی یی بری موندلی دی چی یوه په هغو کی (Brisaya)دی .

افغانی محققین لکه مرحوم استا د احمد علی کهزاد او مرحوم استاد پوهاند عبدالحی حبیبی دغه په ویدکی راغلی «بریسیه» قبیله بریڅی بولی :

د بریڅوخیلونه :

ښاغلی استاد رشاد دشیخ بستان بریخ نومی اثرکی لیکی :

بریخ په اومری سرکی په دوو پلاروو یشل کیږی یو یی « اوتغ» دی او بل یی «اوسین» . اوتغ پرلاندنیو خیلونوویشل شوی دی : ۱- داود زی ۲- چوپان زی ۳- ملیزی ٤ - بدل زی ٥ - ثابت زی ٦- شکر زی او بروکی زی :

اوسین هم پرلاند نیو خیلو نوو یشل شوی دی :

۱- بارکزی ۲- زکوزی ۳- مندوزی ٤- سبازی ٥ - راو زی. حافظ الملک حافظ رحمت خان بریڅی چی په ۱۱٤۸ هـ . ق دهندوستان په روهیل کهند کی خلاصة الانساب لیکلی دی هلته داسی وایی :

اوس بریڅی په خپل اصلی وطن ښوراوک کی یوازی پرد غوخیلونوویشل شوی دی :

. بدل زی :

زکوزی :

مندی زی :

چوپان زی اوملیزی د یوسفزیو سیمی ته راکوچیدلی اوزیاتره بیاله هغه ځایه هندوستان ته را غـلی دی دد غـودوو (زیو)خـلك چی په ښورواوك کی پـاتی دی ځانته خانی او د مځکو تاکلی جلا برخه لری . د شکرزیـو، را وزیـو، او نـورو (بارك زیو، سبازیو، پروکی زیو) شمیرلږو. دوی هم په هغو دریوزیو(بدلزیو، زکوزیو، مندوزیو) کی مـدغم شوی دی :

د حافظ رحمت خان د غه لیـکنه پس لـه دوه سوه اوڅوکالوڅخـه اوس‌هم رښتیا کیږی او د ښورواوك دکرنی مځکه پرنو موړودریو زیو (بدل زیو، زکوزیو مندوزیو) باندی په دی ډول ویشلی ده :

۱ـ د بدل زیو برخـه

د پښین‌خواته له غل دری څخه تربا دوزیو پـوری(د ښورواوك ختیځه سیمه).

۲ـ د زکو زیو برخـه :

له پنج پایه څخه دریګڅ ترعلاقـه داری پوری :

۳ـ د مندوزیو برخه :

له کاریزه څخه د بلوڅانو ترتکه (بریده) پوری (د ښورواوك لویدیزه‌سیمـه)

دلته دا هم باید وویل شی چی د مندوزیوپـه برخه شیرا نی هم اوس شریك شوی دی او د بریڅود څلورم خیل په توګه پیژندل کیږی . په خلاصة الانساب کی بدل زی پر دغولاندی پنځوښاخونوباندی و یشـل شوی دی :

سالارزی، بیسین‌زی، ادوړی(زی)، ملاخیل‌او دولت‌خیل.مولف‌داهم‌زیاتوی: اوریدل کیږی چی ملا خیل او دولت خیل اوس پـه ښورواوك کی نه دی پاتی د یوسفزیوسیمی ته راغلی اوزیاتره یی بیاله‌هغه ځایه هندوستان‌ته را لیږدیدلی‌دی.

په خلاصة‌الانساب کی داهم راغلی دی‌چی مندوزی او زکوزی هم د بدل‌زیو په څیرپر څوڅو پـښو ویشلی دی خودهغی نومونه یی نه‌دی راوړی :

دبریڅوتا توبی :

دبریڅوپخوانی تاتوبی دبست تاریخی سیمه وه چی پښتانه یی کلا بست بولی

اوس هم هلته بړېښې يا برېښان اوسيږي . دفتح خان اوراباد نکل قهرمان (پتی خان) دکلابست له برېښوڅخه وپه دغه نکل کی دهلمند پرغاروباندی دبرېښوګڼه آبادی ښيي . په ۱۰۵۸ هـ.ق کال پر کندهار باندی دايران دصفوی پاچادوهم شاه عباس (۱۰۵۲ - ۱۰۷۷ هـ.ق) دحملي پـه وخت کی پـردل خان بـرېښې له خپل قبيلوی لښکرسره دايراني پوځونوپـه مقابل کی پنځه پنځوس ورځی دکلابست کلا بندی وساتله . دغه پيښه هم داښيي چی تريوولسمی هجری سدی پوری لادهلمندپرغارو په تيره بيياپـه کلابست کی ډير بـرېښې ميشته ووسل اوځوکالـه پخواچی دپتـی حيات خان پوپلزی (؟) حيات افغانی (۱۲۸۳ هـ.ق تاليف) کړدکلابست پـرشاو خوابرېښوخپله خانی دراوده اوخان يی اورنګ خا ن نوميده :

بـل د هلمندپـرکيڼـه غاره باندی دګرمسيل اوسيستان تر مينځ په لنډی او پلالکه کی اوس دری سوه کوره برېښې ميشته دی اودغه برېښې دزکوزيوله ايسازی پښې څخه دی .

لنډی اوپلالـکه دوی ويالي دی چی برېښوپخپله کيندلی دی : لنډی ويـالـه لويديزی اوپلالـکه والهختيځی خواته واقـع ده چی ددواړو ترمنځ تقريباً لس کيلو متره واټن شته . لنډی اوپلالکه له اداری لحاظه د ديشوپه اولسوالي پـوری اړه لري ددغی اولسوالي ختيزلورتـه دګرمسيل اولسوا لی پرتـه ده دادواړه اولسوا لی دهلمندپه ولايت پوری اړه لري چی مرکز يی دلښکرګاه ښار (بست) دی :

دکندهارپه ښارکی هم دبرېښانوځوکوره شته مګرددوی داستوګنی ترټولولويه سيمه ښوراوك دی چی دلنډی اوپلالکی ويالي يی شمال غرب ته پرتی دی :

دپتی حيـات خان پـه حيات افغانی کی يـوسل اوشل کـالـه دمخه کښلی دی چی اوس په ښوراوك کی تخميناً دری زره کـوره برېښې اوسی : دحيا ت افغانی پـه دغه شميرکی شيرانی هم راځی دښو راوك دخلـکوشمير د« اتـلس قـريـه هـای افغانستان» په (۱۳٤۹) مخ کی ليـکلی دی تقريباً يوولس زره تنه دی چی په دغوکی تقريباً دوه زره تنه برېښان نه دی اوددغی سرشميرنی له مخـی چی په ۱۳۵۳ ش

کال په کابل کې خپره شوې ده دښوراوك دبر یڅوشمیر بې له شیرانیو نه وزرو تنو ته رسیږي. (۱)

د (Dictionary of the Pathan Tribes) په ۲۱۰ مخ کې لیکلي دي «څه بریڅي په کوټه، پیښن او ځاگي کې اوسي. دغه قبیله زیاتره دافغانستان په جنوبي برخه ښوروالك کې میشته ده.»

داولس مجلې د ۱۹۶۸ ع کال اکتوبر په گڼه کې عابد کښلي دي: «بریڅي دکویټې دوېژن په شرار ودنومي ځای له عیسی خیلو سنتیا کاکروسره میشته دي په کوټه کې هم اوسي» دپټان دکتاب په سلم مخ کې لیکلي شوي دي:

ددبریڅو څوکوره دکویټې دبولان دحکومت په ځاگي کې هم شته او څه بریڅي په نوشکې کې هم اوسي.

څه اکازي، الیاك زي او وسمي زي بریڅي (چې له نسبي لحاظ په مندوزیو گډیږي) په بولان کې له سنجرانیو بلوڅوسره میشته دي او اوس یې خپله ژبه له لاسه ورکړې ده. ددغو بریڅو شمیر سلو مړو ته رسیږي.»

ملاك صالح محمد لهړي دبلوچستان نومي کتاب په ۵۵ مخ کې لیکلي دي: په ۱۹۵۱ ع کال چې په بلوچستان کې دنفوسو شمیر و شود بلوچستان دبریڅو شمیر (۴۹۶۵) تنه وو. په صولت افغاني کې راغلي دي:

«بریڅي په هندوستان کې هم اوسي دجهجرو پرگنه دبریڅا نوده. په ۱۸۵۷ ع کال چې د هندوستان دآزادولو له پاره هندوستانیان پورته شول د جهجر بریڅي رئیس هم ددغو غازیانو مل و. انگریزانو چې بری و موندد غه بریڅي رئیس یې په دار کړ.»

دجهجر پرگنه ددهلي او علي گړه تر مینځ پرته ده په دادارې لحاظ دسکندر آباد په حکومت پورې اړه لري سکندر آباد سلطان سکندرلودي (۸۹۴-۹۲۳ هـ.ق) ته منسوب دی.

---

(۱) پوهاند رشاد، بریڅي او ښوراوك، دشیخ بستان بریڅ دمقالو مجموعه، ۹-۱۸ مخونه ۱۳۶۰ هـ کال.

برېښي دروهيل کند په ښارونو کې هم شته په تېره بيا بوريلي په برېښو دك دي.

د(Pathan په ۵۱م مخ کې راغلي دي چې په بمبئي کې (دبروچ) په نامه ښار هم برېښوته منسوب دی او له دې څخه معلوميږي چې برېښي تر گجراته پورې هم رسيدلي وو.

ښوراوك:

دښوراوك سيمه داوسني کندهار په جنوب غربي کنج کې موقعيت لري او داولسوالي په نامه اداري تشکيل لري. دريگ په نامه يوه علاقه‌داري هم په دغه اولسوالي پورې تړلې ده. دښوراوك دسيمې شمال او لويديځ ته ريگ(ريگستان) پروت دی دغه‌ريگستان په شمال کې دسپين بولدك تر حدودو او پهلو يديځ دافغانستان دغربي پولي پورې غزيدلې دی لمرخاته خواته يې دخواجه عمران غردی چې له پښينه څخه ښوراوك جلاکوي :

دجنوبي ددې غرو نه يې دبراهوی بلوڅو ټاټوبي دی چې په نوشکي پورې اړه لري. دښوراوك محکه ښوی داگ‌دی‌اوددغه داگ‌په منځ کې هيڅ غرنشته محکه يې مټ ده اودبری بيخي نلري. دښوراوك دمساحت په باب دصولت افغاني په ۳٤۷ مخ کې راغلي دي:

«ښوراوك نسبتاً په مربع شکل پروت دی چې هره ضلعه يې تخميناً شپېته ميله او پردوالي لري.»

دصولت افغاني دغه ليکنه دحيات افغاني د (۱۵۳) مخ نقل دی :

د «اتلس قريه های افغانستان» په ۱۳٤۹ مخ کې دښوراوك دتړلي اولسوالي مساحت (٤۹٦٤) مربع کليو متره راغلي دي مگر قاضي عطاوالله‌خان دپښتنو په تاريخ کې د ښوراوك ټوله علاقه تقريباً شپېته مربع ميله ښودلې ده. داروانښاد قاضي صاحب دغه ليکنه داسې توجيه کيدلای شي چې ده يوازې دښوراوك هغه‌آباده محکه شپېته مربع ميله بللې وه چې دبرېښو کروندې او ټاټوبي دی او دنوی او زاړه ښوراوك په نومونو ياديږي :

په قاموس جغرافیایی افغانستان کی د ښوراوك کلی اووه ویشت ښودل شوی دی (۱) په دغه کلیوکی تر ټولو لوی کلی دبادرزودی چی تقریباً یوزرودوه سوه تنه پکی اوسی. په زیاترو کلیوکی دوه دری کوره براهویان هم شته چی نار ینه یی دکلی ساروانان او شپنیان دی . ښځمنی یی کمبلی، جوا لونه ،خورجینونه او دستر خوا لونـه اوبی:

کلی او کورونـه:

دښوراوك دبر یځر کور په یوه ساده کودی (کودله) یاخونه کی وی. کو دی یی په بیضوی شکل د غره له پندولښتو څخه جوړه شوی ده چی څلور پنځه دانی یی یو ځای په مځکه کی له یوی خوا اوبلی خوا څخه دنیمی دایری په توګه نجتی وی پرسویی کـیږه وراچوی کیـږه دغزوله لښتو یا نلونو څخه تغر غوندی شی اوبـی دخونی په پښښت کی یی پر تیرانو اچوی.

هغه کودی چی دژمی له پاره وی پر کیږه سربیره یی اخیر وی.خو نـی یـی څلور دیوالهلری چت یی له یوه او ږده تیرو اودغزه له لښتو څخه داسی جوړ کړی وی لکه عصری چادر پوښه کوږونه. دغه خونی او کودی یوه د بلی وارخ ته په بیضوی یامستطیل شکل یولږ پرله پسی پرتی وی. پرشاوخوا باندی (دښاری دوله کورونو په شان) دیوالونه لری او زیاتره کودلی یی دروازی وی داځکه چی په دوی کی مخ پتی اوغلا نشته :

کښت او کر:

د ښوراوك دوبی دیرتود اوژمی یـی معتدل دی څـه شمیر تـره کی اوخروتی کوچیان ژمی ځانونه ښوراوك ته رسوی دښوراوك کښت په باران دی فقط یو کاریزګی پکی شته چی پرهغه هم دوه دری کوره آبادی نوری بها ندی اوبه نه لری. غنم، اوربشی اوبـاجری په لـلمی دول کری. څـ، لـلمی پالیزونه هم کړی.

دښوراوك دبر یځرسپین زیری وایی : « زموږ نیـکه ګانوچی په ښور اوك کی وارول کښت یی په باران واوله لوړی څخه یی ځمکی نه خړوبـیدلی . لوړه دیوه

---

(۱) قاموس جغرافیایی افغانستان ، ۱۰۴مخ، دکابل چاپ، ۱۳۳۸ هـ .کال

رودلوم دی. دارود دتوبی له غرورراوزی اوزدوالی یی (۲۵۰) میله‌دی. لوره ژوره ده غاروته یی او به نه خیژی .

سترستانه حاجی محمد نیکه خپشکی دوی تشویق کړل چی ویالی و گازی اوله لوړی څخه اوبه خپلو کروند و ته وخیژوی بریخود حاجی نیکه خبره ومنله لیځی یی راونغښتلی لوړی ته یی اومه بندونـه واچول. دوی لـویی ویالی څینی وکښلی یوه ویاله دبدلزیو او زکوزیووه بله ویاله یی دمندوزیووه چی شیرانی‌هم په شریك شول‌له د غولویو ویا لوځـه‌بیاکوچنی ویالی جلاکړی چی پـه دغوکی شپـزویالی یوازی دمندوزیودی.

وروستـه‌داوبـودهغه بـند په اغیـزه چی‌دپښین پـه‌ملوزوکی‌لوړی‌تـه‌و اچـول شودلوړی‌او به ښورا وك‌ته‌ونه‌رسیدلی او ښوراوك یی پـه یوه بی‌او بو میره‌بدله کړه. اوس دښوراوك دخلکو کښت وکردباران په اوبودی . څه اوبه په او ښا تـوله څاه گانوراکازی څاه گانی یی شپیته اویا متره ژوری دی. دڅاه‌گانو اوبه‌یی تروی دی نوځکه دوی ناوران (څلیرونه) هم لری . په ناورانوکی دباران اوبه‌ذخیره کوی‌د

د څا او ناور په اوبو‌دښوراوك خلك خپلی ورځنی‌ارتیاوی ایسته‌کوی، څښنی یی‌اوادسونه‌پری تازه کوی، لوښی اوکالی پـری مینځی او څاروی پـری اوبـه کوی . دڅاه گانو اونا ورونواوبه دومره نه دی‌چی‌دکښت وکوله پاره هم څینی کار وا خلی . د ښوراوك مځکه ډیره ده اواوبه یی لږی دی ځکه نوځینو مځکوته دکرهنی وار پسله څلورو پنځو کلاوورسیږی له‌غه امله‌یی نو مځکه خورا زوروره وی، ډیرحاصل‌کوی اوسری‌ته یی حاجت نشته .

د ښوراوك ټول خلك په پښتوخبری‌کوی اود خلکو په محاوره کی‌یی دمتلونو ډیراستعمال داسی څرگند یږی‌چی دفولکلوری ادب خزانه یی ډیره بډایه‌ده .

دبریڅویوزیات شمیرپـه هندوستان کی استوگنه لری اودا هغه پښتا نـه دی چی دافغانی فا تحینو سره هند ته ورغلی دی اوس یی ډیری کسان‌ځانونه هغوکسانه ته‌منسوب گڼی چی دهندوستان په تاریخ کی نوم اونښان لری .

پوله دغو کورنیو څخه د حافظ رحمت خان بریځ کورنۍ ده چې اصلاً د کندهار د شوراوك وو چې په روهیلکنډ کې حکمران و . حافظ رحمت خان په هند کې دابدالي احمدشاه دفتوحاتو ملګری و او دده زامن او وریرونه د روهیلکنډ ډیر مشهور حکمرانان وو . پر څپله حافظ رحمت خان دافغاني فرهنګ په بډایتوب کې ډیره لویه برخه اخیستې وه او ځینې داسې تاریخي متون د ده په پاملرنه د ورکیدو او هیرې څخه ژغورل شوي دي چې هغه نن دلویو علمي اسنادو په جمله کې ډیرهسك ځای لري.

تواریخ حافظ رحمت خان چې پیر معظم شاه ته منسوب دی اصلي متن یې د حافظ رحمت خان په سپارښت لیکل شوی دی او دا یو داسې غنیمت اثر دی چې دپښتنې اقوامو اوقبایلو دلیږد یدنو او نورو اجتماعي او سیاسي مناسباتو ډیرې خبرې په کې پرتې دي .

له دغې کورنۍ څخه چې د شوراوك ته منسوب ده بل ډیر لوی سړی جنرال بخت خان وچې د هندوستان دخلکو په هغه سترقیام کې یې دآزادی ساتونکو رهبري وکړه چې په ۱۸۵۷ ع کال کې دانګریزانو پرضد را اوچت شو .

د۱۸۵۷ کال په دسمبر کې انګریزانو دډیلي پر ښار یرغل وکړ کورګاني پاچا بهادرشاه ظفر په دارسره انګریزانو ته ځان تسلیم اوه خو جنرال بخت خان هغه ته دادورکاوه چې دانګریزانو مخه به ونیسي. جنرال بخت خان دانګریزي قواوو په وړاندې دومره خنډونه ایجاد کړل چې دکشمیري دروازې او لال کلا ترمنځ لنډه فاصله انګریزانو په پنځه ورځې ووهله .

دې جنرال پاچادتسلیمیدو څخه ونه شو ګرزولای نو کله چې پاچا تسلیم شو جنرال بخت خان له ډیلي څخه لکسنهوته ولاړ او له هغه ځایه دهندوستان غرونو ته وخوت او پسې ورك شو چې بیایې چاپته پیدا نه کړه.

دشوراوك خلك وایي : «کله چې ددیورند کرښه ټاکل کیده نو شوراوك دافغانستان څخه دباندې شوي وخوسمندرخان بریځ دخپلو سپرو سره پر کوټه حمله اوکړه

اودومره لوی خطرونه یې ا نګریزانو ته متوجه کړل چې هغوی په دی راضي شول چې ښوراوک د دیورنډ د کرښې هغې خوا ته کړي .

بړیځان قوی خلک دي او د کار څخه د فراغت په وخت کې بیل بیل سپورتونه لري چې عمده سپورت یې غیږ ده. دمیلو په ورځو او ودونو کې اتڼونه کوي او دبړیځواتڼ ځان ته نوم لري. دوی په اتڼ کې توپ‌کونو ته حرکت ورکوي او کله چې اتڼ یې ګرم شي نو په توپ‌کوټکان هم کوي. دسپوږمۍ په ۱٤ شپه په سپوږمۍ رڼایې ځوانې ښځې او پیغلې اتڼونه کوي او سندرې وایي .

دزوی دزیږیدنه نیکمرغي بولي او په هغه کور کې چې زوی وزیږي خیراتونه کوي او دهلک دنوم ایښودلو پروخت سندرې وایي او اتڼونه کوي .ویل کیږي چې دښوراوک خلکو شمیر اته زره تنو ته رسیږي.

بلخ یا بلیخ

ددغې قبیلې خلک کله ځانونه دنیازي، کله دولت‌خیل او کله هم ځانونه د لودي داولادې نه شمیري، خو داسې فکر کیږي چې دوی لودي پښتانه دي .دوی په پنیالـه نومې ځای استوګنه لري چې دغنډشیخ دغره جنوب ختیځ خواته موقعیت لري .

ددغې قبیلې څخه یوه کورنۍ دمیانوالي دسیمې په پپلان کې استوګنه لـري(۱) دوی دلواڼیو پښتنو سره داسې ګډشوی دي چې د هغوی سره یې کوم توپیر نه شي کیدای. دغه قبیله دومره مشهوره قبیله نه ده او دشمیر په لحاظ هم ډیره لږ ده (۲)

بنګښ

بنګښ دکرلاڼي پښتنو یوه مشهوره قبیله ده. ددغې قبیلې خلک ځانونه قویش بولي او په خالدي افغانه سره هم شهرت لري. دافسانوی روایتونو له مخې

---

(۱) تواریخ خورشید جهان – ۲۲۹ مخ.

(۲) حیات افغاني – ۲۹۹ مخ.

ددوی دلوی نیکه نوم اسمعیل و. دوی وایی چی دخالد ابن ولید دزوی عبدالله نه راښکته په لسم پښت کی اسمعیل وزیزید اوده ددووزامنو ګاږه او سمل ترمنځ چی موریی د پرملی (فورملی) دقبیلی څخه وه سخته جګړه رامنځ ته شوه.

حیات افغانی لیکی: ددغی قبیلی لوی نیکه اسمعیل دګردیز دسیمی په زرمت کی اوسیده. ددوی ددی کورنی جګړی په سبب و چی دګاره اوسمل په نومو نورد بنګښوپه توله قبیله کی دوی ګوندی رامنځ ته شوی اودوا ړه ګوندونه په خپلومینځو کی سخته دښمنی لری. کله چی په زرمت کی د دغی قبیلی شمیرمخ په ډیریدوشوه او اه بلی خوایی دغلجیو قبیلی زوروليد نوتقریباً (۵۰۰) کاله دمخه یی دغه سیمه پریښودله اوپه کورمی، پیواړاوشلوزان یی چی د سپین غره په جنوب کی مو قعیت لری خپله قبضه ټینګه کړه، خودا ورکزیو او ددوی ترمنځ بدی پیداشوه(۱) په هغه وخت کی دختکو قبیلی هم د بنګښو سره مرسته وکړه. اوتربوی سختی جګړی وروسته یی داورکزیو لاس له کوهاټ نه لنډکړاو خپله قبضه یی وربانـدی ټینګه کړه. تر هغی وروسته هم د بنګښواو اورکزیو ترمنځ ډیری جګړی وشوی، خوپه پای کی دبنګښو او اورکزیو ترمنځ سرحد وټاکل شو، میدان اوهغه دره چی اوس بنګښ پکی استوګن دی دبنګښو اودشمال په خوا غرنیزه سیمه اورکزوته ورسیده (۲).

دبنګښوعلاقه د دری په شکل شرقاً اوغرباً دغرونوترمنځ پرته ده. ددوی لمر خاته اوجنوب ختیځ خواته ختکک، شمال ته یی اورکزی، جنوب غربی حدیی د وزیرو سره لګیدلی دی اولمراویدوته یی دکورمی علاقه پرته ده.

قـاضی عطاء الله خان پخپل اثر د«پښتنوتاریخ» کی د بنګښو پـه بـاب داسی لیکلی دی: «بنګښ داپریدو او اورکزوسویل ته پرانه دی. ددوی دعلاقی

---

(۱) حیات افغانی - ۶۳۷ - ۶۳۸ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۸ مخ

لمرخاته اوجنوب ختیځ ته ختیک موقعیت لری جنوب ته یې وزیرا ولویدیځ ته یې توری اوسیزی . ددوی ملک دیوی لویی دری په شکل دی . د دوی میدانی علاقه زر خیزه ده . میدانی علاقی ته یې کوزبنګښ وایی او دغرونو علاقی ته یې بر بنګښ وایی . دکوهات ښارهم دبنګښو په علاقه کی دی (۱) »

دکوهات دضلعی شمال ته د پیښور ضلعه اوداپریدیو اوارکزیو غرونه ، شمال لویدیځ ته یې اورکزی اوتیراه ، لویدیځ ته یې کورمه ایجنسی ، داورکزیو ایجنسی اوشمالی وزیرستان اوجنوب ته یې دکوك ضلع ، دمیانوالی ضلع اوختیځ ته یې د سنددریاب دکمبلپور ضلع اوکوهات یوله بله څخه بیلوی .

په هنګوکی هم ډیرشمیر بنګښ استوګنه لری . او همدارازدتل ښارهم دبنګښو په علاقه کی پروت دی . هغه بنګښ چی دکورمی په علاقه او پیوار کی اوسیزی نوهغوی دتوری دقبیلی په ذریعه مغلوب شوی دی .

دبنګښو قبیلی ځینی خلک شیعه اوځینی هم سنی مذهبه دی . دکرمی شیعه بنګښ دسپین غره په لمن اودپاره چنارشمال ته اوسیزی چی شمیر یې د ۱۹۶۱ کال داحصائیی له مخی (۱۱۰۵۸) تنوته رسیزی .

بلند خیل بنګښ چی دتل ښارته نږدی دوزیرو په ګاونډ کی اوسیزی شمیر یې د ۱۹۶۱ کال داحصائیی له مخی ٦٤٤٦ تنو ته رسیزی .

دهنګو دتحصیل نفوس چی اکثره یې بنګښ دی په ۱۹۶۱ کال کی (۹۰۱٤۸) تنوته رسیده . (۲)

میران زی دتل نه دهنګوترشا اوخواپوری استوګنه لری اود خه دره هم دمیران زیو یاهنګو په نامه سره یادیزی .

بنګښ په عمومی دول دکرکیلی په چاروبوخت دی خو ځینی یې د مالګی سوداګری هم کوی . دوی زرور ، جنګیالی او ډیرمیلمه پال خلک دی .

---

(۱) قاضی عطاء الله خان ، دپښتنوتاریخ ؛لومړی توك ،کابل - ۱۳۵٦ کال ،۳۹ مخ .
(۲) اضلاع ،ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۹۳-۹٤- مخونه .

ددوی دلویو اومشهورو کلیو اوځایونو نومونه دادی : نری او به ، تل ، درسمند ، هنگو ، اوسترزی ، کسائی ، توغه ، توره وړی ، کئی ، مد خوزه او نور (۱)

سرویلیم بارتن دبنگښو دجگړنو میرونو شمیر (۶۰۰۰) تنه ښودلی دی چې (۴۰۰۰) تنه یې په کوهاټ او پاتی برخه یې د کورمې په سیمه کې اوسیږی .

د کوهاټ د ضلعې دبنگښو نه پرته یو شمیر بنگښ په افغانستان ، دایران دمازندران په سیمې او د هندوستان په ځینو ایالتونو په تیره بیا په فرخ آباد کې دیر شمیر بنگښ استوگنه لری :

دبنگښ دقبیلې اکثره خلک شیعه گان (شیعه مذهبه) او دگاړی دگوند پوری اړه لری.

بنگښ

- میرانزی
  - باده خیل
  - حسن زی
  - عمر خیل
    - یوسف خیل
    - خاخیل
    - د تل او دوابه په شاوخوا کې اوسیږی
      - میراحمد خیل
      - علیشیرزی
      - په هنگو او دهغه په شاو خوا کې استوگنه لری (۲)
- بایزی
  - کمال خیل
  - مندوخیل
  - داودخیل
  - شادی خیل
  - دوداخیل
  - اوداخیل
- سمل زی
  - ایلم خیل
  - حسن خیل
  - لندی خیل
  - میاوی
  - کاغذی

---

(۱) پښتونستان کابل- ۱۳۳۰-۲۷۰ مخ .

(۲) اضلاع ، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان - ۹۴ مخ .

بنوڅي

که‌چیری دبنوڅیو دنسب شجره په غورسره وګورونوڅرګنده‌به‌شي چي دوی په اصل کي کرلاني پښتانه دي. دبنوڅیولوی نیکه شاه فرید نومیده چي وروسته په‌شیتك باندې مشهور شو. دشیتك‌مورککي نومیده چي د ده دپیدا کیدو په‌وخت کي مړه‌شوه پلاریې په ده باندې دشاه‌فرید نوم کیښود. په کوچنیوالي کي یې د نوروښځودشیدوسره‌توافق نه درلودپه دې نسبت ډیر ناروغ شو. نو په دغه وخت کي دحکیمانوله‌خوادده‌پلارته توصیه‌وشوه چي دخرې شید ی دې ورکړ ل شي. په‌دغه سبب دی په شیرتګګ باندې مشهور شو چي دزیا ت استعمال په سبب شیرتګګ په شیتك بد ل شو .

داسي روایت مو جود دی چي شیتك درې ښځي درلودې. دیوې ښځي اولاده یې دوړاوتنی‌دي، ددویمې ښځي اولاده یې جیلم اوهویداوله د دریمې ښځي نه یې چي بانو نومیده دوه زامن دکیوی اوسورانی په‌نامه وزیږیدل چي د وی دمور نوم له کبله د وی ته یانوزی ویل کیدل خوعوام پښتانه یې‌بنوڅي بولي :

دبنودسمیې دتسمیې وجه به‌غالبا دهماغې‌ښځي نوم وي چي اولاده یې‌په‌دغه سیمه کي میشته‌وه داځکه چي وړاندې تردې چي دوی په دغه ځای کي میشته شي ددغې سیمې نوم بنونه و. په دې باب یو بل روا یت هم موجود دی چي د اسلام ترخپریدودمخه دلته یوهندی راجا استوګنه درلوده چي نوم یې ستړام و. ده خپله یوه لورچي بانونومیده خپل یوملازم اوپهلوان ته چي هنی نومید واده کړه . نوموړې داواده دځان دپاره سپکاوی وګاڼه اوښیراوی یې وکړ چي دده د دې دعاوو دقبلیدوله کبله په دغه‌ځای‌دږلی او ډېرو باران‌وشو چي دغه‌ملك‌او‌وسیدونکی خلك یې تباه کړل. نوددغې پیښې په سبب ددغې سیمې نوم بنو شو .

داسي ویل کیږي چي ددوی اصلي ځای دسلیمان‌دغره ښاخ د شوال غوګښل کیږي. هغه‌وخت‌چي‌هني‌او‌منګل‌دبنو په‌سیمه کي میشته‌وو ددوی‌ترمنځ دبې اتفاقي پیداشوه او په هغه وخت کي د دوی پیر شیخ‌شاه محمد روحانی (رح)

له دوی نه په دی سبب ناراضه شو چی د پیند اوارواو غلی عشر یعنی لسمه برخه چی هغه ته به یی ورکوله وربانـدی بنده کړی وه چی له هما - غه وخته نو موری پیر د شیتك له اولادی نه دکیوی اوسورانی بنوخیواولاده دخپل زوی شاه نیکبین سره دشوال دغره څخه دی ملك ته را ولیږل او اجازه یی ورکړه چی دهنی او منګل قومونه له دغه ځایه وباسی اودغه سیمه چی په هغه وخت کی په دند باندی مشهوره وه په خپله قبضه کی راولی .څر نګه چی د شیتك اولاده دوزیر وقوم دغلبی اوزور زیاتی نه په تنګ شوی وو نود غه خبره یی غنیمت وګڼله اودخانه کوچ په دول دغه ځای ته روان شول لومړی دتوچی دسیند سهیل خواته اودګبر دغره په شمالی لمنی ورغړکی میشته شول چی اوس هم دلته دکیوی میله په نوم یوځای شته :

بنوخیو د خپل پیر دزوی په غوښتنه اومشوره دری کوتری را وړی دیوی کوتری نه یی هیڅ بښی ونه ایستلی ددویمی کوتری نیمایی بښی اوددریمی کوتری ټولی بښی یی وایستلی اودری واړه کوتری یی دخپل استازی په لاس دهنی او منګلو قومونو ته واستولی اوداپیغام یی ورولیږه چی له تاسی څخه هرهغه څوك داستول شوی کوتری په څیر چی بښی یی نه دی ایستل شوی کولای شی خپل مال اوجایداد واخلی اولاړشی اودوی ته به هیڅ زیان ونه رسیږی اوهغه خلك چی ترلږتم کیدو ورسته ولاړشی هغه به د هغی کوتری په شان وی چی نیمایی بښی یی وتلی وی او هغوی ته به ځانی اومالی تاوانونه ورسیږی اوپښیمانه به شی اوهغه څوك چی نه ځی هغه به موږ د خپل پیر په برکت دهغی بی بښو کوتری په شان لوخ کړو .

کله چی هنی اومنګلو د کوترو دغه حال ولید اوپیغام یی وا ورید نو په خپلو مینځو کی یی سره سلا اومشوره وکړه چی که څیری له دوی سره جګړه وکړی نود بریالیتوب هیله نشته همدارازدوی دخپلی بی اتفاقی اودپیر دنارضائیت په سبب خواشینی وو اوهم بنوخیو ددوی کرنی اوزراعت پایمالاوه اودوی ته به یی زیانونه رسول . کله چی په دغو کوچنیو پیښو باندی شخړی را مینځ ته شوی نو بنوخی

بریالی شول . په پای کی دهنی اومنګل قومونه مجبورشول اوملك یی پریښود .

دهنی دقوم لزشمیر دهندخواته لاړل اولزشمیریی دمنګلوله قوم سره یوځای دسپین غره په سهیلی برخه کی میشته شول چی له هغی مودی را په دیخوا دشیتکو بنوڅیواولاده په دی سیمه باندی قبضه‌لری.

که څه هم ددوی له خوااددغه ملك دنیولوتاکلی نیټه معلومه‌نه ده، خو دوی دشاه محمد روحانی (رح) په وخت کی چی د شاه رکن عالم همعصره اومریدو دلته میشته شوی دی اوشاه رکن عالم په (۷۰۵ه) کال له دی نړی نه سترګی پټی کړی دی.

دبنود ضلعی جغرافیوی موقعیت:

ددغی ضلعی لویدیځ ته‌دوزیروغر، ختیځ ته یی د شاپوردضلعی سرحد، د متهه پوالیه سیمه اودجیلم دضلعی دتله کنګ تحصیل یوه‌برخه، شمال ته یی دلویدیځ نه نیولی دسند دریاب ترښی غاړی پوری دکوهاټ ضلعی د ختک و غونی سیمه اودهغه دریاب کیڼه څنډه ازڅه دراولپنډی دضلعی دمکهډ د سیمی سره یوځای کیږی.سهیل ته یی ددیره اسمعیل خان پوله پرته ده:

اوزدوالی یی له لویدیځ نه چی هلته‌دکورمی‌سیند د غره نه اوا ری سیمی ته راځی ختیځ خواته دشاهپورتوضلعی‌پوری(۱۰)میله اومنځنی پلن‌والی یی‌له شمالی نه جنوب ته ترڅلوېښتومیلولزڅه زیات دی .

مساحت یی (۳۶۱۱) میلـه مربع اود (۱۸۵٤)ع کـال دسرشمیرنی له مخی (۲۳٦۲۵۸)تنه‌اوسیدونکی‌لری‌چی‌په‌دی‌حساب‌په هرمیل کی(٦۵)تنه‌میشـته دی.

ددغی ضلعی لویـه برخـه چـی دری پرګـنـی لری یعنی خاص بنو ، لـکهی-مروت اوعیسی‌خیل‌دسندهـ دریاب دلویدیځوغرونوپه ذریعه احاطـه شوی دی په لیره بیاد تنګګ دره چی دعیسی خیلواولکهی مروتو په پولو کی دکورمی‌سینداو هامه لاری دیوځای کیدوپه سبب دبنواومروتوپرګـنه دغرونو پـه حلقوکی د لوړ ځای څخه دګرد میدان په شان بریښی .

ښوږو پراخ میدان دی چی دکورمی په سین سره خپروبیږی . دلته جوار ډیر کرل کیږی په اوړی کی یی هوا گرمه ده ، خو په ژمی کی داسی سوړوی چی انسان یی زغملی نه شی .

حاصلات یی شولی، غنم، جوار، گنی، تمباکو، کورکمن اوزنجبیل دی. له ختکیو، توتانو، نارنج بابو اوغټو لیمو گانو پرته نوری میوی نه لری.(۱)

دښو دخلکو ونی دنورو سیمو د خلکو د قد ونو په تناسب وړی دی . د دوی رنگونه زیړاو اکثراً بیضوی اومتوسط اندامونه لری ددوی تنهی وړی او ستر گی یی گردی دی!.

ددوی کالی اوپوښاك نورو پښتنونه ورته دی. دښو خیومشهور ښاخونه دادی:

د میری ښاخ، دسورانی ښاخ، د سمی ښاخ، دعیسکی ښاخ، دسیناور ښاخ، دتپی ښاخ، دغر صنزی ښاخ اودمنداخیلو ښاخ چی دا ښاخونه بیا په ډیرو څانگو او هره څانگه بیا په وړو وړو اوفرعی پښو یاندی ویشله شوی ده . (۲)

بیټنی

د دغی قبیلی خلك د خپل اوی نیکه بیټ یا بټن د نامه له کبله په بیټنو سره شهرت لری . دا سری په پښتنو کی ډیرمشهور نیکه دی اوله پخوازمانی څخه مورخانو ده نوم اوحال لیکلی دی اوپه پښتنی عنعنه کی دا سړی یوخورالوی پښتون اومشهورنیکه گڼل کیږی .

د دی عنعنی تصدیق په خارجی مورخینو کی ابوالفضل علامی (۱۰۰۶ ه) داکبر مغولی پاچاددربارمورخ په دی ډول کوی : «په پښتنو کی دری ورونه بیټنی، غرغښت اوسړه بن ډیرمشهورنیکونه دی (۳) .»

---

(۱) حیات افغانی - ۷۱۸- ۷۱۹-۷۲۱- ۷۲۲- مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳۹۶- ۱۳۷۹ مخونه

(۳) آئین اکبری ، لومړی توك ، ۱۹۱ مخ .

د بیټ نیکه نوم په تاریخونو کی بیټني اوبټن هم راغلی دی او نعمت‌الله هروی (نورزی) چی په (۱۰۱۸ هـ) یی مخزن افغانی تالیف کړی دی هم د شیخ بیټني او د ده د اولادې احوال په بشپړه توګه راوړی اوځینونورو تاریخونوته حواله ورکوی چی مجمع‌الانساب اومعدن اخباراحمدی اوتاریخ ابراهیم شاهی له هغو څخه دی اونوره د مخه کښل شوی دی (۱)

د روایاتوله مخه بټن د قیس عبدالرشید زوی دی . بیټ نیکه (*) د خپلو وروڼورونو یعنی غرغښت اوسړبن نه په عمر کوچنی و ، خود خپل نیک خوی ، زهد او تقوی په وجه یی ډیرشهرت ترلاسه کړ. په کوچنیوالی کی یی توعربستان او عراق پوری سفرونونه وکړل چی د دی سفرونو په ترڅ کی یی د ډیروخلکوسره لیدنی کتنی وکړی اود هغوی د محبت نه یی فیض حاصل کړ(۲)

اخوند درویزه ننګرهاری (چی تر۱۰٤۸ هـ) پوری ژوندی وهم د شیخ بیټني او ده داولادې ذکر کوی اودپښتنوله مشاهیرو څخه یی ګڼی خوتردغو نولویو پخوانی اوزوړ کتاب چی دبیټ ذکر اودده اشعار په کی راغلی دی دسلیمان ماکو دبارک خان دزوی تذکرة‌الاولیادی چی له (۲۱۲هـ) وروسته لیکل شوی دی ددی کتاب هغه پرخو پاڼی چی شته دشیخ بیټني ذکرداسی کوی: «نقل هسی کاندی یارانو چی په روزګاردشیخ بیټني دده وروړچی سړبن نومید اوپرشیخ بیټني هم خورا ګران و. سړبن نه درلودزامن اوهر کله به یی ویل خپل وروړته بیټني خپل زوی اسماعیل ورکا او لوی شود سړبن په کاله خدای مهربان داسماعیل په برکت سړبن ته نصیب کره دومره زامن چی اوس شوګڼون دهغو...(۳).»

لوی استادپوهاند عبدالحی حبیبی دپښتوادبیاتو تاریخ په دوهم ټوک کی لیکلی : «دبیټ نیکه نوراحوال موږته نه دی معلوم اونه دده دژوند وخت مؤرخانو

---

(۱) د پښتواد بیات تاریخ ، دوهم ټوک ،(۱۰۵) مخ .

(*) په سانسکریت کی بټ Bhutt د دانشمد ، فاضل اوبت د پهلوان اوسرباز په معنی راغلی.

(۳) تواریخ خورشید جهان ، ۲۰٦ مخ .

(۳) عبدالحی حبیبی، دپښتوادبیاتوتاریخ، دوهم ټوک (کابل: ۱۲٤) ۱۰٦ مخ .

تصریح کړی دی. فقط دپټې خزانې د لیکلو څخه ښکاري چې اسماعیل دبیټ نیکه زوی دخرشبون معاصرواودغه سړی په(۴۱۱ه) کال کې مړشوی دی. نوچې داسماعیل دژوند وخت د(۴۰۰ه) حدودوی ښایي چې پلاراواکایي هم د(۳۵۰ه) په حدودوکې ژوندی وی.

دحیات افغانی دلیکوال په حواله دی دسلیمان په غرونو کې میشته وخونړ مړینې وروسته دغزنی په شاوخواکې ښخ شو(۱)

شیخ بیټنی دری زامن درلودل چې اسماعیل، ورسپون اوکچین نومیدل اوپه دغودریوزامنوبرسیره یې یوه لورهم درلوده چې بې بې متونومیده اودشاه حسین غوری میرمن وه چې اولاده یې متوزی پښتانه دی (۲)

دبیټ نیکه په زامنوکې دورسپون اوکچین اولادی ته بیټنی وایي (۳) په پخواوختونوکې ددغې قبیلې خلک دسلیمان دغره په لویدیځه خواکې اوسیدل او دبهلول دزوی سکندراودی دواکمنی په وخت کې دغلجیودقبیلې دغلبې له امله له خپل پخوانی اواصلې تاټوبی نه وکوچیدل اودسلیمان دغره په لمرخاته د گومل درودپرغاړه اوپه ټانک کې میشته شول. وروسته بیا ددغې قبیلې اکثره خلک دسوداګری اونورودولتی چاروله لاسه کواوله پاره هند ته ولاړل له دی کبله چې په هغه وخت کې په هند کې پښتنوواکمنانوقدرت درلودنوله همدی کبله دبیټنی قبیلې ځینی کسان هم دلویورتبوخاوندان شول چې ترهغه وروسته فتح خان بیټنی دبنګال دعلاقی دګوردسیمې خودمختاره اومشهورصوبه دارپاګورنړ وچې وروسته دهغه تاج دکرلاني قبیلې لاس ته ورغی اوپه همدی دول ددغې قبیلې خوتنونوروهم دپښتنوپاچاپانوپه دوره کې امیرانوو هغه شمیر بیټنیان چې دګومل په دره کې اوسیدل د هغوی په شمیر کې زیاتوالی راغی چې دخپل ملک په لویو لواودنوروسیمو په نیولو یې

---

(۱) حیات افغانی - ۳۸۱ مخ .

(۲) نوموړی اثر ۳۸۲ مخ .

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ۱۳۳٤ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل وکړ ان تر دې چې (دوتنو) ته چې کابنې ګرام ته نږدې موقعیت لري ورسیدل: (۱)

دوی دلته دوزیرو او مسیدو سره مخامخ شول او په هغه جګړه کې چې ددوی ترمینځ پېښه شوه ماتې یې وخوړه او بیرته تګ ته مجبور شول او د کرنګي له کلا څخه هم بېرته راغلل. اوس نوموړې کلا د مسیدو دقبیلي د بهادول زیو د ښاخ دشنګي خانګي په لاس کې ده. کله چې وزیرو او مسید ددوی د مقبوضه ملك له نیولو سره ته هغوی په ملك باندې هم تیرې پیل کړنو په دغه وخت کې ځینې خلك له خپلو کورونو څخه لاړل او چیرته چې دوی ته پناه ورکړل شوه هلته میشته شول، خود کجېن داولادې زیاتره برخه او دهغې نه دورسپون اولاده دسلیمان دغره په ختیځه برخه کې میشته دي (۲)

ویل کیږي چې په هغه وخت کې چې دګبرغرچې د بنو جنوب او دټاك شمال ته پروت دی او دور ګارا ښاخ ورسپون بیټنیو په قبضه کې وچې وروسته بیا په نوموړې ښاخ باندې دګوربز وقبیلي یرغل وکړ او بې شمیره ورګاري یې ووژل او ددوی ملك یې ونیوه. داسې روایت هم موجود دی چې ددغې مظلومې او خپل شوې فرقې په مینځ کې یوه امیند واره ښځه هم وه چې ژوندۍ پاتې شوه او دلکۍ په نوم یوه ځای ته راغله او په دغه ځای کې خدای (ج) دی ته دوه غبرګوني زامن ورکړل چې په یوه باندې یې دآدم او په بل باندې یې دمعروف نوم ونه کېښود. او کله چې دغه یتیمان دبلوغ مرحلې ته ورسیدل نو دخپلې مورنه یې دبیټني قبیلي د پاتې خلکو حال ترلاسه کړ او دګومل درې ته دکجېن او ورسپون اولادې ته ورغلل او له هغوی نه یې مرسته وغوښتله او هغوی یې دخپلې مظلومې څخه خبر کړل او ورته یې وویل که چیرې تاسې زموږ پخوانی ملك ونیو نو دوی برخې یې ستاسو او دریمه برخه یې موږ ته راکړئ (۳)

---

(۱) حیات افغانی -۳۸۲ مخ.

(۲) نوموړی اثر ۳۸۲ مخ.

(۳) تواریخ خورشید جهان- ۲۰۶ مخ .

دگجین اولادی دغه شرط ومانه‌اوهغه‌خوا ته یی لښکری ولیږلی او پــه هغه جگړه کی چی د دوی ترمنځ پیښه شوه گجینونه بری ورپه برخه شو اوگور بنز وتښتېدل اودهغوی‌داوسنی سیمی لویدیځ خواته ولاړل توبریالیتوب وروسته یی مفتوحه سیمه د پخوانی شرط له مخی په دریـو برخوویشله‌چی‌دوی برخی‌دگجین اولادی ته اوپاتی‌دریمه برخه یی اصلی خاوندانوته ورکړل شوه اوددغه ویش‌په مطابق ددغی سیمی دچاروواگی ترسره کیدی خـواوس دگبرسیمی‌اکثره ځمکی دگجین اولادی دنانی ښاخ دبیی اوگروی په ذریعه نیولی دی (۱)

بیټنی د جنوبی وزیرستان په سهیل اوددیره اسماعیل‌خان دضلعی پـه لویدیځ کی استوگنه لری چی دجغرافیوی پلوه په جنوبی وزیرستان، خوپـه اداری لحاظ په دیره اسماعیل خان کی موقعیت لری :

ددوی سیمه له ۱۲ څخه تر۱۵ میلوپوری پـلن والی او تقریباً ۵۰ میله اوږود والی لری . ددوی اصلی مرکز دجنډ ولـه پـه نامه سره یادیږی چی پـه جنوبی وزیرستان کی دټانګ پوری مربوطه سیمه ده همداراز ددغی‌قبیلی خلک په بنوکی هم استوگنه لری (۲)

په ۱۹۶۱ کال کی په بنوکی ددوی شمیرد۱۱۹۸٤ تنواو په دیره اسماعیل‌خان کی ۱۳۲۱۷ تنو ته رسیده . (۳)

کسبونـه او عادتونـه :

ددغی قبیلی اکثره خلک دکرنی اومالداری پـه چارو بوخت دی : دوی پـه خپلو کسبونو کـی تـکړه اوزیارکښ دی ددوی څخه ځینی خلک هندوستان تـه د سوداگری له پاره تګ اوراتګ کوی (٤)

بیټنی غنم رنګه پوستکی، گردمخونه، غټی‌سترگی او منځنی اندامونه لری .

---

(۱) حیات افغانی- ۳۸۳ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان - ۹۸ مخ.

(۳) » » » » ۹۸ مخ .

(٤) پښتونستان، ۲۵۲ مخ.

دوی دیرمیلمه پالونکی خلک دی . د بیټینود نارینه اوښځوپوښاک د وزیرو سره د ګاونډیتوب په سبب ورته والی لری. همدارازدیوالړتوپیرونوځخه پرته ددوی دود او دستور کټ مټ دوزیرو په شان دی :

دښواودیره اسماعیل‌خان‌نه‌پرته‌دیرشمیربیټنی‌په‌هندوستان‌اودافغانستان‌په بیلابیلو ولایتونو کی‌استوګنه‌لری‌اوخلک ددغه‌قبیلی‌خلکوته‌دستانه‌ووپـه‌توګه‌درناوی‌کوی:

همدارازدوی د مسیدو سره پخوانـی د ښمنی لری اود مروتو دقبیلی د موسی خیلواونوتاخیلواکثره ځمکی ددغوخلکوله خوا کرلی کیږی :

دبیټنی دقبیلی ښاخونه:

ددغی قبیلی خلک په ځینو عمده څانګوویشل شوی دی چی بیاوروسته په‌نو-رووړوخیلونو باندی ویشل شوی دی د غه څانګی په لاندی دول دی :

دانا، تتا، کتیا، کوتی، رتن زی ، بو بائی ، بوبکث، توران خیل ، کته ګرام ، مندانه ، شیخایی، ترایی اوخپلایی(۱)

۱ـ دکوتی ښاخ :

دکوتی ښاخ پـه اصل کی سیدان دی ځکه چی دبیټ نیکه‌لمسی ابراهیم بن ورسبون یوسیدماشوم په خپل زویتوب ونیوه اوهغه یی لوی کرچی دغه ماشوم کوتی نومید چی‌دکوتی ښاخ هم دده په نوم نومول شوی دی . کوتی دا براهیم داصلی‌زوی‌دوتایی‌ځخه نیمه برخه واخیستله نوځکه دبیټنی په قبیلی کی وشمیرل شواوس هم دده اولادی تـه سیـدان وایی چی دښوپه‌ضلعه‌کی یوه سیمه دکوتی صادات په نامه یادیږی چی هلته یی اولاده میشته ده :

۲ـ دتتا، دنااوکتیااولاده :

دوی دکجین له نسل ځخه دی اواوس دبیټنی په قبیله کی داسی ګډشوی‌دی چی ددوی تر منځ هیڅ توپیرنشته.دتتااودنااولاده دشمیرد زیاتوالی په سبب‌دتولی بیټنی قبیلی مخکښی دی (۲)

---

(۱) اضلاع ،ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ،۹۸مخ .
(۲) حیات افغانی ،کابل - ۱۳۶۲ ، ۸۸ مخ .

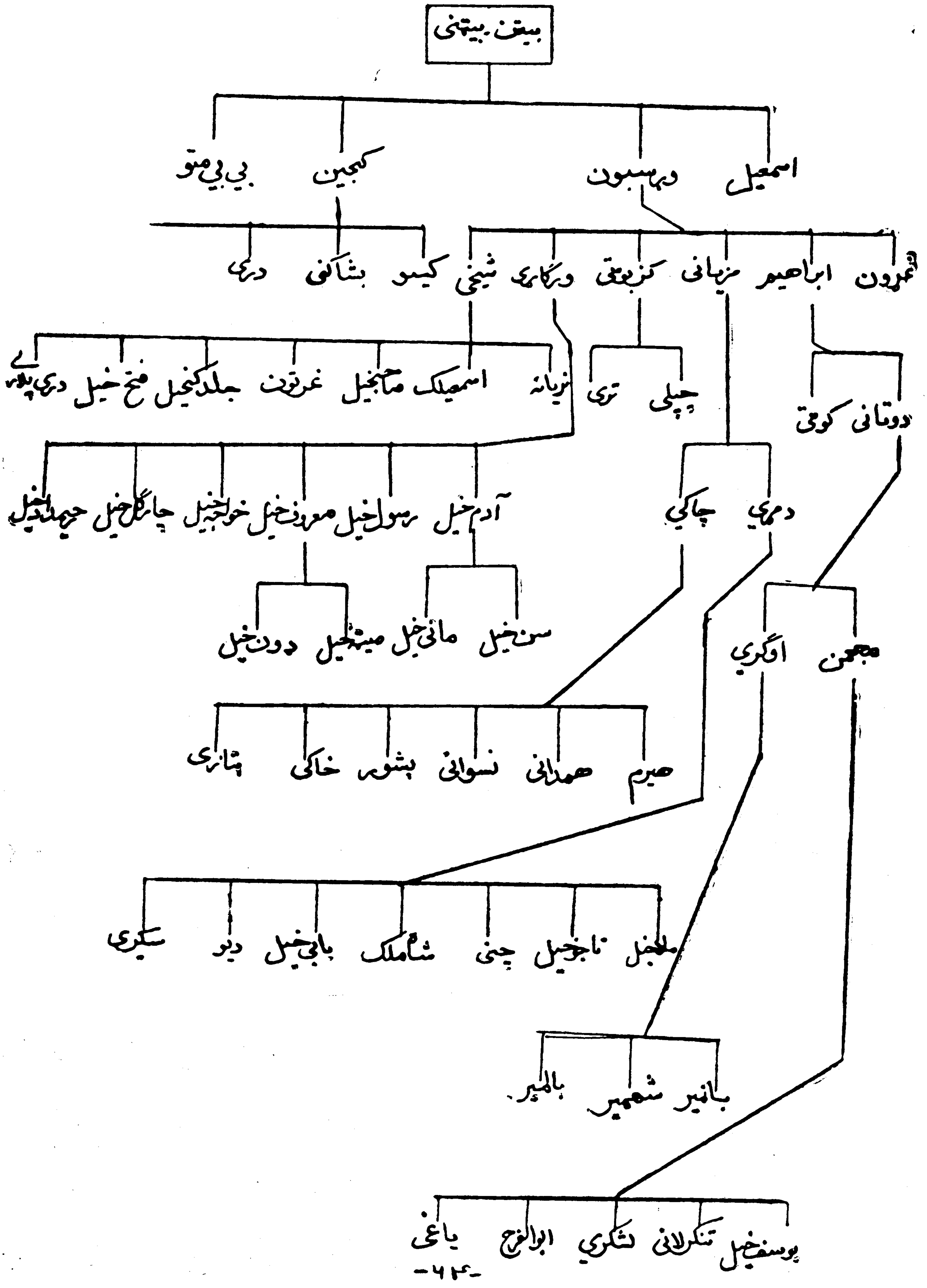
بیټن بیټنی
اسمعیل
وربسون
کچین
بي بي متو
عمرون
ابراهیم
مزیانی
کنزبوتی
ورکاری
شیخی
کیسو
بشاکنی
دری
دوتانی
کوتی
چیلی
تری
نزیانه
اسمعیلک
ماجیل
غرتون
جلدکخیل
فتح خیل
دري پلاره
دمری
چاکي
آدم خیل
رسولخیل
معروفخیل
خواجخیل
جانګرخیل
حمیدخیل
مجعن
اوګري
سن خیل
مانی خیل
میته خیل
دون خیل
صیرم
همدانی
نسوانی
بشور
خاکی
ښاری
ملخیل
ناجخیل
چنی
شاملک
بابی خیل
دیو
سیکري
بانیر
شمهیر
بالمیر
یوسفخیل
تنکرلانی
لشکري
ابوالفرج
یاغی

-٦٢-

(c) ketabton.com: The Digital Library

پره څمکني

دپره څمکني قبیله د سړبن په ټولنیز ګروپ کې شمېرل کیږي چې د سپین غره په سهیلي لمنو کې ژوند کوي . ختیځ ته یې اپریدي او اورکزي، او لویدیځ ته یې توري، شمال ته یې سپین غر او د جنوب خوا ته یې د توري او اورکزیو سره پوله لري .

په ۱۹۶۱ ع کال کې د دوی شمېر (۳۹۱۱۹) تنو ته رسېده . دوی په یوه غرني سیمه کې ژوند کوي . د دوی ځمکې اکثره للمي دي خو ښه حاصل نه ورکوي پره څمکني د افغانستان څخه د سپین غره په واسطه جلا شوي دي او کله چې افغانستان ته سفر کوي د اپریدیو او کورمې دلارو څخه ځي او په اداري لحاظ د کورمې په ایجنسۍ پورې مربوط دي . دوی غالباً د کرمان په دره کې ژوند کوي.(۱)

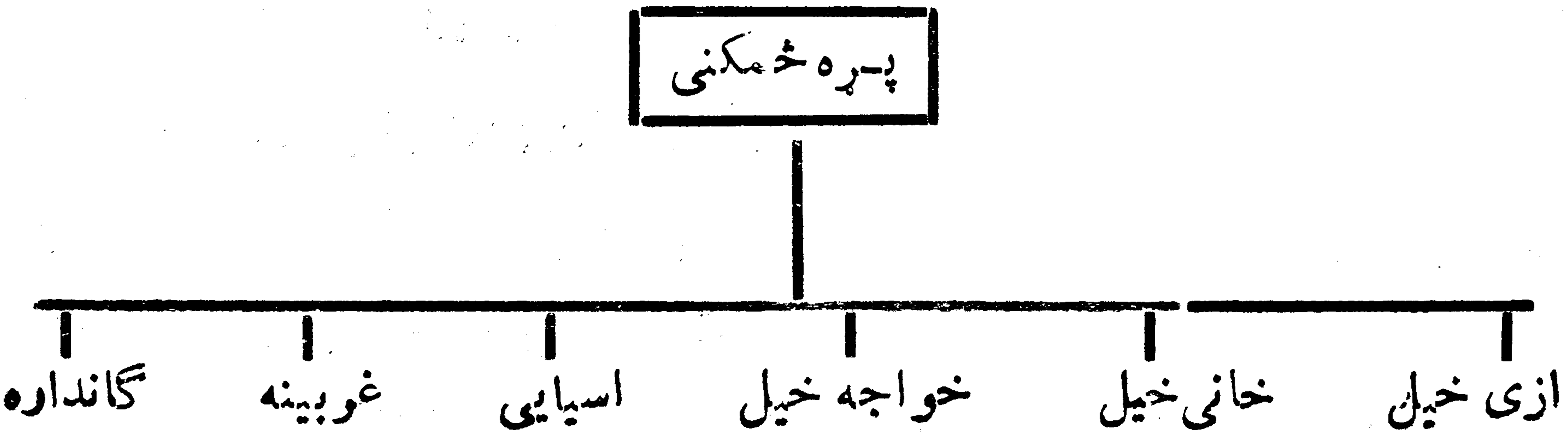

پربه

پربه په اصل کې کرلاني پښتانه او د خوګیانیو د قبیلې یوه څانګه ده خو د یوې مودې راهیسې له دوی نه بیله شوې ده او د خوګیانیو له پاتې ښاخونو څخه دومره لیرې استوګنه لري چې پخپله هم نه پوهیږي چې له خوګیانیو سره اړیکې لري او که نه (۲)

نو څکه مو دلته په ځانګړې ډول وخېړل . د پربه مشهور خیلونه دادي : مردی-خیل ، میاخیل ، بسی خیل ، سردار خیل ، محمود خیل ، تری زی ، ملی زی ، اشی زی ، دده خیل او بوچې خیل.

---

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۹۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۵۰۱ مخ

داسی ویل کیږی چی اومړی تولوخوګیانیوپه خوست کی استوګنه درلوده خو د جهانګیرپه زمانه کی د زرمت په سیمه کی ځینواستوګنوغلجیوقبایلوپه دوی حمله وکړه اودوی یی د خپلی سیمی نه بی ځایه کړل . د شاه جهان دواکمنی په وخت کی په دوی کی کورنی جګړی پیل شوی اودوی په هغوجګړو کی ډیر کمزووری شول (۱)

دحیات افغانی اوتواریخ خورشیدجهان دمولفانوپه قول د دوی د وسله وا لو کسانوشمیرپه هغه وخت کی (۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی. دوی د خوست په سیمه کی استوګنه لری اوپه سپین ګوندی کی داخل دی . د پربه د ښاخ زیات شمیر خلك د کرنی په چارو بوخت دی خولږشمیر یی دتجارت اوسوداګری کارو نه هم سر ته رسوی (۲)

پرملیان (فرملیان)

پرملیان پرملیان اویافرملیان پـه پښتنو کـی یوه ډیره لرغو نی قبیله ده چی د غرغښت په تولنیز ګروپ پوری اړه لری اوځا نونه د کاکړویوه ځا نګه بولی . د دوی داستوګنی اصلی ځای پرمل یابرمل د ی چی دسلیمان د غرو نوپه اړی اود اوښنی ا رګون پـه سیمه کی موقعیت لری.

تاریخ حیات افغانی لیکی: پرملیان اکثراً پـه اورګـون اودخرو تو د سیمی په منځنی برخه کی اوسیږی (۳)

البیرونی دقانون مسعودی په دریم ټوك کنی دپرملیانـودسیمی موقعیت د غزنی اوملتان تر منځ ښودلی دی . همـدارازدصولت افغانی دتاریـخ مؤلف زرد ارخان ناغردپرملیانو دقبیلی دموقعیت په باب لیکی :

«پرمل دغزنی په توابعو کی دیوی سیمی نوم دی اوهغه کسان چی د پرمل په سیمه کی استوګنه لری دپرملیانو په نامه بلل کیږی (٤)»

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۹ مخ .

(۲) تواریخ خورشید جهان - ۲۵۰ مخ .

(۳) حیات افغانی- ٦٤٧ مخ .

(٤) معاون سرمحقق محمد محسن پرملی، (دپرملیانوقبیله) دحقیقت سرباز دورځپانی ٤٧ ګنه د۱۳٦۷ کال دسرطان میاشت .

دافغانستان نامتو او وتلي مورخ ارواښاد استاد احمد علي کهزاد هم دپرمليا نود اصلي ټاټوبي مرکز (اورګون) ښودلي دی چې پرمليان په کې ژوند کوي . که څه هم دپرمليانو داستوګنې اونژادي اړيکو په باب دول دول نظريې څرګندې شوي دي اودهغوی څخه يې ځينې عقيده لري چې پرمليان دهغو يفتلي شهزا ده‌ګانو له اولادې څخه دي چې دعربو دفتوحاتو له وخت نه دغزنوی واکمنۍ تردوري پورې اوبيا تراوسه په سليمان اوسپين غره کې اوسېږي .

همدارنګه دپرمليانو په باب دوهم نظر دادی چې دوی به خلجی (غلجي) وی خوهغه دوېم اوقطعی نظرچې دپرمليانو په باب صدق کوي هغه دا دی چې دوی دپښتنو دغرغښت په ټولنيز ګروپ شامل اودکاکړو پښتنو اولاده ده چې موږ ددوی دپښتونوا لی دثبوت له پاره لاندېنی دلايل راوړای شو . هغه وخت چې بهلول لودی دډيلي سلطنت ترلاسه کړ نو ديوه فرمان په ذريعه يې پښتانه قبايل هند ته وروبلل . په دې فرمان کې راغلي وچې ماته خدای دهندوستا ن تخت راکړ خوددی تخت حفاظت هغه څوك کولای شي چې د قوم او قبيلې خاوندوي. نوپس پښتنو ته په کاردی چې ددوی ديرشمېرهندوستان ته راشي اونه يوازې سلطنت وصاني بلکې هغه ته پراختياورکړي اوجا ګيرونه ترلاسه کړي چې ددغه فرمان په ځواب کې ډيرپښتانه قبايل په تيره بيا لوهاني او پرملي پښتانه دهند په لورو رغلل.

په اوسني وخت کې پرمليان په لاندنيو سيمو کې ژوند کوي :

۱- زوړاورګون چې داورګون داولسوالي په شپږ کلومتری کې موقعيت لري او ويل کيږي چه په دغه ځای کې دپرمليانو تقريباً څلورزره کورنۍ ژو ندکوی. دزاړه اورګون پرمليان په دووښاخونو ويشل کېږي شرف اوسپري چې شرف بيادبالشتی، ميل احمد اوملت کلال په څانګو اوعلي خيل اوقره خيل دسپري په ښاخ پورې اړه لري .

داورګون په پرمليانو سربيره يوشمير پرمليان دکابل دڅهاردهي په کلای قاضي، کلای غيبي، آقاعلي شمس، ده‌مرادخان، چهلستون، سرآسياب، موسهی

پرملیان، کلای کاشف، یوسف بنګی، برپرملی او کوز پرملی کې چې دګلباغ د سیمې پورې اړه لري او کلای غیب الله او کلای بهادرخان پر ملې کې ژوندکوي همدارازد کابل درخت شنګ ته نژدې په کوز پرملي کې هم استوګنه لري. یو شمیر پرملیان دمزارشریف په چارکنت، لوګر، غزني، هلمند او کندهار کې هم اوسیږي دخوشحال ختټك داشعارو دقـ اموس له مخې دګـوزي پښتـو نخواد صوابې پـه تحصیل او همدارازدپاکستان په پنجاب کې زیات شمیر پښتانه پرملیان استوګنه لري. (۱)

پرانګیان

دوی لودي پښتانه دي . و یل کیږي چې دلودي د زوی سیانې لـه دووزامنو جملې نه یې پرانګي مشروچې دغه څانګه دهغه په نامه سره شهرت لري . په پیل کې ددغې قبیلې خلك په لویدیځ افغانستان کې میشته وو، خوتر هغه وروسته د غره ختیځې خواته ددامان دسیمې په ټانك اوروړي نـومي ځایونو کې یې استوګنه غوره کره .چې ډیره موده یې پر دغې سیمې با نـدې قبضه دراود له خوړ هند د مغولي واکمن ظهیرالدین محمد بابر په وخت کې ددولت خیلو، میاخیلو او مروتو قبیلې او همدارازدلوانې نورو څانګو دغه سیمه په زور سره دپرملیانو نه ونیوله او ډیر شمیر پرانګي ووژل شول .پاتې یې تیت اوپـرك اود خپلې قبیلې لـه نـورو څانګـو سره دهندوستان په مختلفو او بیلا بیلو برخو کې میشته شول (۲)

اوس په افغانستان کې حتی څوك دپرانګي له نامه سره هم اشنایي نه لري، خود هندو ستان په بیلا بیلو برخو کې دوی دلو دي پښتنو په نا مه سره استوګنه لري . دهندوستان دپنجاب دایالت په روپر اولود یانه نومي ځایونو کې هم ددغې قبیلې خلك میشته دي .همدارازدهند وستان پـه دکهن کې هم ددغې قبیلې څو کـورنـې شته :

---

(۱) محمد محسن پر ملې، «دپرملیانو قبیله » حقیقت سر باز، ۴۷ ګڼه د۱۳۶۷ کال دسرطان میاشت

(۲) حیات افغاني - ۲۸۷ مخ .

دهند مشهور رواکمنان لکه سلطان سکندر لودی او سلطان ابراهیم لودی هم دلود یانود پرانګی ښاخ ته منسوب وو .

پنج پای

لکه چې د درانیو په بحث کې راغلي دي درانیان دسړبن په تولنیز ګروپ پوری اړه لري او په دو وسترو څانګو یعنې ځیرك او پنج پای باندی ویشل شوي دي دپنج پای ښاخونه دادي:

۱- نورزی.

۲- اسحاق زی .

۳- الیزی .

٤- ادوزی.

٥- ماکو .

٦- خاکوانی یا خوګیانی .(۱)

پته دي پاتې نه شي چې دپنج پای دخوګیانی یاخا کوانی ښاخ دی له هغو خوګیانیو له قبیلې سره یو ونه شمیرل شي کوم چې دننګرهار دولایت د خوګیانیو په اولسوالی کې استوګنه اری او کرلانی پښتانه دي .

پني

دپنی قبیله په غرغښتو پښتنو کې یوه مشهوره قبیله ده. ددغې قبیلې اصلي مرکز کاکړستان دژوب ناوه او د بوری تاریخي سیمه ده. خو بیا وروسته پنیو خپله پارني سیمه پریښې او د لویې تاریخي پښتونخوا نورو سیمو ته لیږدیدلي دي. هغه وخت چې پنیانو خپل اصلي تاټوبی کاکړستان پریښودنو ځینې یې په پښین کې میشته شول او ځینې یې دسیوي په تاریخي سیمه کې اباد شول (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور- ۹٤ مخ .
(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کې کویټه ، ۱۹۷٦، ۹٤ مخ .

ظفر کاکاخیل په خپل مشهور اثر «پښتانه د تاریخ په رڼا کی» لیکی: «پښنی هم د کاکړو په شان مشهوره او پخوانی قبیله ده او جرړی یی ترویدی زمانی رسی. ددوی ځینی خلک په افغانستان او ځینی یی په دکهن کی هم استوګن دی.» (۱)

همدارا ز د پښنی د قبیلی یو شمیر خلک د هند د اندهرا پرادیش په ولایت کی هم شته دی چی د هندوستان په تاریخ کی دلیدو وړ برخه لری: داود خان پښنی په هند کی یو تاریخی شخصیت تیر شوی دی.

د پښنی ابن دانی د نسب شجره

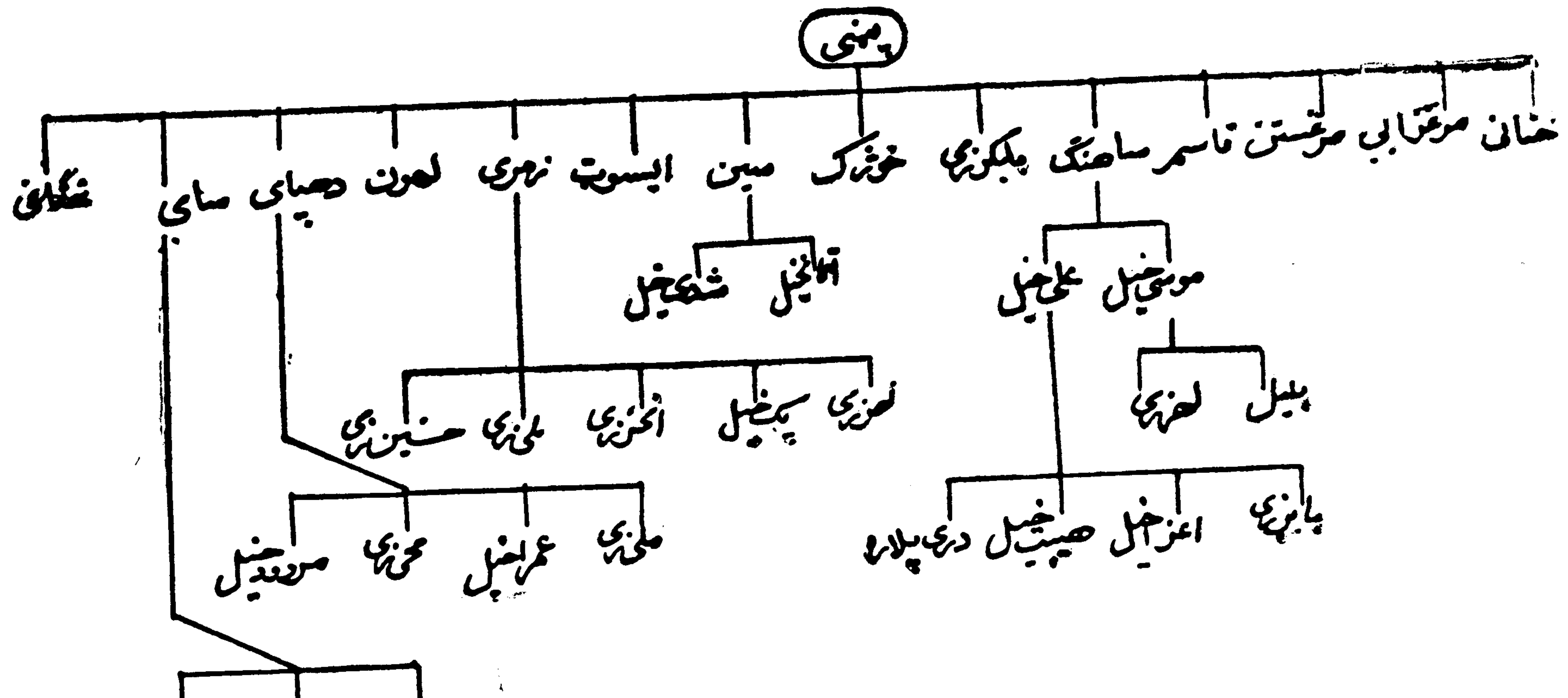

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۲۹ مخ.

پوپلزي

پوپلزي دسړبن په تولیز گروپ اړه لري او د درانیو د ځیرك په څانگې پورې تړلي دي.

پوپلزي د نورو درانیو څانگو څخه دیره نومیالی څانگه ده ځکه چي د پښتنو پاچا ابدالي احمدشاه بابا او د ده اولاده له همدغي څانگي څخه دي. ددوی زیات شمیر په کندهار او هرات کي استوگنه لري او لږ شمیر نور یي دهیواد په نورو لویدیځو ولایتونو کي میشته دي. دوی دکرني په چارو بوخت دي او ډیري ښې ځمکي لري. همدار ازدزابل په ولایت کي هم یو شمیر پوپلزي استوگنه لري. اوس په هر یوه ولایت کي د دوی د استوگني سیمي او شمیر ښیو:

۱ ـ دکندهار په ولایت کي:

دکندهار ولایت په مرکز، دامان، شاه ولي کوټ، ارغنداب، خاکریز، پنجوایي او ارغستان په اولسوالیو او دغورك په علاقه داري کي استوگنه لري چي دکندهار په ولایت کي ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیي له مخي ۶۷۲۸۳ تنه ښودل شوی دي. (۱)

دهرات په ولایت کي:

پوپلزیان دهرات ولایت دنظام شهید، غوریان، نوي، اوبی، کرخ او زنده جان په اولسوالیو کي استوگنه لري چي دهرات په ولایت کي ددوی شمیر د (۱۵۷۷۶) تنو په شاوخوا کي اټکل شوی دي.

د هلمند په ولایت:

دناوه بارکزايي او نوزاد په اولسوالیو او د واشیر په علاقه داري کي هم یو شمیر پوپلزیان استوگنه لري په نوموړي ولایت کي یي ټول شمیر (۱۲۱۵۳) تنو ته رسیږي.

د زابل په ولایت کي:

د ترنك او جلدك په اولسوالیو او د میزان په علاقه داري کي استوگنه لري چي په نوموړي ولایت کي د دوی شمیر (۳۸۳۸) تنو په شا و خوا کي ښودل شوی دي.

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ایالات سرحدی کشور ۹۸ مخ.

د ارزگان په ولایت کې :

په تورین کوټ او د خاص او روزگان، گزاب، شهید حساس او د هراود په اولسوالیو کې استوگنه لري چي په نوموړي ولایت کې د دې شمیر ۲۹٦٤۱ تنه ښودل شوی دی (۱)

یوشمیر پوپلزي د باد غیس په ولایت د مرغاب او غورماچ په اولسوالیو کې هم استوگنه لري یوشمیر پوپلزي په ملتان کې هم استوگنه لري چي ښا يي دوی په کوم سیاسي ملحوظ هلته تللو ته اړ شوي وي (۲) که څه هم ځیني پوپلزي پووندہ دي خو بیا هم زیات شمیر یې د کرني په چارو بوخت دي ددې د کوچیانو شمیر هم لږ دی.

ددوی تخمیني شمیر د (۱۲۸٦۹۱) تنو په شا او خوا کې دی :

پیاروخیل

دوی هم غلجي پښتانه دي او اکثریت یي په زرمت، پکتیکا او د کابل ولایت په جنوب لوید یځ یعنې دللندر په درهٔ کې استوگنه لري :

تاړن

د تاړن د قبیلي له په باب په مخزن افغاني کې لیکل شوي دي چي په اصل کې د سیدزوي و، خو کاکړ هغه په زویتوب ونیوه او هغه یې وروزه. تاړن هم په دغې قبیله کې ښځه وکړه او اولاده یې د کاکړو د او لادې سره مخلوطه شوه چي اکثره تاړن د کند هار په سیمه کې میشته او ستانه بلل کیږي او وایي چي دوی د (طاهر آ بشناس) له اولادې څخه دي چي د سلطان محمود غزنوي دواکمنې په وخت کې د او بو پیژندلو په کار کې بې ساري و (۳) د نسب د شجرې د لیدلو څخه

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۹۷ مخ .

(۲) دکابل سلطنت بیان دوهم توک ۸۷ - مخ .

(۳) حیات افغاني - ۲۳۱ مخ .

وروسته دا څرګنده شوه چې داقبیله هم دغرغښت په تولنیزګروپ کې شامله ده.
ددغې قبیلې وګړي په رودملازي، زیارت، هرنایي او سنځاوي کې ژوند کوي(۱)

د تارن یا طاهر د نسب شجره

تارن

خواجه کړی

هکالون — ادین — ابراهیم — اسماعیل — تور

تتا

دوی په اصل کې دکجین له نسل څخه دي او اوس دبیټني په قبیله کې داسې ګډ شوي دي چې ددوی ترمنځ هیڅ توپیر نشته. ویل کیږي چې دتتا اولاده دشمیر دزیاتوالي په سبب دتولې بیټني قبیلې منځکښ دي (۲)

تتور

تتور د دولت خیل او تاک په لویدیځه برخه کې موقعیت لري. د دې ښاخ خلك هم ددولت خیلو او میاخیلو په شان په سوداګرۍ او تجارت باندې بوخت وو چې ددوبۍ له خوا به په وانه او په ژمي کې به ددامان په سیمه کې اوسیدل. دخانزمان خان کټي خیل دتسلط او قبضې په وخت کې دغه قبیله دلوحانۍ دتولو خانونو په ګډون دده تسلط لاندې پاتې شوه. وروسته دنادرشاه افشار ایراني په وخت کې دشاه بزرګ دخانۍ په موده کې دغه قوم دمغولو سره دمقابلې له کبله ډیر کمزوري شو او کله چې دغه قوم په یعقوب خیلو باندې یرغل وکړ نو دیعقوب خیلو نه یې ډیر خلك وژل. خوځرنګه چې صاحب دا د خان او دیعقوب خیلانو

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې - ۴۶۷ مخ.

(۲) حیات افغاني - ۳۸۸ مخ.

نورو ملکانو دگنداپوریانو نه مرسته وغوښتله گنداپوریان هم ددوی سره ملا وتړله او دتتورپر قوم یې حمله وکړه چې دیر شمیر تتور یې دیعقوب خیلو په بدل کې ووژل چې ورو وروسته بیا دغه قوم دیر کمزوری شو (۱)

دحیات افغانی په قول ددغه ښاخ شمیرله دریوسوو کورنیو نه زیات نه دی .

ددوی دود او دستور دمیاخیلوسره ورته والی اویو والی لری اوغالباً خلک یې دکرنی په چارو بوخت دی . (۲)

ترکلانی (ترکانی)

که چیری ددغې قبیلې دنسب شجره وگورونو خرگندیږي چې دوی دسربن په ترلنیز گروپ کې شامل دي. دوی د پښتنو نورو قبایلو په اړ کې یوسفزیو، مندړو اوگگیانیوته دیر نژدی اودغه دری واړه قبیلې دترکلانیو په گډون دښاخی خیلو یاخوښي خیلو پښتنو په نامه سره یادیږي :

دغه قبیله په پخوانیو متونو کې دمثال په توگه داخوند درویزه په تذکرة الابرار والاشرار کې عموماً دترکلانی په نامه یاده شوی ده خو اوس معمولاً دترکانی په لیک دودلیکله کیږي .

یوسفزی، مندړ، گگیانی او ترکانی چې مجموعاً دخاښي خیلو یا خوښي په نامه یادیږي ددوی اصلی اولومړنی ټاټوبی دارغستان په حدودو کې دغوربندان اوسره غره په خواوشا کې هغه ځمکه ده چې دغوري مرغی په نامه یادیږي. دوی چې دترینو په گاونډ کې اوسیدل دترینو دفشار اوزور له امله یې خپله سیمه پریښوده او دغوریاخیلو له خوا دغزنی دمقر په کوڅی کې په ورکړل شوی ځمکه باندی دڅه وخت له پاره میشته شول خوله غوریاخیلو سره هم خوابدی شول هغه ځمکه یې هم پریښوده چې په نتیجه کې دکابل خواته راوخوځیدل . دراتگ په وخت کې اتمانخیل هم ورسره ملگری شول. دوی دکابل په شا اوخوا ورشوگانو کې میشته شول چې په هغه وخت کې په کابل کې دتیموری کورنی میرزاابوسعید واکمن وچې

---

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۸ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۲۹۸ مخ .

وروسته یې زوی میرزاالغ بیګ دهمدغو پښتنوپه مرسته په ۱۴۶۹ع کال کې په کابل او غزني کې واکمن شو. له دغه ځایه اټکل کیږي چې ښایي خاښي خیل پښتانه به دکابل ورشوګانو ته دپنځلسمې پیړۍ دلو مړې نیمایې په وروستیو کلونو کې راغلي وي. میرزاالغ بیګ چې تر څو پورې کمزوری وپه همدغوپښتنو به یې ځان ساته خو کله چې هغه په خپلو پښو ودریدد پښتنوسره یې مخالفت څرګند کړ. میرزا الغ بیګ لازمه وګڼله چې دهغوی پیاوړی ځواك مات کړي هماغه وچې خاښي خیلو پښتنومشرانو ته یې یوه میلمستیاجوړه کړه اوپه چل ول یې سره یې دهغوی د(۹۰۰) تنه په شااوخواکې مشران له تیغه تیر کړل چې ادیره یې دکابل دمونجان دغونډۍ په جنوبي برخه دسیاسنګ دغره په لمنه کې پرته ده داپیښه په غالب ګومان د ۱۴۸۰ ـ ۱۴۹۰ ع کلونو په شااوخواکې شوې ده :

تردې خونړۍ او خواشینوونکې پیښې وروسته خاښي خیل پښتانه دکابل نه د ننګرهارپه خواروان شول تر کلانیو به لغمان کې واړول :

یوسفزي ، ګګیاني او اتمان خیل په ننګرهار کې اوسیدل چې په بیاوروسته نوموړي درې قبیلې په سوات ، دیر او باجوړ کې میشته شوې ، خو تر کلاني چې په لغمان کې یې استوګنه غوره کړې وه دلغمان خلکو ددوی له لاسه په کابل کې مغولي حکمران ته شکایت وکړ اودمغولي پوځ په فشار تر څه موده وروسته دلغمان نه باجوړ ته ورغلل:

محمدحیات خان په خپل مشهوراثر «تاریخ حیات افغاني » کې لیکي: «په کومه سیمه کې چې د تر کلانیو قبیله استوګنه لري یوه غرنۍ او ښکلې شنه سیمه ده چې دیره په زړه پورې آب وهوا لري. ددوی په سیمه کې دغنمو پیداوار دنورو غلودانو په پرتله دیر دی »

قبیلوی ویش :

تر کلاني په لاندنیو ستروښاخونو باندې ویشل شوي دي : (۱) سالارزی (۲) ماموند(۳) ابراهیم خیل (٤) اسوزی (۵) سمیل زی .

۱ـ سالارزي:

سالارزي په ښار، کوټکي، الیکي، ناوه گي، چارمنګ، لرآمدك، برآمدك، لرسدين، برسدين، بر چمر کنډاو د کونړ دولایت په دانګام کي اوسيږي.

۲ـ ماموند:

ماموند په اومړي سرکي په دوه مهمو ښاخونو چي يو ته يې (اوی ماموند) او بل ته يې (وا ړه ما موند) وايي ويشل شوی دی. دلوی ماموند دخيلونوموته دادي: مسعودخيل، عمرخيل، يوسف خيل، سليمان خيل او خلوزی.

دوړو ماموندوخيلونه دادي: بروزي، اوريازي، برم کازي.

۳ـ ابراهيم خيل:

په ټوله ترکاڼي قبيله کي ابراهيم خيل دمشرتوب او اعتبار څښتن دي دوی اصلاً په سالارزيو ورګډيږي. خوله کومه وخته چي ابراهيم نومي دباجوړ دسالار زيو مشر دخپلي آزادی له پاره دمغولو دامپراتوري سره ډيري جګړي وکړي اود باجوړ دسيمي خپلواکي يي په ډيري ميراني سره وساتله دهغه ځای ناستو له خوا ده ته دخان لقب ورکړ شو چي دغه مشري تر ډيري مودي پوري دده په کورني کي پاتي شوه او اولاده يي دابراهيم خيلو په نامه سره ياده شوه:

٤ ـ اسوزي:

په جندول او بر اول کي استوګنه لري:

٥ ـ شمل زي:

چي په ميران او براول کي استوګنه لري:

د باجوړ څخه پرته ترکلاڼي ددير په ضلعه او د افغانستان دکونړ په ولايت کي هم استوګنه لري چي دديردضلعي ترکلاڼي په براول، ميدان او جندول کي استوګنه لري او شميريې (۷٥٤۰۰) تنه ښودل شوي دي: په باجوړ کي دترکلاڼيو شمير د ۱۹٦۱ کال د سرشميرنی له مخي (۱٥۰٥۰۰) تنه وو چي د هغي جملي څخه يې

(۸۰۰۰۰) تنه ما موند او(۷۰۵۰۰) تنه سالارزی شمیرل شوی دی .

د افغانستان دکونړ په ولایت کې ددی شمیر(۳۹۹۸۲) تنه ښودل شوی دی چې په دانګام، اسمار، شنګړی، شالي، ناړی، بریکوټ، دم کلي، نرنګ، سرکانو، ګنجګل، تانکو، شلتن اومروره کې استوګنه لری(۱)

تره خیل

دوی غلجی پښتانه دی او ډیرشمیر خلک یې د کابل دده سبز د اولسوالی په تره خیلو، د لغمان ولایت دتبی کونج اوترډخیلو په کلیو او ځینو نورو کلیو کې میشته دی یوشمیر تره خیل په کوهدامن کې هم استوګنه لری . ددوی یوشمیر کوچیانی ژوند لری تره خیل د کرکیلی په چارو بوخت دی او یوشمیر یې دولتي ملازمتونه هم سرته رسوی .

تره کی

د غلجو په توخیز ګروپ کې یوه ډیره مشهوره قبیله ده. د حیات افغاني دمولف په قول په افغانستان کې ددوی شمیر پنځلس زره کورونو ته رسیږی ددوی زیاتره برخه د غزني ولایت په مقر، ګیلان او د ناوی په اولسوالیو او دآب بند په علاقه داریو کې استوګنه لری چې ۲ پر ۳ برخه خلک یې په کلیو او یوه برخه یې په پوونده او کوچی دول ژوند کوی چې ددوی د شمیر په تناسب د هغوی ملک او سیمه وره ده .

ځرنګه چې د مقر د سیمې زیاته اندازه د علی خیلو او خدوزیو په لاس کې ده نوځکه دځمکې دلنږوالي له کبله یې یوپر۳ برخه خلک په ښپنتوب او دژویو په روزنه او پالنه ژوند کوی .

د تره کو پوونده د منی د موسم په پیل کې د کندهارخواته ځی او د پسرلی د موسم په پیل کې بیرته د مقرخواته په راتګ پیل کوی چې دهمدی کبله په پښتو

---

(۱) اصلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان (۵۰ - ۵۱) مخونه .

ژبه کی د پوونـده وو تره کوپـه باب یومتل هم شته چی وایـی :

چی چونگښی وایی قر تـره کی وایی مـقر

چی چونگښی وایی غار تره کی وایی کندهار

چی د دغه متل نه مقصد دادی چی کله دگرمی د موسم پـه پیل کی چونگښی د رغز پورته کوی : نوپه دغه وخت کی تره کی کوچیانواوپووندہ تهخپل وطن ته په زړه ور ګرځی او بیرته مقر ته راستنیږی . (۱)

د غزنی د ولایت ښخه پرته یوشمیرتره کی د زا بل د ولایت په مرکز کلات او د شاه جوی په اولسوالـی کی هم میشته دی .

همدارازد هلمند د ولایت د ناد علی او ګرمسیر په اولسوالیو کی هم یوشمیرتره‌کی استوګنه لری . د تره کو جنوب او جنوب ختیځ ته سلیمان خیل او توخی ، ختیځ ته یی سلیمان خیل ، شمال ته یی علی خیل ، اندړ او هزاره او جنوب ته د دیورند په کرښه د کاکړو سره نښتی دی . ددغی قـبیلی کوچیان په عمومی توګه پـه ژمی کی د کندهار په وېګ او دا ښکرپـوپه سیمی او همدارازدکندهاوپه نوروبرخوکی لیدل کیږی . ددوی یوشمیرد دیورند د کرښی نه تیریږی او دکاکړو دقبیلی سیموته لیږدکوی او ترپښینه پوری ځی (۲)

یوشمیر تره کی دننګرهاردولایت دچپرهاردعلاقداری دتره کوپه کلی کی استوګنه لری چی شمیریی (۲۸۷) تنوته رسیږی (۳) سربیره پردی دفار یا ب په ولایت کی هم زیات شمیرتره کی ژوند کوی .

همدا رازد دوی یوشمیرد بـاد غیس د ولایت دمرغاب داولسوالی دبوکن په

---

(۱) حیات افغانی ، پښتوژباړه - ۲۷۱ مخ .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل سرحدی کشور - ۷۳ - ۷۶ مخونه .

(۳) نوموړی اثر ، ۷۳ مخ .

کلی او دهغه په شااوخوا او دنو موړی ولایت دغور ماچ د اولسوالی په څو کلیو کی هم میشته دی. د دوی شمیر د ۱۶۱۳۱۴ تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی .

د تره کی ابن موسی ابن ابراهیم ابن غلجی د نسب شجره

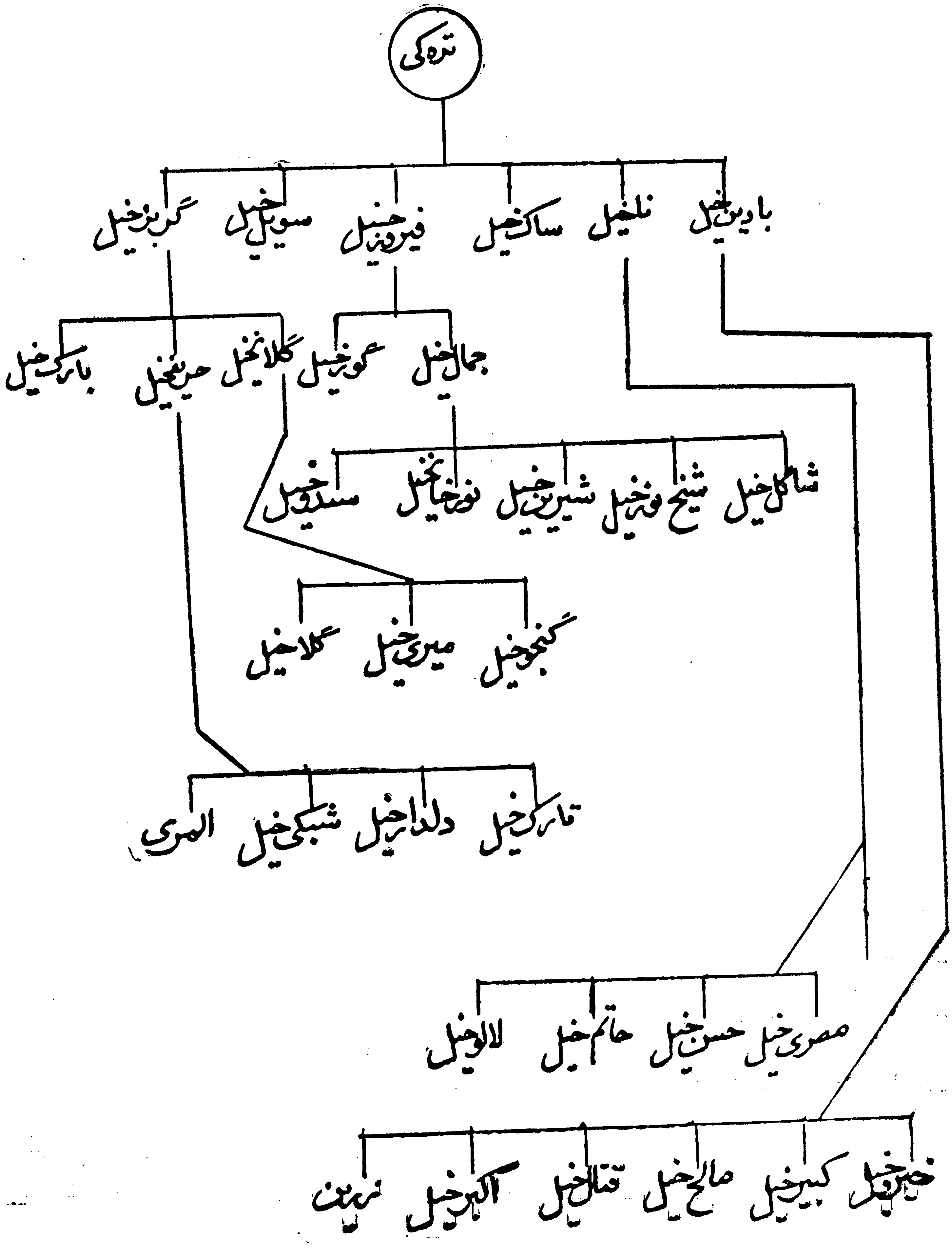

ترین

دنسب دشجری دکتلونه څرګندیږی ابدال چی هغه له نسله څخه ددرانی قبیله رامینځ ته شوی دترین زوی و، څوڅرنګه چی دده اولاده په درانی او ابدالی سره یادیږی نود ترین پاتی دوه زامنو دخپل پلار یعنی ترین سره شهرت ومو ند چی په دوو لویو قبیلو ویشل شوی دی تورترین اوسپین ترین اود تسمیی وجه یی داسی ښودل شوی ده. دترین هغه زوی چی لږ تورروزمه وهغه په تورتر ین او بل زوی یی چی سپین رنګی وپه سپین ترین سره شهرت وموند. (۱) چی ددوی بحث به په خپلو خپلو ځایونو کی وشی .

تور ترین

دبریښوختیځ ته ورڅرمه پښین موقعیت لری چی دترینانو ملک دی. دغه سیمه دد رانیود ملک په سهیلی برخه کی موقعیت لری .لویدیځ خوا ته یی شوراوك چی هلته بریځ میشته دی، سهیل لورته یی پښین له شال څخه دتکه تو په نامه په یولړغرونو سره بیلیږی. ختیځ خوا ته یی هغه غرونـه موقعیت لری چی دغه سیمه دکاکرونه بیلوی اوقطب خواته پښین ددرانیو له سیمی نه دشمال خواته غرونو سره بیله شوی ده. پښین له شمال ختیځ نه تر جنوب لویدیځ پوری نږدی اتیا میله اوزدوالی اواخری سوریی نږدی څلویښت میله دی .

پښین دشوراوك په نسبت اوچت اوسطحه یی نا همواره ده، خودشوراوك په پرتله دکرنی وړ ده. ددی سیمی خلك په یوی کولو کی داوښانو په پرتله زیات تره دغوایانو څخه استفاده کوی، که څه هم داوښانو شمیر یی زیات دی(۲)دوی غالبا دکرنی په چارو بوخت دی، خو ددوی زیات شمیر خلك دکند هار اوسند (اباسین) ترمنځ دسوداګری په چارو بوخت دی .

(۱) حیات افغانی - ۱۴۰ - ۱۴۳ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۱۴۵ - ۱۴۶ مخونه .

د دوی کړه وړه د درانيو د کړو وړو په څير دي چي له هغوی سره هم په نسب اړه هم
په مله گرتوب کې ډير نږدې ورته والی لري (۱) د پښين يو ازيني او سيدونکي تور ترين،
سيدان او يو څه کاکړ همسايه دي. حيات افغاني د ترينانو شمير د (۶۰۰۰) کورنيو
په شا او خوا کې ښودلی دی (۲)

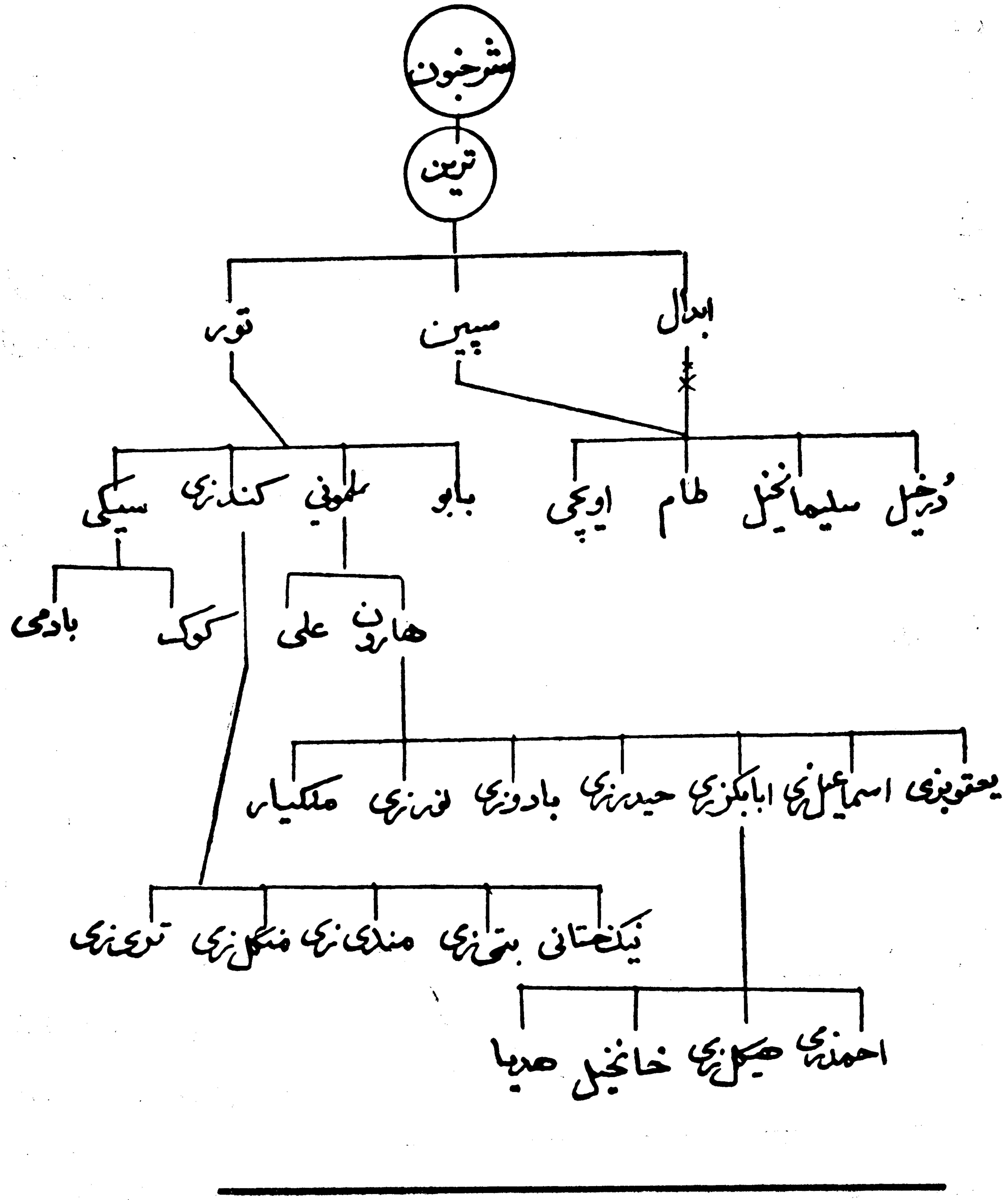

---

(۱) د کابل سلطنت بيان، دوهم ټوک ۱۲۱، ۱۲۲ مخونه .

(۲) تواريخ خورشيد جهان، ۲۰۴ مخ .

دوی هم دکرلانړ په ترلنیز گروپ کی شامل دی او دشیتك داو لادی څخه شمیرل کیږی . دغه قبیله په دریو څانگو باندی ویشل شوی ده: اریوزی، میرخیل اوسینکی. تنی دخوست د ښار په جنوب کی میشته دی (۱)

جنوب ته یی گوربز اومده خیل وزیرموقعت لری چی ددیورند کرښه مده خیل او تنی سره جلاکوی، لرېدیځ ته یی ځدران، شمال ته یی دشمل سپند او اسمعیل خیل اوختیځ ته یی هم گوربز پراته دی.

دتنیو قبیله پر (۱۱۲) کوچنیو اوسترو کلیو ویشله شوی ده(۲)ددوی لویدیځ غر دیر آباد او اکثره خلك یی په غرونو کی اوسیږی ، خوځینی خلك یی د غرو نو په لمنو کی هم استوگنه لری.

محمد حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغانی کی لیکی : «ددوی اوی کلی د درگی په میدان کی موقعیت لری چی پنځه سوه کوره لری او خلك وایی چی په دغه ځای کی (۱۰۰۰) تنه وسله وال کسان شته دی (۳) . »

د درگی نه پرته چی ددوی ډیر ستر کلی دی دا لاندینی کلی یی هم مشهور دی: حصارك، گوخه، نرخی، ایتمان، کوچن ، ډبر، وریڅی، د برملکه، سنگرای، تورخیل اوورژله .

تنی ډیرجنگیالی او زړور خلك دی اوپه دووگوندیو ویشل شوی دی یعنی اریوزی اوسینکی یوه گوندی ده اومیری خیل بله گوندی ده .

ددغو دری وارو څانگو په جمله کی د میری خیلو شمیر زیات دی. تنی د کرنی په چارو بوخت دی. ځمکی یی للمی دی، خویوه اندازه آبی ځمکی یی دویالو په ذریعه خړوبیږی .ددوی پوښاك غالباً دوروته ورته دی.

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۶ مخ .

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور، ۶۷ مخ .

(۳) حیات افغانی ۶۰۵—۶۰۶ مخونه.

په غره کی اوسیدونکی تڼی دوزواوداوارو سیمو اوسیدونکی تڼی دپسونو ډیری رمی ساتی . دغو ایانو ګلی هم په دوی کی ډیری دی. دوی په خوراک کی دغنمو ، اوربشواوزدنو نه استفاده کوی اوپـو ډول غر نی میوه چی پور ګی بی بولی اوره کوی اوبیایی خوری (۱)

دتڼیو خلک لوړی ونی، غنم رنګه اوښایسته څیری لـری اود تاریخی پلـوه دوړو او ښوځیو سره ورو تـه دی. د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی (۲۴۱۶۴) تنو ته رسیږی (۲)

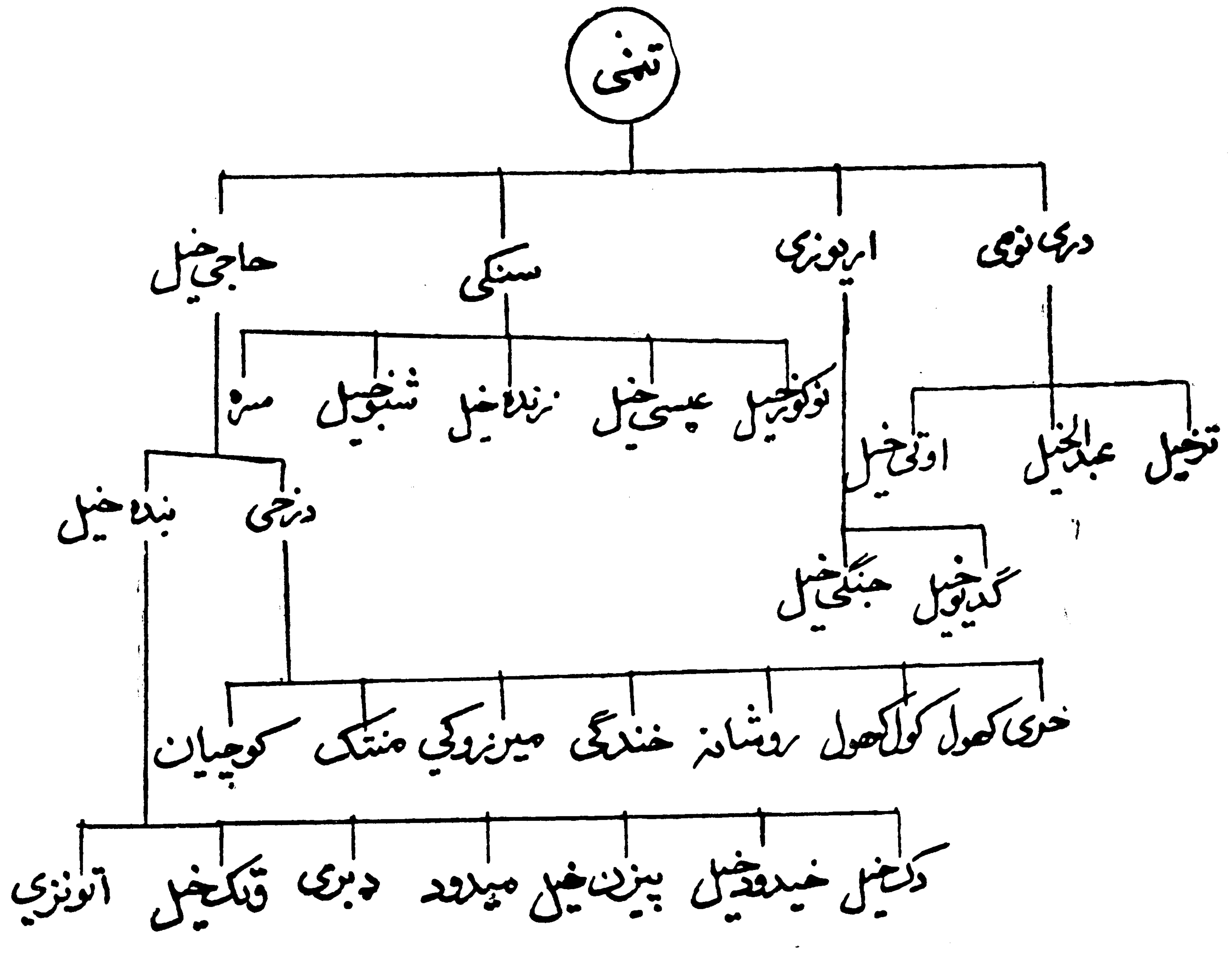

(۱) حیات افغانی ۶۰۵ مخ

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۶۷ مخ

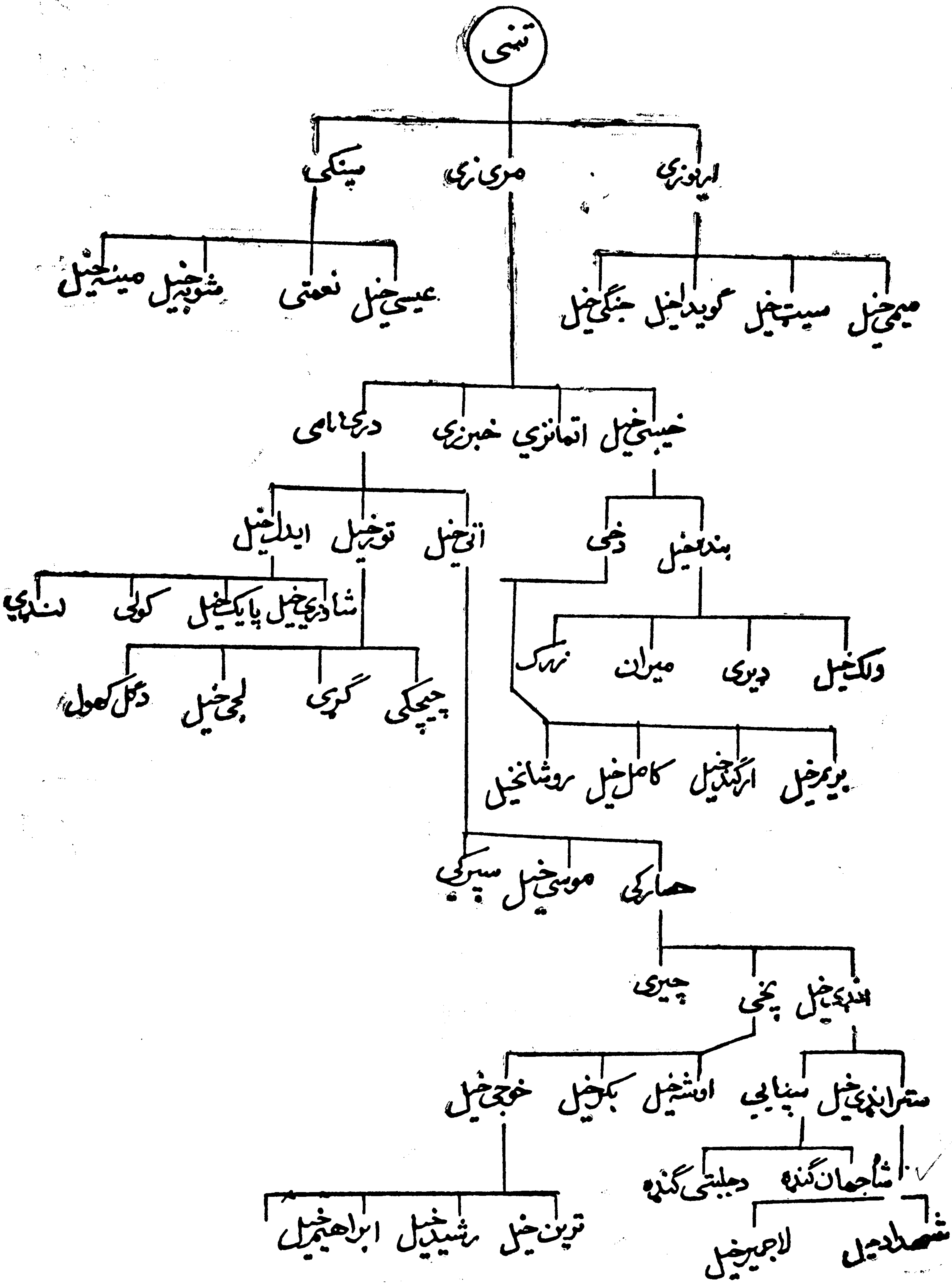

(۱) حیات افغانی ۶۰۶ مخ

توخــــي

دغلجیو په تولنیز گروپ کی توخــي یوه مشهوره قبیله ده .توخي دهوتك بابا وروږ ،دبارو زوی ،دتولر امسی او د غلجي کړوسی دی چی دتوخي قبیله دده په نامه سره مشهوره شوی ده (١)

دتوخو قبیله دهرتکو دعروج نه وړاندی دغلجیو په قبیله کی لومړی مقام درلود او سلطان ملخي چی داورنگزیب همعصره و دتوخو دښاخ ډیرمشهور مشر او سردار تیرشوی دی (٢)

دتوخوسیمه دکند هار لمرخاته نه په ٨٥ میله واټن کی موقعیت لری چی پ، کلات غلجایي سره مشهوره او دتوخو صدرمقام گڼل کیږی. توخیان دتوړلك درود پرڅنډو دپل سنگی نه نیولی تر شیباره پوری استـوگنه لـری (٣)

الفنستن په خپل کتاب د کابل سلطنت بیان (An Account of the kingdom of Caubul) کی دتوخیو دقبیلی شمیر د ولس زره کورنی لیکلی دی، خو دحیات افغانی د مؤلف دپښتی محمد حیات خان په قول ددوی شمیر له پنځلس زره کورنیو څخه لږ نه دی.

دارغنداب وادی چی په شمالی برخه کی دهزاره وودسیمی ترڅنگ پرته ده او هم میزانه دتوخوپه قبضه کی ده . همدارازیوشمیرتوخي دناوی دوادی په جنوبی او ښکتنی برخه کی استو گنه لری. پاتی یی په شیبار، هلتاغ، میزان او نورو ځایونو کی میشته دی .دتوخو یوه محله دکابـل ښارته نژدی پـه ده افغانانـو کی هم شته .

اوس به په لاند نیوجدو لونو کی د دوی داستوگنی ځایونه اوشمیر وگورو :

دزابل په ولایت کی :	شمیر
١ ـ په کلات کـی .	١٧٤٢٧ تنه
٢ـ په شاه جوی کی:	٢٥٧٩٩ تنه
٣ـ دارغنداب په اولسوالی کی .	١٩٢٤٧ «

(١) محمد هوتك بن داود، پټه خزانه، کابل .١٣٣٩ - ٩ مخ.

(٢) حیات افغانـي ـ ٤٠١ مـخ.

(٣) عبدالروف بینوا، هوتـکی ها، کابـل ـ ١٣٣٥ ـ ٥ ـ ٦ مخونـه .

٤ـ دشینکی په اولسوالی کی.	٤١٥٧ تنه
٥ـ دشمول زیوړه اولسوالی کی .	«٢٦٣٤٧
٦ـ دمیزان په علاقداری کی .	« ٢٤١٧
مجموعاً	«٩٥٣٩٤

دکندهارپه ولایت کی:

دولایت په مرکز کی .	٩٩٦٩ تنه
دشاه ولی کوټ په اولسوالی کی.	« ٥٦٧٤
دارغنداب په اولسوالی کی	« ٢٣١٨
مجموعاً	« ١٧٩٦١

دنیمروزپه ولایت کی:

دکنګ په اولسوالی کی	١٧٠٣ «(١)

الفنستن په خپل کتاب دکابل سلطنت بیان کی زیاتوي: «هغه سیمی چی دپارا پامیزادپه غره پوری اړه لري په هغه کی توخی استوګنه لري اوداسی معلومیږی چی دوی غریب اوخوارخلك دی (٢)»

دامیرعبدالرحمن خان دواکمنی په وخت کی دوی ډیره شدیده ضربه ولیدله اویوشمیریی دخپلی سیمی څخه تبعیدشول اودافغانستان په نوروولایتونو کی میشته شول. ددوی سیمه وچه اودکرنی ځمکه یی اړه اوغالباً دخارویوپه محصولاتوخپل ژوندتیروی .

(١) معلومات مختصردر باره أقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ، (٨٨ مخ).

(٢) دکابل سلطنت بیان ـ ١٢٤ ـ ١٢٥ مخونه .

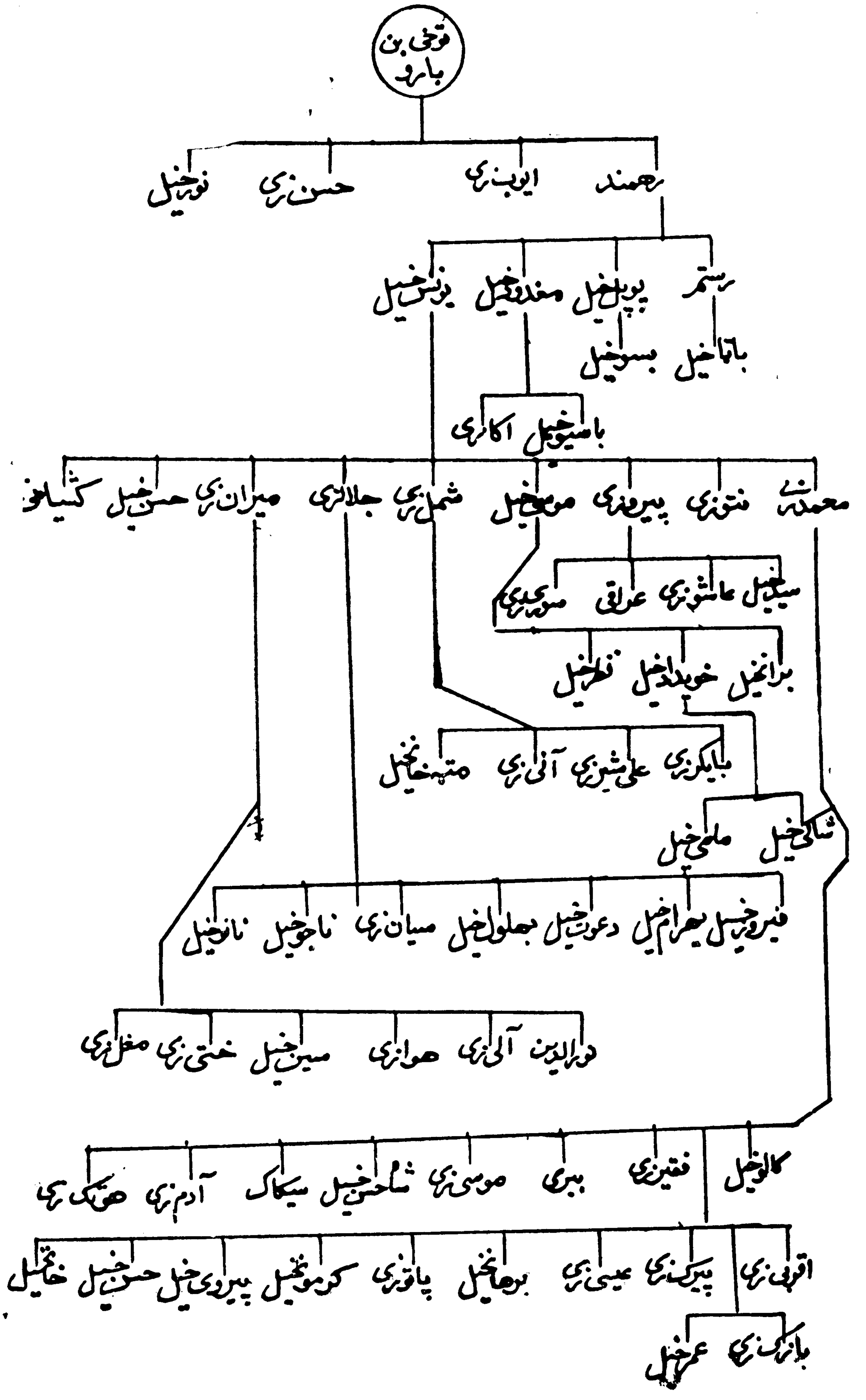

توخی بن بارو
رهمند
ایوب زی
حسن زی
نوح خیل
رستم
پوپل خیل
مندوخیل
یونس خیل
باباخیل
بسوخیل
باصیوخیل
اکازی
معمدزی
متوزی
پیروزی
موسی خیل
شمل زی
جلال زی
میران زی
حسن خیل
سیدخیل
عالم زی
عراقی
برانخیل
خوبداخیل
نظرخیل
بابکرزی
علیشیرزی
آتی زی
متهخیل
شاکی خیل
ملی خیل
فیروزخیل
بهرام خیل
دعوت خیل
بهلول خیل
میان زی
ناجوخیل
نانوخیل
نورالدین
آلی زی
هوازی
سین خیل
ختی زی
مغل زی
کالوخیل
فقیرزی
ببری
موسی زی
شاه حسن خیل
سیکاک
آدم زی
هوتک زی
اقوب زی
پیرکزی
عیسی زی
برهانخیل
یاقوزی
کرموخیل
پیروی خیل
حسن خیل
خاتم خیل
بابکزی
عمرخیل

د توخود تاریخ په اوږدو کې د ښکېلاکګرو خواکونو پر خلاف زیاتې مبارزې کړي دي. د تیري کوونکو مغولو سره د دوي کارنامې زموږ په تاریخ کې ثبت دي . همدا راز د انګریزانو پر خلاف په دریو جګړو کې دوی ډیري توري وهلي دي، په تیره بیا د افغان - انګلیس په دریمه جګړه کې د توخو جنګیالیو مبارزینو په زابل، غزني او کندهار کې تلپاتې ویاړونه ترلاسه کړي دي. د توخو قبیلې په وطن مینو شاه زلمیانو په خپل قبیلوي یووالي او اتحاد سره تل د هیواد په ملي آزادي بخښوونکې غورځنګ کې فعاله ونډه اخیستې ده .

توری

دوی ته توری زی هم وایي او د روایاتو مطابق دا قبیله هم د کرلاڼي تړولنیز ګروپ یو ښاخ شمیرل کیږي. همدا راز د نسب په شجره کې د خوګیاڼیو یوه څانګه او د ځاځیو تر بوران هم ګڼل کیږي .

کورګاني واکمن ظهیرالدین محمد بابر هم د ۱۵۰۵ عیسوي کال په واقعاتو کې د دغې قبیلې ذکر کړی دی. د دغې قبیلې د اصل په باب د مؤرخینو تر منځ اختلافات موجود دي ځینې دوی د نسل له مخې مغول ګڼي او ځینې یې نورو ته منسوبوي خو دا اټکلونه صحیح نه بریښي. د خوشحال خان ختک د وینا مطابق دوی نسلاً کرلاڼي پښتانه دي او دا وینا صحیح ده (۱)

توری د کورمې په ایجنسی کې استوګنه لري. شمال ته یې سپین غر، لویدیځ ته یې د پکتیا ولایت، جنوب ته یې تل او بنګښ او د ختیځ خوا ته د اورکزیو د قبیلې سره ګډه پوله لري (۲)

دغه سیمه په پیل کې د بنګښو په لاس کې وه ولې د پښتني ننګ او ناموس د یوې معاملې له کبله توریانو د ځاځیو په مرسته بنګښ د دې سیمې نه وشړل او دغه سیمه یې د دوی نه ونیوله.

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼاکې - ۱۳۹۰ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستا ن ۸۶ مخ.

داقبیله تر ۱۸۷۹ ع کال یعنی دانگریزانو او افغانانو ترمنځ ددوهمې جګړې پورې دافغانستان یوه برخه شمیرل کیده، خو وروسته انګریزانو جبراله افغانستان نه جلا کړه (۱)

دکورمې دایجنسی مساحت ۱۳۰۵ میله مربع ده او مشهور سیندیې دکورمې د سیند په نامه سره یا دیږي چې توری هم دکورمې دسیند په دواړو غاړو کې استوګنه لري .

دتوري یو قبیله په پنځو ښاخونو باندي ویشل شوی ده چې په دې ډول دي:

علي زی، غونډي خیل، دوپرزي، مستوخیل او حمزه خیل (۲)

توري شیعه مذهبه دي او د مذهبي احکامو په اجرا کولو کې ډیر ټینګ دي. دوی د خپل قبیلوي دود اودستور په اساس دسیدانو ډیر احترام اودرناوی کوي او هر یو فرد د سیدانو مریدان دي . د دغې قبیلي خلك د ساداتو په څلورو ډلو ویشل شوي دي چې دوی ته ډیر اعتقاد لري او د تیراه د سیدانو ، احمد زی سیدانو ، دکرمان سیدانو اودماوره سیدانو څخه عبارت دي.

هغه توریان چې دتیراه په سیدانو پورې مربوط دي د میا مرید یا (ټینګ واندي) او پاتې توریې د(سست واندي) په نامه یادیږي چې دري واندي د میا مرید په مقابل کې یو دي (۳)

د دې نه پرته توریان په سپین ګوندي پوري اړه لري .

د دوي په فکر توږل خلك دوه ډوله دي یوریښتوني اوپه سمه لار تلونکي خلك او بل په کږه لاره تلونکي خلك .

د توریود حمزه خیلو د ښاخ تقریباً دوه سوه کورني کوچیان دي چې د یخنی په موسم کې د خپلو خاورو په سره د بلند خیلو تل ته ځي ،خو دګرمي په موسم کي سپین غره ته ځي .

---

(۱) پښتونستان - ۲۸ مخ.

(۲) حیات افغاني - ۲۳۹ مخ.

(۳) اضلاع ،ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ

حیات افغانی د دوی دوسله والو کسانو شمیر یوولس زره تنه ښودلی دی، خو سرویلیم بارتن په خپل کتاب کی د دی قبیلی د جګړنو او وسله والو میړونو شمیر (۶۰۰۰) تنه ښودلی د (۱)

توریان په عمومی ډول د کرنی په چاروبوخت دی. د دوی په سیمه کی وریجی، جوار، اوربشی، غنم اوملی ډیری پیداکیږی. د دوی د کرنی اکثره ځمکی د کورمی درود په واسطه خړوبیږی. د ۱۹۶۱ کال د سرشمیرنی له مخی د دوی شمیر (۱۹۴۵۰) تنوته رسیده او که چیری (۱۱۰۵۸) بنګښ شیعه ورسره یوځای شی نوشمیریی (۳۰۵۰۸) تنوته رسیږی.(۲)

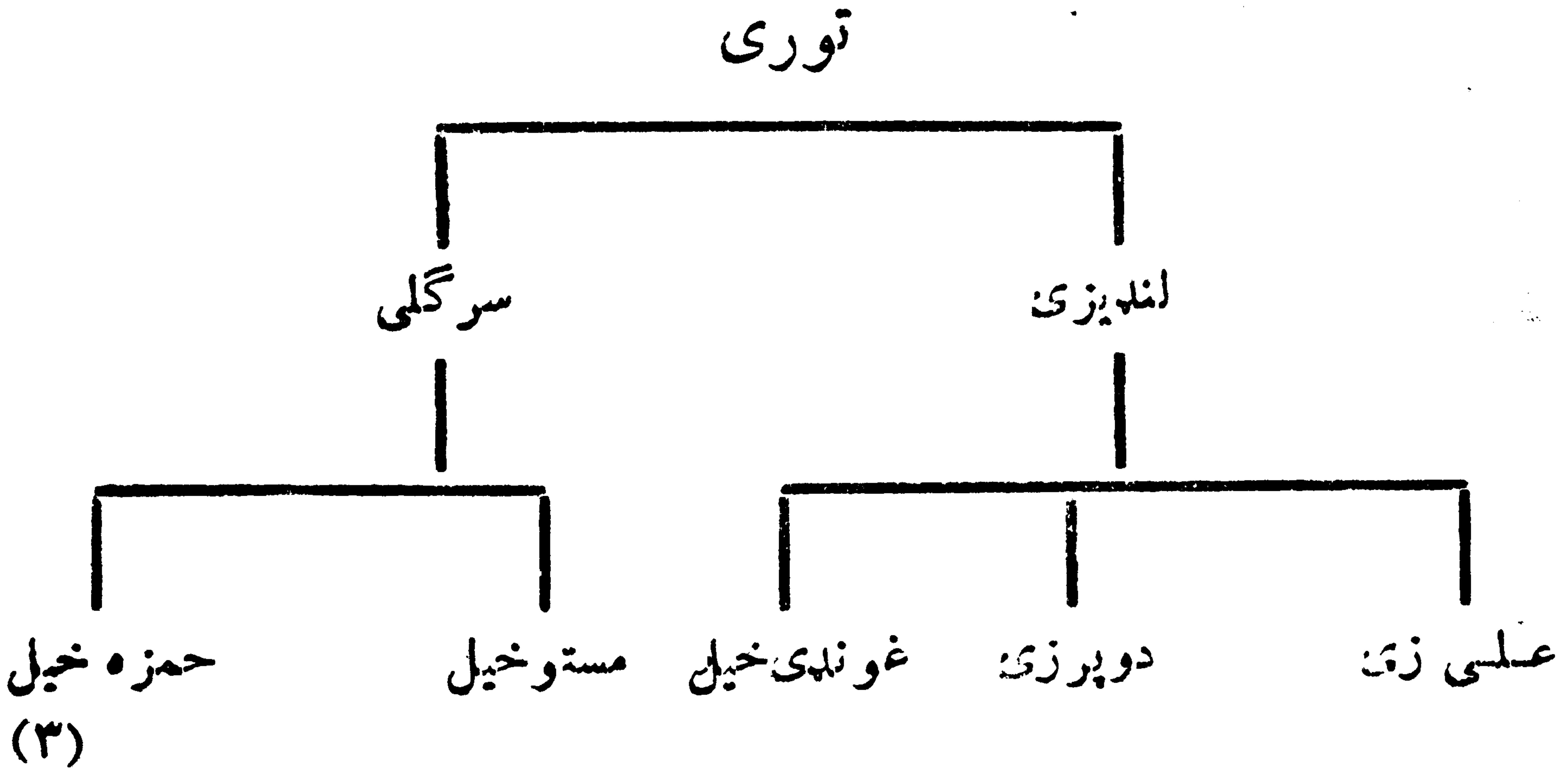

تیـج

د دغی قبیلی په باب چی نوم یی په حیات افغانی کی دلوحانی (لوانی) دنسب په شجری کی راغلی دی نور څه معلومات نشته. همدا راز د دوی نوم هم چندان شهرت نه لری. که د دغی قبیلی نه څوك وی هغه هم په لوانیوکی داسی ورګډ شوی دی چی په آسانی سره یی توپیر نه شی کیدلای. داسی فکر کیږی چی د دوی شمیر به ډیر لږ وی.(۴)

(۱) پښتونستان ـ ۲۸۲ مخ.
(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ.
(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۷ مخ.
(٤) حیات افغانی، ٤٤٤ مخ.

تیمني

دوی په اصل کې غرغښتي پښتانه دي. ویل کېږي چې تیمني دکاکړ زوی و چې اولاده یې دتیمنیانو په نامه سره یادیږي. تیمنیان دغور په شا اوخوا اوسیاه بند کې استوګنه لري. تیمنیان دقبچاق اوزوری په دو وخانګو باندې ویشل شوي دي (۱)

ددوی په درو کې غنم، جوار اوزدن کرل کیږي. بادام، انار اوتوتان یې کې په خپل سر او په طبیعي توګه پیداکیږي. دری یې سمسوري دي اوده رګوښ یا مرغاب په سین خړوبیږي. دتیمنیو سیمه هم پراخه اوو ښلنی دري لري. زوریان په سبزوار یا اسفزار کې اوسي. سبزوار یو پراخ میدان او دغسي غرونو په منځ کې پروت دی دی چې دخمغوزیو په ونوسره پوښل شوي دي او دهغې لاري په ختیځ کې پروت دی چې له مزارنه ترهرات پوري غزیدلې دي (۲)

تیموري

دوی په اصل کې کوچیان دي چې اکثره یې دبغلان او کندز په ولایت کې خپل ابزدنه دوام ورکوي ددوی دکیږدیو شمیرد (۱۱۱۰) په شااوخوا کې دي . دوی هم دنورو پښتنو کوچیانو په دول غښتلي قبیلوی رغاونه اوجوړښت لري چې د هغو په سر کې دقبیلې اوقوم مشرځای لري (۳)

ددوی دوینې ایلبند په بدخشان کې د«شیوا» سره سیمې ده چې دخان آباد تخار، اشکاشم اوفیض آباد له لاري دجوزا په میاشت کې ورځي او دراستنید ولاره یې بیرته همدغه ده داسې ویل کیږي چې دوی دسر بن په توګه لنیز ګروپ پورې اړه لري.

---

(۱) حیات افغانی، ۲۴۳ مخ.

(۲) دکابل سلطنت بیان، دوهم توک، ۱۸۰ مخ .

(۳) پښتانه کوچیان، لومړی توک، کابل- ۱۳۶۲، ۸۶ مخ.

تیتی مده خیل

دوی په اصل کې کرلاڼي او د اتمان زیو وزیرو پورې اړه لري ، خو نن ورځ د یوې جلا قبیلې په څیر راڅرګند شوي دي . په اصل کې د مچه ، منظر خیلو او مستي خیلو یو ښاخ دی ، خو څرنګه چې د خپلو قبایلو څخه لیرې استوګنه لري نه شي کولای چې د هغوی سره قبیلوي اړیکې وساتي له همدې کبله ده چې دوی د تیتی مده خیلو په نامه یو جلا اتحاد رامینځ ته کړی دی . دوی د شمل د سیند په څنډو چې په وزیرستان کې د کیتوی په نامه سره یادیږي استوګنه لري . دوی د حسن خیلو ، د بکي او ممیت خیلو ترمینځ په څو کلیو کې استوګنه لري او د دوی خیلونه په لاندې ډول دي : (۱)

- نظرخیل
- ذکرخیل
- ایمارة
- زنګي خیل
- اتمان خیل
- خري خیل
- لنګرخیل
- جبکي خیل
- ګوري خیل
- حساني
- پیروشي
- ژبوکي
- پشان
- اخوند
- ګلاب خیل

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۱۴۸ مخ .

دبنالي خيلو احمدزيو يوه څانګه ده چې په سليمانخيلو ورګډيږي . ددوی زيات شميز کوچيان دي چې يوشميريې په ننګرهار، لغمان او يوشميريې هم دغزني، لوګر اوخورد کابل اوخاك جبار په سيموکې استوګنه لري .

جبارخيل

دوی په اصل کې غلجي پښتانه دي چې اکثره يې دننګرهار، لغمان، لوګر او دکابل اوجلال آبادترمينځ سيموکې ميشته دي . په تيزين ، جګدلک ، سره رود، ګندمک اودحصارك په اولسوالۍ کې هم يوشميرجبارخيل شته. دلغمان ولايت دعزيزخان کڅ دسيمې جبارخيل هم مشهوردی (۱) ددوی شميرد(۱٤٦٦٧) تنو په شاوخوا کې ښودل شوی د(۲) زيات شميرخلک يې شتمن او ځينې يې په دولتي ملازمتونو بوخت دي : ويل کيږي چې دوی په پيل کې په خاك جبار کې اوسيدل، خود امير عبدالرحمن خان په وخت کې خپلو اوسنيو سيموته و ليږديدل .
جبارخيل دحصارك داولسوالۍ په لاندنيو کليو کې ميشته دي . آب زنګيانی ، غوزيزه ، نادر، ګلاخيلو، حليم خيلو، ظريف خيلو، سياب سفلی ،چارتوت، سرندو، پرچنه ، خنجراوکڅی کې .
مشهورخيلونه يې دادي : مريم خيل ،خوګيانی خيل اونور....

جدون (ګدون)

که چيری دګدون دنسب شجره په غورسره وڅيړو نوڅرګنده به شي چې دغه قبيله هم په غرغښتي پښتنو کې شامله ده درواياتو مطابق داخلک له پيل نه د خاښي خيلو په ګوندی کې شامل شوي دي او دقبايلي مهاجرت په زمانه کې ديوسفزيو منډړوسره دې سيمي ته راغلي دي (۳)

---

(۱)دجبارخيلودپوه تن سپين ږيري اومشرښاغلي لعل آغاسره دخبرواومرکې په ترځ کې دا معلومات ترلاسه کړل .

(۲) معلومات مختصردر باره اقوام وقبايل ايالات سرحدی کشورد۹مخ جدول.

(۳)پښتانه، دتاريخ په رڼاکې ، ۱۲۲۰ مخ.

دتاریخ حیات افغانی مؤلف لیکی : «ددغی قبیلی یوسپین زیری اوڅه سړی روایت کوی چی دساهنګ این پښی په نوم یوتن دعلی اوموسی نه پرته نور دوه زامن هم دراودل چی دوی دواړه ددښمنیو په وجه دخپل قوم نه بیل شوی دی. څه موده په سپین غره کی اوسیدل او بیا له هغه ځایه هزاره او چهچه ته راغلل او اولاده یې هلته میشته شوه که څه هم دا روایت صحیح وی نو ګدون به غالباً دهغوی او لادوی» (۱)

لکه چی دګدون دقبیلی دنسب له شجری نه څرګند یږی: دغه قبیله په لومړی سر کی په دوو ښاخونو ویشله شوی ده. یعنی سالار او منصور چی بیا له هغو څخه نوری کوچنی او فرعی څانګی رامینځ ته شوی دی.

دروایاتو مطابق دګدون قبیلی دلوی نیکه نوم اشرف و چی وروسته په ګدا یی مشهور او بیا وخت په تیر یدو سره دګدون یا جدون په نامه یادشو.

اکثره ګدون په تیره بیا سالار دهزاره غرو نو ددوړ په نامه و یالی په دواړ و غاړ و کی داورش ترسیمی پوری میشته دی : دګدونو ښکتنی برخه ډیره ښه شنه او حاصلخیزه ده. دجهانګیر دواکمنی په وخت کی کله چی ددلازاک قبیله لوټ او تباه شوه نو دغه سیمه په تدریج سره دګدون قبیلی لاس ته ورغله، خو د لته هغه ګدون په زیاتی اندازی سره د ذکر وړدی چی دا باسین په لویدیځ او دمهابن غره په سهیلی برخه کی میشته دی. مهابن یو ه لرغونی هندی کلمه ده په سنسکرټ کی مها (لوی) او بن (باغ) ته وایی یعنی لوی باغ او ځنګل او ددی غره دسیمی وجه تسمیه ده.

دګدون د قبیلی دواړه ښاخونه یعنی منصور او سالار ددی غره له څوکی نه نیولی تر کښتنیو سهیلی برخو پوری پری قبضه لری. که څه هم ددوی دکلوچنیو باندو شمیر تقریباً شلو ته رسیږی خو دری لویی باندی یی په ګندپ کی تقریباً له شپږو سو و څخه زیات کورونه لری چی ددغه ځای دسالار ښاخ مشهور و کلیو څخه شمیرل کیږی او داتو زیو تقریباً ټولی څانګی په کی میشته دی. دغه ښاخ په دوو کلیو یعنی ګندپ او الوری باندی قبضه لری. دسالار ښاخ دمت خوازی څانګه په بینی

---

(۱) حیات افغانی - ۲٤٦ مخ.

نومي ځای کی اوسیږی د سالار د ښاخ د سلیمان زیو څانګه په پاده، شنی ، کولاګر او پولا اچپ لی کی چی واړه کلی او د مهابڼ په سیمه کی موقعیت اری قبضه لری.

د منصور د ښاخ لوی کلی بیسلک دی او تقریباً دری سوه کورنی په کی میشته دی : د منصور د ښاخ دالدوزی او دوله زی څانګی په بیسلک کی استوګنه لری.

همدارازخدرزی په ملکاګړی کی اوسیږی. ګندپ، بیسلک او ملکاګړی د غره په لمن کی موقعیت اری . د دغو کلیو اکثره ځمکی للمی دی، خو هغه شمیر بانډی چی د غرونو په لمنه کی موقعیت لری شنی، آبی او حاصلخیزه دی په مهابڼ کی غنم، جوار، او وریجی ډیری پیدا کیږی. د دغی قبیلی زیاتره خلک د کرنی او مالدارۍ په چارو بوخت دی. د مهابڼ میښی مشهوری او ښی دی. ژیړ غوړی او دو دانیولرګی له غرونو څخه راوړل کیږی او داتمان له سیمی نه پنبه او مالګه د غه سیمو ته وړل کیږی. (۱)

پته دی پاتی نه وی چی یو شمیر ګدون په کشمیر او د کیمبلپور په سیمه کی هم موجود دی (۲)

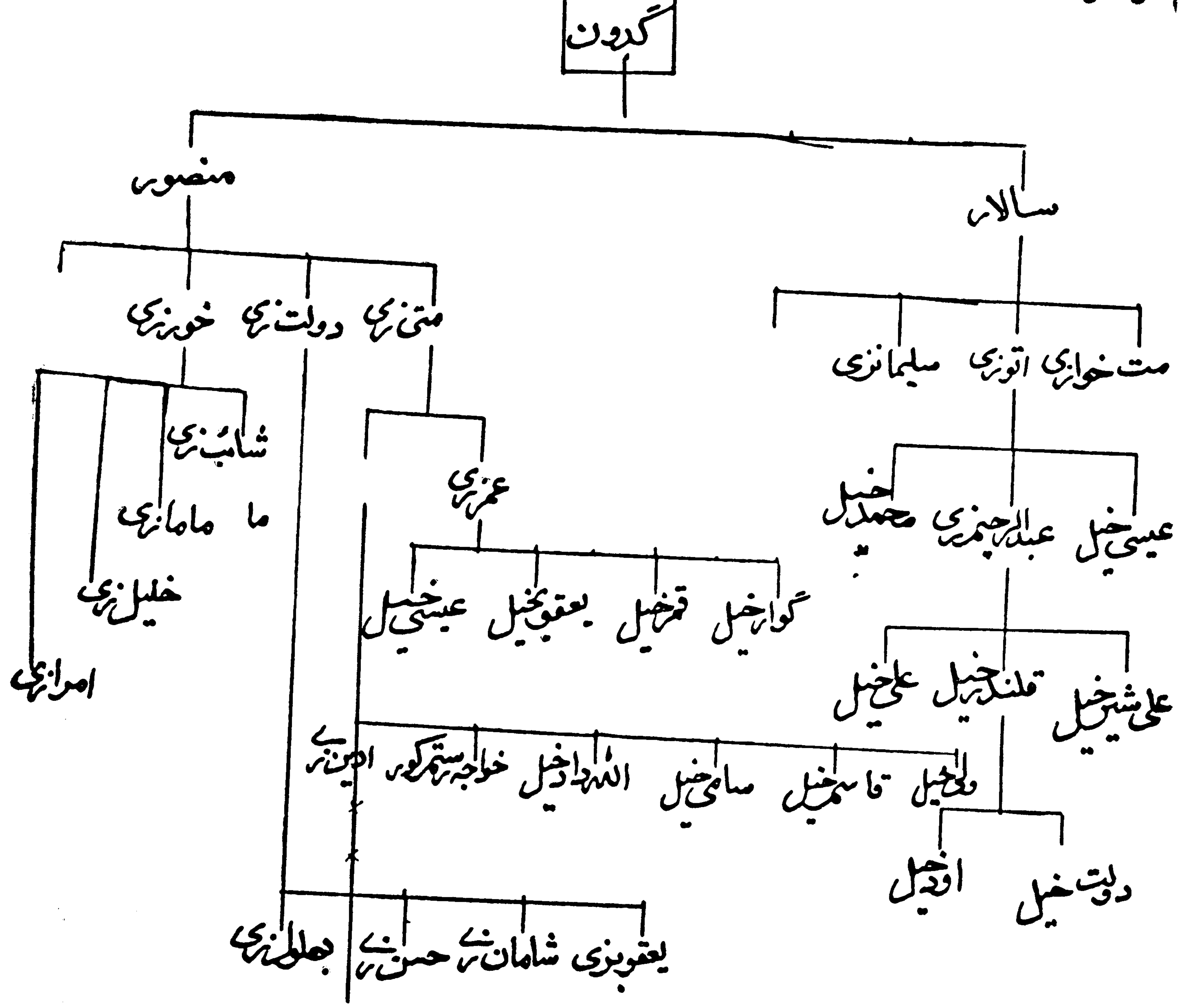

(۱) حیات افغانی -۳۷۶-۳۷۷-۳۷۸ مخونه .

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۳۰ مخ .

جلال زي

دوی دم غلجي پښتانه دي او داند ړ ويو ښخ شمیر ل کيږي. دوی د اندړو په اولسوالي، شلگر، زرمت، کټواز او دغزني په نورو شاوخوا سیمو کی استوگنه لري دجلال زيو يو شمیر په واغزنو مي سيمه کی استوگنه لري. چي ددوی خيلونه دا دي: الله يار، خاني خيل او مسري.

جلوانی

که چيری دنسب شجره وگورو ونو څرگنده به شي چي جلواني د سړبن په ټولنيز گروپ کي شامل او دشيراڼيو له نسله څخه دي. دوی دشيراڼيو دغړنيو سيمو ترڅنگ پراته دي او مشهوری څانگی يې په لاندی ډول دي:

(۱) - سالارخيل

(۲) - مروت خيل

(۳) - سپند زي

(٤) - کونکړي

(٥) - نيکي خيل

(٦) - مهار (۱)

ددوی دود او دستور شيراڼيو ته ورته دي. داسي ويل کيږي چي د هندوستان په ځينو سيمو کي هم دجلواڼي دقبيلي خلك استوگنه لري. دجلواڼيو قبيله د شمير دلږوالي له کبله د افغانستان دمقتدرو او مشهورو قبيلو له جملي څخه نه شمیرله کيږي.

جمرياڼي (ژمرياڼي)

په کاسيو پښتنو کي يوه ښه د جمرياڼيو په نامه سره ياديږي، خو په زيا ترو کتابونو کي د (ژمرياني) په ډول کښلي شوي ده او پاسني پښتانه يې (زمرياني) بولي کاسي پښتانه دسړبن په ټولنيزه ډله کي د خرښبون په ښاخ گډيږي. شير محمدخان

---

(۱) حيات افغاني ٦٥٢ مخ.

گنداپور سره او شل کاله پخوا په افغانستان کې د جمریانیو شمیر تقریبا یو زر کوره ښودلی دی او دایې هم زیاته کړی ده چې جمریانی د توخیو (توخو) ستانه دی (۱):
د دغې قبیلې اکثره خلک د توخیو په ملک کې استوګنه لري، خو د کابل څخه تر کندهاره پورې په متفرق ډول په زیاتره کلیو کې یو یا دوه کوره استوګنه لري (۲)
د دوی ځینې خلک د کرنې په چارو بوخت او ځینې یې په سوداګرۍ او نوکرۍ باندې بوخت دي دوی د سوداګرۍ په چارو کې ورانده تنګ کړی دی او د ښو شتو خاوندان دي (۳)

ځاځـي

ځاځي هم د کرلاني پښتنو له جملې څخه دي. د نسب په شجره کې د خوګیانیو سره شامل دي، خو خوشحال خان خټک په خپل بیاض کې د توري او ځاځي ښا خونه د کرلاڼ له نسل نه بللې دي.
ځاځیان د پکتیا ولایت د مهمو قبیلو څخه شمیرل کیږي. شمال ته یې غلجیا ـ یان دلوګر از ره او د ننګرهار د حصارك او لسوالۍ او لز څخه د خوګیانیو قبیله لویدیځ ته یې احمدزي، جنوب ته یې مقبل، څمکني، منګل او توتا خیل او ختیځ ته یې د ډیورنډ کرښه پرته ده چې د کورمې دایجنسۍ سره پوله لري او د پیوار مشهور کوتل د دې قبیلې په سیمه کې موقعیت لري (٤)
ځاځیان په آریوب، د ځاځیو په اولسوالۍ، ځاځي میدان او د څمکنیو په اولسوالۍ او کابل کې استوګنه لري:
حیات افغاني د ځاځیو په باب لیکي: «ځینې خلک عقیده څرګند وي چې تور او حاج دواړه ورونه او د اوان د قبیلې د موندله ښاخ نه را بیل شوي دي دوی د خپل

(۱) پوهاند رشاد، «جمریانی افغان» د افغانیاد، کابل ـ ۱۳۶۰، ۱۵ مخ.
(۲) حیات افغاني ۲۸۷ مخ
(۳) پ تانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۳٤٦ مخ.
(٤) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولا یات سرحدی کشور ٤٥ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروربند ون نه نا راضه او دسند دریاب لویدیځی غاړې ته راغلل ددوی اولاده زیاته شوه او دتوراولاده په توری او دجاج اولاده په ځاځی مشهوره شوه (۱) د حیات افغانی مولف محمد حیات خان ددوی وسله والو کسانو شمیر پنځه زره تنه ښودلی دی :

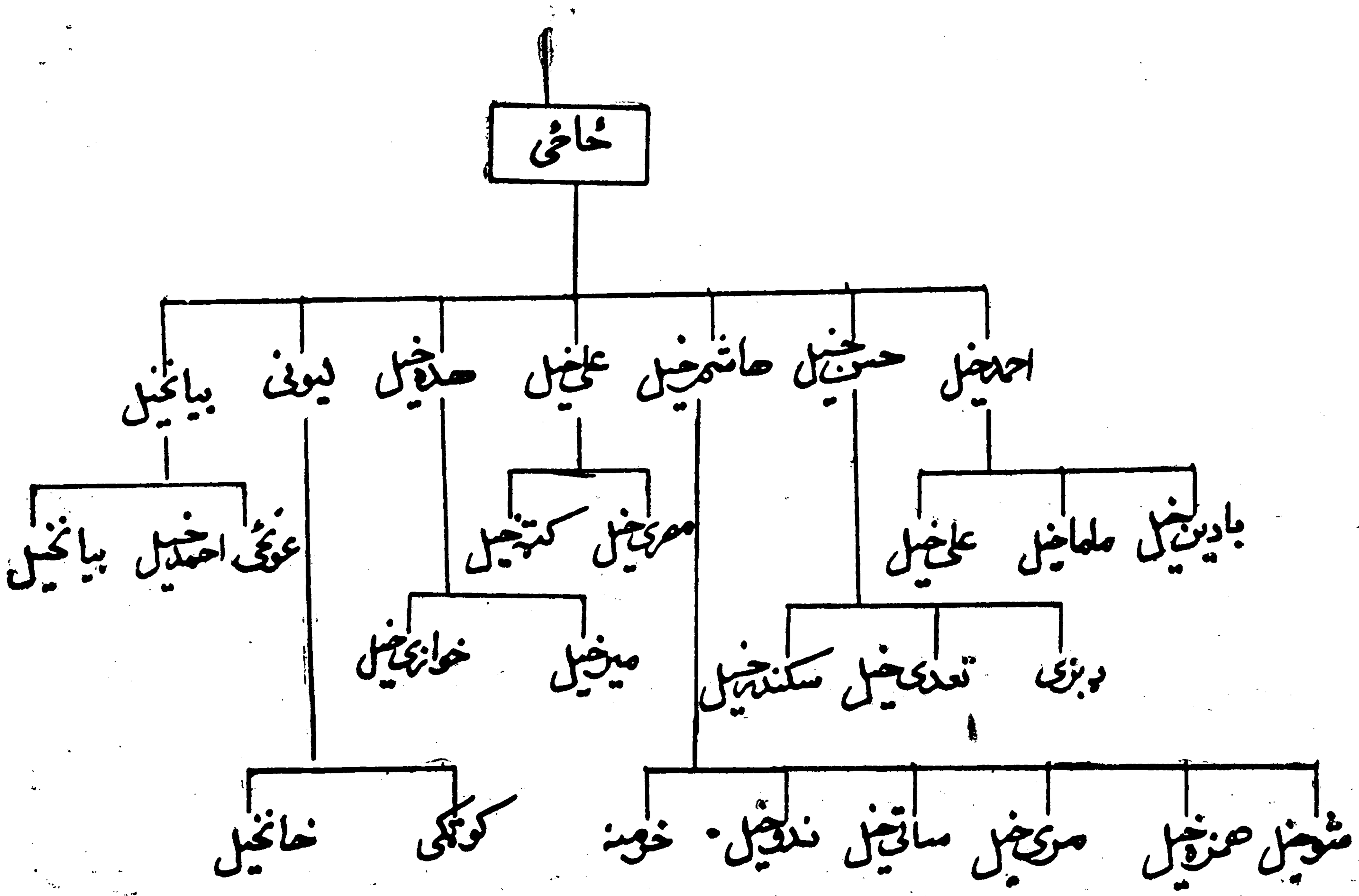

ځدران

که چیری دنسب شجری ته وګورو نو څرګنده به شی چی ځدران هم د کرلانی ټولانیز ګروپ یوه ټپه ده .

شمال ته یی منګل، احمدزی، ګردیزی او زرمت اویدیځ ته یی، زرمت او د خروټو قبیله جنوب ته یی پیرګوتی او یوه برخه یی ددیورند د کرښی سره د مده-

(۱) معلومات مختصر (در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۴۲ مخ

خیلودوزیږوسره یوله لری اوختیځ اوری ته دخوست، تڼی اومنګلوسره پوله لری اودپکتیا ولایت دسترو قبیلوله جملی څخه شمیرل کیږی . همدارازدپکتیکاپه ولایت کې هم یوشمیرځدران استوګنه لری . (۱)

دوی په یوه غرنی سیمه کی استوګنه لری . دوی دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی او د چارتوا شود صادراتوله لاری هم خپله ګوزاره کوی . ځنی خلك یی موتړلرونکی دی . ددغی قبیلې دیوی مشهوری څانګې دادی :

پیرداد خیل ، زنی خیل ، ختین خیل ، بیبه خیل ، علی محمد خیل ، سپاهی خیل ، ګرموښی ، سپورغه خیل ، دری خیل اومیزایی . اود ۱۳۵٤ کال د احصائیی لـه مخی ددوی شمیر په پکتیا اوپکتیکاکی (۱۵٤۱۲۲) تنوته رسیده .

الفنستن دځدرانوپه باب لیکی : «ددوی جامی اوکره وره دوزیرو په شان دی اود خروټو په لور دځینوزیږو دګنوځنګلونو په منځ کی له خپلورمواوګلوسره درومی . (۲)»

په حیات افغانی کی دځدرانوپه باب راغلی دی : «ددغی قبیلی داستوګنی ځای دخوست اوید یخ اود زرمت دسیمی ختیځ ته شنه غرنی سیمه ده . ددوی په غرنی ملك کی روانی اوبه ، شنه واښه ، ونی ، دمرغانوآوازونه اوسره هوا انسان ته خوښی اوخوشالی وربخښی ، خوسره له دی هم دکرنی ورځمکه په کی ډیره لږه ده او دغه کموالی ترهغی اندازی محسوس دی چی تیزی په مخصوص ډول اواروی ، خاوری وربانـدی اچـوی اودکـرنی لـه پـاره یی بـرابـروی دهمدی کبـله ده چـی ددغـی سیمی پیـداوارد نـو مـوږی قبـیلی دخلکو لـه پـاره کـفـایت نـه کوی او دوی دمزدور یوله پاره ګاونډ یوسیموته ځی . همدارازدوی دځاه ګانوپه ژورولو اودختیـنودیوالونوپه جوړولو کی مخصوص او ځانګړی مهـارت اری : دوی په خوړوکی دغنمو ، جواروااوربشو څخه استفاده کوی اوخپلی خوراکی اړتیاوی دګردیز اود خوست له ښارونو څخه لاسته راوړی . ددوی په غرنی سیمه

---

(۱) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ٤۹ مخ .

(۲) دکابل سلطنت بیان ـ ۷٤ مخ .

کې ځینې میوې لکه منې ، انار ، چارمغز او بادام هم پیدا کیږي ، خو ددغې قبیلې خلك د سوداګرۍ له چارو سره زیاته مینه نه لري(۱).» ځمنغوزي د دغې ساحې له عمده پیداوارو څخه شمیرل کیږي.

ځدراڼ ډیر جنګیالي خلك دي او هر یو بالغ تن يې په خپل کور کې وسله لري خو د بهرني یرغل په مقابل کې د خپلې قبیلې نه دفاع و کړي .

دوی پکتیا ولایت په لاندنیو اولسوالیو کې استوګنه لري دځدراڼو په اولسوالۍ ، د سپیره په اولسوالۍ ، دزرمت په اولسوالۍ ، دتڼیو په اولسوالۍ ، دخوست دلویې اولسوالۍ په مرکز ، دپکتیا ولایت داورګون په اولسوالۍ ، دګیان په علاقه دارۍ ، دزیروك په علاقه دارۍ او دنکې په علاقه دارۍ کې استوګنه لري.

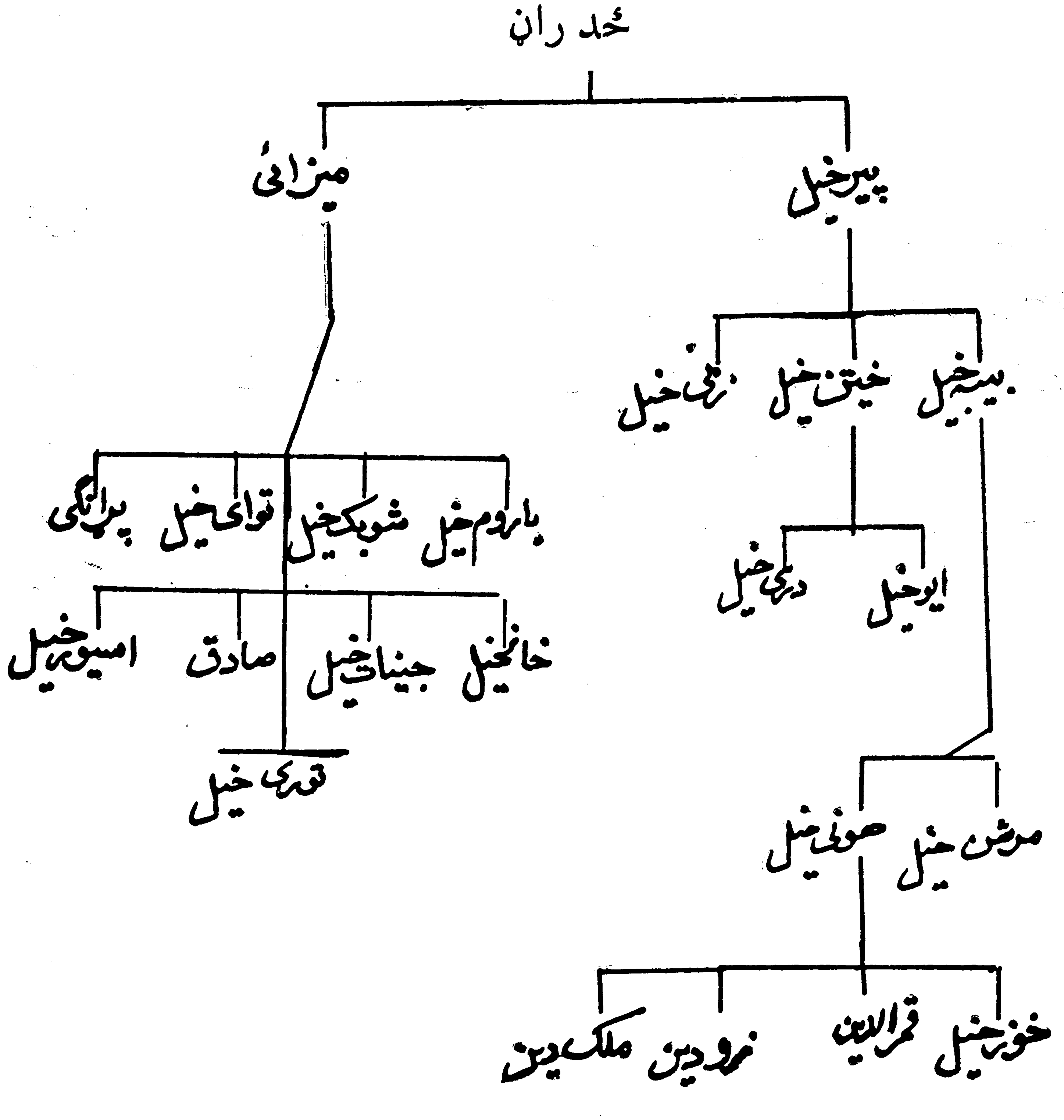

«۱» حیات افغانی ۴۹۳ - ۴۹۴ مخونه.

مهمند

د روایاتو مطابق د سړبن زوی خرښبون دری زامن درلودل. یو یې (کند)
نومیده چې د ده دریم زوی غري یا غوریا نومیده چې اولاده یې په غوریاخیلو سره
یاده شوه چې د مومندو، خلیلو، داودزو، زیرانو او چمکنو قبیلې ددوی اولاده گڼل
کیږي. د خرښبون دوهم زوی مهمند یا جمند وچې د هغه د اولادې څخه خیشکي،
کتاني، مهمنزي او نوخي ډیر مشهور دي. همدارازد خرښبون دریم زوی کاسي
یا کانسي وچې وروسته به وڅیړل شي.

د مهمند د قبیلې سیمه په پیل کې د کندهار په شاا وخوا ارغستان ته نږدې پرته
وه او د (۸۰۰-۹۰۰ هـ) کلونو ترمنځ د پښین سیمه چې پشنگ هم بلله کیږي
د دغې قبیلې په لاس کې وه او د ترین قبیلې دغه ځای د زور په ذریعه د دوی څخه
ترلاسه کړ. مهمند یا جمند چې لوی ښاخ یې خیشکي و په دغه ځای کې ډیر په تنگ شول.
د مهمند د قبیلې نه ځینې خلک ملتان ته لاړل او هلته میشته شول او د خویشکي ښاخ د غزني
له لارې کابل ته او د کابل له لارې د غوربند درې ته ولاړ او دغه ځای یې د او سیدلو
له پاره غوره کړ چې تر اوسه پورې یو زیات شمیر زمند او خیشکي هلته میشته دي
(۱) په هغه وخت کې چې ظهیر الدین محمد بابر کابل و نیوه او څه موده وروسته یې
په هند باندې یرغل تکل وکړ نو خیشکو او همدا راز ځینو زمندو چې په غوربند
کې ورته او سیدل گران ښکاره شول د هندوستان خوا ته رهي شول او اکثره
خیشکي او ځینې زمند په خانه کوچ ډول له کابل نه د پېښور له لارې هندوستان ته
روان شول او په دغه وخت کې سلیم خان زمند د دغې قبیلې سردار او مشر و (۲)
دوی په هغه ځای کې میشته شول چې اوس د قصوري ښار پروت او د لاهور ختیځ ته
موقعیت لري. د دغې قبیلې اکثره نارینه د سلیم خان مهمند تر مشرۍ لاندې د بابرشاه

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې- ۱۳۲۶ مخ.

(۲) نوموړی اثر-۱۳۲۶ مخ.

په لښکرو کی په خدمت بوخت وواو په هغه جګړه کی چی دهندد پښتون واکمن سلطان ابراهیم لودی اومغولی بابرشاه ترمینځ په پانی پت کی وشوه په هغه کی ددغی قبیلی (۷۰۰) تنه چی دبابرشاه په لښکرو کی شامل وو، ووژل شول او له همدی کبله بابرشاه اوهمایون په دوی باندی زیاته مهربانی کوله او هغه وخت چی خیشکی اوزمند په قصوری کی میشته شول نودسپره په نوم یوه بلوڅ دخپل قوم دیوی دلی سره راته اوپه لوټ اوتالابه یی لاس پوری کاوه اودغه لوټ دبندولو په منظور بټلك زی، حسن زی، عارف زی، شابن زی، کرلانی اوسلمهاك چی ددغی قبیلی ښاخونه دی په بر کلی کی میشته شول اوخرنګه چی سپره به له دغه لاری یرغلو نه کول نودغه لاره یی بنده کړه اوبیا سپره له دغه لاری څخه لوټ نه شو کولای همدارازددغی قبیلی دعزیززی، جنوزی اوابراهیم زی ښاخونه ختیځ خواته په اریانښکتنی کلی کی میشته شول اوپاتی زمندچی په مطلق ډول دځمند یاجمندپه نامه بلل کیږی دشمال خواته پریوتل ترهغه وروسته براهم زیو دجنوزی دښاخ سره ددښمنی له کبله له دغه ځایه وخوځیدل اودخورجه په سیمه کی میشته شول او همدا رازاکثروسلمهاکوچی دامچوزیو اوحسین زیو یی سره دمقابلی توان نه لاره نو ددغه سیمی ته لاړل اویوشمیر یی هم په قصوری کی پاتی شول اود بټلك زیو یوشمیر هم دکورنیوشخړو په سبب په هیروال کی میشته شول.

دزمندیاجمند دقبیلی څخه څو کوره په کندهاراو پشین اوسیږی. همدارازیو شمیرزمند دپروان ولایت دغوربندپه اولسوالی، دپیښورپه اشنغراونوښار، په مومندو، دخیبردتاریخی دری ترمنځ اودلاهورپه قصوری کی استوګنه لری چی هلته د(قصوریه پټانانو) په نامه سره یادیږی. همدارازددغی قبیلی دمحمدزی یامهمن زیو ښاخ هم ډیر مشهور دی(۱)

ځمکنی (څوکنی)

که چیری دځمکنیو د نسب شجره وګورو نو څرګندیږی به شی چی دوی سړبنی

---

(۱) حیات افغانی ـ ۳۵٤ـ۳۵۵ مخونه.

پښتانه اوړ (کند) له څانګې څخه دی . (کند) بیا په خپلو اړه دوو لویو څانګو ویشل شوی دی :

الف ـ غوری یا غوریاخیل : مومند ، داودزی ، زیرانی او خمکنی .

ب ـ خښی : یوسفزی او مندړ ، ترکلانی . د پښتو نازکخیال شاعر حمید ماشوخیل دغه دوه څانګې داسې یادې کړې دي :

چې د استاد نامې بوی اخلې حمیده

څه به نه وی خوش دماغه غوری ، خښی (۱)

داسې روایت موجود دی چې د غوریاخیلو اولاده په پیل کې د کند هار په ارغستان کې میشته وه چې وروسته بیا د غزنی سهیلي اولویدیځو برخو ته راغلل چې ځا لبا ۹۱۰ هـ کال اود بابر د واکمنی لومړی شپې اوورځې وې . ویل کیږي چې په هغه وخت کې د دغې قبیلې ټول خلک د پوونده اود مالدارۍ په کارونـو بوخت وو خو ځنګه چې وروسته د دغې قبیلې د خلکو په شمیر کې زیاتوالی راغی نو د غزنـی نـه کابل ته وکوچیدل او بیا له هغه ځایه یې د ننګرهار خواته مهاجرت وکړ . کله چې غوریاخیل ننګرهار ته ورسیدل نو خمکنیو د سپین غره په لمنو کې استوګنـه غوره کړه . تاریخ حیات افغانی د تاریخ مرصع په حواله د خمکنی قبیلې بیلتون د خپلو نـورو وروڼونه په دې ډول څرګنـد کـړی دی : «یـوه ورځ څلورو وارو وروڼو یعنی خلیل ، زیران ، دولت یار او خمکنی یو پسه حلال کړی وهغه یې په خپل مینځ کې سره وویشه خـو د ویشلو پـه وخت کې یې خمکنـی هیر کـړاو د ښوروا بـرخـه یـې ورنکړه چې په دغه خبره خمکنـی خپه اود خپلـو نورو وروڼو څخـه جـلا شو او تر ننه ورځې پورې یې هم اولاده په جلا ډول سره استوګنه لري» . اخوند درویزه هم د نورو وروڼونه د خمکنی جلاوالی مرور توب ښودلی دی خو بنا یې چې پورتنی روایت افسانوی بڼه ولري :

---

(۱) دوست شینواری «د خوګنیو زیارکښه ، میلمه پاله او ننګیالی قبیله» ، جرګه مجله دریم جلد ، ۱۳۶۳ کال ، ۳۸ مخ .

د میشتی سیمی :

ځمکنی په عمده توگه په دوو سیمو کې میشته دي : الف ـ دپکتیا ولایت په ځمکنیو کې چې زموږ دهیواد په اداري تشکیلاتو کې یوه اولسوالي ده او دځمکنیو اولسوالي ددوی په نامه سره یادیږي . دلته د ځمکنیو ښکلې دره غزیدلې ده چې دپیواړ دغاښي جنوب لویدیځ خواته موقعیت لري شمال ته یې د منده یر مشهور ځنګل او لویدیځ ته یې د ښکیاد غرونه راخرخیدلي دي .

ب : په تیراه کې :

د ځمکنیو بله برخه د تیراه په ښکلو غرونو کې استوګنه لري . چې ختیځ ته یې اپریدي ، جنوب ته یې اورکزي او جنوب لویدیځ ته یې توري میشته دي قطب ته یې سپین غر موقعیت لري .

دوی په خرمنه او کرمنه کې استوګنه لري . دوی ډیر خوار یکښ او جنګیالي خلک دي . ښځې او نریې تول په ګډه کار کوي . دوی نورو سیمو ته ډیر لږ تګ او را تګ کوي . ددوی د استوګنې دسیمې هوا ډیره یخه ده .

ددوی دسیمې ځمکې غالباً باراني او للمې دي څرنګه چې ځمکې یې لږې دي نو ددوی اړتیاوې نه پوره کوي ، خود موسم دسوړوالي له کبله په کې دغنمو ، اوربشو او جوارو ډیر زراعت او کرنه کیږي . په دغه ځای کې پنبه او وریجې نه کرل کیږي .ددوی سیمې ته د کورمې نه وریجې ، پنبه او توکران له بنو ، بنګښو او کورمې سیمې نه راوړل کیږي . ددوی په قبیله کې د ملکانو او مشرانو واک ډیر دي که څه هم دوی د کلي مشرا نو ته تاکلي محصول نه ورکوي ، خود میلمنو خرڅ له پاره یې د مشترکو ځمکو نه یوه تو ته ځمکه ورکول کیږي . د خلکو تر مینځ شخړې هم اکثره د کلي د سپین ږیرو له خوا د جرګې په دول او د ملکانو په ذریعه حل او فصل کیږي .

ځمکني تول سني مذهبه دي او په پښتو ژبه خبري کوي په دوی کې د بې سواده کسانو شمیر ډیر دي . دابدالي احمدشاه د سر شمیرنې په وخت کې ددغې

قبیلی تول‌شمیر(۹)زره‌تنه اودوسله والوکسانوشمیریی(٦)زره‌تنه‌ښودل‌شوی و .

دخوکنیودقبیلی دمشهوروخانگونومونه په لاندی ډول دی :

۱ـ ازی خیل .

۲ـ خانی خیل .

۳ـ دری خیل .

٤ـ خواجه خیل .

٥ـ مرزاخیل .

دخمکنیویویوکلی دپیښورنه په شپږمیله واټن کی موقعیت لری چی دحضرت میاعمر(رح) د مزارپه وجه مشهوردی. همدارازدخمکنیودکلی‌ختیځ ته تقریباً ا ته کروه لیری دازی خیلوکلی پروت دی .ازی خیل‌دخمکنیویوه پښه ده (۱)

پاتی خمکنی په متفرق اوخواره واره ډول ژوندکوی .

د۱۹٦۱ کال دسرشمیرنی له‌مخی ددوی شمیر(۳۹۱۱۹) تنه ښودل شوی‌دی .

خولیزی

دوی غلجی پښتانه اواکثره یی کوچیان دی خولیزی چی سلیمان خیل غلجی دی زیات شمیریی‌دننگرهارولایت‌دروداتو داولسوالی دچپرهارد علاقداری دخولیزیو په کلی کی استوگنه لری. ددوی یوشمیردکابل‌دبگرامیوپه شااو خوا کی میشته دی (۲)

د دوی‌شمیر دننگرهار په ولایت کی‌د(۳۵۰۹)تنوپه شااوخواکی‌ښودل‌شوی دی (۳)

خینزی

خینزی په اصل کی غلجی پښتانه دی . اکثره شمیریی د ننگرهار دولایت د

---

(۱) پوهاند عبدالشکوررشاد، دخمکنیومیا عمر، (کابل : دعلوموااکادمی ۱۳٦۰) ، ٦ مخ .

(۲) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی‌کشورد ۱۰ مخ جدول .

(۳) دخولیزیود مشرانواوسپین زیرو څخه زمالاس ته راغلی معلومات.(لیکوال)

حصارك غلزايي په اولسوالي کې استوگنه لري چې شمیر یې ٦٦٠ تنو ته رسیږي (١) ددوی یو شمیر د لغمان ولایت د قرغیو د اولسوالي د عزیزخان کڅ په سیمه کې هم اوسیږي. پاتې ځینې يې پهٔ ټول افغانستان په تیره بیا د غلجیو په سیمه کې په خواره واره دول ژوند کوي. د دوی اکثریت د سوداگري په چارو بوخت دی.

حسین خیل

دوی غلجي پښتانه دي. د دوی یو شمیر د لغمان د ولایت په ارونـد و کـلیو لـکه د زیارت او نورو یو شمیر یې د کابل د شیو کیو په شاا و خوا او یو شمیر یې د پروان په ولایت کې استوگنه لري. حسین خیل اکثره د سوداگري په چارو بوخت دي.

خا شي خیل

د تاریخ خان جهاني او د پښتنو د روایاتو مطـابق د قیس عبدالرشید دری زامن وو او مري بیټني، دوهـم سربن او دریـم یې غـرغښت. سربن دوه زامن درلودل خرشبون او شرخبون. خرشبون دری زامن درلودل کاسي، کند او جمند. د کند دوه زامن درلودل چې یو یې شیخ ابا خاشي او دوهم یې شیخ ابراهیم یا غوریا نومیدل.

یوسفزي مندړ، گگیاني او ترکلاني چې مجموعاً د خاشي خیلو یا خوښي په نامه یاد یږي د دوی اصلي او لومړني ټاټوبي دارغستان په حدودو کې د غوندانو او سره غره په شاا و خوا هغه ځمکه ده چې د غوري مرغې په نامه سره یادیږي. دوی چې د ترینو په گاونډ کې اوسیدل ترینو د فشار او زور زیاتي له کبله یې ځپله سیمه پریښوده او د غوریا خیل او له خواد غزني د مقر په کښتي کې په ورکړل شوي ځمکې باندې د لحه وخت له پاره میشته شول، خو له غوریا خیلو سره خوابدي شول. هغه ځمکه یې هم پریښوده چې په نتیجه کې د کابل خواته راوخوځیدل دراتگ په وخت کې اتمان خیل هم ورسره ملگري شول او د کابل په شاا و خوا او رشو گانو کې میشته شول.

---

(١) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایت سرحدی کشور ٣١ مخ

ویل کیږي چې په کوم وخت کې مرزاالغ بیګ دسلطان ابوسعید زوی په دیر کوچنیوالي کې دماوراءالنهر څخه کابل ته راغلی و په هغه وخت کې دخاښی خیلو مشر ملك سلیمان شاه و چې دملك تاج الدین زوی او دملك رڅړلمسی و. کله چې سلیمان شاه میرزاالـغ بیك ترلاسه کړ دوی ترمنځ دیره مینه پیداشوه ان تردې اندازې پورې چې ملك سلیمان شاه خپله لورده ته ور کړه .

اتفاقاً یوه ورځ میرزاالغ بیك دسلیمان شاه په غیږ کې ناست و. قدوة المکاشفین شیخ عثمان بن موتی مولیزي چې دهغې زمانې داولیاوو څخه واود یوسفزیو خلك یې ډیر معتقدین و ورته ورغی .

شیخ عثمان قدس سره دې په دغه حالت کې ولیده ورته یې وویل چې « ملکه ! داڅه کړې ؟ »

سلیمان شاه ورته وویل چې «داشهزاده دی لوی وم یې که پاچاشي نو سلطنت به یې زموږ اوقوم به مې پرې عزیزاو درونـد شي» شیخ ورته وفرمایل چې «ددې زلمي سترګې لکه یزید هسې دي چې صحابه (رض) یې قتل کړي او هلاك کړي وودغسې به ستا قـوم هم هلاك کا»

ملك سلیمان ورته وویل چې : «شیخه دارنګه مه وایه له تانه داهسې نه ښایيږي چیرې نه چې نورڅوك پرې خبرشي - ولې چې پا چایان د چا احسان نه ورکوي دی پادشاه زاده دی چې لوی شي پاچا به شي چاربه یې زماشي قام به مې پرې محترم شي »

شیخ ورته وفرمایل چې «ښه ملکه ! خبرمې کړې . بیابه دې ویل چې ویلي دې راته نـه وو نور اختیار دې خپل .»(۱)

میرزا الـغ بیك ترهغه پورې چې کمزوری و په هم د غو پښتنو به یې ځان ساته خو کله چې په خپلو پښو ودرید دپښتنو سره یې مخالفت شروع کـړ هغه په چل ول سره دخاښي خیلو پښتنو مشران ورته یوه میلمستیا جوړه کـړه او تـقریباً

(۱) پیر معظم شاه ، تواریخ حافظ رحمت خاني (پیښور - پښتو اکیډیمي ۱۹۷۱) ۶-۷ مخو نه

(۹۰۰) تنو په دغه میلمستیا کې ګډون کړي وو. ده دغه نهه سوه تنه په ډیره ناځوانمردانه توګه ووژل چې هډیره یې د کابل په سیاه سنګ کې موقعیت لري. دا پېښه په غالب ګومان د ۱۴۸۰ - ۱۴۹۰ ع کلو په شا اوخوا کې شوې ده.

تردې خونړي او خواشینوونکې پېښې وروسته خاښې خیل پښتانه د کابل نه ننګرهار په خوا روان شول تر کلانیو په لغمان کې وارول او یوسفزي، ګګیاڼي او اتمان خیل په ننګرهار کې اوسیدل چې بیا وروسته نوموړي درې قبیلې په سوات دیر او باجوړ کې میشته شوې. وروسته تر کلانیو هم د لغمان د خلکو د شکایت له کبله چې د میرزا الغ بیګ دربار ته یې کړي و د لغمان څخه باجوړ ته ولیږدیدل چې تر اوسه پورې ښا خې خیل هماغلته میشته دي. (۱)

خاکواڼي

خاکواڼي چې په حیات افغاني کې د خاوګاڼي او خاګواڼي په بڼه راغلي دي په اصل کې سړبني پښتانه او د پنج پای درانیو په ښاخ پورې تړلې یوه قبیله ده. باید دغه قبیله د هغو خوګیانیو سره چې د ننګرهار ولایت د خوګیانیو په اولسوالۍ کې اوسي او کرلاڼي پښتانه دي اشتباه نه شي.

د دغې قبیلې دوګروه میر دیر لږ دي. دوی په علیحده او جلا توګه ځمکې نه لري له دوی څخه ځینې په کندهار او ځینې یې د نورزیو د قبیلې سره یو ځای پراته دي دوی پردوو برخو ویشل کیږي یو یې ستر خاکواڼي یا خوګیاڼي او بل یې کوچنی خاکواڼي.

دوی د کندهار او هرات په شا اوخوا کې په خواره واره ډول اوسي او هم په غزني کې خاګو انیو څوکلي. د ماکو د کلیو تر څنګ پراته دي چې خلک

(۱) پښتانه، لومړی ټوک، کابل - ۱۳۴۹، ۵۵ مخ.

دوی دخوگیانېوماکوانو په نامه سره یادوی (۱) ددوی شیمرد(۷۵۵۵)تنو په شااو خواکی اټکل شوی دی (۲)دحیات افغانی مؤلف لیکی چی په دیره اسماعیل خان کی هم ددوی(۸۰) کورنی شته چی مشویی غلام سرورخان خاکوانی و.

ختـــك

ختك دکوزی پښتونخواد مشهورو قبیلو په جمله کی شمیرل کیږی. ختك دری زره کاله پخوا په آریایی کتابونو کی د ستهلك یاد ستها لك په شکل راغلی اود پکت له قبیلو څخه شمیرل شوی دی «۳»

ددغی قبیلی لوی نیکه لقمان نومیده چی دکرړان اسی و اود لقمان نه ختك ته دده دنامه داوښتلو دعلت په باب داسی افسانوی روایت موجود دی چی یوه ورځ لقمان د خپلو ورونو عثمان، اتمان او ځدراڼ سره دښکار دپاره لکوم کار له یاره صحراته تللی و.

په دغه وخت کی دوی څلور ځوانی ښځی چی ددوی له کالیو نه دپیغلتوب نښی ښیانی ښکاریدی ولیدلی چی د دوی په خوا روانی وی. په دغه وخت کی دوی سره سلاو مشوره وکړه چی دا لوی ښکار به ترلاسه کوی او پیچه به ورباندی اچوی اود پچی له مخی به دوی ته یوه یوه ښځه ورسیږی. څرنګه چی لقمان تر نورو مشرووبی ویل چی زه به لومړی له دوی نه یوه خوښه کړم په پاتی دریو باندی تاسی پچه واچوی. په دغه وخت کی لقمان له هغو څلورو ښځو نه یوه پرته له دی چی مخ یی لیدلی وی یوازی دکالیو له مخی انتخاب کړه او نوروورونو بی د پچی په اساس یوه یوه ښځه انتخاب کړه. کله چی دوی وایدل نو څرګند ه شوه چی لقمان ته یوه توره اوبد رنګه ښځه ور رسیدلی وه خو څرنګه چی هغه ښځه د ده په نامه شوی وه له غیرته بی ومنله کله چی نوروورونو بی دالقمان دغه حالت ولید په خندا شول او په پښتوژبه بی وویل چی لقمان په ختهلاړاو په پښتنو کی

---

(۱) حیات افغانی - ۲۲۲ - ۲۲۸ مخونه

(۲) معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۱۰ مخ

(۳) پښتونستان - ۲۲۸ مخ .

دا متل مشهور دی کله چې څوک په کوم کار کې بېرته پاتې شي او یا وغواړي نو نور ورته وايي چې پلانی په ختټه لاړه . د دغې عجیبې پېښې له مخې لقمان د ختټک په نوم داسې شهرت ومونده چې اوس د ده ټول نسل د ختټک په نامه یادیږي . د همدې بدرنګې میرمنه نه چې سبا که نومیده د ختټک دوه نارینه اولادونه دنیا ته راغلل چې په یوه باندې یې د تورمان او په بل باندې یې د بولاق نوم کیښود ، چې د ختټکو ټوله قبیله د دغو دوو رونو اولاده ده تورمان هم دوه زامن درلودل چې یو یې ککی او بل یې تري نومیده چې د خپل پلار په اولادکې تري ډیر نومیالی سړی و او د تورمان ټوله اولاده د ده په نامه نومول شوې ده . تري هم دوه زامن درلودل برګ ریت او امیر یا اماند . (۱)

د ختټکو شمال ته یوسفزي ، لمر پریوتو ته یې خلیل ، اپریدي او بنګښ ، جنوب ته یې د بنو علاقه او ختیځ ته یې اباسین موقعیت لري .

په لومړي سر کې د ختټکو قبیله د شوال په غره کې میشته وو چې نوموړی غر د سلیمان د غره یوه لویدیځه لړۍ ده چې اوس په دغه غره باندې د وزیرو قبیله تسلط لري چې له نن څخه د څه د پاسه دری سوه کاله دمخه د وی منګلو او هنی ښاخونو په ملګرتیا د خپل اصلي ټاټوبي نه بنو ته راغلل او په هغه ځمکه کې میشته شول چې نن پرې احمدزي وزیر قبضه لري . څه موده وروسته د منګلو او شیتکو ترمینځ د ښمنۍ را منځ ته شوه او منګل د شیتکو د ښمنۍ له کبله د دې سیمې پرېښودو ته مجبور شول ، خو ختټکو په دې سیمې استوګنه درلوده . په پای کې د ختټکو او شیتکو ترمنځ اړیکې هم خراب شول او ختټکو هم د دې سیمې نه کډه وکړه او په کربوغه ، تیري ، لاچي ، شکر دره او د اباسین تر غاړې پورې خپله یې قبضه ټینګه کړه ځکه چې دغه سیمې ښې آبادې نه وې نو دوی به له کومې شخړې او جګړې ترلاسه کړې . په دې وروځو کې له ریښې نه نیولې تر کوهاټه پورې سیمو کې داورکزیو قبیله میشته وه او د کورمې د لور نه به بنګښو هم د کوچیانو په ډول دې علاقې ته تګ او را تګ کاوه چې داورکزیو

(۱) حیات افغانی - ٤٦٩ مخ.

او بنګښو ترمينځ په نا څاپي توګه دښمني پيدا اوجګړه پيښه شوه اوخرنګه چې له پخوانه داورکزيو اوختکو ترمنځ يولړ شخړې موجودې وې نو په دغه وخت کې ختکو له بنګښو سره مرسته وکړه او کوهاټ له اورکزيو نه د بنګښو ولاس ته ورغی او دريسی ، پنياله او زيرې نه نيولې ترتورې څيرې پورې ټولې سيمې دختکو لاس ته ورغلې اودختکو او بنګښو ترمنځ يوغرچې دګدا خيلو اولاچي ترمنځ موقعيت لرې سرحدوګڼل شو چې تراوسه پورې هم دغه سرحد په خپل حال پاتې دی .

ترهغه وروسته کله چې د ختکو قبيلې په شمير کې زياتوالی راغی په هماغه تناسب يې خپلو مقبوضه سيمو ته هم پراختيا ورکړه او اوس يې هغه پراخه سيمه په لاس کې ده چې په پيښورکې ديوسفزيو دسيمې اودکابل يا لنډې سيند له شمالي څنډو نه نيولې ترکالاباغ ، عيسی خيلو ، مروتو ، بنو ، وزيرو او دسندهـ ددرياب تر لويديځو څنډو پورې غزيدلې ده .

دختکو دسيمې اوږد والی تقريباً سلو ميلو او پلن والی يې پنځوس ميله وته رسيږي خرنګه چې دمخه وويل شول ددغې سيمې ختيځ ته اباسين موقعيت لري ، ولې د اباسين نه پورې غاړه هم ختک استوګنه لري اوترماړې پورې رسيدلې دي .

دختکو سيمه پردوو برخو ويشله شوې ده چې يوې يې شمالي ختک او بلې يې جنوبي ختک دی . دجنوبي ختکو په ملک يې دمالګې کانونه موجود دي . ددې سيمې څمکه ميداني او شګلنه ده غرونه يې شته او آبادنه دې تورې ، لاچي ، کرک او شکر دره ددې سيمې مشهور کلي دي .

دشمالي ختکو سيمه هم غرني ده چې له دې غرونو نه کومه استفاده نه شي کيدای . اکوړې ، شيدو ، نظام پور ، امير او امير کلان ددې سيمې مشهور کلي دي (۱)

دختکو دسيمې په اوروبرخو کې ځينې ورې ورې سمسورې دري هم ليدل کيږي او په ځينو برخو کې يې دښوونوځنګلي ونې شته . دختکو په علاقه کې دبها در

(۱) پښتانه دتاريخ په رڼا کې - ۱۳۸۲ مخ

خیلو د مالګی کان ډیر مشهور دی چی ددغی مالګی دکان دعایداتو له درکه د یری پیسی تر لاسه کوی .

– هغه ختک چی دکوهاټ په شمالی ختیځ کی آباد دی او دکابل تر سیند پوری استوګنه لری داکوره ختکو په نامه سره یادیږی .جنوب لخوا یې ختک دتیری او جنوب ختیځ ختک دساغری ختکو په نامه سره یادیږی .دنسبی اعتبار له مخی په دی ویش کی کوم مخالفت نشته سا غری ختک بولاق دی خو شمال ختیځ ختک هم بولاق بلل کیږی .د شمال ختیځ ختکو مهم مقام چی داکوړی په نا مه یادیږی دپیښور او نوښار نه ختیځ لوری ته دکابل سیند په جنوبی څنډه وکی مو قعیت لری .

دختکو په لهجه کی دنورو او قبیلو په نسبت د(ښ) او(ږ) استعمال د(خ او ګ) په پرتله زیا ت دی .

دختکو یوه قومی څانګه چه هم دا باسین په بله خوا په (مکود) نومی ښار ګو تی کی ژوند کوی خو ددوی عمومی پوله ختیځی خواته اباسین دی لویدیځی خواته یی دپیښور قومونه خیبریان او بنګښ او سیږی او جنوب ته یی دبنو او دامان او انی میشته دی. دوی داسی دوه بیلی بیلی څانګی لری چی سره پوره توپیر لری .شمالی څانګه یی لس زره او جنوبی څانګه یی دولس زره کورنی ګډول شوی د ی.

دجنوبی ختکو ملک غرنی اوله دبرینو سپیرو غرو نو څخه جوړ دی چی په ژورو او مخ په څوړ کلیو سره بیلیږی اودبارك او ساغر خیلو نه په متشتت دول په کی میشته دی .(۱)

دختکو دسیمی اکثره ځمکی دبنجر والی له کبله دکرنی وړ نه دی دکرنی ځمکی یی هم اکثره للمی دی چی کله کله یی دارهټ په ذریعه هم خړو بوی . دختکو دسیمی پیداوار غنم ، باجری ، چنی اوجوار دی. او س په شمال ختیځ سیمو کی هغه ځمکی چی دڅاه ګانو په ذریعه او به کیږی په هغو کی تماکو هم کرل کیږی .په دلی او چشمی کی چی دپیښورد نوښار په تحصیل کی موقعیت لری ښه لیموګا ن پیدا

(۱) حیات افغانی ـ ٤٦٩ مخ .

کیږی. په ټټی نصورتی کی چی د کوهاټ ټیری په تحصیل کی موقعیت لری په پریمانه انسد ازه انګورشته .

د خټکو دسیمی معدنی پیداوارمالګه، پټکری او د بورسکاره دی. (۱)

خټک د خپلو نورو پښتنوورونو په شان باغیرته، زړور، ننګیالی، توندمزاجه او میلمه پال دی . د خټکو یو ښه خصوصیت دادی چی لانجمنی مسألی د ننوا تواو یا جرګو له لاری فیصله کوی او د جرګی له لاری پرویکړو ته په ډیره درنه ستر ګه ګوری. د خټکو د قبیلی خلک په عمومی ډول سره ښایسته او غښتلی دی .

په اوسنی وخت کی د دوی شمیر د ۱۹٦۱ کال د احصائیی له مخی د(۳۷۸۳۰٤) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی چی اکثریت د کوهاټ په ضلعه کی استوګنه لری (۲)

(۱) پښتانه د تاریخ په رنا کی - ۱۳۸۲ مخ .

(۲) پښتونستان - ۲۲۸ مخ

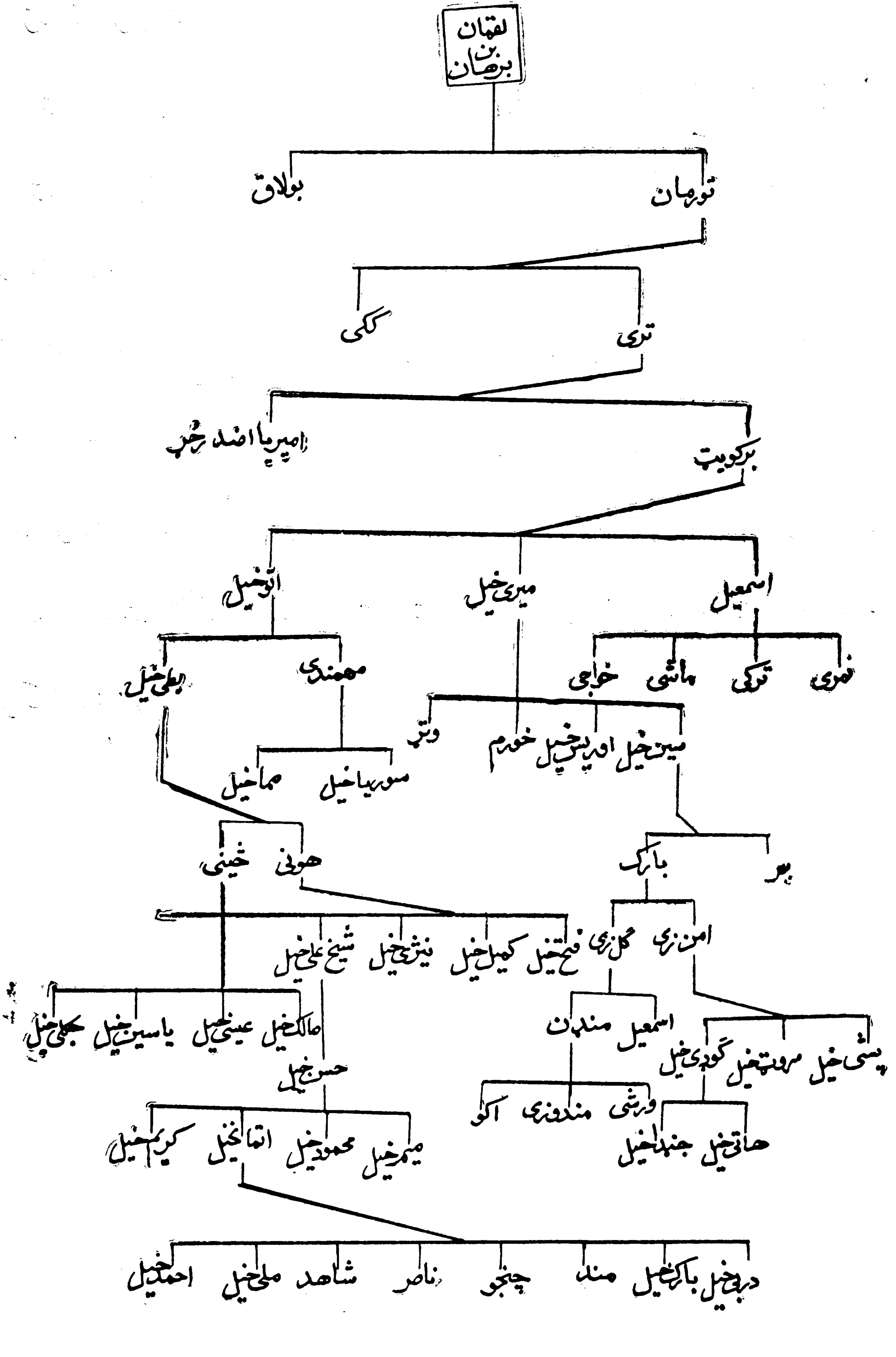

پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ۱۳۶۰ مخ .

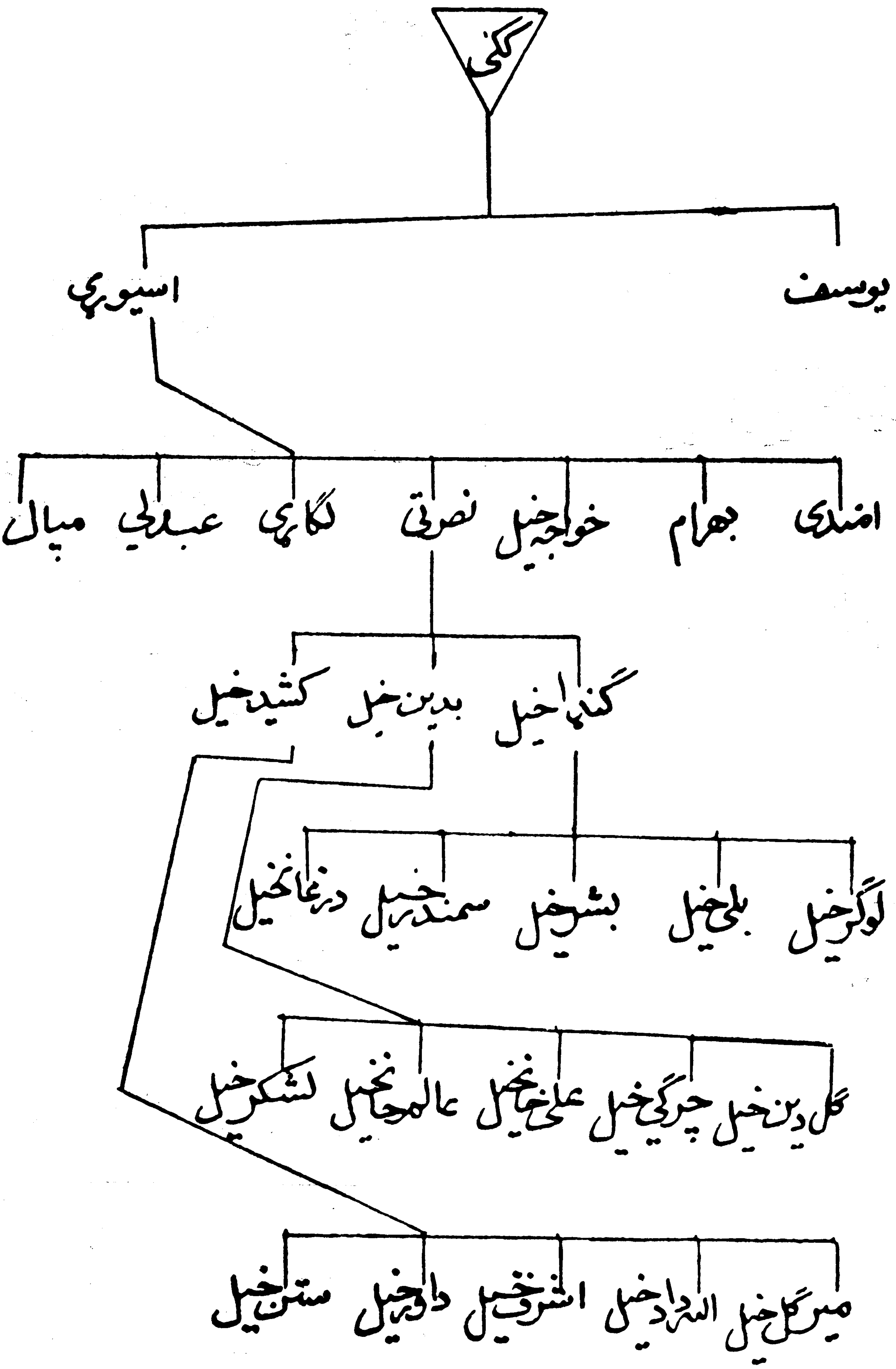

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې – ۱۳۶۱ مخ .

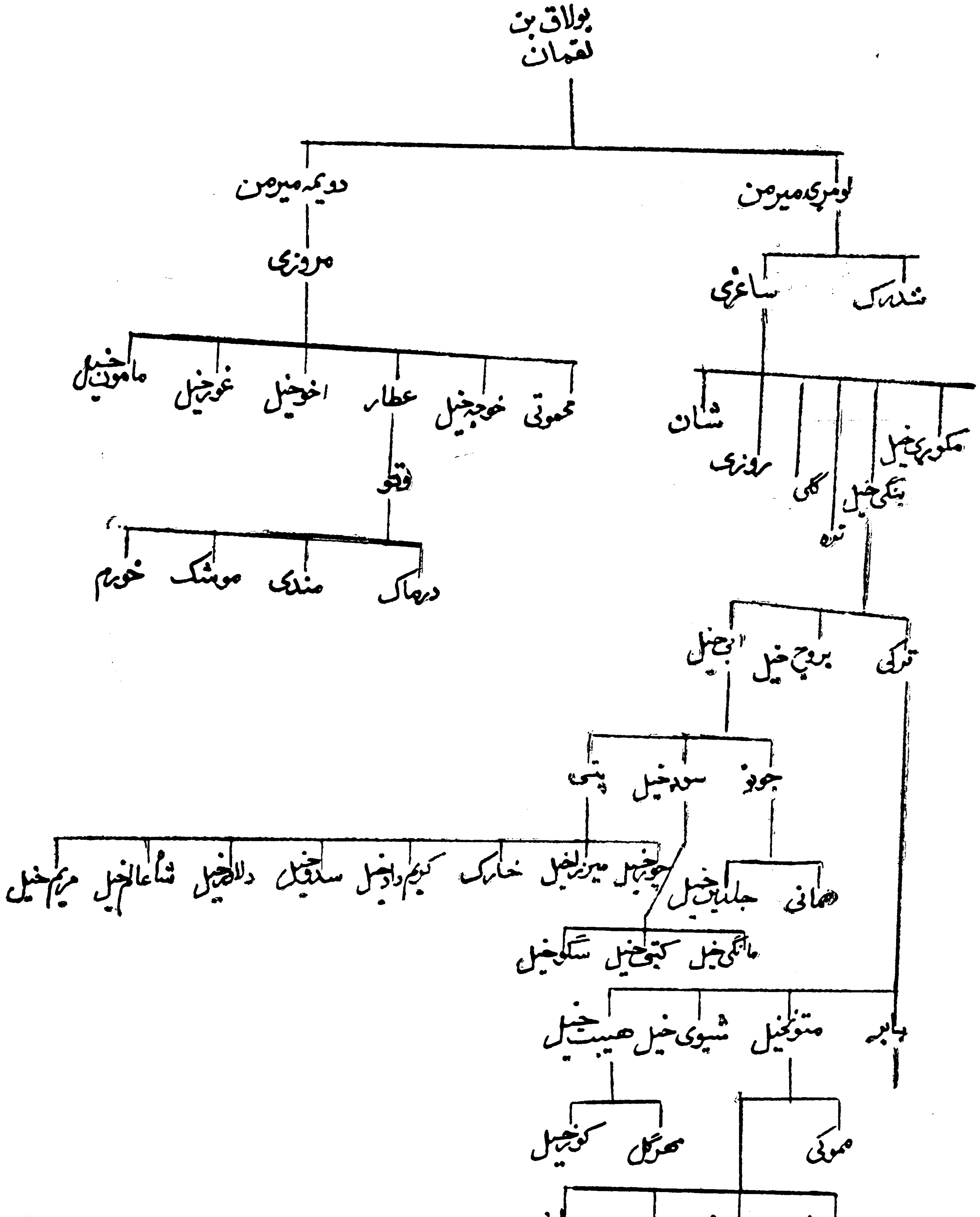

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۶۱۰ مخ .

خدرزی

دوی غلجی پښتانه دی او اکثره خلك یې دمقر په سیمه‌کې دعلی خیلوغلجیو سره یوځای پراته دی او دمقر په سیمه‌کې یوه اندازه ملکیت هم لری . کند هار ته نژدې په ده خواجه نومی ځای کی هم ددغی قبیلی تقریباً دوه سوه کورنی میشته دی(۱)ددوی خپل نسبب کله سیدانو او کله درانیو پوپلزیو نه منسوبوی، خودوی په اصل کی غلجی پښتانه دی. دحیات افغانی دلیکوال په قول په هغه وخت‌کی ددغی قبیلی شمیرپه ټول افغانستان‌کی (۲۰۰۰) دوه‌زره‌کوره ښودل شوی و(۲) دوی عموماً دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی .

خرځین

خرځین یوه کوچنی ټپه ده چی په شمالی وزیرستان‌کی ددوړودپیې‌خیل کلی ته نژدې دزانګیتی اووژګی په کلو کی استوګنه لری چی په زانګیتی کی یې شمیر (۶۰) کورنیو او په وژګی کی (۱۶) کورنیوته‌رسیږی.ددوی یو کلی دمده خیلو دتنګی او دپیپلی ترمنځ موقعیت لری چی خرځین نومیږی دقبیلوی اتحادله‌مخی پخواددوړوسره متحدوو، خونن ورخ‌دمده خیلووزیروسره متحد دی .

دافسانوی روایتونوله مخی دوی‌دحضرت‌بلال (رض) داولادی څخه‌دی(۳) ددوی شجره پـه‌لاندې ډول ده:

خرځین

ټپرسم خیل | لیونی | لادودخیل | ملیاګی | سیره خیل | سنګرخیل

(۱) تواریخ خورشید جهان-۲۲۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۲۸۳مخ .

(۳) اصلاح، اینجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان- ۱۱۱ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

خروټي

دغلجي په ټولنیز گروپ کې دخروټو قبیله یوه مشهوره قبیله ده. ددوی اصلي ټاټوبی دپکتیکا سیمه ده چې اکثره دگومل په اولسوالي، دسروبي په علاقه داري داورگون په اولسوالي او دسروضه په علاقه داري اودغه راز دخاك جبار په علاقداري کې استوگنه لري.

یو شمیر خروټي دغزني دولایت دمقر او قره باغ په اولسوالیو کې هم شته. دغه راز په شکردره او پغمان کې هم استوگنه لري. دزابل دشاه جوی په اولسوالي او دهلمند ولایت دناد علي او گرمسیر په اولسوالیو کې هم یو شمیر خروټي استوگنه لري.

ددوی تسمیې وجه داسې ښودل شوې ده: یوه ورځ سهاك اوایزب دواړه په یوه لاره تیریدل وړاندې یې یو بارکړی خرولید ایزب وویل چې خر دې زما وي اوسهاك وویل چې باردې زما وي. کله چې خره ته ورنژدې شول نوویې لیدل چې دبار یوې خواته داوربشو دوډۍ (روټه) اوبلې خواته یې یو کوچنی ماشوم و سهاك دغه ماشوم خپل کورته راووست اود (خره) او(روټي) له کبله یې په هغه ماشوم باندې د(خروټه) نوم کیښود چې ددې راستعمال په وجه په خروټي مشهورشو. کله چې خروټي دبلوغ مرحلې ته ورسید واده یې وکړچې درې زامن یې وزیږیدل .

ددغې قبیلې په لویدیځ، شمال اولویدیځ، اوجنوب لویدیځ کې سلیمانخیل استوگنه لري اوشمال ته یې دزرمت سیمه موقعیت لري. همداراز ختیځ خواته

دوزیرو قبیلې سره پوله لري:

په حیات افغاني کې لیکل شوي دي: خروټي په هغوغرونوکې اوسیږي چې دکتواز لمرخواته اودسلیمان دغره دمربوطو سیمونه تر برمل پورې پراته دي . دخروټو دملك یوه برخه دارگون سیمه ده چې په هغه کې پرملیان یافرملیان استوگنه لري .

خروټي په خپنو هغوتنگو میدانونو باندې هم قبضه لري چې په مینځ کې یې جگ اوسخت غرونه

موقعیت لري. دوی ځلور لوی کلي لري چې ددغو کليو له جملې نه سروضه او مرې مقام لري.

خروټي غالباً دځمکو په کرنه بوخت دي. ددوی دکرنې وړ ځمکې که څه هم دکتو وازنه ښې دي، خو په کال کې یو ځل فصل کوي او په ژمي کې ددریو میاشتو لپاره لرو اورولاندې پټې وي. دوی پرغواوواوغوایانو باندې یوی کوی له دې کبله چې ددوی سیمه غرنۍ ده دپسونو په تناسب وزې ډیرې ساتي. ددوی ډیراو- ښان هم ساتي چې په اوار واومیدانې برخو کې یې څروي. ددوی اکثره دو نه مهیالي سلیمانخیلو ته ورته دي، خرپوونده خروټي دنورو پوونده وو په شان دي او- په ژبه کې یې توپیر موجود دی. دوی دوزیرو، ځدرانو او پرملیانو سره ډیره کلکه دښمني لري. دوزیرو او خروټو د قبیلو ترمنځ د دښمنۍ اصلي علت دبرمل غر دی. په دغه غره باندې تل دخروټو او وزیرو ترمنځ وینې تویېږي. ددې شخړې اساس دابدالي احمدشاه دواکمنۍ په وخت کې رامینځ ته شوی یل کیږي چې په هغه وخت کې دوزیرو دقبیلې ملك قمبر نومیده چې دتوجیاخیلو له ښاخ نه واو دخروټو ملك شمس الدین وخروټو ویل چې برمل دهغوی دی او وزیرو دغه ادعا ردوله او هغه یې خپل گاڼه کله چې دغه دښمنۍ دسولې له لارې فیصله نه شوه نو په پښتو ژبه کې یوه منظومه جوړه شوه چې ددغو حالاتو دروښانولو دپاره دلته راوړل کیږي:

برملی پیغله نجل ځنیه پریشیه

شمس الدین وایې زماده قمر وایي زما په غیږ کې ایشیه

له دغه بیت نه مقصد دادی چې برملی پیغلې خپلې زلفې جوړې کړې دي شمس الدین یعنې د خروټو ملك وایي چې زماده او د وزیرو ملك قمر وایي چې په غیږ کې مې پرته ده یعنې زما په واك کې ده.

په پای کې ددغه شخړې په سبب دخروټو او وزیرو ترمنځ جگړه را مینځ ته شوه.

خروټي هم دپرملیو او ځدرانو سره دگاوندیتوپ په سبب سخته دښمني لري.

هغه خروټي چې په دایمي دول ژوند کوي د ملك دسوروالي له کبله لږ کار کوي.

دوی دمنی دپای، ته رسیدونه وړاندی دسون دموادوذ خیره برابروی اوپه ژمی کی دوی بی کاره وی هغه خروټی چی غریب دی او د یخنی څلورمیاشتی نه شی زغملای نوهغوی تودوملکونوته لیږدکوی اوله ځانه سره غوایان او اوښان هم بیایی . دوی دګومل ناوی جنوبی برخی ته ځی اوپه پسرلی کی بیرته خپل مملکت ته راستنیږی : ددوی رواجونه کټ مټ دناصروپه شان دی.(۱)

خروټی اکثرد مالداری او کرنی په چارو بوخت دی، خوپه سوداګری کی هم لوی لاس لری. ددوی زیات شمیر په هندوستان کی تجارت کوی. یوشمیر خروټی کابل ولایت په پغمان، خاک جبار، دلغمان په مرکز او د قرغیو په اولسوالی اویو شمیرهم د پروان په ولایت کی اسوګنه لری. همدارازیوزیات شمیر خروټی کوچیان هم شته. د کندزپه ولایت کی هم زیات شمیر خروټی استوګنه لری.

په ټول افغانستان کی ددوی شمیر (۷۷۰۶۲) تنه ښودل شوی دی خو په دغه شمیر کی دخاک جبار دعلاقه داری تقریباً سل یونیم سل کورنی نه دی حساب شوی :

دخروټو د نسب شجره

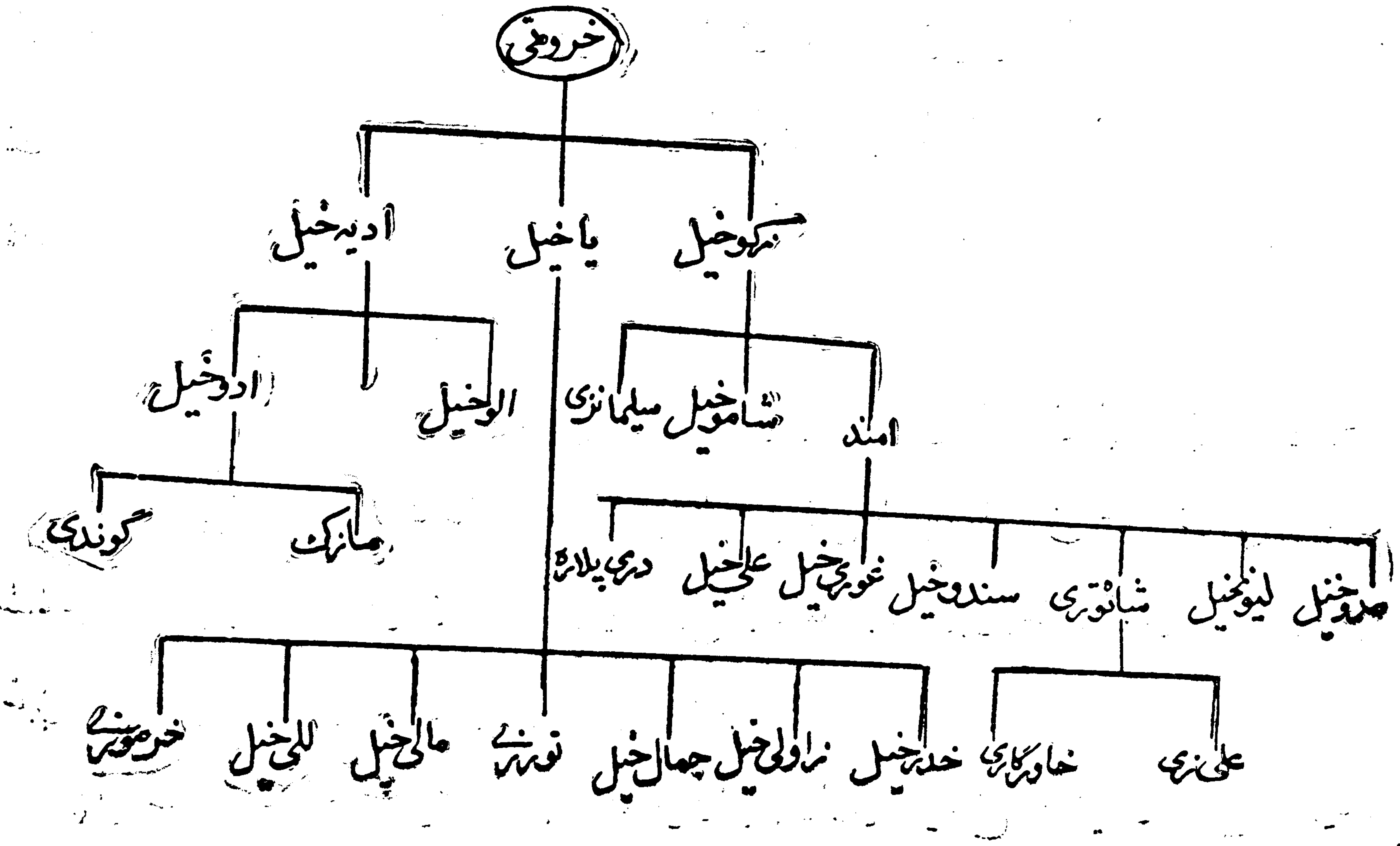

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۱ مخ .

خلیل

که چیری دنسب شجره وګورونو څرګنده به شی چی خلیل دسړبن په ټولنیز ګروپ کی شامل اودغوریاخیلو پښتنو څخه دی . دوی په خلیلو مومندو سره هم شهرت لری چی دپښتنو لویدیځی اوشمالی خواته میشته دی . ددوی سیمه شل میله اوږدوالی اولس میله پلن والی لری چی بړتهکال ، کوز تهکال ، سپینه وری اولنډی ددوی مشهور کلی دی چی دباړی په شی غاړه آباددی . (۱)

ددغی قبیلی څوکوره دمومندودقبیلی سره اوهمدارازیوشمیریی دبرودرانیوله څونوروکورونوسره یوځای په کندهار کی استوګنه لری .

ددوی اکثره ځمکی دباړی دسین په اوبوخړو بیږی (۲) په کندهار کی دوی دبرودرانیوپه نامه سره مشهوردی اودوی هلته ځانته یوه جلا محله لری . دخلیلو قبیلی خلک خپل مشرته ارباب وایی :

تاریخ حیات افغانی تقریباً څه دپاسه ۱۲۰ کاله پخوالاددوی شمیر (۶۰۰۰) کورنی اودوسله والومیړوشمیریو(۱۲) زره تنه ښودلی دی . (۳)

خوګیانی

ددغی قبیلی دشجری څخه څرګندیږی چی دکرلانی پښتنو په ټولنیز ګروپ کی شامل دی اودننګرهارولایت دخوګیانیو په اولسوالی اودماماخیلو ، چپرهار ، پچیراو اګام په علاقداریو کی استوګنه لری اودننګرهارولایت دمشهورو اوغوره قبیلو له جملی څخه شمیرل کیږی :

ختیځ ته یی شینواری ، لویدیځ ته یی د حصارك غلجیان ، جنوب ته یی د کورمی ایجنسی اودپورند دکرښی سره ګډه پوله لری اوشمال ته یی دننګرهار دسره رودا ولسوالی پرتهده (٤)

---

(۱) پښتانه لومړی ټوك ،کابل : ۱۳٤۹ ، ۱۱۸ مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ـ ۱۳۲۵ مخ .

(۳) حیات افغانی ـ ۳۵۰ مخ .

(٤) معلومات مختصردرباره اقوام قبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۳۹ مخ .

دخوګیانیومشهورخیلونه‌دادی : وزیر، خربون، شیرزاد، پربه، خدرخیل، بارک، درمان ، بوبوخیل، لقمان خیل، شادی‌خیل، ابراهیم‌خیل، ګلی‌خیل، ملی خیل، میرګټ خیل، شمن‌خیل ، پیرالی خیل، یحی خیل اوعلی خیل :

دوی دننګرهاردسیمي په لویدیځ اودسپین غره په‌شمال‌لویدیځ کی میشته دی چی په دوی کی دشیرزاداولادی شمیرزیات دی (۱)

دهنددمغولي واکمن دشاه جهان د تخت کښیناستلو په لومړی کال دشادی خیلو اودبارک داولادی لقمان تر مینځ دیوی کوچنی مسئلي په‌سرلویی شخړی رامنځ ته شوی : دلقمان ښاخ دخدرخیلو په‌مرسته‌شادی خیل وتکول. تر هغه وروسته شادی خیلودغلجیوقبیلي ته‌پناه یوړه اوله هغوی څخه یی مرسته وغوښتله غلجیوددوی مرستی‌ته ملاوتړله اودکابل د صوبه دارسیدخان په ملګرتیایی دمخالفینوسره سختی جګړی وکړی چی په د غوجګړوکی‌دبارک له اولا دی نه تر(۹) زره تنه کسانوپوری ووژل‌شول . په‌پای کی‌شیرزاداوخدرخیل مطیع اوشخړی اوفساد ونه له مینځه ولاړل:

خوګیانی جنګیالی خلک دی. دحیات افغانی مؤلف ددوی شمیر پنځه زره کورنی ښودلی دی :

ددغی قبیلي ځینی ښاخونه په خوست کی هم استو ګنه‌لری. داسی‌ویل‌کیږ ی چی په پیل کی ټول خوګیانی‌په خوست کی‌اوسیدل، خود مغولی‌واکمن نورالدین جهانګیر دسلطنت په وخت کی دزرمت‌دسیمي ځینوغلجیوقبایلوپر دوی یرغل وکړ اودوی یی له خپلي سیمي نه‌بی دخله کړل اوویی شړل. دشاه جهان دواکمنی په وخت کی په دوی‌کی‌کورنی شخړی اوفسادونه رامینځ ته‌شول چی‌په پای کی د یر شول (۲) ددوی سیمه شنه اوحاصلخیره ده اوزیا ت انار، انځر، انګوراوتوتان پکی پیداکیږی. اکثره خلک یی دکرنی په چا ره بوخت دی خوځینی یی‌مالداری

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۸۸ - ۱۳۸۹ مخونه .

(۲) حیات افغانی- ۲۳۸ مخ .

هم کوی. دروی په سیمه کی ددریومیاشتو له پاره واوری هم اوری .

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیرخوگیانی دهیواد په نورو ولایتونو کی هم استوگنه لری . چی د ۱۹۶۰ ع کال دمرکزی احصائیی دسرشمیرنی لـه مخی ددوی ټول شمیر(۱۲۷۷۰۱) تنو ته رسیږی چی ددی جملی نـه یی ۵۵۷۲۶ تنه خربون، ۳۷۴۴۶تنه وزیر او۳۴۵۳۹تنه‌شیرزاد دی(۱)

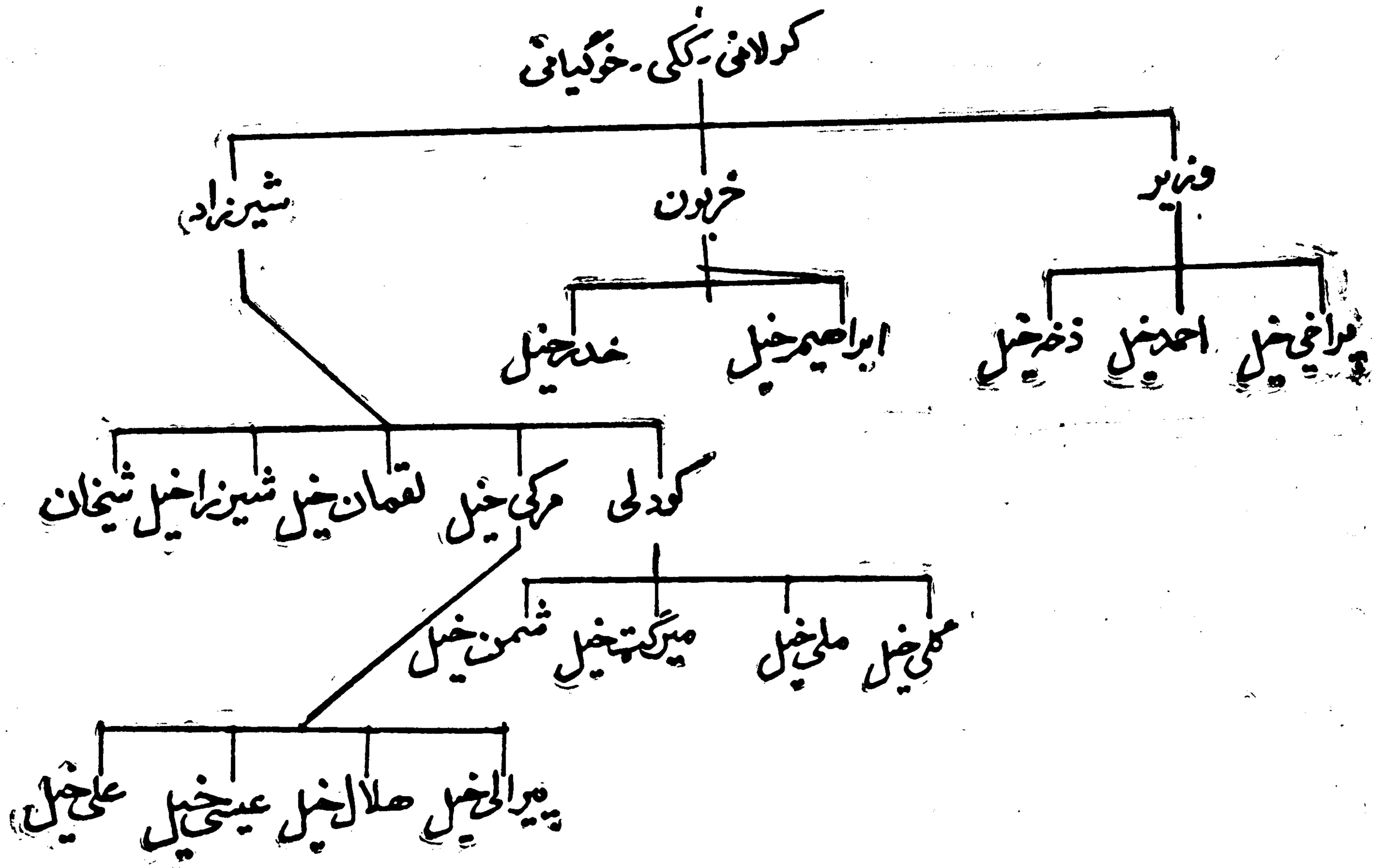

(۱) معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۹ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوندی

دوی غرغښتي پښتانه دي. دغه قبیله دداوي دقبیلې یوه څانگه شمېرل کیږي خوندیو ته سیدان هم ویل کیږي. داسي روایت موجوددی چي داوي ابن دا نی، چي دغرغښت لمسي و دیوي سیدی کوندی سره چي دخجند نه ملتان ته دخپلې خوردلیدلو له پاره روانه وه نکاح وتړله او هغې له خپلو لومړی سید میړه نه یو زوی درلود چي سید حسین نومیده . نوموړي څاورزامن درلود بلیل، سکندر، موسی او علي . دسید حسین اولاده له دی کبله چي دی دخجند و دخجندي ږځای پښتنو پخپلې ورځنی محاوره کي په خوندی واراوه . دوی تر یوی مودې پوري دغرغښتیانو سره په گټه او تاوان کي شریك وو. خواوس دوی بېبېخي بیل دي او دکندهار او دهغه په شاوخوا کي استوگنه لري. او شمېريې ډیر لږ دی (۱)

خویشکی (خیشکی)

دوی هم دسړبن دتوولنیز گروپ یوه عمده قبیله بلله کیږي چي دمحمند اولاده ده دمحمند قبیله په لومړی سرکي دکندهار په شاوخوا ارغستان ته نژدی میشته وه اوه (۸۰۰ـ۹۰۰) هـ کلونو ترمنځ دپښین سیمه چي پشنگ هم بلله کیږي ددغي قبیلې په لاس کي وه او دترین قبیلي دغه ځای دزور په ذریعه له دوی ته ترلاسه کړ. خویشکي هم چي دلته او سیدل له دغه ځایه بي دخله شول او په مهاجرت یي لاس پوري کړ. دخویشکو د قبیلي ځیني خلك له پښین نه ملتان ته لاړل او هغه ځای یي داستوگنی له پاره غوره کړ ځیني یي غزني او دهغې لاري نه کابل ته راغلل او بیا له هغه ځایه دغوربند دري ته لاړل او په هغه ځای کي میشته شول چي تر اوسه پوري هم یو زیات شمېر خویشکي دپروان ولایت دغوربند په اولسوالي کي میشته دي . په هغه وخت کي چي مغولي واکمن ظهیرالدین محمد بابر کابل ونیوه او څه موده وروسته یي په هند

---

(۱) حیات افغاني ٦٣٤ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندی، باندی دیرغل تکل وکړ (۱) دخویشکو قبیله چی په غوربند کی ورته اوسیدل گران ښکاره شول دخپل یو پیر په لارښوونه دهندوستان خواته روان شول. دافسانوی روایتونو له مخی ددوی پیر دوی ته داوسپنی یو میخ ورکړ اوورته یی وویل په هغه ځمکه کی چی دغه میخ ننوزی هغه به ستاسو ملك او وطن وی .

همداوجه وه چی اکثره خویشکی (خیشگی) او زمند په خانه کوچ دول له کابل نه دپیښور له لاری هندوستان ته روان شول. په دغه وخت کی سلیم خان زمند ددغی قبیلی سردار اومشر و. دوی په هغه ځای کی میشته شول چی نن ورځ قصوری ښار پروت او د لاهور دښار ختیځ ته موقعیت لری دوی دستلج دسیند په دواړو غاړو آباد دی. له همدی امله نن ورځ دوی ته «اقاغنه قصوریه» وایی (۲) لکه څنګه چی دمخه موو ویل ددوی یو شمیر دظهیرالدین محمد بابر سره پرهند باندی دیرغل تکل وکړ دبابر په پوځ کی ډیر پښتانه هم شامل وو نو همدا وو چی خیشکو دسردار سلیم خان زمند په مشری دبابر په مرسته دپانی پت په جګړه کی دابراهیم لودی سره وجنګیدل او ددوی اووه سوه تنه ووژل شول.

له همدی کبله بابر شاه اودهغه زوی همایون په دوی باندی ډیره مهربانی کوله :
هغه وخت چی خویشکی اوزمند په قصوری کی میشته شول نود سپره په نوم یو تن بلوڅ به دخپل قوم له یوی ډلی سره ددوی سیمی ته راته اوددوی نه به یی لوټ وتالا کوله .
د دغی لوټماری دمخنیوی له پاره ددوی ځینی څانگی لکه بتک زی، حسن زی شهابن زی، سلماك ، اوکزلانی دقصوری لویدیځ خواته میشته شول چی دوی ته به یی دبریا پورتنی کلی استوگن ویل او څرنګه چی (سپره) به له دغی لاری څخه پرغلونه کول چی نودغه لاره یی بنده کړه او بیا هغه ددغی لاری څخه لوټ نه شو کولای .

---

(۱) حیات افغانی ۳۵۲ - ۳۵٤ - مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۵ - ۱۳۲۶ مخونه.

ددوی ځینی څانگي لکه عزیز زی، جنوزی، براهم زی اونورد قصوری لاهور خاته ته میشته دی اوپاتی زمند ود شمال خوا ته استوگنه غوره کړه .

ترڅه مودی وروسته دابراهیم زی اوجنوزی ښاخونو ترمنځ یولړ شخړی رامینځ ته شوی چی په نتیجه کی ددوی یوشمیر له دغه ځایه وخوځیدل اود خورجه په سیمه کی میشته شول .

په همدی توگه اکثره سلماك چی دا مچوزیواوحسن زیود ښاخونوسره یی د مقابلی توان نه درلود دتانده سیمی ته لاړل اویو شمیر یی هم په قصو ری کی پاتی شول. همدارازدبټلك زیویوشمیرهم دکورنیوشخړوپه سبب په هیرووال کی میشته دی.

دپښتنومشهور صوفی شاعرارزانی چی دبایزید انصاری(پیرروښان)هممصره ودخویشکود عزیز زی له ځانگی نه و .

په اوسنی وخت کی دخویشکود استوگنی ځایونه په لاندی ډول دی :

۱ ـ دافغانستان د پروان ولایت دغوربند په اولسوالی کی .

۲ ـ په کندهاراو پشین کی :

۳ ـ د پیښورپه اشنغرکی هم ددوی یوکلی شته چی هغه دشجاعت خان شه‌وزی په ذریعه آباد شوی دی .

٤ـ دپیښور دښار په تحصیل دنو ښهره کلان په قطب کی دلندی سیندپه غاړه په (خویشکی) نومی کلی کی آباد دی.

٥ـ دکابل سیندشمال ته دمومندوپه غرنی سیمه کی هم یوشمیرخویشکی میشته دی.

٦ـ دخیبر دتاریخی دری ترمینځ هم یوشمیر خویشکی استوگنه لری.

۷ـ دلاهورپه قصوری کی هم پښتانه خویشکی اوسیږی چی د هغه ځای خلك یی د (قصورپه پټان)په نامه سره یادوی.

دغوربند خیشکی دنوموړی ولسوالی په لاندنیو دروکی استوگنه لری .

دتیخان په دره کی، دیخدری په دره کی اودسیدانو په دره کی چی د غور بند

دخیشکو شمیر ود (۲۵۰۰۰) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی.

په غوربند کی ددوی دځینو مشهورو خیلونو نومونه دادی:

شاهی خیل، ملی خیل، علم خیل، چی علم خیل په لاندی ورو خیلونو ویشل شوی دی:
یار خیل، سلیمان خیل، خلیل خیل او یاروم خیل (۱)

خیسور

ددغه قبیلی خلک ځانونه دپرانګی ابن اودی اولاده بولی حال داچی پرانګی دلودی لمسی دی. خو دلودی دقبیلی نورښاخونه له دوی سره دګډوالی نه انکار کوی او دوی دبل نسب څخه بولی دلودی داولادی دنسب شجره چی دډیرو زړو روخیو نو او تحقیقانو په نتیجه کی ترلاسه شوه دهغی شجری په هیڅ ځای کی دلودیا نوسره دخیسورد قوم یووالی (ګډوالی) تر ستر ګو نه شو.

که څه ددغه قوم دوګرو شمیر ډیر لږ دی، خو دخپلی استوګنی ځای ته یی دیوی سیمی ښه ورکړی ده. ددوی ملک دسندهـ ددریاب په لویدیځه غاړه موقعیت لری.

دخیسور دسیمی قطب ته دعیسی خیلو سیمه، لویدیځ ته یی یو کوچنی غر موقعیت لری چی پښیاله یاپلیانه نومیږی چی مروت پکی استو ګنه لری (۲)

دخیسور دقبیلی اکثره خلک پوونه نیت، غنم رنګی او دنګ ردی. دحیات افغانی دمؤلف په قول ددوی شمیر له دری سوه کورونو نه زیات دی، خو دخیسورو سره متفرق خلک هم اوسیږی. ددی په سیمه کی دخرماونی ډیری دی.
خیسوردعمر خیلو په نامه سره هم شهرت لری. (۳)

داوی

کمچیوی دنسب شجره و ګورونو هرګنده به شی چی داوی غور غښتی (غر غښتی) پښتانه دی چی دکاکړو دقبیلی پوری مربوط او هغوی سره ګډشمیرل کیږی.

---

(۱) دغوربند دخیشکو په باب می درادیو افغانستان د یوه تن غړی محترم محمدالدین خیشکی څخه معلومات ترلاسه کړل (لیکوال)

(۲) تواریخ خورشید جهان ۲۲۹ مخ

(۳) حیات افغانی ۲۹۹ مخ

ددوی شمیرلږ او اکثریت یی دپښین پـه اجـیرم کی پراته دی، خوځینی یی په ژوب، کندهار او دپښین په کربلا، ومې ځای کی هم میشته دی.

دداوی قبیله په دریو څانګو ویشله‌شوی ده چی دهمړ، دمړ او خوندی‌په نا مه یادیږی خود حیات افغانی مؤرخ‌لیکی چی: دداوی دقبیلی دریم ښاخ چی خوندی نومیږی‌دمخزن افغانی په‌روایت دداوی‌لـه‌اصلی نسب‌څخه‌نه‌دی‌بلکی‌هغه‌په‌دی دول ورسره یـوځای‌شوی‌دی چی‌ددانی‌زوی‌داوی دخپل‌پلاردژوندپه‌وخت کی د آسونو د تجارت په‌منظور په‌سفر تللی‌و. په دغه‌سفر کی یوه ښکلی ښځه‌چی دسیدحسن په‌نامه یوزوی‌ورسره وی‌ـ وځای‌شوه. داوی‌لـه‌هغی ښځی نـه‌دهغی داصلی تـاتـوبی او وطن پوښتنه وکره‌هغی‌ځواب وکړچی له خجنده راغلی ده او داهلـک دسید زوی دی.

په هغه ملک کی باندی‌کاختی (قحطی) راغلی ده‌اوزه غوارم‌چی د خپلی مشری خورسره‌ملتان ته لاره شم داوی هغوی ملتان ته ورسول او نوموړی ښځی په‌ملتان کی د خپلی خورپه‌سلا اومشوره‌د داوی‌سره نکاح وکړه. داوی دنوموړی‌ښځی نـه‌ځلوزامن د درلودل اوځرنـګه چی حسن خجندی ورسره ونوپښتنوپـه خپلو ورځینوخبرواترو کی د اختصارله کبله‌دی په خوندی سره مشهور کړ. (۱)

د داوی ابن دانی د نسب شجره

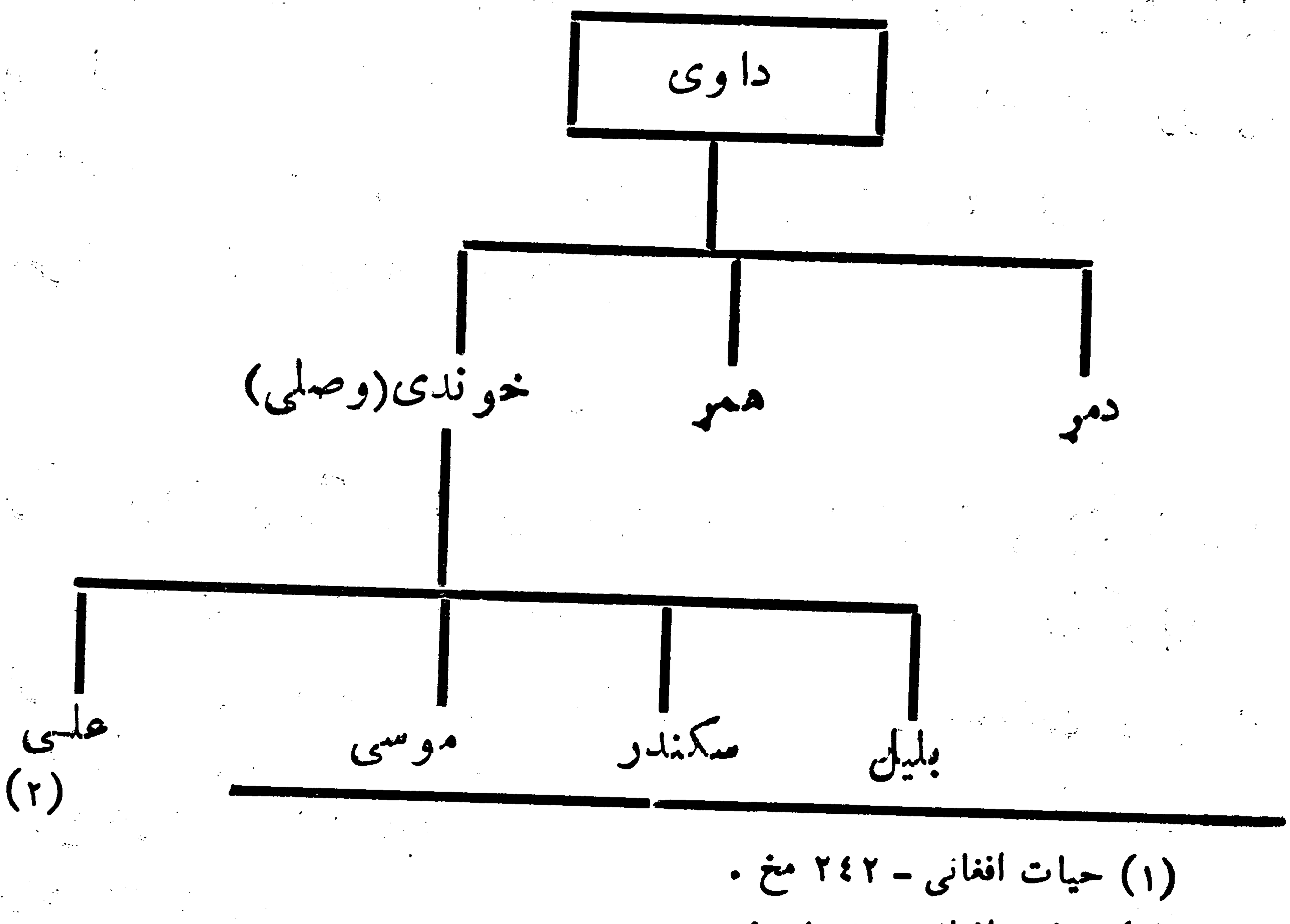

(۱) حیات افغانی - ۲۴۲ مخ.
(۲) حیات افغانی - ۴۵۸ مخ.

داود زی

دوی هم سربنی پښتانه دی او د غوریا خیلو پښتنو په جمله کی شمیرل کیږی . داود زی د پیښور ضلعی په میدان او د کابل سیند په سهیلی برخه کی میشته دی. شمال ته یی مهمنزی او جنوب لوید یځ ته یی خلیل پراته دی د غوریا خیلو د مهاجرت په لړ کی د دوی کردار واضح نه دی ویل کیږی چه دوی دخان گجو مرسته حاصله کړی وه او هغه په برکت د سمی په علاقه کی د کلپانی په غاړه استوگن شوی دی ، خو په پای کی دوی د پیښور په قطبی علاقه کی د کابل سیند د ښاخونو په منځ کی آباد شول چی د دوی دغه سیمه ډیره زرخیزه ده(۱)

تاریخ حیات افغانی لیکی : « داسی روایت موجود دی چی د مندلو مړنی زوی داود دوی میرنی درلودلی چی د لومړی میرمنی له یی حسین او له دویمی میرمنی نه یی د نیکو او بابو په نامه زامن لرل . کله چی مندله نړی نه ستر گی پټی کړی نو د هغه میراث د حسین لاس ته ورغی له همدی کبله نیکو او بابو د خپل ورور حسین د وژلو نیت وکړ او د شپی له خوا د هغه د خوب ځای ته ورغلل او د حسین په بستره باندی یی د توری ځر گوزارونه وکړل خو ځکه چی حسین د هغوی د غداری او خیانت نه خبر شوی و په هغه شپه په بل کوم ځای کی ویده شوی و ، له همدی کبله ده ته کومه صدمه ونه رسیدله سبا سهار چی دواړو سخت زړوورو پوحسین ژوندی ولید ، نو دویری او شرم له کبله یی وطن پریښود . په پای کی د نیکو اولاده په هندوستان کی ځای په ځای شوه او د بابو د اولادی ځو کورونه د تیرا په شاو خوا کی په خواره واره ډول ژوند کوی او د حسین اولاده په هغه سیمه کی ځای په ځای پاتی شوه چی همدا اوس پری استوگنه لری. (۲) پته دی پاتی نه وی چی یو شمیر داودزی د ننگرهار دولایت دچپرهار دعلاقه داری دداود زیو په کلی او همدا راز یو شمیر یی دپروان ولایت دقره باغ په اولسوالی کی هم استوگنه لری.

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۲٤ - ۱۳۲۵ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۳٤۹ - ۳۵۰ مخونه .

درانی (درانیان)

درانیان اصلاً سړبني پښتانه دی. دغه قبیله پخوا دابد الیانو په نامه یادیده. ویل کیږي چې احمدشاه دشمکنیو دناموپیردخوب په نتیجه کی(۱) ددرانی نوم په۱۷٤۷ع کال غوره کړ خو د دغه پورتنی روایت او حیات افغانی ترمینځ دیر توپیر شته. په حیات افغانی کی راغلی دی: کله چی ابدالی احمد شاه د افغانستا ن په تخت کښینا ست په دغه وخت کی صابرشاه مجذوب چی یوفقیرسړی واو احمدشاه بابا ورته دیر اخلاص دراوده ته وویل چی باید دی د (دردوران) لقب غوره کړی چی دزمانی گوهرمفهوم لری. خوده په قبیلوی لحاظ د(دردران) لقب غوره کړ چی (دگوهرونو گوهر) معنی لری چی له دغه راهیسی ابدالیان په درانیانو سره یادیږی(۲) درانیان په لاندی ښاخونو سره ویشل شوی دی :

۱ - زیرك ۲ - پنج پای

دزیرك څانگی دادی: اڅکزی، بارك زی، پوپل زی، الکوزی محمدزی او سدوزی

۲ - دپنج پای څانگی هم پهدی دول دی:

پنج پای

نورزی | اسحاق زی | الیزی | ماکو | خوگیانی باخاکوانی

---

(۱) دکابل سلطنت بیان - ۸۵ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۲۲۰ مخ .

ددرانیو سیمه

دکندهارشاوخوا ملك اواراوپه‌طبیعی لحاظ ښایسته اوزرغون دی چی‌هم د سیند په ویالواوهم په‌کاریزونوسره خړوبیږی اودکونی لپاره یی ښه ډیره خواری ایستله‌کیږی په نتیجه‌کی یی غله ښه پریمانه ده‌اوپه باغونوکی یی ښه سابه اوغلی میوی کیږی.

ددرانیانو ختیځ‌لوری ته پروت ملك آباداودترنك دتولی دری څخه ښه حاصل کوی. ددرا نیودملك د سهیلی ختیځی برخی خصوصیت د خواجه‌عمران دغرولړی ده چی دری میاشتی پری واوری‌پاتی کیږی چی ددغه ځای اوسیدونکی پوونده اواځکزی درانی دی .

دخواجه عمران دسلسلی په سهیلی برخه‌کی دمرغی په مقابل‌کی دتوبی پراخ ملك موقعیت لری چی لویدیځ یی په اځکزیوپوری اړه لری په داسی حال‌کی چی ختیځه‌برخه‌یی‌چی‌ترژوب پوری غزیږی‌په کاکړو پوری متعلقه ده . دمرغی قطب ته ارغستان پروت دی چی دلوړوغروپه مینځ کی یوه ښایسته دره ده چی د غرنیوبوتونه ډکه ده‌چی‌یوه اندازه ځمکه‌یی کرله کیږی اویوشمیرکلاگانی په‌کی موقعیت لری چی دبارکزیوپه‌خانانوپوری‌اړه لری، خود اوسیدونکوډیر زیات شمیریی شپانه دی:

ددرانیوملك وحشی‌ځناورلیوان، کوزان، گیدړان، سورلنډیان، هوسی اوډ ښکرورو غرځود یرانواع لری. په غرو نوکی یی یړان ، پړانگانــوته ورته ځناوراودهلمند په‌گرمسیرکی ځنگلی‌سرکوزی اوگوره‌خرمیندل کیږی. وحشی مرغان یی شاهین، باښی اودښکارځینی لوی مرغان‌دی. په پسرلی کی وحشی قازان، وحشی‌هیلی، لگ لگ، زانبی، کونگیان، کارغان، شاروگانی، کوتری، میسی، مرزان اوداسی نورهم‌په‌کی شته. اهلی شوی حیوانات یی اوښا ن سندا گان، آسان، کچری‌خره، پسونه، وزی، سپیان اوپیشوگانی‌دی .

د درانیانو شمیر:

ویل کیږی دهغوټولو کسانو شمیر چې ددرانیو په شاوخوا کې اوسیږی اټکل نه دی، خو ښایی دا شمیر دلسو لکوتنو په شاوخوا کې وی. داسې روایت موجود دی چې ایرانی نادرشاه ددوی سرشمیر نه هغه وخت وکړ چې په دوی باندې یې حمکه و یشله او هغه وخت دوی (٦٠) شپیته زره کورنی حساب شوی دی. که چیرې دغه سرشمیر نه واقعی وی دغه شمیر ډیر لږ معلومیږی او ښایی ډیر خلک په تیره بیا شپانه او درمو څښتنان په دغه سرشمیر نه کی نه وی راغلی ځکه چې دغه سرشمیر نه د ځمکو دویش له پاره ترسره شوی وه او مقصد یې دا و چې د ځمکه وال وشمیر معلوم او بیا ځمکه ور باندی و ویشی:

د دود او دستور:

ددرانیو قبیلی د هر ښاخ په سر کی یو مشر موجود دی چی دغه مشر عموماً د خلکو له خوا ټاکل کیږی کله کله ددغی مشری موقف په یوه کورنی کی موروثی پاتې کیږی، خو کله کله په دغه برخه کی تغیر هم راتللای شی.

ددی قبیلی اکثره نارینه عموماً په حجرو، مهمانخانو او یا په جوماتو نو کی سره راټولیږی او دخپل کرنی او مالداری په باب خبری اتری کوی.

درانیان ډیر میلمه پالو نکی خلک دی. دوی ښکلی څیری، جګی ونی او سره ښخون رنګونه لری. ددوی مخونه ګرد او تندی یې پراخه دی.

درمان یا عبدالرحمن

دشجری مطابق دوی کرلانی پښتانه او دخوګیا نیو یو ښاخ شمیرل کیږی په دی دول چې:

۱- حاجی خان خیل ۲- سودی خیل ۳- اصلی احمد خیل ٤- مدی خیل ٥- کوندی ٦- منګس. دغو شپږو څانګوته ممویری هم ویل کیږی او متون هم ورته وایی. دوزی خیل هم په متونو ورګډیږی(۱) متون په اصل کی دخوست د یوی

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۸۹ مخ.

سیمی نوم دی چې ددغه ځای اوسیدونکو ته متون یامتونی وایی. دحیات افغانی مؤلف په هغه وخت کې ددوی شمیر (۱۰۰۰۰) تنه ښودلی دی. دوی په خوست کې استوګنه لری اودکرکیلې په کاروبوخت دی (۱)

دری کوتی

دری کوتی چې دپکتیا ولایت دخوست په لویه اولسوالی کې استوګنه لری په سلیمانخیلو ورګډیږی او غلجی پښتانه دی. دسلیمان خیل دوهم وروړ چې علی نومید اولاده یې علی خیل نومیږی چې دعلی خیلو دمند وزی دښاخ یوه څانګه اسماعیل زی دی چې دوی کوچنی څانګې یې بیداخیل اوچندن خیل دی چې د دری کوتی په نامه سره یادیږی او دحیات افغانی دمولف په قول ددوی څلورسوه کورنی په خوست کې استوګنه لری (۲)

دفتانی (دوتانی)

که چیری د دوی د نسب شجره وګورو ځرګنده به شی چې دوی د متوزیو دتولنیز ګروپ د لودی په ښاخ کې شامل دی چې دوزیرستان په جنوب لویدیځ کې دګومل دسیند پرغاړه استوګنه لری. دوی ډیرزړور خالك دی. دوی په قبایلی اتحاد کې د سلیمان خیلو او نورو غلجیو سره متفق دی. ددغی قبیلی زیات شمیر د کوچیانو په توګه هم ژوند کوی. (۳)

حیات افغانی ددفتانیو په باب داسی لیکی:

لکه چې دنسب دشجری نه څرګندیږی ابرا هیم چې په لودی سره شهرت لری دری زامن درلودل یعنی سیانی، نیازی اودوتانی. ددوتانیو څینی خالك

---

(۱) حیات افغانی – ۵۰۲ مخ.

(۲) حیات افغا نی ۴۱۰ مخ.

(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۱۱۸ مخ

پووندە اوخپینی یی هم دسوداگری پە چارو بوخت دی اودوی پە دی برخە کی دیرزیات زیارگالونکی دی همداسبب دی چی دوی د نوروپووندە ترمینځ د یر شهرت لری. ددوی داستوگنی اولیزد ځرنگوالی دنوروپووندە وو پە څیر دی خوځینی دوتانبی دوانبه پە سیمه کی هم میشته دی. دغه سیمه دشیرانیود قبیلی دمرپیال دځانگی شمال ته دیوه میدان دپاسه پە هغوغرونو کی موقعیت لری چی دگوملی خواته نشیب لری. کە څه هم دوانبی آب وهوایخه نه ده خودصحت له پاره ښه ده. پە دغه ځای کی دیرغوماشی پیدا کیږی اودگرمی پە موسم کی دوزیروخلك دلته راځی اویوه اندازه دکرنی ورځمکی یی هم نیولی دی، خو سره له دی هم ددوتانبیو یوه کلاا یوکلی دوانبه دوادی پە مینځ کی موقعیت لری .
دوانبه دوتانبی اکثره دکرنی پە چارو بوخت دی اود حیات افغانی د مولف پە قول ددوی شمیرداتیااو کورونو نه لږنه دی، خود دغه کموالی سره سره وزیر نه شی کولای چی دوی له دغه ځایه بی دخله کړی. کله کله کاکړ شپا نه هم ددوی سهیلی اولویدیځوسیمو ته خپل مالونه دڅرولوله پاره را ولی خو ددوی سره کوم کاراوغرض نلری .
هغه دوتانبی چی پە پووندە دول ژوندکوی نوددوی دو داو دستور کت مت دنوروپووندە ووپه شان دی، خو هغه دوتانبی چی پە وانبه کی استوگنه لری نود دوی خوراك اوپوښاك نقریباً وزیروته ورته والی لری (۱)

دلازاك

دعنعنوی شجری له مخی دلازاك کرلانبی پښتانه دی، خودتاریخی اسنادو په شهادت دوی د ساکی پښتنوځانگه ده.
درواياتومطابق دلازاك لومړنی پښتانه دی چی د پیښوروپه وادی کی دابا سین

(۱) حیات افغانی ٤٤٥-٤٤٦ مخونه.

ترغاړی پوری استو گن شوی وواوویل کیږی چی د وی په دغه سیمه باندی
دهندوشاهانو په زمانه کی قبضه کړی وه دوی دسلطان محمود غزنوی په وخت کی
د هغه سره دهند په حملو کی ملگری اودخپل یو مشر ملك یحی په مشرتابه
دسومنات په حمله کی شامل وو(۱) دوی دلاهوردر اجاد کمزورتیاپه وجه دخیبرله
لاری پر پیښور باندی چی په هغه وخت کی بگرام ورته ویل کیده (۲) یرغل
وکړاو د توری په زوریی په د غه ځای باندی خپله قبضه ټینگه کړه ترڅو پوری
یی چی دسند او پدیځی برخی یی هم تر لیری ځایونو پوری په خپله قبضه کی راوستی
داسی روایتونه موجود دی کله چی په پیل کی د دلازاکو قبیله دافغانستان
ختیځو برخو ته داخله شوه نو دهغوی نه وړاندی د پیښور په ضلعه او دسند د دریاب په
لویدیځو او ختیځو غاړو کی سره کافراو سیدان او هغو خلکو ته چی سره کافر ویل کیدل
دگریکو بکترین له نسل نه وو او په لومړی سر کی د دیگانانو او داصلی سواتیو نیکونه هم
دپیښور د ضلعی اوراولپنډی په حدودو کی ترجلال آباده پوری او سیدل چی بیا په تلریجی
تو گه دلازاکو دسوات او بونیر د غرونو لمنو ته په شاو تمبول او خپله قبضه یی
پری ټینگه کړه . لنډه دا چی د دغی قبیلی داقتداردوره دمیرزا الغ بیك تر وخته
پوری ډیره مشهوره وه ، خو کله چی دوی په خپل زوراو قوت مغرور شول
نولومړی دخلیلو او مومندوله خوا چی د کابل نه پیښور ته راتلل مات او دپیښور
پریښودلو ته مجبور شول . په هغه وخت کی پیښور ، دوابه ، باجوړ ، ننگرهار ،
کلپانی او دهزاری ترسینده پوری ټولی سیمی د دلازاکو وی . په دغه وخت
کی یوسفزی هم په کابل کی د میرزا الغ بیك له خوا تکول شوی وواو پیښور
ته راغلی وو(۳) د یوسفزیو مشر ملك احمد ددلازاکو نه دیوسفزیو له پاره دیوی

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۷۵ - مخ.

(۲) دغه نوم غالباً دکنیشکا په وخت کی ورکړشوی دی لرغونو یونانیانو د کسپاپور په نامه یاد کړی دی. (دوست شینواری)

(۳)حیات افغانی ٤٥٦-٤٥٧ مخونه .

سیمې غوښتنه وکړه اوورته یې وویل چې ای دلازاکو! زما قام کوفته ما نده او ناتوانه دی داستوګنې له پاره یوه سیمه ورکړئ هماغه وچې دوی دوابه یوسفزیوته ورکړه وروسته بیادوی ددلازاکوڅخه دنوروسیموغوښتنه وکړه اوورته یې وویل چې یوازې دوابه لږه ده په هغه موګوزاره نه کیږی بیادلازاکوورته دانشکول، عنبراودباجوړسیمې هم ورکړې اودلازاکوته یې وویل چې اشنغر هم په دوابه پورې دی که څه زوراوقوت مووشي اشنغرهم په خپله توره له شلمانیوڅخه واخلئ (۱)

وروسته بیاددلازاکواویوسفزیوترمینځ دځینوځمکوپه نیواوسختې جګړې رامینځ ته شوې چې ددواړوخواوونه ډیرخلك ووژل‌شول .په پای کې د ملك احمد اوددلازاکودمشرملك محمد خان دلازاك ترمینځ سوله وشوه .

ددلازاکوڅخه یوشمیرکورنۍ دمغولي واکمن جهانګیرپه وخت کې دکن ته ولیږل شوې چې تراوسه‌پورې هم‌ددلازاکویوزیات شمیرهلته استوګنه‌لري:

دلازاك په دوولویوښاخونو:لودی خیل اویعقوب خیل باندې ویشل شوي دي چې داښاخونه بیاپه نوروووړوښاخونوتقسیم شوي دي :

ددغې قبیلې یوشمیرد هزاره په ضلعه اویوشمیریې په متفرقه‌توګه په چچ هزاره کې آباددي . همدارازپه پیښورکې هم یوشمیردلازاك استوګنه لري .

دوړ

دوړ کرلاڼي پښتانه دي اودشمالي وزیرستان دتوچي دسیند په دواړوغاړوپراته دي . توچي دیوه وادۍ په څیر غرباً اوشرقاً پروت دی چې دتوچي سیند پکې بهیږي اودوړدتوچي سیند په دواړوغاړوپه سترواوکوچنیوکلیوکې استوګنه لري اودڅلور خواوونه دوزیرود قبیلې سره‌ګډه پوله لري . دوړدتاریخ نه دځجړري نه‌نیولې په لویدیځ کې ترخرکمرپورې چې (۴۰) میله اوږدوالی

(۱) تواریخ حافظ رحمت خاني ۳۰ - ۳۱ مخونه.

لری په یوه شنه اوسمسوره سیمه کی پراته دی او د کرنی ډیری ښی ځمکی لری :

دوړ په دوو برخو ویشل شوی دی یعنی کښتنی دوړ چی په ختیځ کی د میرانشاه نه ترخجوړی پوری پراته دی او بر دوړ (چی په میراشاه او په لوبدیځو سیمو کی ترخر کمره پوری استوګنه لری). په دوی کی یو بل دول ویش هم موجود دی چی د تپی ذوت د تورګوندی او مل ذوت د سپین ګوندی په نامه سره یادیږی . (۱)

په کومو وړځو کی چی بنوڅی (کیوی، سورانی) د شوال له خوره نه د بنو سیمی ته راغلل نو دوړ هم په دغو وړځو کی د توچی درود په دواړو غاړو کی آباد شول (۲) چی غالباً ګومان دادی چی د دوی دور تګ نه به څه د پاسه شپږ سوه کاله تیر شوی وی. خو په دی باب کوم معلومات په لاس کی نشته چی له دوی ځخه د مخه په هغه ځای کی چی اوس د دوی د سیمی په نامه یادیږی څوک اوسیدل .

هغه وخت چی مغولی واکمن عالمګیر اورنګزیب د هندوستان امپراتور و نو په ۱۱۱۲ ه کال چی د (۱۶۹۶) ع کال سره سمون خوری د شهزاده بهادرشاه په مشری یو پوځ د بنو خواته ولیږه او غوښتل یی چی د پښتنو سیمی لاندی کړی هم غه وچی څه موده یی سید حسین نومی د دوړ د سیمی د حاکم په توګه وټاکه او دوړو په سیمه یی هم د کال د ولس زره روپی مالیه وټاکله چی وروسته بیا د دغی سیمی انتظام خراب او دوړ بیرته آزاد شول. ترڅه مودی وروسته بیا د درانیو واکمنانو په وخت کی تابع شول او د درانی زمانشاه تر دوری پوری یی (۱۲) زره روپی مالیه ورکوله، خو کوم حاکم یی نه درلود. یو یا دوه کاله وروسته به یو تن درانی افسر دیو شمیر پوځونو سره دوی سیمی ته ورته او د دولس زره روپی مالیه به یی ټولوله (۳)

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۱۱۳-۱۱٤ مخ .
(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۳۹۵ مخ .
(۳) حیات افغانی - ٦۰۰ مخ .

د سلو زواو بار کزو د جګړو او شخړو په دوران کې دوی یا ځان د مالیې نه آزاد کړ (۱)

دوی ډیر جنګیالی خلک دی . خلک یې منځنی ونی لری او غنم رنګه دی او اواکثره د کر کیلی او سوداګری په چارو بوخت دی . د دوی د سیمې هوا په دوبی کی توده او په ژمي کی سړه ده . غنم ، پنبه ، جوار ، ګنی ، تنباکو ، کور کمن او زنجبیل یې غوره حاصلات دی .

د میرامشاه ښار او د میرعلی بازار د دوی په سیمه کی موقعیت لری. په ۱۹۶۱ع کال کی د دوی شمیر (۵۸۱٤۸) تنه ښودل شوی دی (۲)

د دوړ د مشهورو خیلو نو نومونه په لاندی ډول دی: بردوړ چې ملخ ، همزانی او درپه خیل په کی استوګنه لری او د غو د دریو خیلو نورې څانګې دا دی: نصرت خیل ، لند ، بویه ، طوایف خیل ، زیرا خیل ، ابراهیم خیل ، مریم خیل ، علی زای او ګربزای .

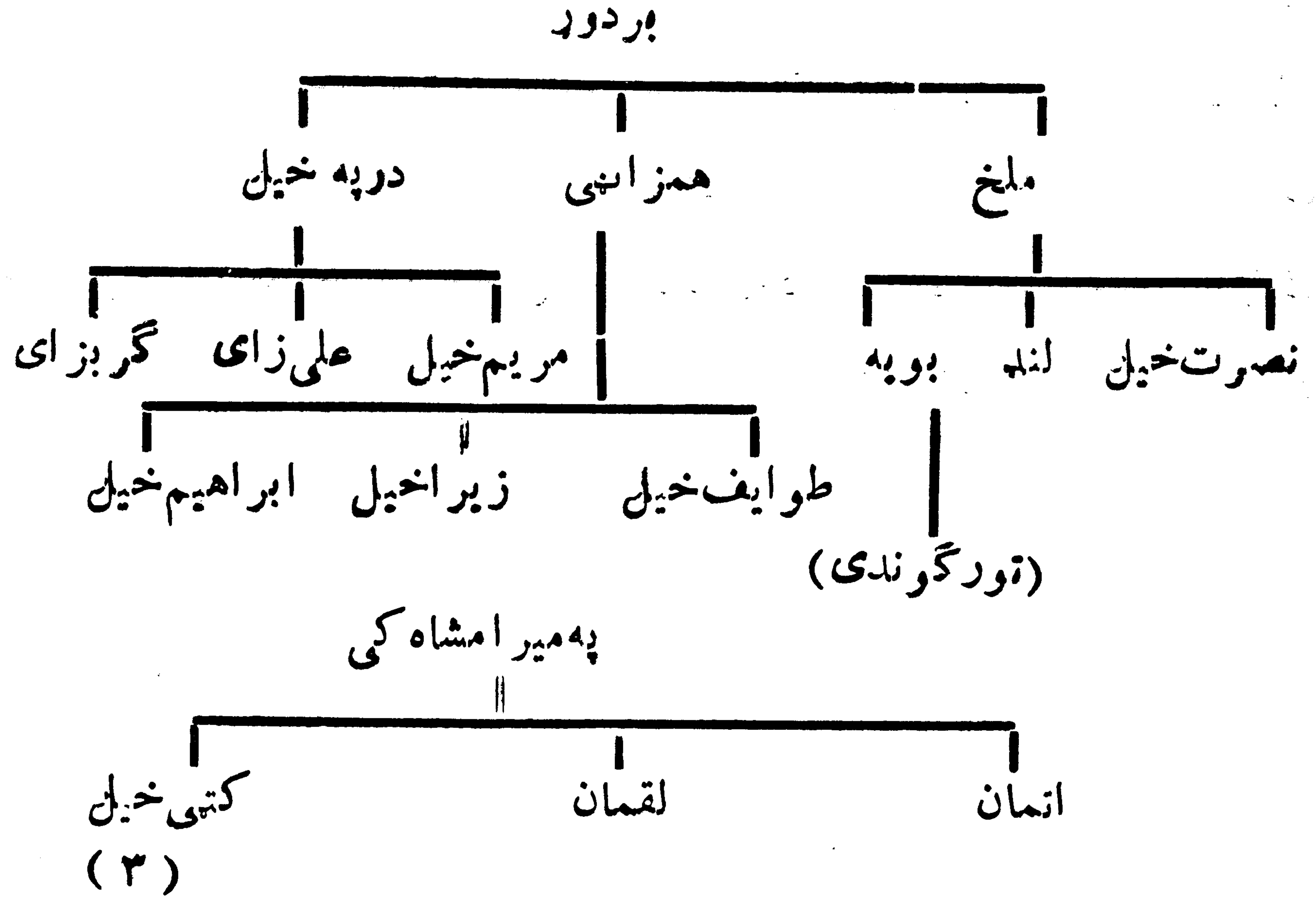

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۹۶ مخ .
(۲) اصلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان -۱۱۳ مخ .
(۳) اصلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۱۱٤ مخ .

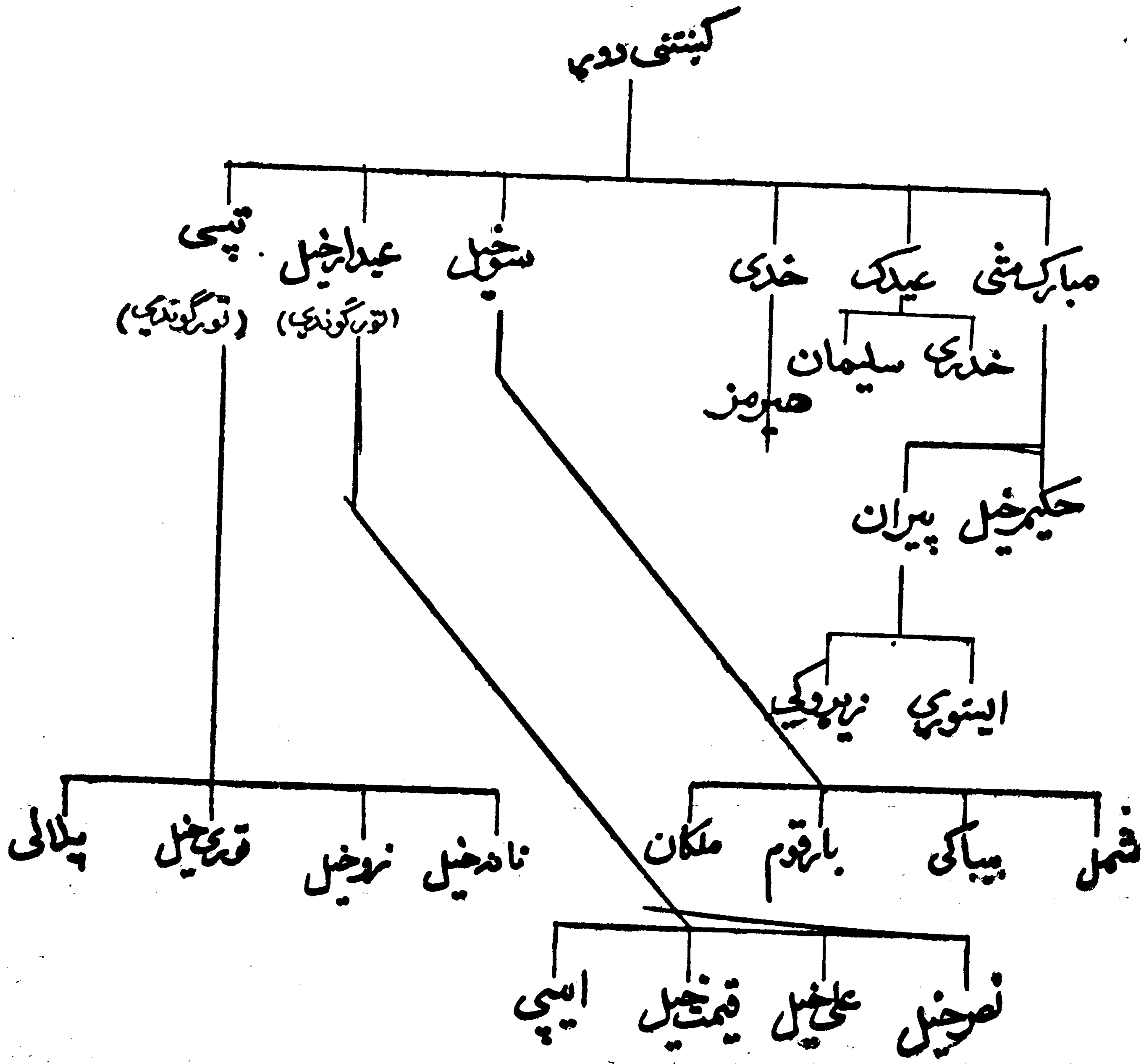

دستوخیل

دوی په‌اصل کی غلجی پښتانه دی او ځانونه په‌سلیما نخیلو ورگڼوی. ددوی اکثریت دننگرهار ولایت دسره رود او لسوالی دخیر آباد او کښته‌کک په‌کلیو او هم‌زیات شمیر یی دکابل په‌شش درک او بینی حصار کی استوگنه لری. دوی اکثره‌دسوداگری په‌چارو بوخت دی. ددوی ټول شمیر د(۳۱۳۹) تنو په شااو خواکی ښودل شوی ی. (۱)

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایت سر حدی کشور ۱۰ مخ

دولت خیل

— دنسب دشجری دخیړلونه جوتیږی چی دلوانی دزوی ممادد دریو زامنو جملې نه دیاسین داولادی نه ددولت خیلو څانګه رامینځ ته شوه . د مما دنورو اولادی په نسبت ددولت خیلو څانګی د شمیر اوواك له مخې دومره برتری تر لاسه کړه چی دمماداولادی نوری وړی څانګی پهدولت خیلو پوری مربوطی ګڼل کیږی(۱)

ویل کیږی چی ددولت خان نه وروسته په پنځم پښت کی کټی خان مینځ ته راغی چی اولاده یی دکټی خیلو په نامه سره شهرت لری(۲)

مخکی تردی چی دلوهانی ښاخونه لکه کټی خیل، دولت خیل، میاخیل، مروت، تتوراونور په ټاك کی میشته شی تر لوپه پو و نده دول ژو ند کاوه او لږ اندازه سوداګری یی هم کوله . که څه هم دوی اکثره په کټواز کی اوسیدل چی ددغی سیمی په سهیلی برخه کی یی یوه اندازه دکرنی وړځمکی هم درلودلی، خودوانه په غره او نوروغرنیو سیمو کی چیرته چی ښه څرخایونه موجود وو هلته ده السدارو لوانیو کیږدی وی او کله کله به دژمی دتیرو لوله پاره ددامان دټاك سیمی ته هم راتلل. کله چی دکټوازسیمه د سلیمان خیلو په واسطه له لوهانیو نه ونیول شوه له هماغه وخته په اوړی کی په وانه او په ژمی کی ددامان دسیمی ټاك ته دهغوی تګ راتګ پیل شو .

ویل کیږی چی ددولت خیلو او نوروڅانګو نه وړاندی دټانك په سیمه کی پړانګی چی دلودی دقبیلې یو ښاخ دی استوګنه درلوده او ددغ ځای ځمکی او نور ملکیت ددوی په واك کی و، خو څرنګه چی دلوحانی دښاخ پوونده دژمی په موسم کی دټاك سیمی ته تلل او اکثره به دهغوی څارویو دپړانګیو زراعت او کرنی ته صدمه رسوله نو ځکه ددوی تر منځ شخړی او کلکی دښمنی رامینځ ته شوی څو په پای کی پړانګیان او نور دمحمد بابر پاچا دغضب وړ ګرځیدل په دغه وخت کی دکټی خیلو نه

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳٤۹ مخ.

(۲) حیات افغانی -۲۹۳ مخ .

شهباز نومي چې دخانزمان لقب ورکړل شوی ودلوانی دښاخ توولی ځانګی یعنی دولت خیل، تتور، میاخیل، مروت اونورلـه ځانه سره یوکړل اودپړا نـګیا نـو نه یې دتاك دسیمې دترلاسه کولو تکل وکـړ. ده دتوول لوانی ښا خ نـه لښکری را ـ ټولی اوهمدا رازله هغو پووندو وونه یې چې له پړانګیونه په تنګ شوی و و مرسته وغوښته اودتاك په اوسیدونکو پړانګیو اوروړیو باندی یې یرغل وکړ اوترڅو جګړو وروسته لوحانیو دشهباز خان یاخانزمان په مشری پر پړانګیانو باندی بریالي او له هغوی نه یې ځینی ژوبل اوځینی یـې ووژل ځینی یـې هم د تاك له سیمې نه وشړل اودغه ځای شهباز خان ته په لاس ورغی اودخپل ښاخ (دولت خیل) اونور وڅانګو سره هلته میشته شول اودتاك سیمې دکرنې تولی ځمکې یـې دآ ب سیاه پـه ګډ ون په څلو روبرخو باندی وویشلې په دی ډول چې یوه برخه یـې دولت خیلو، یو ه برخه یـې تتور، یوه برخه یـې مروتو او یوه برخه یـې هم میا خیلوتـه ورکړه او هغه وخت به چې کال پای ته ورسید نودمروتو اومیاخیلوخانان بـه د دولت خیلـو کتی خیلو مشرخان زمان حضور ته ورتلل اوهغه به په مناسبه اندازه دڅلورمی برخې له بابته هریوه ته خپله برخه ورکوله اورخصتول به یـې.

دمروتو دڅلورمی بـرخې په ویش باندی لـه خانزما ن کتی خیل سره شخړی را مینځ تـه شوی اود خپـلی بـرخی د نیـولو په منـظور یـی پـه تـا ك بانـدی یـرغـل وکـړ او پـه هغه جـګـړه کی چې د دوی تر مینـځ پیښه شوه دو لت ـ خیـلو مـاتـی وخـوړه او هغوی یې دخپـل مشر سره له تاك نـه خارج اوپـه خ پله یې پرد غه ځای باندی قبضه ټینګه کړه خود کتی خیلو دمشرجلیل خان نه یې چې دګندا پور یانو مشر واوپه هغه وخت کی دامان ته یې په پووونده ول تګ اورا تګ کاوه مرسته و غوښته اودمروتوسره یې دمقابلې توان نه لاره نوځکه یې دتاك سیمه خوشی کړه.

تـر دغی جګـړی ازه موده ورو سته د میا خیلو څلور مه بـرخه ضبطه شوه نوځکه د تتورله برخې نه پرته د تاك نوری تو لی سیمې دولت خیلو ته په لاس ورغلې چې اوس هم ددوی په لاس کی دی اوڅرنګه چې دولت خیل دومره دیره

ځمکه‌نه شي کرلی نوځکه‌له‌دوی سره‌دهمسایه‌یارعیت‌په ډول میشته‌دی .

الفنستین په خپل مشهو راثر (An account of the Kingdom of Caubul کی) دولت خیل له‌خپل ټول رعیت اولاندی‌شویو قو مونو سره اته زره کورنی ښودلی دي (۱) ددوي څو کورنی په کارنده ، زیمه ، کافر کلا اود کابل په شاوخوا کی‌هم استوګنه‌لري .

دولت زی

ددغی قبیلی خلك غلجی پښتانه‌دی اوځانونـه په‌سلیمان خیلوورګډوي‌اووایی چی دوي دبر پخوا دکندهار واوغزنی‌دشااوخوا ځمځه‌لیزدکړی اودننګرهارولایت درودااتود اولسوالی دچپرهارد علاقداری د دولـت زیو ، بی‌بی مهرواودچینی‌په کلیوکی میشته شوي دی .

همدارازد پکتیا ولایت دګردیزد ښاردولت زیوپه کلی، دزرمت په اولسوالی ، دسمنګانو ولایت دمرکزد ایبك په ښار ، دبغلان پـه مرکـز او همداراز د کابل دښاردچهاردهی اوپګرامیوداولسوا لیو په شااو خوا کلیوکی هم یوشمیردولت‌زی استوګنه لري د دو لت ز یو یو ز یات شمیر دبلخ پـه و لایت‌کی هم اوسیږی.

دننګرهارولایت دولت زي ددرویش ، خیلوا لله داد خیلو ، منډی‌خیل و او زاري‌خیلوپه ځانګو ویشل‌شوی دی (۲)

د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیی له مخی (۴۶۵۹) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی‌دی.همدارازد دننګرهارولایت د مومندډری پـه اولسوالی کـی ددوی شمیر ۱۴۰۳ تنوتـه رسیږی (۳)

ددوی‌اکثره دکرنی په چارو بوخت دی . یو شمیریی د ولتی دندی هم‌سر ته رسوی .پته دی پاتی نه‌وی چی د دوی یو شمیر تراوسه‌پوری کوچیانی‌ژوندلری .

---

(۱) دکابل ساطنت بیان ، ۶۰ مخ .

(۲) داهغه‌معلومات دی‌چی‌ما پخپله په‌دغه کالی کی دیرکاونه‌پخوا وا تول‌کړی‌دی (لیکوال)

(۳) معلومات مختصر دربارہ اقوام وقبایل ولا یات سرحدی کشور ۲۹-۳۰ مخونه.

دینارخیل

دینار خیل غلجي پښتانه دي او دسلیما نخیلو ستری قبیلې ته منسوبیږي . ددینار خیلوا کثریت په کندهار کې استوګنه لري . ددوی زیات شمیرد کندهار دولایت دارغنداب په اولسوالي کې اولږ شمیر یې دکندهار په مرکز کې استوګنه لري . ددوی شمیرد ۱۳۶۰ کال داحصائیې له مخې د(۴۳۸۸) تنوپه شا وخوا کې اټکل شوی دی (۱)

یوشمیردینارخیل دپکتیکا دولایت مرکزشرنه کې هم استوګنه لري او یوشمیر دینارخیل دګردیزدښاردرباط په سیمه کې هم ژوند کوي .

رتن زی

دوی بیټني پښتانه دي، خونوربیټني داسې عقیده څرګندوي چې په بیټنیو کې دبوبلک زوی علي بوکوچنی ما شوم چې نسب یې ښکاره او څرګند نه و موند او رتن نوم یې پرې کیښود او هغه نسل چې دده له پښته رامینځ ته شوی د رتن زي په نامه سره یادیږي (۲)

رځړ

داهم دمندړیوه څانګه ده. دوی په پنځو کوچنیو څانګو ویشل شوي دي چې د ملک زی، ماني زی، اکوزی، خضرزی او محمودزی نه عبارت دي. ماني زی په ډاګې، ترلاندی، پرمولي اوادینه کې، ملک زی په یارحسین، شیردره او یعقو بي کې اکوزی په دو بیانو، سره چینه او اسمعیله کې، خضرزی په شیوه، کالو خان اوشیره غونډ او محمودزی په نوی کلي، شیخ جانا، اسوټا او نارنجي کې میشته دي. (۳)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲-۹۳ مخونه .

(۲) حیات افغانی ـ ۳۸۸ مخ .

(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۳۲۲ مخ .

زاخیل

زاخیل په غوریو پښتنو کی یوه ښبه ده (۱) چی پر «دولت یار» ورځی (۲) او په دولت یارو کی بیا مو مندی په ځینو کتابونو کی راغلی دی:

«زاخیل دمومندو په دویز یو گڼیږی»

استادرشاددراحت یادپه نامه اثر کی لیکی:

دوزیری اوخویزی دمومندو دوی نا متوځانگی دی. دوی دگندا او کوداخیلو تر مینځ میشته دی.

زاخیل زیاتره کوچیان دی دیشین. (۳) او غرشین هم پکی شته (٤) دننگرهار سیمه کی دکان او کترغی تر مینځ میشته دی دننگرهار دکامی اوسمرخیلو تر مینځ هم دزاخیلو ځوکلی شته دد کی ختیځ لورته دکابل سیند پوری خواته هم زاخیل پراته دی:

---

(۱) غوری هغه پښتانه دی چی دچنگیز د٦٣٤ ه، ق مر په تاراکونو او دچنگیز یانو په ناتارونو کی له خپلی اصلی مینی (غور) څخه لیږ د(مهاجرت) ته اړشوی دی. دغوریو پښتنو نوم دخوشحال خان (۱۰۲۲-۱۱۰۰ ه.ق) په دیوان کی داسی راغلی دی:

هند تهیی روان کرم بدرگه می مستجاب

هم مالک، هم خان، هم د همه غوری ارباب

داورنگزیب عالمگیر (۱۰٦۸-۱۱۱۸ ه. ق) دزمانی یوه بل شاعر حسین پکلی وال ویلی دی:

درقیب له ناکردو بهمی خلاص نه کا — کــه جنبــه می تمــامی غو ری ، خبنی شی

غوریو پښتنو تهغوری خیل هم ویل کیږی. میرداد خلیل د خان کجود تاریخ (دیوان ٤٦٦) (۱۰۳۱ ه.ق تالیف) په مقدمه کی راوړی دی.

غور یه خیلـه پیغور مه کره — تو- خبنی ، یی سره ورو نه

(۲) دولت یار: دغور داداری مرکزد چغچران دکاسی په دره کی دیوه ځای نوم دی چی تراوسه پوری یی هغه زوړ نوم پاتهدی او ددغی پښتنی قبیلی په نامه یادیږی. وگ دپښتنو قبیلو دکشنری لومړی برخه ۵۰ مخ.

(۳) دکندهار پښتانه دیشین هغو پښتنو ته وایی چی کوچیانه وی دمالونودروزنی پر ځای کښت او کر وکړی او په کلیو او ښارونو کی اوسی.

٤- هغه پښتانه چی په غرونو کی میشته دی غرشنه بال کیږی. دکامی فشار پرورستی هجادی، مفردیی غرشین دی. دپښتنو یوه ټپه هم په دغه نامه بلله کیږی.

دننګرهارپرزاخېلوبرسېره په قندوز کې هم زاخېل مېشته دي (۱) او دګورنېو شمېر یې تقریباً دووزروته رسېږي مشهور کلي کې یې دا دي:

۱- زاخېل کلی دسپین زرشرکت شاته ۲- خوندان کلی: دچاردری دسېند پرغاړه ۳- پاچا قندرکلی: دزرخرید په سیمه کې (۲)

دکندزپه ښار کې هم زاخېل شته ددغې سیمې نامتو بلهای ناز کمېرخان زاخېل و د افغانستان نامتو لیکوال استاد عبدالروف بېنواهم دپېښورنوښار کې دزاخېل په نامه دبوه کلي نوم اخیستلی دی او زیاته کړې یې ده چې دپښتو، پارسي، عربي او اردوژبو مشهورلیکوال او شاعر «راحت زاخېلی» په دغه کلي کې زیږېدلی دی (۳) خوپخپله اروابناد راحت دپېښوردنوښارپه سیمه کې دزاخېلو درې کلي ښودلي دي (٤) هانري جارج راورتي دنوښارد زاخېل کلي داز ي خېل په نامه یادوي (۵) خود هندوستان دجغرافیې نوو لنې ددغه کلي نوم زاخېل لیکلی دی اروابناد «راحت زاخېلی» هم کښلي دي چې دنوښارپه سیمه کې دازاخان باجوړي درې زامنو درې کلي ودان کړي دي چې درې سره دزاخېلو پنامه یادیږي.

دزاخېلو کلی دنوښارپه جنوب غرب کې پراته دي. دزاخېلو اونوښارترمنځ دپیرپایي کلی پروت دی. پیرپایی لەنوښاره څخه دوه نیم کروه واټن لري. (٦)

---

(۱) قندزر دافغانستان له شمالي ولایتونو څخه دی. د آمورودیې له شوروي تاجیکستان نه بیلوي ختیځ ته یې تخار، لویدیځ ته یې باخ او سویل ته یې د بغلان ولایتونه پراته دي.

(۲) دپاچا قاندر زیارت په دغه کلي کې شته.

(۳) و.ګ. اوسني لیکوال (۱-۲-۱٤۲) داستاد عبدالروف بېنوا تالیف دکابل دولتي مطبعه ۱۳٤۰.

(٤) وګوري لغات افغاني، دراحت زاخېلي تالیف ۱۲٤ مخ. دلاهور چاپ.

(۵) و.ګ. د تواریخ خورشید جهان په ۱۹۸ مخ کې ازي خیل دخمکنیو یوه ریښه ښودل شوې ده خکمني هم غوري پښتانه دي.

(٦) دکابل رود چې هاته یې لنډی بولي د نوښار په مینځ کې تیر شوی دی شمالي برخه یې داشنغر په نوښار شهرت لري او محمدزي پښتانه په کې اوسي جنوبي برخه یې چې دخالصه نوښار په نامه یادیږي ګډوله خلك پکې اوسي په دغه ځای کې ز موز مطاب له نوښار څخه خالصه (جنوبي) نوښار دی.

اوزاخیل له پیرپایی څخه یونیم کروه لیری دی . په دی حساب نودنوښار اوزاخیل تر منځ څلور کروه لار ده. دپېښوراواټک ترمنځ پاچاهی لارد زاخیلو شمال ته تیریږی. دپېښورښاراوزاخیلوتر منځ یوولس کروه واټن دی. دنوښاردزاخیلو کلی له پېښورښارڅخه شمال ته لږ مایل ختیځ اورته واقع دی او د مشهورشاعراو لیکوال «راحت» دتاتوبی په نسبت یی د پښتنوپه ادبیحلقو کی خاص شهرت په برخه دی. اروانباد راحت زاخیلی په څلورو ژبو (پښتو، پارسی ،عربی اردو کی) دشپږ ویشتو تالیفاتو او ترجمو څښتن دی (۱)

زموخت، زمښت یا زوېمشت

زموخت د کرلانی قبایلوله جملې څخه دی چی دهغی دقبیلی یو مشهورښاخ دی چی ددومشتی یادو مختی په نامه هم یادیږی .

ددغی قبیلی پنځه ټپې په دی دول دی: خویداد خیل، واتسی زی، منتوال، مندان اودولت زی. نن ورځ دغه ټپې زیاتره په خپلونو مونوسره شهرت لری .

دزمښت قبیله دکورمی ایجنسی په جنوب ختیځ کی استوګنه لری . ختیځ ته یی اورکزی اوبنګښ، شمال ته یی اورکزی، اولویدیځ ته یی توری اوسهیل خواته دبنګښوسره پوله لری.

دوی په یوه غرنی سیمه کی استوګنه لری . په ۱۹۶۱ کال کی ددوی شمیر (۳۰۷۰۶) تنوته رسیده. دوی سنی مذهبه اودسمل په ګروپ کی شامل دی ،خوننود اورکزی قبیلی یوه برخه شمیرل کیږی (۲)

زیرک (څیرک)

درانیان یاابدالیان چی دسربن په تولنیز ګروپ پوری اره لری په دووسترو ښاخونو باندی ویشل شوی دی چی یو یی څیرک (زیرک) اوبل یی پنج پای دی.

---

(۱) زاخیل دراحت تاتوبی ، دراحت یاد، د کابل پوهنتون فرهنګی شورا ،کابل ۱۳۶۳ ش کال ۲۵۴-۲۰۰-۲۵۶ مخونه .

(۲) اصلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان - ۹۰ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه چې دابدالیانو په مبحث کې مو پورې خبرې وکړې داسلامي دورې په تاریخ کې لومړی نامتو سړی چې د(ابدال=اودل) په نامه یاد شوی دپښتني قبیلو مشهور نیکه دی چې دخپل نامتو کهول سره دسلیمان په غره کې اوسیده. دی دترین زوی، دشرخبون لمسی او دسړبن کړوسی دی او دده نوم په پښتو ادبیاتو او پخوانیو نسخو کې (اودل) او دجمع منسوب په صورت (اودلي=ابدالي) ضبط دی چې د ٤٤٠ ه یا ١٠٤٨ م کلونو په شااوخوا کې یې پښتانه قبایل پرخان راټول کړي وو او دده له توکمه ملك سلیمان دعیسی زوی چې په زیرك سره مشهور و پښتني قبیلې یې دسلیمان له غره څخه د کندهار سیمې ته بوتلې او هلته یې میشته کړې او دخپل ژوند په پای کې یې خپل زوی ملك بارك په مشرۍ کښېناوه او تر بارك وروسته دزیرك بل زوی (ملك پوپل) خپل نفوذ (داوسني بلوچستان) تر شال اوژوبه پورې ورساوه او د پنځه شپېتو کالو تر مشرتوب وروسته د(٨٩) کلونو په عمر مړ شو.

ویل کیږي چې دابدال تر مړینې وروسته رځړ دخپلې کورنۍ مشر شو او دده د خپلو زامنو له جملې څخه یې خپل مشر زوی عیسی خپل جانشین وټاکه.

دعیسی دزامنو له جملې نه سلیمان تر ټولو پوه او هوښیار سړی و چې تر اوسه پورې هم پښتانه هوښیار سړي ته ځیرك وایي. که څه هم عیسی د میرك په نامه مشر زوی درلود، خو سلیمان یې دهوښیارۍ له کبله خپل جانشین وټاکه. دزیرك په څلورو زامنو کې یې مشر بارك نومیده او پلار دی د کورنۍ مشر ټاکلی و، خو څه موده وروسته مشري دپوپل لاس ته ورغله.

لنډه دا چې په پای کې ابدالي احمد شاه چې د پوپلزیو دښاخ دسدوزیو د څانګې څخه و د ١٧٤٧ ع نه تر ١٧٧٢ ع کاله پورې یوه لویه او پراخه امپراتوري جوړه کړه.

درانیان له همدې کبله په دوو سترو څانګو یعنی ځیرك او پنج پای باندې ویشل شوي دي چې شجره یې په لاندې ډول ده :

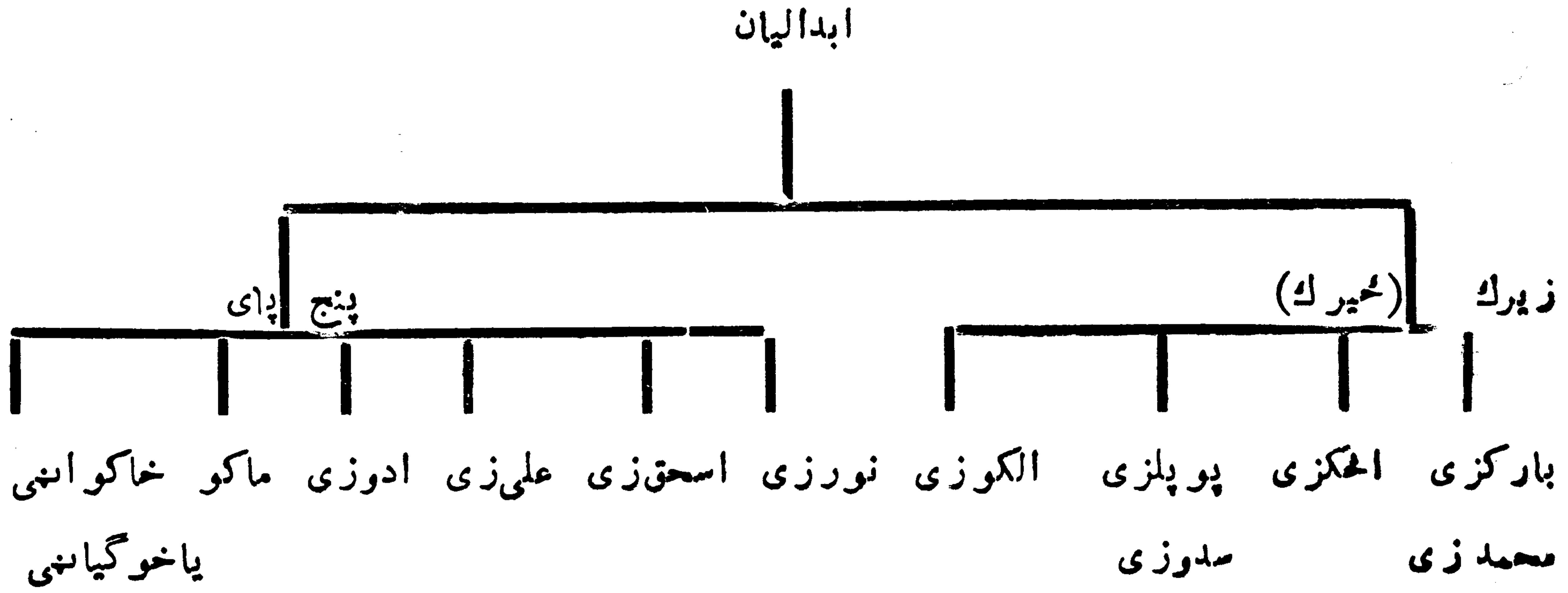

زیرمانی

دوی هم غلجی پښتانه دی او اکثره یی د توخو په سیمه کی استوګنه لری ، خود کابل نه تر کندهاره پوری په ځینو کلیو کی یو یا دوه کوره میشته دی اکثره زیرمانی د کرکیلی په چارو بوخت دی خو ځینی خلک یی سوداګری هم کوی. (۱) د دوی د شمیر په باب کوم معلومات تر لاسه نه شول او نه یی د خیلو نو ویش راته څرګند شو د زیرمان کلمه د او ستایی عصر سپین یمان را په زړه کوی چی د سلیمان : کامی سره یی ربنه یوه او د سلیمان یعنی د (روه) د سیمی معنایی لرله.

زیرانی

د غوریا خیلو رم زوی زیران نومیده چی اولاده یی د زیرانی نامه یادیږی. دوی د ننګرهار د زیرانیو په سیمه کی د تاجیکو سره یو ځای استوګنه لری او اکثره خلک چی د دوی د نسب له شجری سره آشنانه دی هغوی تاجیک بولی (۲) لکه چی اخوند درویزه هم په خپل مشهور اثر تذکر الابرار والاشرار کی لیکلی دی چی د زیرانی بناخ د خپلو نو روورونو نه بیل او د ننګرهار د سیمی له تاجیکانو سره او سیږی (۳) د دوی ځینی خانګی لکه پهار خیل ، دولت خیل ، احمد خیل او تار خیل د برو

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۲٦ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۳۵۲ مخ.

(۳) تذکرة الابرار والاشرار (٦۹) مخ .

مومندو سره په غم اوښادي کې شريک دی (۱) همدارازددغې قبيلې يو شمير خلک دلغمان ولايت دالينگار په اولسوالۍ کې هم استوګنه لري. (۲)

ساپي

ساپيان دغرغښت په توکنيزګروپ کې يوه مهمه قبيله ده. ددغې قبيلې اکثره وګړي په کونړ، لغمان، کاپيسا او دمومندو په ايجنسۍ کې استوګنه لري.

دساپيو قبيله دتاريخ په اوږدو کې په مختلفو اوبېلا بېلو نومونو سره ياده شوې لکه ساپي، صافي، ساپين، سپين، صابيس، سابيت، سافيست، صافيت، ساپينګ، ساپيته، ساپيسته، اساپنتيه، سپينته، سوپتا اونور... (۳)

دغه قبيله په لو مړي سر کې په لاندې نيو ښاخونو و يشل شوې دی: کندهاری، مسود، ګوربز- ودير، ګا ګي زي اوخادي خيل (٤)

داسې روايتو نه شته چې ساپيان يوه پخوانۍ آريايي قبيله ده چې ديوناني کلا- سيک مؤرخينو له خوا ذکرشوې ده او اسکندر دکونړاولغمان په څمکوکې ددغو خلکوسره مخامخ شوی دی اوډير جنګونه يې هم ورسره کړي دي. ددې خلکو څه برخه دباجوړ په شااوخوا کې هم داسکندرسره په جګړوکې مخامخ شوي دي (۵)

لغمان اوکونړته ساپيو دراتلو په باب داسې ويل کيږي چې د۲۰۰۰ ق م په شااوخوا کې باختري آريائيان دشميرد زياتوالي اودځای دتنګوالي په سبب په ليږ دپيل وکړچې دهندوکش له درونه دکاپيسا په حوزه کې ښکته شول او له دې ځای نه يې تقريباً دسيندو نو طبيعي مجراګانۍ په مخه ونيولې سهيل ختيځ اوسهيل لويديځ خواووته خواره شول چې دهغو څخه يوې ډلې دکابل سيند

(۱) پښتانه دتاريخ په رڼا کې ۵۲ مخ.

(۲) پښتانه لو مړی توک ۱۱۸ مخ.

(۳) عبدالمالک کولکوال ساپي، «ساپيان او دهغوی قبيلوی ويش» دجرګې مجله ۱۳۶۵ کال ۳۵ مخ.

(٤) حيات افغاني - ۳٤۳ مخ.

(۵) مطيع الله چمبيلي «بيا هم ساپيان و پيژنی» دکابل مجلې ٤٤ ګڼه ۱۳۳۶ کال.

په مخه نیولی او د نجراب، تګاب، سروبی او لغمان لاری دکونړ دسیند حوزی ته رسیدلی دی .

په دی کی هیڅ دشك او تر دید ځای نشته چی ساپیانو دمیلادنه ۲۰۰۰ کاله دمخه په مهاجرتونو پیل کړی او اوس په کاپیسا، کوهستان، کوه ساپی، لغمان، کونړ، چندول، پشات، سوات او باجوړ کی میشته دی (۱)

دساپیانو د استوګنی سیمی :

دساپیانو زیات شمیر دکونړ په ولایت کی استوګنه لری چی په نوموړی ولایت کی یی شمیر تقریباً (۱۰۲۲۸٦) تنه‌ښودل شوی او داستوګنی ځایونه یی اسد آباد، نرنګ، سرکانی، دانګام، څوکی، نورګل، پیچ، چپه دره، بادیل، دیوه ګل، دمزار دره او شونګړی دی.

همدارازدلغمان دولایت دعمرزیو، علی خیلو، پاچاخیلو، احمدزیو، باریزیو، سالاو، ګاګړ، کوټالی، درویش آباد، دولت شاه، آتوك، چکلهاودوګل کی هم ساپی ژوند کوی چی په نوموړی ولایت کی یی شمیر (۴۰۹۲۸) تنه‌ښودل شوی دی.

یو شمیر ساپیان دکاپیسا ولایت دتګاب په‌اولسوالی او نجراب کی هم استوګنه لری. همدارازدپروان ولایت په کوه ساپی، سیدخیلو، کوهستان او کوهدامن کی‌هم یوزیات شمیر ساپی میشته دی.

دننګرهار ولایت دخیوی داولسوالی په درهٔ نور کی‌هم ددوی یو کلی شته چی دبودیالی‌په نامه سره یا دیږی (۲)

همداراز یوزیات شمیرساپیان دباخ په‌ولایت کی‌هم استوګنه لری. هغه‌شمیر ساپیان چی دمومندو په ایجنسی کی استوګنه لری ددوی ځای دسره کمره په نامه سره یادیږی او د۱۹٦۱ کال دسرشمیرنی له‌مخی ددوی شمیر (۵۳۰۰۰) تنه‌ښودل شوی دی چی دمومندو دایجنسی دساپیانوکلتورکټ مټ مومندوته‌ورته دی (۳)

---

(۱) مطیع الله چمبیای - بیا هم ساپیان و پیژنی ° دکابل مجلې ٤٤ ګڼه ۱۳۳٦ کال.
(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۱٦۰ مخ.
(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۵۵ مخ .

دساپیانوله پښتنی تبرڅخه یوزیات شمیر کورونه په سیوی کی میشته دی خوځرګنده دی وی چی دغوساپیانواوس پښتوهیره کړی دهاودسند یانو کلتوری حاکمیت یی پرځان منلی دی (۱)

اقتصادی جوړښت یی :

دکونړساپیان له دی کبله چی دکرنی ځمکی یی لږی دی نود هغی ترڅنګ غواګانی، وزی، ګډیان او میښی هم روزی چی دهغوی دغوښو، شیدواونورو حاصلاتونه استفاده کوی . ددوی دکرنی ځمکی اکثره للمی دی چی اوبه نه ورسیږی اویاد اوبو رسیدل ورته ناممکنه دی . اکثره بزګران یی په غریبی کی ژوند تیروی په تیره بیا هغه بزګران چی دباداراتو (دمځکوخاوندانو) ځمکی کوی مجبوراومکلف دی چی دتخم نه پرته نوری ټولی ستونزی لکه غوایان، دبزګری آلات، دځمکی وهل، کرل، ریبل، راټولول او میده کول پخپله غاړه واخلی حتی دځمکی دخاوند کورته دحاصلاتوړل هم دبزګرپه غاړه دی بزګر مجبوردی چی ددی نوروکارونوترڅنګ دخپل بادارځره، غواګانی یا میښی وساتی . همدارازبزګرخپل بادارته دغره نه وریالرګی راوړی، دبزګرو ښځه دځمکی دخاوند دښځی اوامروته باید غاړه کیږدی . لنډه داچی اکثره خلك یی غریب اونیستمن بزګران دی .

خوراك :

دوی په خوړو کی اکثره دجوارو ،اوربشواووریجونه استفاده کوی . ځرنګه چی دوی دبزګری ترڅنګ په مالداری هم بوخت دی نو اکثره یی دغواګانواومیښو دمستواوشرومبونه هم استفاده کوی اوغوړی یی یاپه ښتمنو خلکوپلوری اویایی دننګرهار سیمی ته دپلورلوله پاره راوړی . همدارازدوی دغنمواووریجونه هم ګټه اخلی .

---

(۱) پښتواو پښتانه په سهیای پښتونخوا کی -۴۹ مخ.

جامـی.

دوی اکثره دوړیو او وزود وژغنونه ځانته مخصوصی جامی جوړوی چی دریشی تـه ورته دی خوتنی نه لری . ښځی یی توری پرونی اراوزده کمیسونه لری : ددوی پرتګونـه چین داره وی . نـارینه یی دخمتاد تو کـر نـه هـم ځانته کالی جوړوی او اکثره یودول توپی چی پکاولنـه یی بولی اوږوریونـه جوړشوی وی پـه سروی .

میامه پالنه:

داقتصادی تنګسی اوبی وسی سره سره ساپـیان میلمه پال خلک دی . دوی دمیلمنوله پاره حجری لری چی پـه دی کار کی یوله بل سره سیالی کوی .پـه دوی کی دمیلمنوقدرزیات دی . ددوی پـه حجروکـی د موسیقی آلات لـکه سیتار، رباب، منګی اونورشته :

پـښتنـی ننګ :

ساپیان دقام په ننګ کی غیرتمن خلک دی. دوی دخپل وطن دآزادولو په خاطر دانګریزی ښکیلاک ګروسره خوځوځلی جنګیدلی دی او دول دول قربانی یی ورکړی دی همدا سبب دی چی د کونړ پـه اولسی ژونـد کی دوسلی در لودل اوساتل ډیر اهمیت لری او دساپیوپه باب وایی چی یوه ورځ دیوه ساپی په کور کی نارینه ماشوم وزیږید ځرنګه چی په اکثروپښتنوکی دارواج شته چی دنارینه ماشوم توزیږیدو ورو سته ډزو پلک ډزی کوی ځرنګه چی د غه سړی تو پلک نه درلود نـولاړ څو یوتوپلک پیدا کړی اوډزی وکړی خوچاخپل توپلک ورنه کړ کوم وخت چی بیرته خپل کورته را ستون شونوچا ورته وویل چی راشه زوی دی وګوره که نه کبربه وشی . نوهغه په ځواب کی ورته وویل چی زما زوی باید د لومړی ځل له پاره زما مخ ونه وینی ځکه زه دومره نامردیم چی دخدای په دی لویه د نیا کی یوتوپلک هم نه لرم چی دزوی د زیږیدواعلان پری وکړم نو که هغه زما مخ وګوری نو

ښایی چی د هغه ښځه به هم زما غوندی بی همته سړی جوړشی ښه به داوی چی ډیره نارینه او با همته سړی مخ ته وگوری .

ساپیان د غیرت او ننگ په ټکی سراو مال ورکوی په دوی کی ښځو ته طلاق ورکول سخته بی ننگی ده .څوک چی د چاپه ښځه تورن شی نو د هغه ژوند بیا په مرگ شمیرل کیږی . دچا په کروکی چی څوک مړشی نو که نیستمن هم وی نو هغه مجبوراو مکلف دی چی خیرات وکړی په دوی کی د خیرات نه پرته د مړی ښخول شرم گڼل کیږی . همدارازدوی ملایانو اومیاگانو ته د خیرات ، صدقی او سرمایی نه هیڅکله هم غاړه نه غړوی .

دوی د هذراو ننواتی په مقابل کی د ډیری لویی گناه نه هم تیریږی . لنډه دا چی دوی په پښتنی ننگ کی ډیر ټینگ دی .

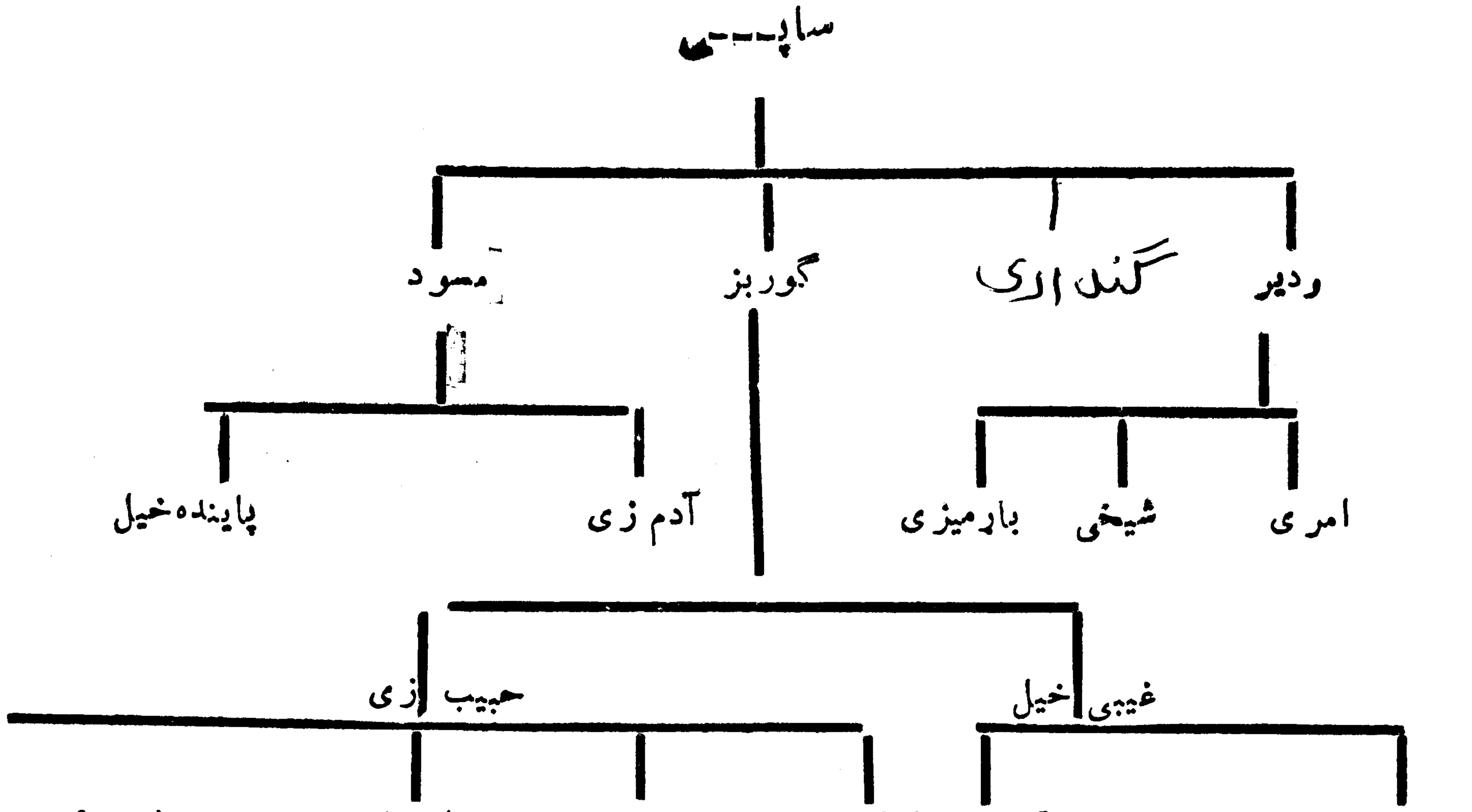

د لغمان په ولایت کی د عمرزیو صاپیانو نسب شجره

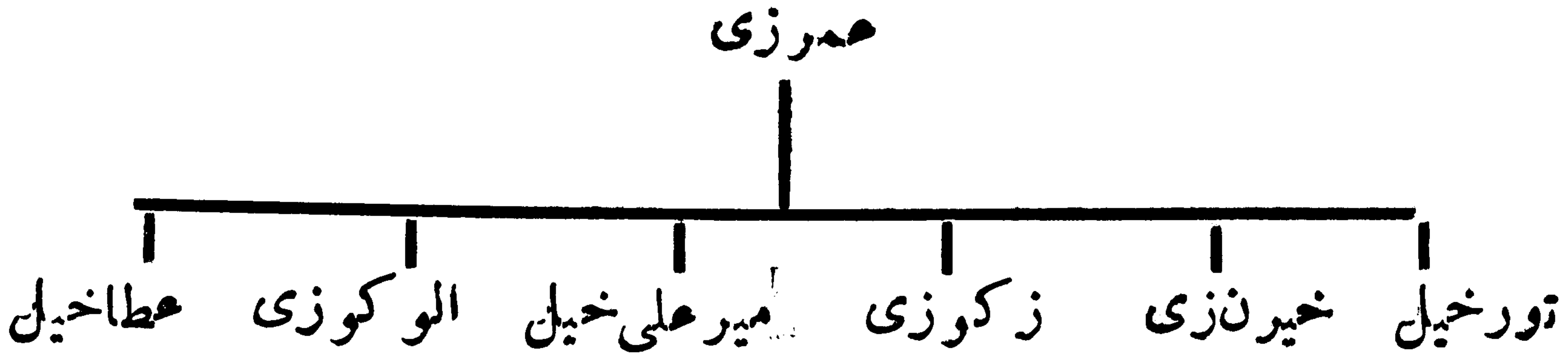

سالارزی

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورو نوخرگنده به شي، چي سالارزی سړبني پښتانه او د ترکاڼيو دڅلورو ښاخونوله جملي څخه يو مشهور ښاخ دی چي دباجوړ په لرآمدك، برآمدك، لرسلدين، برسلدين، ښار، ناوه گي، کوټکي، اليکي، چارمنگ، بابوقره اوروډ کي ميشته دی .

په سالارزيو کي دبرم اولاده برم خيل اودهلال اولاده هلال خيل د دانگام او اسماردتاريخ سره نه شليدونکي ارتباط لري.

د باجوړ څخه پرته د افغانستان د کونړ په ولايت کي هم زيات شمير سالارزی استوگنه لري او ددوی داستوگني ځايونه په دی ډول دی:

دانگام، شونگړی، اغذباغ، اسمار، ساو، ساوخوړ، ناړی، څوکی، بارگام، ازيرگل، بريکوټ، ډمبرو، حساره، کرهاله، دم کلی، نرنگ، گنجگل، دونوی او تانگوتره کي هم ميشته دی (۱)

په سالارزو کي د قوم مشري دابراهيم خيلو (برم خيلو) په لاس کي ده. داسي روايت موجود دی چي په يوه وخت کي د سالارزو دلرآمدك په غونډی نومي کلي کي دکامران په نوم يوسړی او سيده په دی کلي کي دده ديوی ميرمني څخه دوه زامن دهلال او ابراهيم (برم) په نامه وزيږيدل . دزلميتوب په وخت کي دوی دخپل پلار سره بزگری کوله او ښپلار ترمړيني وروسته، هم دبزگری په کارونو بوخت وو. يوه ورځ برم په پټي کي يوی کوله يو ملنگ په آس سپورد پټي ترڅنگ ودريد. ملنگ برم ته وويل: «لاړشه او گوره را ته راوړه» په شړو مبو کي يخي وريجي چي يوځای شي او گوره ورته ويله کيږي برم لاړاو له کورنه يي اوگوره ورته راوړه . ملنگ داو گوری کونډی (دلرگي کاسه) په لاس کي ونيوله او اوگوره يي په ځمکه توی کړه برم له کوره دری ځلي او گوره راوړه

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور -۱٦ مخ.

او ملنګ دری ځلی تړوی کړه ، خو برم هیڅ عکس العمل ونه ښود . ملنګ لاسونه پورته کړل او په دعا کی یی وویل : « برمه ! خدای دی د تو لو سالارزو خان کړه » له دعا نه وروسته ملنګ لاړ او برم په خپلی یوی بوخت شو. دیوی کولو په وخت کی هغه په پټی کی د سرو زرو خزانه وموندله. هلال پټی ته راغی. برم ورته ټوله کیسه وکړه. هلال په ملنګ پسی وزغاستل . ملنګ ورته وویل «د سالارزوخانی می برم ته ورکړه ستا په خوله دی خدای برکت کړی . اولسی جرګی دی ستا په خوله فیصله کیږی او په کومه جرګه کی چی ستا اولاده نه وی هغه دی نه جوړیږی»(۱)

همدا سبب وچی اوس دده اولاده هلال خیل او لسی شخړی فیصله کوی.

سکندرزی دسدین اوآمدك په دوولویوښاخونو ویشل شوی دی :

۱ ـ دسدین خانګی دادی: سین خیل ، کټکی خیل ، عالی خیل ، قلندر خیل ، خیرخان خیل ، کندر یان .

دآمدك خانګی دادی : ابراهیم خیل (برم خیل)، هلال خیل ، میرداد خیل ، شومه خیل ، اکاخیل ، محمود خیل ، بدل زی ، ګبری ، فتح خان خیل ، حیدر خیل ، تورخیل ، څرګند خیل او تاران .

د۱۹۶۱ ع کال دسرشمیرنی په اساسی په باجوړ کی دسالارزیو شمیر (۷۰۵۰۰) تنه اودافغانستان دکونړ په ولایت کی ددوی شمیر د(۳۹۹۸۲) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی.

ساك (سهاك)

دنسب دشجری دلیدلو څخه څرګندیږی چی ساك(سهاك) دانډراوتره کی وروردموسی زوی ، دابراهیم لمسی اودغاجی کړوسی دی. دساك په خانګو کی یوسف خیل دشمیر له مخی دبردی. دوی اکثره دپکتیادولایت دزرمت په اولسوالی ،

---

(۱) دپښتنو ټولنیز ـ اقتصادی جوړښت ، دپښتو څیړنو بین المللی مرکز ۲۱۹ ـ ۲۲۰ مخونه .

دلوګر دولایت په خروارنومی سیمه، دننګرهار ولایت په حصارك غلجي او دسره رود په اولسوالیو کې میشته دي. همدا راز ددوی یو شمیر دکابل دولایت د پغمان داولسوالی په بیلك توت، دبګرامیو په شیوکی او دکاپیسا ولایت په تګاب کې اوسیږي. یو شمیر یې په لغمان او دهندوکش دلړی په نورو سهیلي درو کې هم میشته دي(*)

دننګرهار ولایت دسره رود او حصارك غلزایی په اولسوالیو کې ددوی شمیر (۲۲٦۸) تنه او په ټول افغانستان کې ددوی شمیر (۲۲۷۸) تنه ښودل شوی دي(۲) خو زه ددغې احصائیې سره موافق نه یم ځکه چې دحیات افغاني لیکوال دپټي محمد حیات خان ۱۳۰ کاله پخوا لیکلي دي چې ساك (۷۰۰۰) کورني دي (۱)

سبري

سبري دکرلاني دټولنیز ګروپ څخه دي او دخوست لویې ولسوالي دیعقوبیو په علاقداری کې استوګنه لري. ختیځ ته یې باك او ترېزي، جنوب ته یې دخوست سیمه او دلویدیځ له خوا د منګلو دقبیلي سره پوله لري.

دغه خلك دکرني او مالداری په چارو بوخت دي. ددوی دمزرونه پوزي، پری، جاي نمازونه او تورکری ګاني جوړوي. دیعقوبیو په علاقه داری کې دسبریو نه سوبیره یعقوبي او مولي هم ژوند کوي.

ددوی سیمه ډیره ښه شنه، حاصلخیزه او آباده ده. ددوی شیمر په تخمیني دول (۱۹۰۲٦) تنه ښودل شوی دي (۲)

(*) کله چې زه په ۱۳۵٦ کال دفاریاب ولایت مرکز (میمنی) ته تللی وم نو دمیمني دښار شمال لویدیز خواته په پنځه یا شپږ کیلو متری کې په کیږدیو کې یو شمیر کوچیان او سیدل چې دوی ځانونه سهاك یاسا کری کوچیان معرفی کول او ماد اسی واورېدل چې دوی اوړی او ژمی هم دلته په کیږدیو کې تیروی او کوم بل ځای ته لیږد نه کوی (لیکوال)

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۹ - ۳۰ مخونه.

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۵۹ مخ.

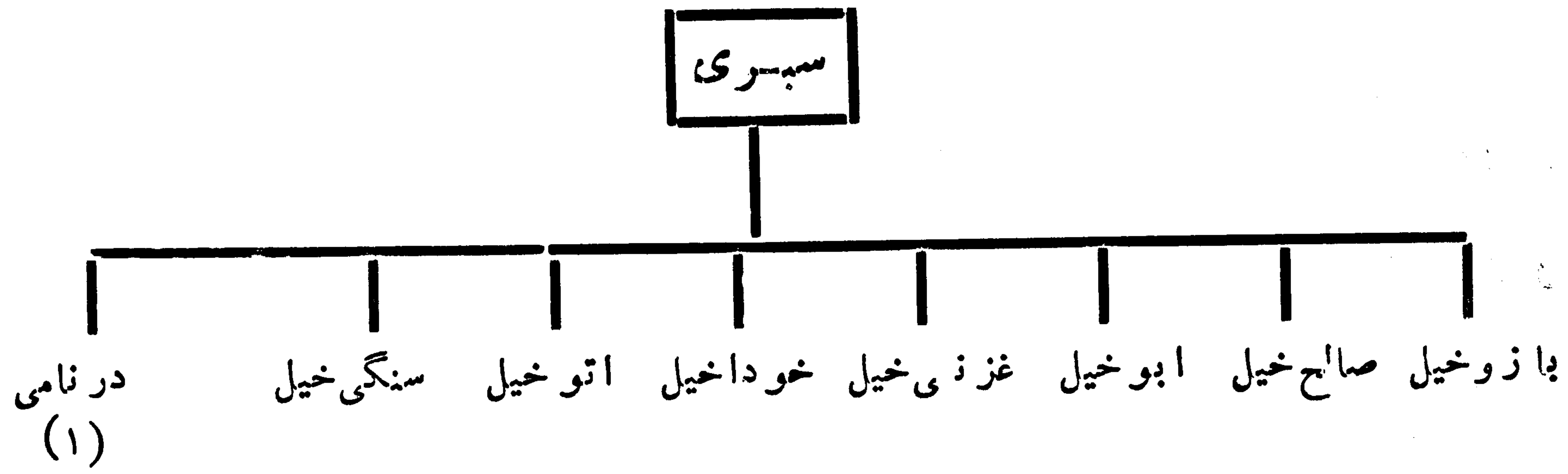

سپند زی

دوی ته سیدان هم وایی او د ترین له قبیلی سره یو ځای د پشین په سیمه کی په کرکیلی او سوداگری بوخت دی، خو د دوی په باب زیات معلومات تر لاسه نه شول (۲)

سپین ترین

لکه چی د تورو ترینو په مبحث کی مو ولوستل ترین د شرخبون زوی د سړبن لمسی دی زامن درلودل چی تور، سپین او ول نومیدل (۳)

سپین ترین په ځلوروښاخونو ویشل شوی دی او په شمیر کی د تورو ترینو په پرتله لږ دی. دوی په ژوره، تل، چوتیالی، هرنایی، او دوکی او چوتیر کی میشته دی. د سپینو ترینو او تورو ترینو ترمینځ د کاکړو سیمه موقعیت لری. ترین په دودونو، رواجونو، خویونو او خصلتونو کی د ابدالیانو په څیر دی، خو ځینی رواجونه یی کاکړو ته هم ورته والی لری. دوی د کرنی او مالدا ری په چارو بوخت دی. خلک یی قوی او پیاوړی دی. په پخوا وختونو کی سره له دی چی د تورو او سپینو ترینو ترمنځ واټن دیر و، خو د وی دیوه گډ خان تر ادا ری لاندی وو چی د غه خانی دیر کلونه د تورو ترینو د بتی زی په شاخ پوری اړه لرله چی په دی باب یو مهم متل موجود دی چی وایی: «خانی ده په دوه کوره په لوحانی کی برکتی ده په ترین کی په بتی ده (٤)»

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور د ۶۰ مخ چارت.

(۲) حیات افغانی ۶۳۰ مخ.

(۳) پښتانه، د تاریخ په رڼاکی ۱۳۷۷ مخ.

(٤) حیات افغانی ۲٤۹ مخ.

ستانکزی

ستانکزی غلجي پښتانه دي اود احمد زي قبيلې يوه څانگه بلل کيږي . ددغې قبيلې خلک زياتره دلوگر او ننگرهار په ولايتونو کې استوگنه لري. د ننگرهار په ولايت کې دوی دسره رود په اولسوالي اودچپرهارپه علاقه داري کې استوگنه لري. چې په سره رودکې ددوی شميرد(۱۵۷۰)تنواودچپرهارپه علاقه داري کې د(۱۳۲) تنو په شااوخوا کې ښودل شوی دی(۱) خوښايي په لوگر کې دستانکزيو شمير بيخي ډيروي.

ستاني زي

ستاني زي دغلجي په تولنيزگروپ کې يوه پيژندل شوې قبيله ده چې دسليمان خيلويوښاخ بلل کيږي. ستاني زي دوردگو په شمالي برخه او د ننگرهارپه حصارک غلزايي اوسره رودپه اولسواليوکې استوگنه لري . ويل کيږي چې جبارخيل او بابکرخيل دستاني زيو مشهورې څانگې دي چې د کابل اوجلال آبا د ترمينځ سيمو کې ميشته دي.

ستورياني

دغه قبيله په وصلي توگه دسړبن په تولنيزگروپ کې شامله شوې ده. ددوی شمال ته شيراني ،لويديځ ته يې زمري، ايسوت او موسی خيل او جنوب لورته د (کسراني او بزدارو) بلوڅو سره پوله لري.

دوی دشميرله پلوه لږدي اوپه دوو عمده برخوويشل شوي چې احمد زي او گدارزي نوميږي (۲)

مونت ستوارت الفنستين په خپل مشهوراثر(دکابل سلطنت بيان) کې دستوريانو په باب داسې کښلي دي :

«ستورياني تردغو وروستيو وختونو پورې تول کوچيان وو. ددوی سيمه په

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور - ۳۲ مخ .

(۲) اضلاع، ايجنسی ها وقبايل ايالت پښتونستان ، ۹۷ مخ .

حقیقت کی د کرنی له پاره دومره مساعده نه ده. دیر وخت نه تیریږی چی دوی د غه سیمه ددامان دبلوڅانوڅخه ونیوله اوژمی به یی هلته اوړول او په اوړی به یی خپلی مینی اوږمی دموسی خیلو کاکړ وسیمی ته بیولی. دغه لیږ دیدنی دهغی جګړی له کبله چی ددوی او دکاکړودیوی قومی څانګی ترمینځ شوی وی نا راحته کوونکی ثابتی شوی په دی چی دوی مجبوروودهغوی له ملکو څخه واوړی، نود ستوریانو قوم نیمایی برخی خپلی رمی و پلور لی او په کرنی یی پیل وکړ. هغی بلی برخی یی دپخوا په څیر خپل عادت ته دوام ورکړ، خو دیرزر په دی مجبور شو ل چی دهغو نوروپه لاره روان شی. دنو یواو پخوا نیو میشته شوو ستور یانو ترمنځ له څوجګړو نه وروسته ټول قوم کرو ند ګر شو. یوازی دوه څانګی یی تر اوسه هم کوچیانی ژوندته دوام ورکوی اواوس هم په پسرلی کی خپل مالونه سپوستا(Spusta) ته چی دسلیمان تخت په جنوب لویدیځ کی دی خیژوی.

سره له دی هم دیرستوریانی تراوسه پوری سوداګراودمالونوروونکی پاتی شوی دی اوداهغسی ژونددی چی دګرځنده پوونده ووژوند ته نژدی دی. دوی معمولا" په خرواوغوایانومالونه وړی اونږدی ځلورزره کورنی حساب شوی دی» (۱)

دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کی استوګنه لری. څرنګه چی ددوی سیمه دیره لیری پرته ده نوافغانستا ن ته تګ اوراتګ نه کوی (۲)

دشوروی عالم ستانیشفسکی A.B.staneshevski د اتنو ګرافیکو معلو ماتو له مخی چی د ۲۰ پیړی په اپل کی یی ورکړی دی ددوی شمیر یی د (۳۵)زرو په شااوخوا کی ښودلی دی.

---

(۱) دکابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۶۳-۶۴ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتو نستان - ۹۸ مخ.

سدوزی

سدوزی: د پوپلزیو یوه څانګه ده چې په سربني پښتنو ورګډېږي د دغې قبیلې لوی
نیکه یا مورث اعلی اسدالله خان و چې په ۹۶۵ ه کال کې زیږېدلی او په ۱۰۲۱ ه کال وفات
شوی دی. دی په عوامو کې په «سدو» مشهور و او دده د نامه له کبله د اقبیله په سدوزیو
سره مشهوره شوه. دی په شپږم پښت کې د ابدالي احمد شاه نیکه دی.

تاریخ حیات افغانی د سدوزیو په باب لیکي: «سدوزی د پوپلزیو یوه څانګه
ده. سدوزیان تر ډېره وخته پورې نه یوازې د پوپلزیو بلکې د درانی د ټولې قبیلې
خانان شمېرل کېدل او دا یوه یقیني خبره ده چې سدوزیان د درانی قبیلې د ټولو
څانګو څخه ډېر د درناوي او عزت وړ څانګه ده. څرنګه چې پاچا د سدوزیو له
کورنۍ څخه و نو ځکه سدوزیان یوه بېله قبیله بلله کېږي خو په اصل کې د پوپلزیو د
څانګې یو ښاخ دی، کله چې د سدوزي پاچایانو کورنۍ تباه او په لویدیځ افغانستان
کې د امیر دوست محمد خان بارکزي سلطه ټینګه شوه نو د دغې کورنۍ قدر هم
لږ شو. د دغو خلکو زیاتره آبادي د شهر صفا تر څنګ د ترنک د وادي په منځ
کې موقعیت لري. ځینې سدوزیان په کندهار کې هم اوسیږي او د شاهي کورنۍ
څخه د شاه شجاع اولاده د هند د پنجاب په لودهیانه کې د ستلج د سیند په ختیځه
غاړه کې اوسیږي او د احمد شاه ابدالي کورنۍ ته پاچا خیل هم وایي د سدوزیو
څو کورنۍ په پېښور او لاهور کې هم مېشته دي. پاتې سدوزي اکثره د کندهار شمال
خواته، خاکریز په سیمه، او اکثره په غرنیو سیمو کې اوسیږي. ځینې سدوزیان
د کندهار په ده ذاکر، بالاکرز، شوراندام او څو نورو ځایونو کې هم استوګنه لري» (۱)

ملک سدو یو ډېر لایق سړی و چې د خپل قوم له پاره یې ډېر خدمتونه وکړل.
په پای کې د پنځه اویا کلونو په عمر مړ شو. د ملدو نه پنځه زامن پاتې شول خواجه
خضر خان، مودود خان، زعفران خان کامران خان او بهادر خان چې بیا خواجه خضر خان
د اولس په خوښه په مشرتابه وټاکل شو او شل کاله یې د قام خدمت وکړ.
ده دوه زامن درلودل چې خداداد سلطان او بل شیرخان نومېدل (۲)

(۱) حیات افغانی ۲۲۲ - ۲۲۳ مخونه.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کې - ۱۲۷۸ - ۱۲۷۹ مخونه.

لنډه دا چې دابدالیانو د کورنۍ د سلطنت مؤسس او باني احمدشاه د پوپلزو د سدوزیو د څانګې پورې اړه درلوده چې د ۱۷۴۷ ع نه تر ۱۷۷۳ پورې د افغانستان یو ستر واکمن وچې د غې کورنۍ تر ۱۸۱۸ ع کال پورې په افغانستان او د پنجاب په ځینو برخو باندې حکومت کاوه چې بیا وروسته سلطنت بارکزیو ته ولیږدید.

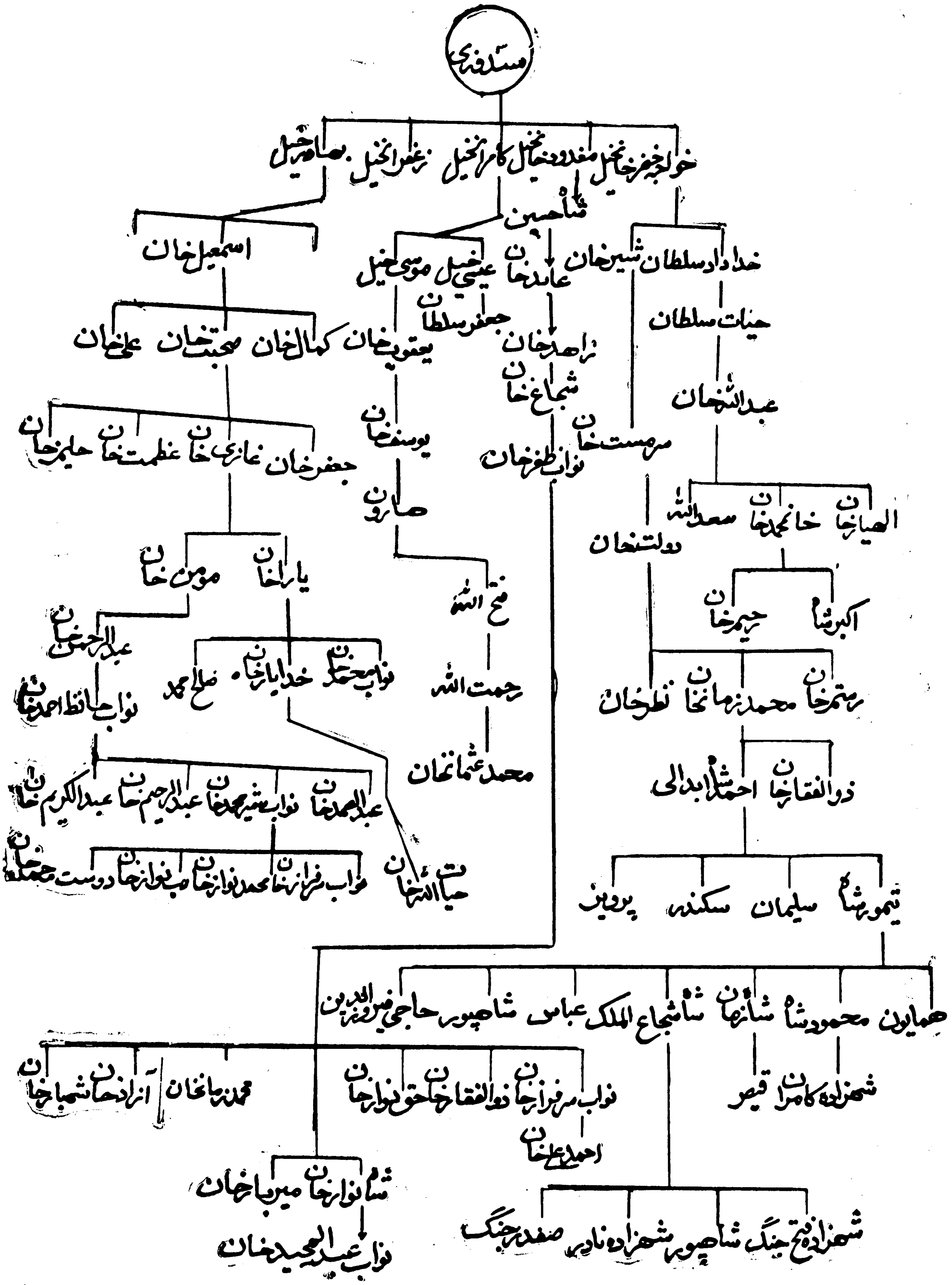

سرکاڼي

سرکاڼي په اصل کې سربني پښتانه دي او په الکوزیو ورګډ یږي دوی په پیل کې په کندهار کې او سیدل چې وروسته بیا دځینو عواملو له کبله دکونړد سرکاڼیو او لسوالي ته راغلي دي. همدارازددوی یو شمیر داسمار په مرکز کې هم استوګنه لري چې په دی حساب دکونړ په ولایت کې د ۱۳۶۰ کال دا حصائیې له مخې ددوی شمیر ۵۶۸۳ تنو ته رسیږي. دکونړ دولایت نه پرته سرکاڼي دالکوزیو دیوه ښاخ په توګه دافغانستان په لویدیځ او جنوب لویدیځ کې استوګنه لري.

دوی اکثره دکرنې او سوداګری په چارو بوخت دي چې دکونړ په ولایت کې د چارترا شو سوداګری هم کوي (۱)

سرواڼي

دوی لودي پښتانه دي او داسې ویل کیږي چې دسلطان شهاب الدین غوري پاتر هغه وروسته دسرواڼي قبیله ددربند پادراین او چودهوان شاو خوا سیمې ونیولي او دغه ځمکې یې په خپل تصرف کې راوستې چې دلته دمخه هندوان او سیدل او او رپالونکي وو چې دغه ځمکې ددغې قبیلې دسرپال کورنۍ په تیره بیا دشیخ ملیح قتال اسلافو ته ورکړل شوي. شیخ ملیح قتال ددراین پخوانی ښار متروک پریښود او هغه دراین چې اوس آباد دی د شیخ ملیح قتال سرواڼي له خوا جوړ شوی دی لکه چې د شمالي دروازی څلو د یوالی یې د شیخ ملیح قتال په نامه سره ونومول شوه. په هغه وخت کې ددراین ښار اباد او ډیری ښایسته او ښکلي ودانۍ یې لرلې او اوس دروانو او بوی شنو ونو او خاموکورونه پرته څه ښکلا نه ده ورپاتې.

سرواڼیو په دراین باندی تر ډیری مودې پوری سلطه لرله، خو دهمایون دواکمنۍ په دوره کې له دغه ځایه وو تل او ددوی دوتلو دوه علتونه ښودل شوی دی. لومړی ددوی دشمیر لزوالي او کمزوري او دوهم ددوی ماتې (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۲۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ٤٤۷ مخ .

ددوی د کمزوروتیا علت دا و چی دسوری ښاخ نه یوتن چی دروري د ښاراو سیدونکی ودنو موړی قوم یوه ښځه وتښتوله او دسروانی قبیلی ته یی پناه راوړه او درابن ته راغی دسوري ښاخ دغه مجرم او ښځه له سروانیو نه وغوښتله سروانیو دهغو بیرته ورکول دپښتني ننګ خلاف وګڼل او دتښتیدلی ښځی په بدل کی یی د پنځو ښځو ورکول ومنل ، خو سوریانو دتعصب او غرور په سبب دیوی ښځی په ځای دپنځو تنو پیغلو نجونو تر لاسه کول ونه منل او دسروانیانو سره یی دجګړی له پاره تیاری ونیوله سروانیو هم دپښتني غیرت په وجه له دوی سره دجګړی له پاره چمتو شول. په پای کی په زاره دراابن کی ددواړوخواو وترمینځ سترهجګړه رامینځ ته شوه چی له دوا-ړوخواوونه دیرغښتلی او تکړه کسان ووژل شول. کله چی ددواړو خواوو پاتی کسان چی له مرګ نه بچ پاتی شوی و وداحالت ولید نو په دی کار دیر پښیمانه او جګړه یی مناسبه ونه بلله او د یو دبل له وژلو نه یی لاس واخیست او هر یوه قوم خپل مړی چی په زرګونو تنه وو ښخ کړل او بیرته خپلو استوګنځیو ته ستانه شول. ددغی جاهلانه جګړی نتیجه دا شوه چی له هغی وروسته دسوریانو او سروانیو شمیر د یو لږاو تر هغی اندازی پوری کمزوری او ضعیف شول چی دهیڅ مخالف قوم سره یی جګړه نشوای کولای. دهمایون پاچا دواکمنی په پیل کی کله چی دمیاخیلو ، لوحانیو او بختیارو په پاتی سروانیو باندی یرغل وکړ نو ترلږی مقابلی وروسته یو شمیر سروانی ووژل شول او پاتی مغلوب او ددراابن له سیمی نه یی لاسونه لنډ شول او دغه سیمه دمیاخیلو او بختیارو لاس ته ورغله او سروانی چی شمیر یی دیر لږ وو ځینی یی خواره واره او ځینی یی دما لیر کوټلی مشرتیه چی ددوی دقوم نه وو غلل . ویل کیږی چی دراولپنډی دضلعی په چهچه نومی ځای کی هم څو کوره سروانی میشته دی . ددغه قوم ځخه دمالیر کوټله کورنی دیره مشهوره ده (۱)

---

(۱) حیات افغانی (۴۴۸ - ۴۴۳) مخونه .

سری پال

دوی لودی پښتانه او د سروانی یو یوښاخ بلل کیږی . دد غی قبیلی نیکه شیخ احمد زنده پیر و چی د هغه د پنځو زامنو نه یی مشر شیخ صدرالدین و چی په صدرجهان سره مشهور دی . دی یو عابد او پرهیزگار انسان و . دی د خپل اصلی ټاټو بی درابن نه د هند د لید لو له پاره روان شو او د مالیرسیمی ته چی د هند د پنجاب په ایالت کی واقع دی ورسید او د ستلج دسیند دیوی ویالی په غاړه یی یوه څپره ودانه کړه او د خدای (ج) په عبادت بوخت شو . په هغه وخت کی د مالیرد ودانی نښی نښانی هیڅ موجودی نه وی ، خو د جهوم په نوم یو کوچنی ځای د شیخ صدرجهان عبادت ځی ته لنډ موجود و . کله چی صدرجهان د هند دواکمن پهلول لودی له لور سره نکاح وکړه د مالی له نا مه سره یی د (ر) توری چی درب د نوم لومړنی توری دی یو ځای او په د غه سیمه یی د مالیر نوم کیښود صدرجهان د بهلول لودی له لور سره په دی توگه واده وکړ چی کله سلطان بهلول لودی د دیلی د سلطنت د نیو لو په نیت روان شو نو هغه یوه ورځ د صدرجهان جونگړی ته نژدی دیره شو او له هغه سره یی ملاقات وکړ . هغه په خپل زړه کی نیت وکړ که چیری دیلی ته ورسیږی او سو به یی په برخه شی نو خپله لور به دغه عابد او زاهد ته ور کړی . د بهلول دغه مقصد تر سره او د خپل نیت د پوره کو لو له پاره یی خپله لور نوموړی شیخ ته ور کړه او د ولس کلی او شپږ پنځو س کوچنی سیمی یی او دواده توکل اسباب و نه یی هم ده ته ور کړل . تر هغه وروسته شیخ صدرجهان دراجپوتانو د کورنی د یوی ښځی سره هم واده وکړ . ده په (۱۵۱۵) ع کال کی له نړی نه سترگی پټی کړی او د خاص مالیرد درگاه په انگړ کی خاورو ته وسپارل شو چی دده مزار د خاصو او عامو زیارتگاه ده (۱) دده اولاده اوس هم په مالیر کوټله کی میشته ده ، خو پښتو ژبه یی هیره کړی ده او د هندی تمدن او کلتور تر تأثیر او اغیزی لاندی راغلی ده .

---

(۱) حیات افغانی - ٤٥٠ مخ

سړبني

دغه قبایل دخپل لوی نیکه سړبن په نامه په سړبني سره شهرت لري. سړبن به پښتنو کې ډیر مشهور نیکه دی او له پخوانی زمانی څخه مؤرخانو دده نوم او حال لیکلی دی او په پښتني عنعنه کې هم دا سړی بوخورالوی پښتون او مشهور نیکه گڼل کیږي. ددی عنعنی تصدیق په خارجی مؤرخینو کی ابوالفضل علامی (۱۰۰۶ هـ) دا کبر مغولی پاچا ددربار مورخ په دی ډول کوی :

«په پښتنو کی دری ورونه بیټنی، غرغښت او سړبن ډیر مشهور نیکو نه دی (۱) » .

درواياتو مطابق سړبن دقيس عبدالرشيد زوی او د غرغښت او شیخ بیټ ورور دی . دده نوم ابراهیم دی ، خو په سړبن مشهور شو. ددی وجه داوه چې دده اولادونو او په دی خبره بېتل غمجن او پریشانه و ، نو ځکه بیټ نیکه دده ته خپل زوی اسمعیل ورکړ (۲) سلیمان ماکو دبارک خان زوی په خپل مشهور اثر تذکرة الاولیا کی چی له (۶۱۲) هـ وروسته لیکل شوی دشیخ بیټني اودده دورور سړبن ذکر داسی کوی: «نقل هسی کاندی یارانو چی په روزگار دشیخ بیټني دده ورور چې سړبن نومیده او پر شیخ بیټني هم خوراگران و سړبن نه درلود زامن او هر کله به یې ویل خپل ورورته. بیټني خپل زوی اسماعیل ورکا او لوی شو دسړبن په کاله. خدای مهربان داسماعیل په برکت سړبن ته نصیب کړه دومره زامن چی اوس شو گڼون دهغو ... (۳)»

ویل کیږي چی داسمعیل اولاده هم په سړبنو ورگډ یږی او ذکر یې په مراة لافاغنه کی دسړبنی اولیاوو په لړ کی موجود دی (٤) .

سړبن دوه زامن درلودل چی دیوه نوم شرخبون (شرف الدين) او دبل نوم خرشبون (خیرالدین) وو. دشرخبون (شرف الدين) دژوند د حالاتو په باب کومه پټه نشته البته دخرشبون (خیرالدین) څه لږشان حال په پټه خزانه کی موجود دی. دپټی خزانی مطابق شیخ خرشبون په ۳۰۵ هـ کال زیږیدلی و .

---

(۱) آئین اکبری، لومړی توك - ۱۹۱ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲۶۶ مخ .

(۳) عبدالحی حبیبی دپښتو ادبیاتو تاریخ دوهم توك (کابل-۱۳٤۲) ۱۰۶ مخ.

(٤) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲۶۶ مخ .

خرشبون هم دخپل تره شیخ بیټ په شان یونیك اوخدای لمانځونکی انسان و. دخدای پاك (ج) په عبادت به لګیاو، ویل کیږی چی دی دکسی په غره کی اوسیده. دروایاتو مطابق دشیخ خرشبون دژوندانه په زمانه کی دهغه پلاراو تره (سړبن او بیټ نیکه) لاژوندی وواو دوی ټول سره په یوه ځای کی اوسیدل . خوخه موده وروسته خرشبون دخپل پلاراوتره په اجازت دخپل اولاد سره دکسی دغره نه دغوږی مرغی(*) په لور په کډه لاړاوهلته میشته شو:

لنډه داچی دسړبن اولاده چی په سړبنیانو سره شهرت لری په لاندنیو قبیلوویشل شوی ده.

۱- ترین ۲- شیرانی ۳- بابړ ٤- هرپپال ٥- جلوانی ٦- غرشین ۷- میانه ۸- بریخ ۹- ابدالی ۱۰- پوپلزی ۱۱- سدوزی ۱۲- بارك زی ۱۳- اڅك زی ۱٤- اسحاق زی ۱٥- موسی زی ۱٦- نورزی ۱۷- الیزی ۱۸- ادوزی ۱۹- اسحاقزی ۲۰- خاکوانی ۲۱- ماکو ۲۲- یوسفزی ۲۳- مندړ ۲٤- ترکلانی ۲٥- ګګیانی ۲٦- مومند ۲۷- داودزی ۲۸- خلیل ۲۹- ځوکنی ۳۰- زیرانی ۳۱ ملاګوری ۳۲- خیشکی ۳۳- کتانی ۳٤- مهمنزی ۳٥- کاسیان ۳٦- شینواری.

سلطان خیل

دوی دسلیمان خیلوپه لوی ټبرپوری اړه لری اوغلجی پښتانه دی دسلطان خیلو علاقه داری چی دغزنی په ولایت کی موقعیت لری هم ددوی داستوګنی له کبله په همدی نامه نومول شوی ده. ددوی زیاتره برخه کوچیان او بیخی لږشمیر یی میشته خلك دی. ددوی زیاتره برخه ژمی په نوروو لایتونو کی تیروی دوه ډیرزړور، توریالی اوپه خپل عرف اوعاداتو ټینګ دی .

ددوی دسیمی شمال ته ډیله اوآب بند، جنوب ته یی زرمت، ختیځ ته یی کتواز اواومنه اولویدیځ ته یی دمقرآب ایستاده موقعیت لری :

آب وهوا یی په اوړی کی معتدله اوپه ژمی کی یخه ده . واوره پکی اوری . په پسرلی اومنی کی یی هوا مرطوبه اوپه دوبی کی وچه وی. اوبه یی دکاریزو، چینواورودوڅخه، برابریږی چی دځنیلوله پاره هم صحی دی.

(*)غوږمرغی دکلات په سهیلی برخه کی دسره غره له جنوبی اړخ نه پیل کیږی او دلویدیځ خواته تر ارغستانه او بیاد کوزك تر غره پوری اوبیا دکاکړستان او کسی او ساپمان غره پوری سیمه ده.(لیکوال)

ددې سره سره چې ددوی سیمه کافي اندازه اوبه نه لري، خو بیا هم غنم، اوربشې، جوار، مشنګ او مې په پوره اندازه پکې کرل کیږي. همدا راز د دغه ولایت داومنی په علاقه داري، ډیله او خوشامند کې هم ډیر سلطان خیل کوچیان استوګنه لري (۱)

سلطان خیل

دغه قوم د سرهنګ د اولادې یوه څانګه ده. دوی په پیل کې د خپلې قبیلې له پاتې خلکو سره د میانوالي په سیمه کې آبادو و، خو تقریباً (۱۵۰) کاله نه کیږي چې له هغه ځایه د کورنیو شخړو له کبله د سلطان خیلو یا څ دې سیمې ته راغي او د عیسی خیلو په مصلحت د ختیکو غره ته نږدې میشته شول (۲)

دسلطان خیلو دنسب شجره

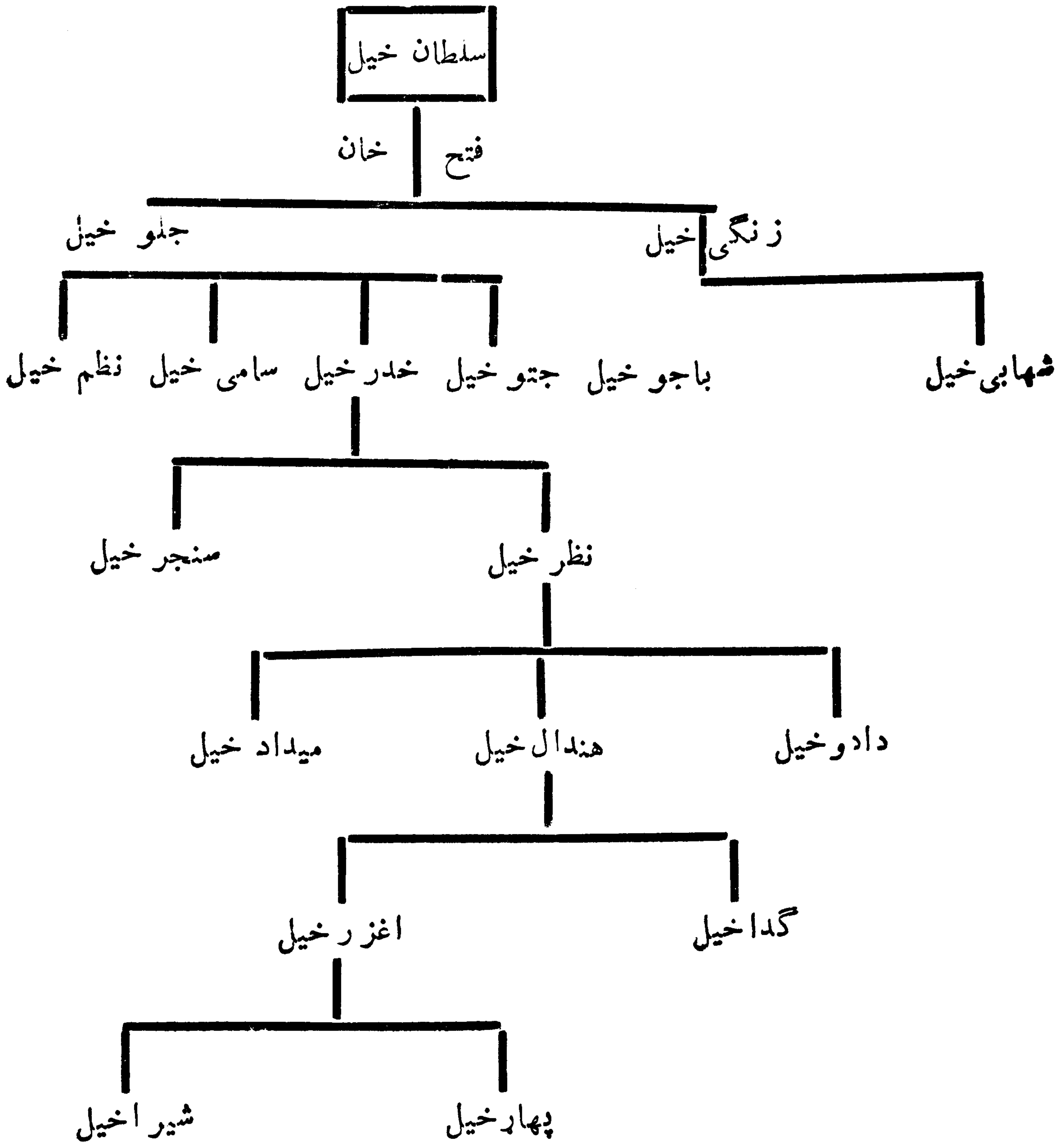

(۱) محمدولي ځلمی، دغزني تاریخي جغرافیا کابل: (۱۳۶۲) ۱۶۸ - ۱۶۹ - ۱۷۱ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ۱۳۵۵ مخ.

سلیمان خیل

زموږ پښت پوهان (نسب پیژندونکی)سلیمان خیل د غلجی د تولنیزگروپ

څخه شمیری . دغلجیو په تولنیزگروپ کی د نورو قبیلو په پرتله د سلیمانخیلو

قبیله د شمیرله مخی ډیره ده . ددوی عنعنوی تاتوبی د پکتیکا اوسنی ولایت

دی چی اکثره یی دکتواز اووازی خوا په اولسوالیو او دمیتا خان اوداومنی په علاقه

داریو کی استوگنه لری . ددوی یو شمیر د پکتیا د ولایت په مرکزگرد یزاود

زرمت اوځمکنیو په اولسوالیو کی هم استوگنه لری .

یو شمیر یی د خپل اصلی تاتوبی څخه مهاجرت کړی او د ننگرهار دولایت

د سره رود اوحصارك په اولسوالیو ، د لوگر په ازره اود کابل او لغمان په ولایتو-

لو کی استوگنه لری چی نن ورځ د خپلو ښاخونو احمدزیو ، بابکرخیلو اوجبارخیلو

په نومونو سره مشهوردي (۱)

سلیمانخیل په یوه پراخه اوسیعه سیمه باندی قبضه لری . سلیمان خیل پر

ډیرو ښاخو باندی ویشل شوی دی لکه ادین خیل ، نسوخیل ، قلندرخیل ، علی خیل ،

شکی خیل ، شاه توری ، جلال زی ، کلاخیل ، محمود خیل ، مشن خیل او نور (۲)

د زرمت تقریبانیمه برخه په تیره بیاسهیلی برخه یی د سلیمان خیلو په قبضه

کی ده او دنانی سیمه چی په کتواز پوری مربوطه ده دسلیمان خیلونه ډکه ده .

د سلیمان خیلو شمالی برخی ته ستانی زی ، سلطان زی او احمدزی په لو مړی

درجه ښاخونو کی راځی چی د دوی تر مینځ د ستانی زیو شمیرزیات دی (۳)

ستانیزی دوردگو په شمالی برخه کی استوگنه لری اودکرنی په چارو بوخت

دی . د ستانی زیو مشهوری څانگی جبارخیل او بابکرخیل دی چی د جلال آباداو کابل

ترمنځ استوگنه لری .

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور - ۷۴ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۳۴۵ مخ .

(۳) تواریخ خورشید جهان - ۲۱۹-۲۲۰ مخونه .

د سلیمانخېلو د نسب شجره

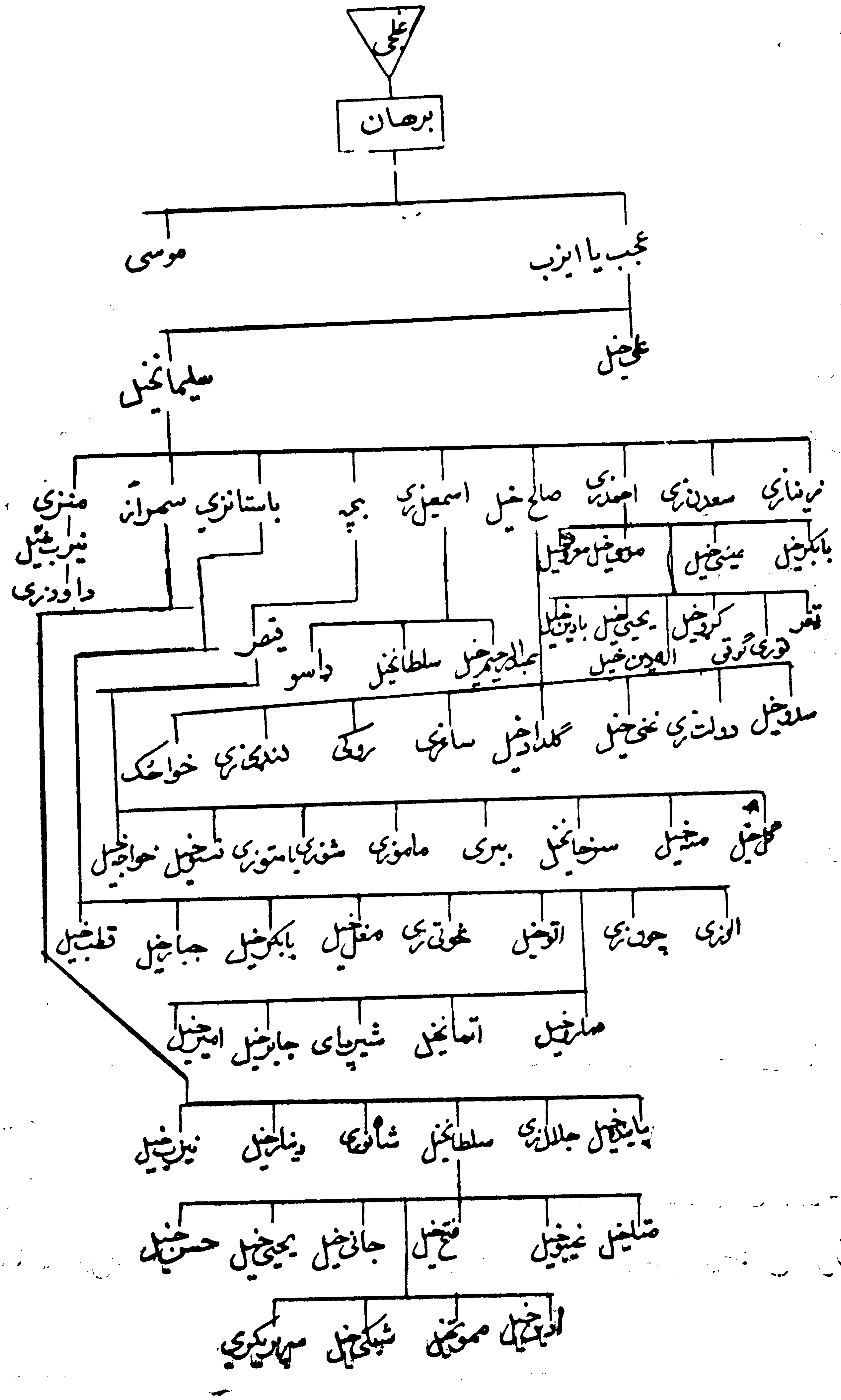

دسلیمان‌خیلو ختیځ‌ته دخرو تو قبیله ، جنوب‌خواته یې د پوروند کرښه ، لویدیځ ته یې تره کی او شمال خواته یې اندړ موقعیت لري. پوشمیر سلیمان خیل د کوچیانو په دول هم ژوند کوي چې په ژمي کی دوزیرستان شنو او نسبتاً تودو سیمو ته ځي او په دوبي کی دوازی‌خوا او په‌شا او خوا کی کیږدي وهي. ددغې قبیلې خلک ډیر زړور دي .

ددغې قبیلې دخلکو دنده کرنه او مالداري ده. ددوی یو شمیر د هندوستان په ځینو ښارونو لکه اسام ، کلکته او بمبئی کی هم استوګنه لري او په سوداګري او معاملاتو بوخت دي. همدارازددوی یوزیات شمیر په پاکستان کی هم ژوند کوي.

دپکتیکا په‌ولایت کی ددوی شمیر د(۸۳۵۹۲) تنو او د پکتیا په ولایت کی ددوی شمیر (٤٥٢١٠) تنه ښودل شوي دي چې کوچیان سلیمان خیل په دغه شمیر کی نه راځي (۱)

ددغې قبیلې دځینو مشهورو ښاخونو لکه علي‌خیلو ، قلندرخیلو او نورو ذکر به په خپلو خپلو ځایونو کی و شي .

دسلیمان خیلو دکرنې ځمکې :

په‌کومه سیمه با ندې چې سلیمان خیل قبضه لري نو هغه ځمکه ډیره اواره او داو بو مشکلات یې ډیردي چې اکثره خلک یې دکاریزونو نه استفاده کوي. په تیرو څو کلونو کی واټرپمپونه ډیرکی رواج شوي او دهغې په واسطه او به ر اباسي. ددوی ځای دکرنې ځمکې یوفصله او اکثره دجوارو کرنه پکی لږ زد واج لري : ددې ځای اقلیم په ژمي ډیر سوړ او په دوبي کی تود دی.

دسلیمان خیلو په‌سیمه په‌تیره بیا په شرنې اودهغه په‌شا او خوا ځایونو کی چیرته چې سلیمان خیل قبضه لري انګور ، زرد آلو ، مڼې ، هند وانې او ختکي کرل کیږي.

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل و لایا ت سرحدی کشور - ۷٤ مخ .

خوراک یې:

سلیمان خیل اکثره په خوړو کې دغنمو له ډوډۍ نه ډیره استفاده کوي. له دې کبله چې دوی په مالدارۍ هم بوخت دي نو د کرتو، شیدو، مستو، کوچ او هګیو څخه هم ګټه اخلي. دژمي په موسم کې دوچومیوو استعمال هم پکې رواج لري. دوریجو اوجوارو استعمال پکې لږ دی.

جامې یې:

سلیمان خیل عموماً اوږدې وریښمینه پګړۍ چې اکثره یې هندوستانۍ دي په سروي. دوی خپل څادرونه د ټیټرون یا کتان نه جوړوي چې د (تازر) په نامه یې یادوي.

د ښځو جامې یې عمو ماً سرې او شنې دي، خوزړې ښځې یې تور کمیسونه اغوندي: په پیغلو نجونو او ځوانو ښځو کې د ګنډونو استعمال هم شته. دوی په جامو کې ډیرې مرۍ هم استعمالوي چې د کمیسونو لستوڼي په زرتارو، چرمو او لیسونو باندې ښکلوي. ددوی پرتګونه ۱٤ یا ۱۵ ګزو ته رسیږي. ښځې یې عموماً پښې چې دوی یې پخپله ژبه (کپي) بولي په پښو کوي. (*)

(*) د پښتو څیړنو د بین المللی مرکز د غړي ښاغلي محقق نظام الدین سلیمان خیل شفاهي توضیحات.

سنتيا

داهم دکاکړو يو مشهور ښاخ دی او د روايا تو له مخې دوی د سنت نيکه اولاده دی. د تاريخ په اوږدو کې سنتيا کاکړانو توري وهلي او تاريخي رجال يې پيدا کړي دي په کاکړو کې د شمير په لحاظ له سنځر خيلو څخه وروسته د سنتيا کاکړانو شمير زيات دی. هيبت خان کاکړ چې د خان جهان لودی د لوري د سما نا حاکم و او د مخزن افغاني په تاليف کې لويه برخه لري د سنتيا کاکړو څخه و. دوی په هندو باغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سره غوږ گی، سره خوله، نوحصار، غبرگ، غوشکی، خانوزی، بلوزی، رودملازی، مستنگ او په ځينو نورو ځايونو کې ميشته ددی (۱) سنتيا په لاندنيو څانگو ويشل شوی دی:

۱- پانيزی ۲- مهترزی ۳- بازيان ٤- سارنگ زی ٥- شهزی ٦- ملازی ۷- عيسی خيل.

سنځر خيل

سنځر خيل په کاکړو کې يوه ښه ده چې د غرغښتو ښتنو په تو لنيز گرو پورې اړه لري. د روا ياتو مطابق سنځر نيکه يو تورزن مشر او مئلي روحاني شخصيت و چې د مغولو پر خلاف يې اوږدې مبارزې کړي دي او ويل کيږي چې دده مزار په گوسه کې دی. گوسه د کاکړستان د سيمې په ژوب کې موقعيت لري او ډير شمير خلک دده مزار ته ورځي.

پروفيسر اسيان کاکړ په خپل کتاب «پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې» د سنځرخيلو کاکړو په باب ليکي:

«د کاکړو نوابي او سرداري له پخوا څخه د سنځرخيلو په لاس کې ده. دوی د شمير په لحاظ د کاکړو تر بل هر ټبر زيات دی (۲)»

سنځرخيل په لاندنيو څانگو ويشل شوی دی:

---

(۱) پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې ٦٥ مخ.

(۲) همدا اثر مخ ٦٥.

۱-علی زی ۲- عبدالله زی ۳- کب زی ٤- برت خیل ٥- سنخیل ٦-اتمانخیل ۷- حرمزی ۸- تیمنی ۹- عرب خیل ۱۰- پښیزون ۱۱ -نیستی ۱۲- کدنیری ۱۳-دومړان

سوری

ددغې قبیلې د اوسیدو اصلي ټاټوبې دغورتار یخي سیمه ده چې په مرکزي افغانستان کې موقعیت لري.

دغه قبیله په لودیو پښتنو پورې اړه لري لکه چې دنسب په شجره کې ښکاره شوې دی د سیاڼې د زوی پرانګي دویم وروراسماعیل نومیده چې داسماعیل له دریو زا منونه یې مشر سور نومیده چې د ده اولاده اونسل د سوریانو په نامه سره شهرت لري چې دد غې کلمې نه په پښتو ژبه کې مقصد سور رنګ دی.

دسور کورنۍ د پرانګي له ښاخ سره یوځای په دامان کې میشته وه او کله چې یې له دغه ځایه په لیږدیدلو پیل وکړ نو په هندوستان او افغانستان کې خواره واره شول لکه چې اوس هم په دامان کې د سوري او پرانګي څو کورنۍ میشته دي. د راولپنډۍ د ضلعې په چهچهه کې هم تقریباً (۳۰) کوره سور یان استوګنه لري خو په افغانستان کې دغه کورنۍ دور کیدو په حال کې ده (۱)

دسوري دواکمنا نو نو له جملې نه یو هم سوري شیرشاه و چې اصلي نوم یې فرید خان و. دی: حسن خان زوی او دابراهیم خان لمسی وچې په ډیرښه تدبیر او انتظام سره یې په هندوستان کې پاچاهي وکړه.

فرید خان په (۱٤۷۹ع) کال کې په حصارفیروزه کې چې په ستړام کې موقعیت لري وزیږید. دی یو مدیر واکمن واودده په وخت کې ډیر سړکونه، کاروان سرایونه اونور عام المنفعه کارونه ترسره شول :

دمسا پرانو دهوسایي له پاره یې له بنګال نه نیولې د سند هه تر دریاب پورې دعامو لارو ترڅنګ په هرپنځه کروه وا ټن کې یې پاخه سرایونه، جو ماتونه اوڅاه ګانې جوړې کړې چې دغه سرایونه ترا وسه هم په اکثروځایونو کې موجود دي (۲)

---

(۱) حیات افغانی - ٤۳۰ مخ .

(۲) نوموړی اثر ۲۹۰ مخ .

فرید خان دهند مغولی واکمن همایون مات اود حضرت علی او شیرشاه لقب یی غوره او د هندوستان په تخت کښېنا ست او تر شپږ کاله واکمنی وروسته یې په (۹۵۲) هجری کال د ربیع الاول د میاشتی په (۱۲) نیټه د کالنجر د کلا د نیولو په وخت کې د بارو تود اور د ا خیستلو په نتیجه کې مړ شو او د هندوستان د بهار د ایالت په ساسرام نومی ځای کې ښخ شو . تر شیرشاه سوری وروسته یې زوی سلیم شاه پاچا شوچی له هغه وروسته یې دولس کلن زوی فیروزخان ته واکمنی په لاس ورغله، خو هغه د نظام خان دزوی مبارزخان له لاسه چې د سوری شیرشاه وراره و ووژل شو او ده د محمد شاه عدلی یا محمد شاه سوری په نامه سره قدرت ترلاسه کړچی بیا همایون په (۹۶۲ ه) کال کې په هندوستان کې واکمنی ترلاسه کړه .

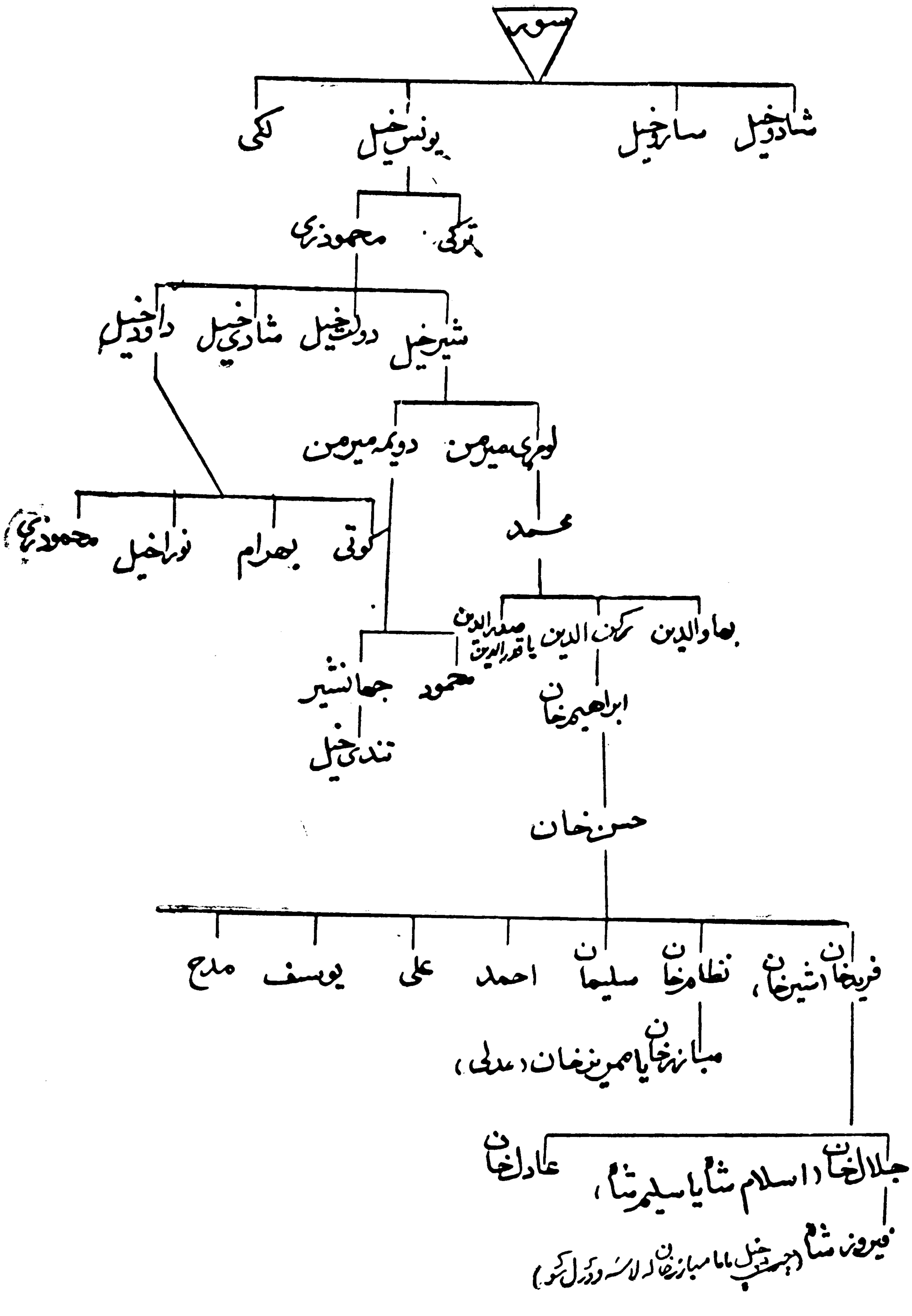

سور
شادوخیل
سارخیل
یونس خیل
لکی
ترکی
محمود زی
شیرخیل
دولت خیل
شادی خیل
داود خیل
لوہری میرمن
دویمہ میرمن
محمد
کوتی
بہرام
نوراخیل
محمود زی
بہاوالدین
رکن الدین
صدرالدین یا قمرالدین
محمود
جہانشیر
تندی خیل
ابراہیم خان
حسن خان
فرید خان (شیرخان)
نظام خان
سلیمان
احمد
علی
یوسف
مدح
مبارز خان یا ممریز خان (عدلی)
جلال خان (اسلام شاہ یا سلیم شاہ)
عادل خان
فیروز شاہ

سیدګی (سادات)

هغه یوشمیرخلک دسیدګی په نوم سره یادیږی چی دمحلی ناسمو روایتو نو له مخې اصلاً سیدان بلل شوی دی اودشمالی وزیرستان دخوی، دویګر، ډنډ، ورغر، ورباط ، برمل، اودخوست په ډ بکی کی اوسیږی.

دغه خلک نن ورځ دیری کوچنی قبیلی په توګه موجود دی . دوی په لومړی سر کی په دوو برخو ویشل کیږی ملکا خیل اوذکرخیل . دقبیلوی اتحاد له مخی ملکاخیل دابراهیم خیلو وزیرو سره متحد دی(۱) په لاندینی جدول کی ددوی دخیلونو نومونه اوداستوګنی ځایونه راغلی دی :

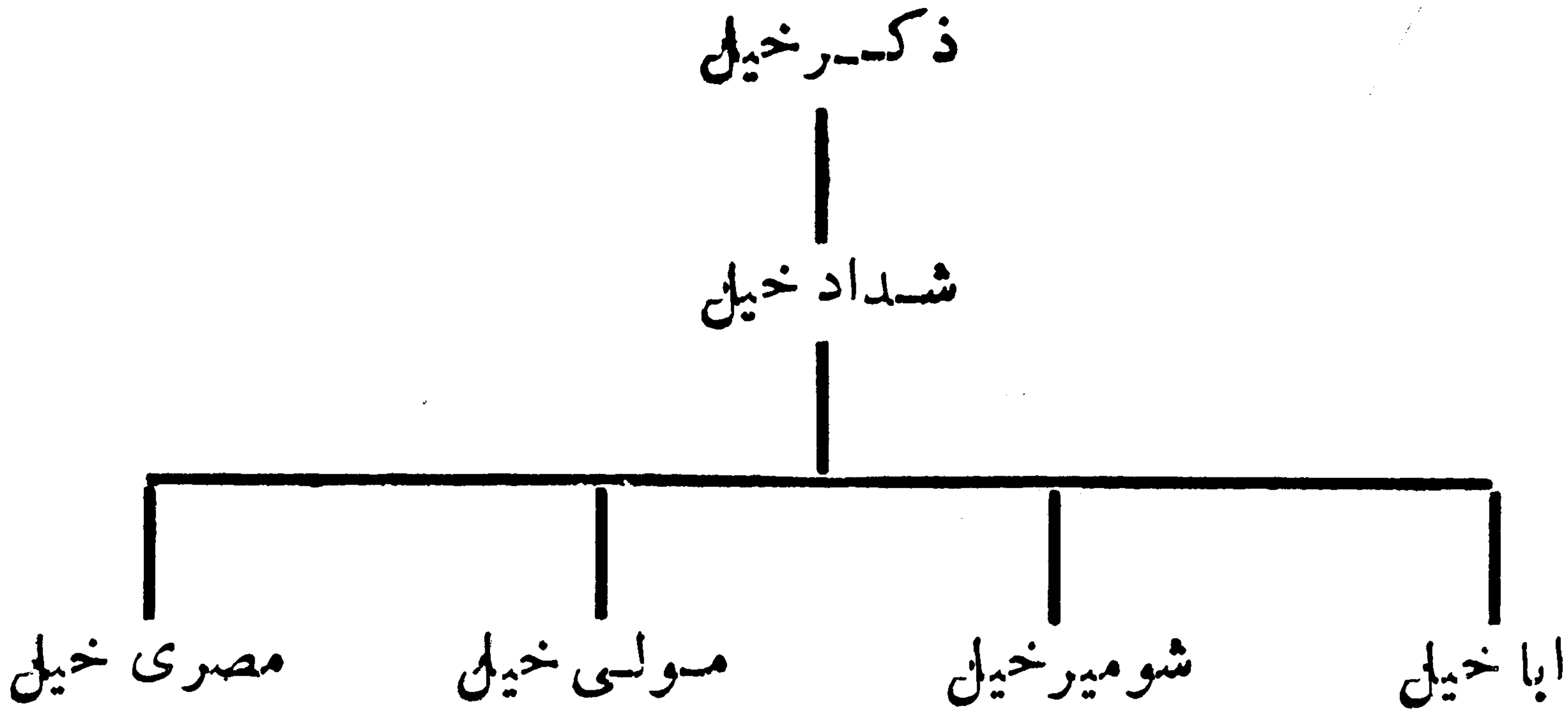

(چې په د ننداوورباط کې استوګنه لري)

(۱) اضلاع، ایجنسی‌ها و قبایل ایالت پښتونستان ۱۱۲ مخ .

- کاکاخیل
- مرہ گندہ
- ترہ کي گندہ
- غوټی گندہ
- میاګل خیل

په ونډکي استوګنه لري

- شودی خیل
- لاد خیل
- جمر خیل
- قتلغ بیگ خیل
- کملی خیل
- اتک خیل
- رومی خیل
- ملک خیل
- مرور خیل
- مدک خیل
- زروبر خیل
- نظربیگ خیل
- اخوند

دوی په دوبگراو خوی کي استوګنه لري

لولی فقیران په دوبیر کی اوسیږی

ورغز میدگی په ورغز کي اوسیږی

بوټکی میدگی په شوال کی اوسیږی

- ملکاخیل
- بودر خیل
- میری خیل
- ایبارخون خیل
- گری خیل
- خدری
- گرخیل
- میشوت خیل
- خرم شوپه

دوی بیات شیرزی په خوی او لمن شیرزی په دیګرکي استوګنه لري

همدا راز حکیم خیل په ونډی او رہاټ کي استوګنه لري

شلماني

دشلمان کلمه دسلم، سیریمان او سلیمان سره ډیره ورته ښکاري چې دپښتنو دیوې لرغونې سیمې (روه) نوم دی.

شلماني په اصل کې سړبني پښتانه او په مومند وورګډ یږي. دوی دلوارګي دشینوار و شمال ته دتاترې په شاوخوا کې استوګنه لري او دخیبر ایجنسۍ یوه کوچنۍ قبیله شمیر له کیږي. دتاترې په شاوخوا کې لوی شلمان، کم شلمان او پړانګ دره مشهور ځایونه دي.

شلماني ډیر میلمه پالونکي او غیرتي خلک دي. دوی دمیلمنو له پاره ښې حجرې لري. په دوی کې دکر کیلې چارې لږې دي ځکه چې سیمه یې غرني ده. ویل کیږي چې د دوی شمیر داتو زرو تنو په شاوخوا کې دی (۱)

دحیات افغاني له روایت نه هم د شلمان او سلیمان ارتباط ښکاري. حیات افغاني لیکي: «په پیل کې دوی دکورمې دسیند په غاړو کې اوسیدل او دشلمان دسیمې په سبب دوی په شلمانیو بانديی مشهور شول. له دغه ځایه بیا د تیراخوا ته لاړل او له هغه ځایه بیاد پېښور په هشت نګر (هشنغر) کې میشته شول. یوسفزیو په پنځلسمه عیسوي پیړۍ کې دوی له هغه ځایه وشړل او تر هغه وروسته سلطان اویس سواتي هغوی ته د سوات د سیمې په الاد نډ کې ځای ورکړ. ددوی نه یې ځینې اوس هم له یوسفزیو سره ولیدل کیږي او ددوی همسایه (رعیت) دي خو شمیر یې دومره لږ دی چې بایسد مخ په ورکیدو تګ ل شي اودا هم زیاتوي چې شلماني دافغانانو په پخوانیو تاریخونو کې دهګانان بلل شوي خو دا روایت صحیح نه دی. (۲) ځکه چې په پښتني شجرو کې دوی سړبني پښتانه دي.

---

(۱) پښتانه، لومړی ټوک - ۱۹۲ او ۱۸۱ مخونه.

(۲) حیات افغاني - ۶۷۳ مخ.

شمل زی

غلجي پښتانه دي او د توخو يو ښاخ شمېرل کېږي. د دوی زيات شمېر د نيمروز ولايت د کنګ په اولسوالۍ کې استوګنه لري چې شمېر يې د ۱۳۶۰ کال د احصائيې له مخې (۳۴۰۶) تنو ته رسېږي (۱) يو شمېر شمل زي د پکتيا ولايت د زرملې په اولسوالۍ کې هم استوګنه لري. په غزني کې هم زيات شمېر شملزي استوګنه لري.

شيتک

د کرلاڼي په ټولنيز ګروپ کې د شيتک و قبيله ډېره مشهوره ده. د دغې قبيلې نه مقصد دوړ، بنوڅي او ټني دي.

ويل کېږي چې د دغې قبيلې مشر نيکه شاه فريد نومېده چې وروسته په شيتک مشهور شو. د شيتک مور ککۍ نومېده. په لومړي سر کې دوی د شوال په غره کې اوسېدل چې اوس هم په دغه غره کې د دې خلکو د پخوانۍ استوګنې ځای په ککۍ ميله (۲) مشهور دی. ويل کيږي چې د شيتک د بنوڅي نوم بانو و او په دې وجه د دوی اولاده په ((بانوزو)) مشهوره شوه چې وروسته د دغه لفظ د استعمال په وجه بنوڅي شول(۳)

شيتک درې ښځې درلودلې د يوې ښځې اولاده يې ټني او دوړ دي د دويمې مېرمنې يعنې بانو اولاده يې کيوي او سوراڼي او درېمې ښځې يې دوه زامن درلودل چې جيلم او هويد نوميدل چې د دوی اولاده ډېره لږه او په کيوي او سوراڼي کې شامله ده.

دوی په پيل کې د تو چې د سيند په جنوب د غره په لمنه کې اوسېدل، خو د سلطان شهاب الدين غوري په زمانه کې شيتکو د بنو په اوسنۍ سيمه باندې بريدونه پيل کړل

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور - ۱۴ مخ .

(۲) ميله = مېنه يا مسکن (ليکوال).

(۳) پښتانه د تاريخ په رڼا کې - ۳۹۶ مخ .

په هغه زمانه کې په دغه سیمه کې دهنی او منگل قومونه اوسیدل . ددی حملو په نتیجه کې دشیتک په اولاده کې د کیوی اوسورانی اولس حملې جاری وساتلې چې وروسته بیا منگل او هنی له دغه ځایه وکوچیدل دهنی د قبیلې لږشمیر د هند خواته لاړل او یوشمیر یې دمنگلو د قبیلو سره یو ځای دسپین غره په جنوب کې آباد شول . دهنی او منگل د قبیلو تر وتلو وروسته دغې قبیلې دخپل پیر په لار بنودنه دبنو سیمه په خپل منځ کې په دی دول سره وویشله چې د میری د مشر زوی کیوی اولادی ته یې سهیلې برخه چې اوس په میری سره مشهوره ده د ککی نو ختیځو برخو پوری چې په هغه وخت کې زیاته آباده او ښه سیمه وه ورکړه او د کیوی دویم زوی (سمی) ته یې ترنار پوری منځنی برخه ځمکه او دسورانی اولادی ته یې د کورمی درود شمال تر ـ ((تول)) پوری سیمې ورکړل شوی.

دا سیمه په هغه وخت کې خرابه او ځنګلی وه ، خواوس دیره ښه ځمکه گڼله کیږی(۱) دشیتکو داولادی یعنی دوړو ، بنوڅیو او تنیوذ کر په خپلو خپلو ردینو نو کې راغلی دی.

---

(۱) حیات افغانی ۷۲۲ـ ۷۲۳ مخونه.

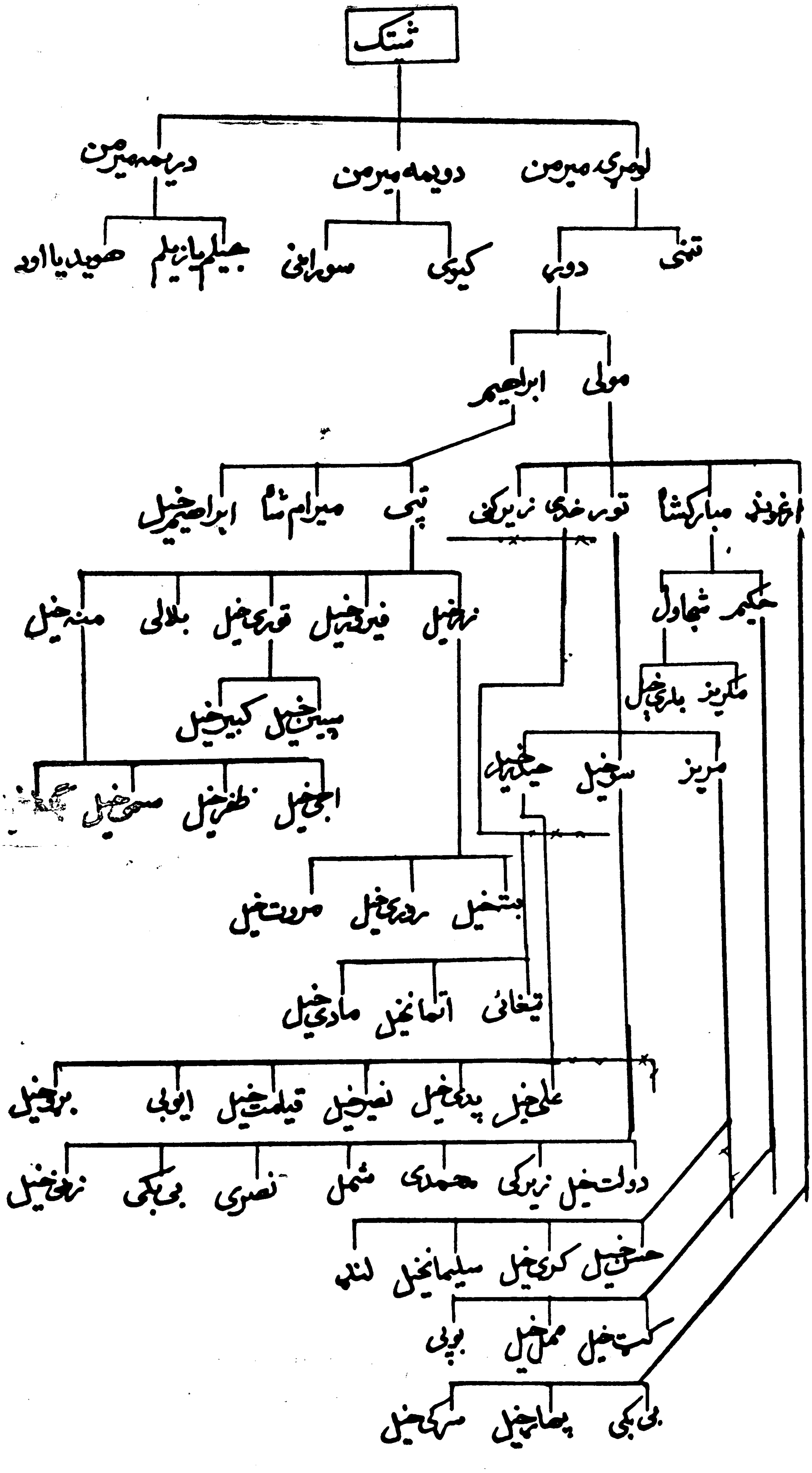
شتک
لومړی میرمن
دویمه میرمن
دریمه میرمن
تنی
دوړ
کیوی
سوراني
جیلم یا ژیلم
هوید یا اود
مولی
ابراهیم
اغوز
مبارکشاه
تورخدی
زیرکي
تپي
میرام شاه
ابراهیم خیل
حکیم
شهاول
ملک ویز
بلدي خیل
مریز
سخیل
حیدر خیل
زرخیل
فیروز خیل
قمري خیل
بلالي
منه خیل
سپین خیل
کبیر خیل
انجي خیل
ظفر خیل
صحو خیل
بتخیل
رډي خیل
مروت خیل
تیغاني
اتمانخیل
مادي خیل
علي خیل
پیده خیل
نصیر خیل
قیلمت خیل
ایوبي
بړه خیل
دولت خیل
زیرکي
محمدي
شمل
نصري
بي بکي
زرخیل
حسن خیل
کري خیل
سلیمانخیل
لنډه
کمت خیل
ممل خیل
بوبي
بي بکي
پطاخیل
مسکي خیل

شیرانی

که چیری د نسب شجره و گورو نو څرګنده به شي چې شیراني د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې یوه اړونده قبیله ده. شمال ته یې د وزیرو قبیله، لویدیځ ته یې ژوب او د مندو خیلو سیمه، جنوب ته یې د کاکړو قبیله او ختیځ ته یې هغه قبایل میشته دي چې په ډیره اسماعیل خان کې استوګنه لري. (۱)

د روایاتو له مخې شرخبون پنځه زامن در لودل یعني شیراني، ترین، میانه، بړیځ او اورمړ. ویل کیږي چې د شرخبون مشر څوی و خو پلار د مشرۍ پګړۍ ترین ته په سر کړې وه (۲) له همدې کبله شیراني د خپل پلار او ورو ښو نه خپه او یو پیغام یې کاکړ ته چې د ده مورنی نیکه و په دې شرحه و استاوه: چې زه د لته ډیر په تنګ شوی یم، را شه او ما له څانه سره بوځه. کله چې کاکړ دا خبره واوریده د خپلو څو تنو زامنو سره د شرخبون کورته راغی او ورته یې وویل چې شیراني پریږده چې زما سره لاړ شي. شرخبون په دې خبره راضي نه و کله چې شیراني په تلو باندې ټینګار وکړ نو په دغه وخت کې ترین په قهر شو او ورته یې وویل چې شیراني پریږده چې د کاکړ سره لاړ شي که چیرې هغه د لته نه وي نو څه به وشي. په پای کې کاکړ شیراني له څانه سره بوت او شیراني هم ژمنه وکړه چې ده او دده اولادې ته دې هیڅکله سړیني نه ویل کیږي (۳) په همدې توګه د خپل مورني نیکه یعني کاکړو په کورنۍ کې شامل شو او په بڼوا ویدو کې د غوښنت د ټولنیزې ډلې سره اړیکې لري.

د شیرانیو سیمه د ګومل درې جنوب ته موقعیت لري. د سلیمان غر هم د دوی په سیمه کې پروت دی او د وزیرو په شان د دوی سیمه هم غرنۍ ده.

شیراني په عمومي ډول په ونه منځني، ډنګر، غښتلي، سخت سري او فعاله دي. شیراني اکثره د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي. که څه هم د کروندې

(۱) اصلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۲۷۷ مخ.

(۳) حیات افغاني - ۲۵۰ مخ.

ځمکې یې لېږي ،خو دوه فصله دي اوغنم ، اوربشې ، وريجې جوار اوتمباکو پکې کرل کیږي . همدا راز د دوی د غرونو لمنې په للمې د ول سره کرلې کیږي. دوی دغو اېانو او سخو ندروروز نه کوي او هغه شیرانی چې په غرونو کې استوګنه لري نو دوی د پسونو او وزو رمې هم ساتي :

دوی قبیلوي خصوصیات لري او دقوانینو تابع نه دي . ددوی سره د قبایلو په څیر چلند کیږي دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کې استوګنه لري .

دشیرانیو قبیله په دریو عمده خیلو نوو یشل شوې ده چې په لاندې ډول دي : اوبه خیل ،حسن خیل اوجوهر خیل . ددوی دشمیر صحیح پته نشته . خو په ۱۹۶۱ ع کال کې دستوریانو او شیرانیو مجموعي شمیر (۱۷۲۸۲) تنه ښودل شوی دی (۱)

شینواری

شینواری دپښتنو یوه مشهوره قبیله ده چې د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري اودسپین غره په شمالي لمنو او دننګرهار په جنوب ختیځ کې میشته دي . ددوی یوه برخه په لوارګي ، څو کورني یې د کوهاټ په ځنګلونو کې ، د کونړ په سره کمره ، دپروان ولایت په غوربند او کشمیر کې هم استوګنه لري .

په «پښتانه دتاریخ په رڼا کې» دشینوارو په باب داسې راغلي دي : « لکه چې دشجرې څخه معلومیږي کاسیان پهیو ولسوخانګو یشل شوی دی چې دشینوارو قبیله هم په دوی کې شامله ده. لکه چې دپټې خزانې د روایت نه معلومیږي دخرشبون په اولاده کې دکند او څمند اولاده دغوري مرغې نه د غزنی ، کابل او دپیښور دوادی په لور مهاجرت پیل کړ . نو په دغه وخت کې کاسیان بیرته د سلیمان غره ته لاړل او هلته میشته شول . البته دکاسیانو یوې قبیلې (شینواري) د خاښي خیلو سره مهاجرت وکړ او دخیبر په شمال اوجنوبي غرونو کې میشته شول (۲)

---

(۱) اضلاع ، ایجنسی هاو قبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ پهرنا کی ۱۳۲۶-۱۳۲۷ مخونه.

دشیښو اوشمال لوېدیځ ته دخوګیانیوقبیله ، شمال ته یې دکابل سیند او د مومندوقبیله ،ختیځ ته یې دډیورنډ کرښه ترلوارګی پورې امتداد اودا پر یدیو دقبیلې سره پوله لري اوجنوب خواته یې سپین غرموقعیت لري. د وی د هسکې مینې (ده بالا) ،مومنددرې ، نازیانو ، اچین او دوربابا په اولسوالیو او د چپرهار په علاقه داري کې استوګنه لري.

دغه قبیله په لومړي سرکې په دووپلاروویشله کېږي چې یوه ته سه پای او بل ته عبدالرحیم خیل وایي. چې سه پای مشروروراوعبدالرحیم خیل کشو ورور دی. مشروروپه څپل منځ کې اووه ټپې ی : حسن خیل، حمزه خیل، لیاس-خیل، ریندادخیل، حیدرخیل، بابر خیل ، سلیمانخیل او کشوروروېې په درې ټپرو ویشل شوی دي اوهغه له علي شیرخیل ، عدل خیل اوسنګوخیلوڅخه عبارت دي :

ددغوخیلونو داستوګنې ځایونه :

۱- حسن خیل: حسن خیل دهسکې مینې داولسوالی په ا وغز، ګورګورې، پاپین ، شیخ میدان، باغي بند، شپوله او ګیزاره کې پرا ته دي .یوشمیرحسن خیل په غوښت دره کې هم استوګنه لري. ویل کېږي چې د حسین خیلوشمیر به (۱۶۰۰) تنه وي .

۲- حمزه خیل: دوی په څپل مینځ کې دوه ټپې دي چې یوه احمد خیل او بله یې مغدود خیل دی. احمد خیل اکثره په ده بالا او لږشمیریې په تنګی ، شرمبنې اولرواحمد خیلو کې اوسیږي. مغدود خیل په ګاګره، ګجبه، مریز، سنګوتا او راوګی کې استوګنه لري .

۳- لیاس خیل: لیاسخیل (الیاس خیل) اکثره په هسکې مینې، ګیزاره لږشمیر یې دهسکې مینې په تنګی او یوشمیر په نرۍ او بوکې اوسیږي اودجعفریانو په نامه ځوکورنۍ یې بیادکوچیانوپه ډول ژوند کوي .

۴- ریندادخیل: دمامند په تنگی، باغ، اچین او گردی کی پراته دی. دا ښاخ په څلوروڅانگوویشل شوی دی او دپا خیلو، الیکه خیلو، بام خیلو او خلیفه خیلوڅخه عبارت دی .

۵- حیدرخیل: داټپه په خپل مینځ کی دوه پلاره دی چی یوه ته (نیمی در) او بل ته (ممه خیل) وایی . ممه خیل په لندی، مورگی چینه، د اوبنی، اسدخیلو، تریلی، میدانک، سره کلا او هجوم کلی کی میشته دی.

۶- سلیمان خیل: په توتگی، وچکوټ او دکوشتل په کلیوکی اوسیږی :

۷- بابرخیل: دایوه کوچنی څانگه ده چی یوشمیریی په صندق، بتن او چهل گزی کی اوسیږی :

۸- علی شیرخیل: داد عبد الرحیم خیلو یوه څانگه ده چی څه برخه یی په لوارگی او څه یی په افغانستان کی میشته ده. دوی په اوو ټپو باندی ویشل شوی دی او هغه له عیسی خیلو، باخیلو، ترخیلو، پیروخیلو، اش خیلو، خوگا خیلو اوشودن خیلوڅخه عبارت دی.

۹- عدل خیل: داهم دعبدالرحیم خیلو یوه ښنه ده . داټپه په خپل مینځ کی دوه پلاره دی یعنی عثمان خیل او کرگوخیل .

سنگوخیل: سنگوخیل په دریو پلارینو باندی ویشل شوی دی: گدوخیل، څلورپلاری اوغنی خیل. سنگوخیل دهمدی څخه ترغنی خیلو پوری د نازیانو په دروکی پراته دی.

له دی کبله چی د شینوارو یوه برخه دخیبردتاریخی دری په شا اوخوا کی استوگنه لری نوخیبریانو په نامه سره هم یادیږی چی اودکزی او اپریدی هم په همدی نوم سره مشهوردی .

دتورخم اوشمشاد سیمی هم د علیشیرخیلوشینوارو داستوگنی سیمی دی .

دلوارگی شینواری په خپلو خیلونو کی ویش د حجری له مخی ترسره کوی چی اومس دهرخیل حجری په لاندی ډول دی :

خوگاخیل (۱۷۲) حجری، شیخمل خیل ۶۸ حجری، اش خیل ۲۳ حجری، مختارخیل ۲۱ حجری اوغنی خیل ۳۵ حجری. دلوارگی شینواری اکثره د سوداگری په چاروبوخت دی اوهغه ترانسپور تی تجارتی لاری چی دکابل او پیښورترمینځ چلیږی دهمدی خلکو په لاس کی دی (۱).

د لوارگی شینواری د افغانستان د شینوارو سره ښی اریکی لری.

د لوارگی دشینوارو شمال خواته شلمان شمال ختیځ ته بی ملا گوری اوجنوب ختیځ ته یی اپریدی موقعیت لری. دلوارگی سیمه د تور خم نه دخیبر داپریدوترسر حده شپږ میله اوږده اودری څلور میله پلنه ده:

شینواری په میلمه پالنه کی مشهوردی. ددوی حجری تل دمیلمنواومسا پرو پرمخ خلاصی وی. دحجروترڅنگ یی جوماتونه هم شته په دوی کی د جرگی سیستم دیرقوی دی اواکثره خلك خپلی لانجی دقومی جرگوله لارد اواروی:

دلوارگی شینواری اکثره خپلی جرگی په سپین جوما ت کی چی دلوارگی ترمینځ دلویی هدیری سره موقعیت لری جوړوی په شینوارو کی لکه د نورو پښتنی قبیلو په څیر دننواتی دودهم دیرقوی دی چی اروموییی قبلوی اومنی یی.

په دوی کی دسولی کولودودهم دپخواپه شان په خپل حال پاتی دی چی (تیږه) یی بولی اواپریدی ورته (کانړی) وایی (۲).

همدارازدباجوړ په الینگار، چمرکنډ، څاوگی، شیخ بابا اوسره کمره کی هم شینواری استوگنه لری:

دشیگل شینواری تقریباً دری سوه کاله پخوادخیدوعواملو له کبله د سره کمره خواته تللی دی اودشیگل ځمکه یی له نوروقومونوڅخه چی په هغه وخت کی کافران وونیولی وه. دشینوارورا تگ شیگل ته اودنورو قومونوڅخه دشیگل نیول دشیخ باباپه مشری چی اصلی نوم یی (ذکریا) دی ترسره شوی دی.

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۵۷ مخ.

(۲) پښتانه کابل ۱۳۴۹-۲۸۰-۱۸۶ مخونه.

ددوی سره دشینګل په نیولوکی ماموندوهم ملګرتیاوکړه . شینواری دکافرانو دسخت مقاومت سره مخامخ شول په تیره بیاهغه وخت چی دکنړوکلا محاصره شوه نوشیخ باباامروکړچی ټول شینواری د ی دکلادسوځولوله پاره یوه یوه ګیډی لرګی راوړی نوموړی کلاوسوځل شوه اوشینواری بریالی شول چی وروسته شیخ بابادشینوارو ترمینځ شینګل وویشه چی په د ی ویش کی ادرم خیلو (عبدالرحیم خیلو) ته کټه‌سید ، امان کوټ ، ګر بوړی ، کنړو ، زبربت داګ ، ملا علم کلی ، شینکی ، غرتنګی اوشنګرشاورسیدل.

سلیمانخیلوته چاکوړی ، شینګرګل ، نیم لاچی ، سیمه‌لام ، بړودیت ، سورمل ، برګله‌یی اوماتینه‌ورسیدل (۱)

په‌لوارګی کی دعلیشیرخیلوځانګی دادی : خوګاخیل ، شیخمل خیل ، پسیروخیل ، میردادخیل ، آش خیل ، مختارخیل ، غنی خیل ، پتمی خیل ، بسی خیل ، طالب خیل ، سیدخیل ، اشرف خیل ، طوطی خیل ، شوبی خیل ، بابی خیل ، شدانخیل ، مادورخیل ، میاخیل اوعالم خانی :

دننګرهارپه‌ولایت کی دشینواروشمیر (۱۵۵۲۷) تنه ، دکونړپه‌ولایت کی (۵۰۰۰) تنه (۲) دلوارګی شینواری (۱۳۷۷۰) تنه اودسره کمره شینواری (۱۳۰۰۰) تنه ښودل شوی دی (۳)

طوطاخیل

دانړودبیلی یوښاخ اود غلجیودټولنیز ګروپ په‌دله‌کی راځی. ځرنګه چی ددوی. اصلی ځای د غزنی په ولایت کی ونودوی دځینو هواملو له کبله څپل اصلی ټاټوبی. پری ایښی اواوس د پکتیا په ولایت کی استوګنه لری. دغه خلک په‌سیدکرم کی دګردیزیو ، منګلو ، ځاځیو ، ځدراڼواوداحمدزیوتر منځ

(۱) دپښتنو ټولنیز اقتصادی جوړښت ۲۸-۲۹- ۳۰ مخونه.

(۲) اصلاع ، ایجنسی‌ها وقبایل ایالات پښتو نستان ۵۷ - ۵۸ مخونه.

(۳) نوموړی اثر (۳۷) مخ.

ژوند کوی. دوی د کرنې، مالدارۍ او سوداګرۍ په چارو بوخت دي. د پکتیا ولایت د طوطاخیلو شمیر په ۱۳۵۴ کال کې (۲۲۳۴۰) تنو ته رسیده (۱)

عبد الرحیم زی (ادریم زی)

دغه قبیله د غلجیو په تولنیز ګروپ کې شامله ده او د احمد زیو یوه ښاخ ګڼل کیږي. عبدالرحیم زی اکثره د ننګرهار او لوګر په ځینو برخو کې استوګنه لري. یو شمیر عبدالرحیم زی د لغمان دولایت او ننګرهار ترمینځ د تورغره په لمن کې او سیږي چې دوی کوچیان دي (۲) همدا راز د لغمان د قرغیو په اولسوالۍ کې د دوی شمیر (۳۵۵۷) تنو ته رسیږي.

د دغې قبیلې ټول شمیر د (۶۲۲۰) تنو په شاوخوا کې ښودل شوی دی. یو شمیر عبدالرحیم زی د ننګرهار ولایت د کامې په اولسوالۍ او د کوز کونړ په اولسوالیو کې هم میشته دي (۳)

علی خیل

که چیری د نسب شجره په غور سره وکتل شي نو جوته به شي چې سلیمان چې د هغه څخه د سلیمانخیلو قبیله رامنځ ته شوی د وهم وړور علی نو میده چې د هغه او لاده په علی خیلو سره شهرت لري. دوی غلجي پښتانه دي. حیات افغانی د علی خیلو په باب داسې لیکلي: «د زرمت سیمه چې پښتانه یې زرمله بولي نیمایې او سیدونکي یې علي خیل دی. پاتې یې په مقراو نوروسیمو کې استوګنه لري. د علی خیلو د مندوزي د ښاخ یوه څانګه اسماعیل زی دی چې دوی وړی څانګې یې پیدن خیل او چندن خیل دي چې د دری کوټي په نامه سره هم

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-۳ ۵ مخ.

(۲) دادر یم زیو کوچیانو سره دلیدنې او کتنې په ترڅ کې می د هغوی د ځینو سپین ږیرو مشرانو څخه همدو مره معلومات راټول کړل. (لیکوال)

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولا یات سرحدی کشور-۱۱ مخ.

پادیزی چې دخوست په سیمه کې ددوی تقریباً څلور سوه کورونې میشته دي (۱).

پوزیات شمیر علي خیل دپکتیکادولایت په مرکز شرنه کې استوګنه لري چې ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیې له مخې (۳۶۸٤۷) تنو په شا اوخوا کې ښو دل شوی دی.

دغزنی په ولایت کې علي خیل دغزنی په مرکز، دمقر په اولسوالۍ، دګیلان په علاقه داری، دقره باغ په اولسوالۍ او دآب بند په علاقه داری کې استوګنه لري چې په هغه ولایت کې ددوی شمیر (۳۲۸٤۸) تنه ښودل شوی دی.

لنډه داچې په ټول افغانستان کې ددوی شمیر د(۸۳۵٤۳) تنو په شااوخوا کې دی (۲) دپکتیاولایت دځاځیو په اولسوالۍ کې هم یوه ځانګه د علي خیلو په نامه پادیزی، مګر دغه علي خیل ځاځی دی.

عمر خیل

عمرخیل هم دپښتنو دغلجي د ټولنیزی دلي پوری یوه اړونده قبیله ده چې ددوی داستوګنې اصلي ځایونه دمیدان ولایت دنرخ علاقه داری اودلغمان ولایت دمرکز پوری مربوط دچهارد هي سیمه اوهمدارنګه زدکندز ولایت د علي آباد سیمه ده. همدار از یو شمیر عمرخیل د بلخ دولایت دشولګری په اولسوالۍ کې هم استوګنه لري.

عمرخیل اکثره د کرنې اومالداری په چارو بوخت دی، خوځرنګه چې ددوی دعلم او پوهې سره زیاته مینه لري نو یو شمیر یې په دولتي ملازمتو نو مصروف دی (۳)

دلغمان ولایت دمیشته عمرخیلو شمیر (۲۱۸۸) تنه ښودل شوی دی (٤)

---

(۱) حیات افغانی - ٤۱۰ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سر حدی کشور - ۷-۷۳- ۷۷ او ۷۸ مخونه.

(۳) دعمرخیلو دسپین ږیرو اومشرانو سره دمغوی په باب تر لاسه شوی معلومات.

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - د۲٤ مخ جدول.

عیسی خیل

عیسی خیل غلجي پښتانه دي او څانونه په سلیمانخیلو گڼوي. دوی باید د هغو عیسی خیلو سره اشتباه نه شي چي د نیازي داولادي څخه دي. عیسی خیل اکثره د کابل ولایت او یو شمیر یي په نورو ځایونو کي په متفرق اوخواره واره ډول اوسیږي.

عیسی خیل

دوی په اصل کي متوزي پښتانه دي او په لودي قبایلو پوري یوه اړونده قبیله ده. عیسی خیل په اصل کي د نیازي ابن لودي اولاده گڼله کیږي.

ویل کیږي چي په پیل کي د نیازي قبیله چي عیسی خیل یي یوه څانگه گڼله کیږي دشلگر په سیمه کي چي د غزني له توا بعو څخه دي میشته وه چي وروسته دا ندړ او نورو غلجیو دغلبې له کبله دغه ځایه څخه لیږدیدلو ته مجبور شول اود سلیمان دغره په ختیځ ولمنو او ټانک کي میشته شو ل. دوی په هغه وخت کي دشمیر دلږ والي له کبله دغلجیو سره دمقا بلې توا ن نه درلود.

کله چي په (۱٤٥٠) عیسوي کال کي بهلول لودي د هندوستا ن واکمن شو نود خپل قدرت دپیاوړتیا له پاره یي له افغانستان نه دخپلې قبیلې خلك او نور پښتا نه دنوکري او نورو پوځي دندود ترلاسه کولو له پاره راوغوښتل او په هند وستان کي یي دپښتنود میشته کیدلو له پاره یوعا م فرمان جاري کړ. نوپه د غه وخت کي دنیازیو له قبیلې نه هم اکثره خلك هندوستان ته وکوچیدل او په شاهي دربا رکي یي ملاز متونه ترلاسه کړل چي دهغوی له جملې نه هیبت خان نیازي او عیسی خان نیازي چي اولاده یي په عیسی خیلو سره شهرت لري د سوري شیرشاه دواکمنی په وخت کي دخپل لیاقت او پوهي په سبب دامارت رتبې ته ورسیدل او دومره شهرت یي ترلاسه کړ چي هیبت خان داعظم همایون خطاب ترلاسه کړاو د پنجاب صوبدار

شواوعیسی خان دشاهی دربارخاص مشاورو چی ددی وروسته د سلیم شاه سره په جگړه کی ووژل‌شواودوی دهندوستان نه د غی سیمی ته راستنا نه شول (۱)

دعیسی‌خیلوسیمه داباسین په اوږد و کی‌تردیرشومیلوزیاته غزیدلی‌ده. سوریی دولس میله دی او په دریو خوا وو کی لوړوغرونو په غیږ کی نیولی‌ده . د دوی سیمه‌ډیره‌حاصلخیزه‌ده‌چی‌پریمانه‌اوبه اوګڼ شمیرنفوس لری او ډیرښه کښت پکی کیږی (۲)

کله چی عیسی خیلود لو مړی ځل له پاره په دغه ځا ی کی خپله قبضه ټینګه کړه نودوی پرخپلوښاخونوبا ندی مقبوضه سیمه وویشله په دی ډول چی ممون خیلوته یی یوبرخه، زکوخیلوته‌یی یوه برخه، اپوخیلوته یوه‌برخه‌او ښنیرو‌ته یی یوه برخه ور کړه . ددوی نوری څانګی دا دی : شمشی خیل ، احمد خیل ،خضر-خیل ، بهارخیل، بادین زی، پرالی‌خیل، شیخ عمرخیل ،عثمان‌خیل ،عمرخیل ، میرزا خیل‌او خانی خیل(۳)

غرشین

د غرشین قبیلی‌دسیمی‌دتسمیی دوجهی‌په باب داسی ویل کیږی‌چی‌د دوی نیکه یوډیر متلی‌اوخدای لمانځونکی انسان وچی‌د خپلی دعا په سبب یی یووچ غرشین کړ. حیات‌افغانی لیکی: څرنګه چی د پښتوپه ژبه کی‌دده نوم له دووکلمو(غر) او (شین) نه‌مرکب شوی دی‌نو دده‌او لاده هم د هغی په سبب په غرشینو بـا ندی مشهورشوی دی .

غرشین اکثره د کندهارپه‌غرنیوسیمو کی میشته دی او دوی ته خلك په‌درنده سترګه‌ګوری . د غرشینو څوکورنی دراولپنډی د ضلعی د برهان د سیمی په غرشین نومی ځای کی استوګنه لری (٤)

---

(۱) حیات افغانی - ۸۷۹- ۸۸۰ مخونه.

(۱) د کابل سلطنت بیان دوهم‌توك ٤٧ مخ.

(۲) حیات افغانی ۷۸٤ مخ .

(۳) نوموړی‌اثر ۲۵۷ مخ .

غرغښت

دپښتنو په قبایلو کی یوهم دغرغښت ټولنیز ګروپ دی چې په دغه ټولنیزګروپ پوری یوشمیر قبیلی ،څانګی اوخیلونه اړه لری. دوی دغرغښتی پښتنو په نامه سره هم شهرت لری .داسری په پښتنو کی دیر مشهورنیکه دی اوله پخوازمانوڅخه مورخانو ددوه نوم اوحال لیکلی دی. په پښتنی عنعنه کی هم دا سړی پوخورالوی پښتون اومشهورنیکه ګڼل کیږی . ددی عنعنی تصدیق په خارجی مؤرخینو کی ابوالفضل علامی (۱۰۰۶ هـ) داکبرمغولی پاچامؤرخ په ددی ډول سره کوی «په پښتنو کی دری وروڼه بیټنی ، غرغښت اوسړبن دیرمشهورنیکونه دی»(۱)

دروا یاتوسره سم دی د۳۸۸هـ کال په شااوخوا کی ژوندی و.

د« پښتو او پښتا نه په سهیلی پښتو نخوا» نومی کتاب لیکوال د غرغښتوپه باب داسی عقیده لری : «غرغښت اصلا له دووتورو(کلمو) څخه مرکب دی چی غراوغښت دی اودغه زړه آریایی کلمه دګورګښت ، ګرګښت ،غورګښت اوغرګښت څخه را وتلی ده چی معنی یی دغرو ګرځیدونکی یا په بله ژبه د غ رواوسید ونکی راځی او موږغرغښتیان دغروال ، فرزندان کوه، زا ده ګان کوه او یاد غرزیږو په نومونو سره هم یادولای شو (۲)

دروایاتو مطابق دغرغښت دری زامن درلود ل یعنی دانی ، بابی اومندو چی په دوی کی ددانی داولادی شمیرزیات دی اوددانی په اولاده کی دکاکړوقبیله د یره مهمه ګڼله کیږی (۳) چی ذکر به یی په خپل ردیف کی شو ی دی .

په غرغښتو کی نوری مشهوری څانګی دادی : ۱- پنی ۲- ناغر۳داوی ٤- ګدون یاجدون. دغرغښتو یوشمیر دراولپنډی دضلعی په چهچهه اوهم د هزاره په سیمو کی میشته دی لکه چی په چهچهه کی یوه سیمه دغرغښتی په نامه سره یادیږی.(٤)

(۱) آئین اکبری لومړی ټوک۱۹۱ مخ .

(۲) پښتو اوپښتانه په سهیلی پښتونخوا کی - ۳۷مخ.

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۱٦٤- ۱۳۲۷ مخونه .

(٤) حیات افغانی۳۷۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

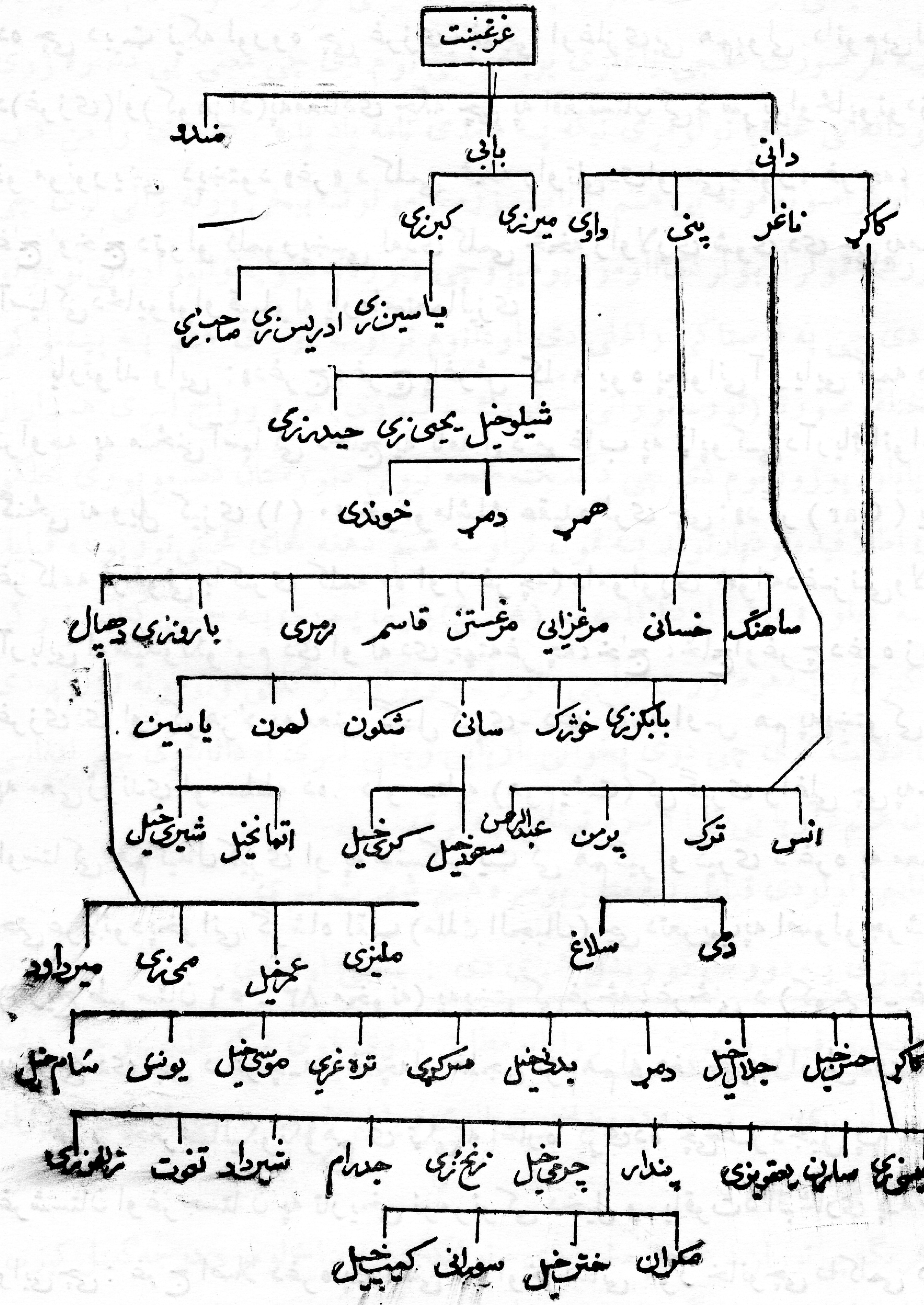

ketabton.com: The Digital Library

غلجي

دپښتنو دقبیلو په لړکي یوهم د غلجي قبیله ده چي دبي بي متوله نسله څخه ده چي دبیټ نیکه لوروه چي غرزي، غلجي اوغلزي یي هم بولي. دانوم بي له شکه د(غرزي)او(کوهزاد)په معنادی څکه چي په افغانستان کي د سړیواوځایونو دزیاتو نو مونوریښي دپښتو د«غر» د کلمي څخه راوتلي دي اوحتي دغور، غرچه، غرج غاج اوخاج دتولو کلمو ویښسي له دي کلمي څخه راولاړي شوي دي چي په منځنۍ آسیا کي دځایونواو قبیلو له پاره استعمالیږي .

بارتولد وایي :«دغرج، غرچ یاغرش کلمه یوه پخواني آریایي کلمه ده چي تراوسه په منځني آسیا کي دخلاج په نامه اود مرغاب په تاپو کـي دآریائیانو استو-گنځي ته ویل کیږي (۱) .» خوتوماشلګ عقیده لري چي:«دگر (Gar) یعني غرکلمه لرغوني باکتري کلمه ده او (غرچه) دامولوړي خواته دغزني ولایت د آریایي اوسیدونکو نوم دی او له دي جهته غرچه، خاج ،خاج اوغرچ دغره زوی یا غرزي دي اود کوهزاد په معنی گڼل کیږي. دغه کلمه اوس هم په پښتو کي دغره په معني ژوندی اومسلطه ده. داو ستاپه (هوم یشت) کي گیری راغلي چي په خرده اوستاکي هم لیدل کیږي او په سنسکریت کي هم گیر او گیری د غره په معناده . حتي عربانو دپخواني گرشاه لقب (ملك الجبال) چي دتعریب په اصولو جرشاه دی (تاریخ طبرستان ٥٦ ـ ٨٣ مخونه) په پښتو کي غرڅه، غرڅني د (کوهي ـ غرني) په معني دي چي د غرچه ، غلچه او غلجي نوم هم له هغه ځایه راوتلي دي

عربي جغرافیالیکونکو هم دي ټکي ته اشاره کړي ده چي غـر دجبل په معنی د غرشستان اوغرجستان په تاریخي نومونو کي دخیل و. یاقوت د البشاري په حواله وایي چي: غرج اصلا دغره په معني دي اوخراساني مور خانوچي دا کلمي دخپلو هیواد والو څخه اوریدلي دي هـم دغرجستان نوم پـه اصلي شکل«غرستان» لیکلی

(۱) قدرت الله حداد «غرزی ، غلجي او خلجي دتاریخ پوها نوله نظره»، دکابل مجله ۳ گڼه ۱۸ جلد ۱ ٤ مخ .(۱۳۳۸ کال .

22.koladan.com The Digital Library

دی چې دغرستان څخه عبارت دغره او سېدونکي دی . منهاج سراج جوزجاني چې زموږ دهېواد دمورخينو څخه و زياتره دغربو دغرجستان او غرشستان پرځای غرستان ليکلی او دطبقات ناصري په زړو نسخو کې څو واره غرستان ليدل کيږي .

په هرصورت غلجي ياغلزي يو پخوانی نوم دی چې معنی يې دغره زوی دی او دافغاني غلجيانو لومړی نيکه په همدی نامه ياديده . ده دری زامن درلودل او دزامنونومونه يې هم آريايي زړو نومونو ته بېخي ورته والی لري چې هغه توران، تولر او بولر دي او موږ پوهيږو چې «تور» له هغو پخوانيو آريايي نومونو څخه دی چې په اوستاکې راغلی دی او دانوم تراوسه پوري هم په پښتنو کې په مختلفو صورتو (تور- توراني – تورك – توري) سره رواج لري. همدارنګه بولر يا بلور يو زوړ نوم دی چې دګلګته څخه نيولي دنورستان دسيمو پوري خلکو باندی اطلاق کيده او دبارتولد په قول تراوسه هم دهغه ځای ځينې تورپوښه قبايل ځانونه «بلور» بولي او دا کلمه تر (۱۸ ع) پيړی پوري په چيني کتابونو کې ليدله کيږي . په هرصورت دغلجي، توران، تولر او بولر کلمې او نومونه ټول پردی باندی دلالت کوي چې دوی پخواني آريايي ريښې لري او دا ثابتوي چې افغاني غلجيان هم دآريايي نژاد سره تينګه اړه لري .

غلجي او لودي قبايل په متوزيو سره هم شهرت لري .

متوزي په دوو څانګو ويشل شوي دي : غلجي او لودي.

دغلجيو دقبيلي ويش : — دروايتو مطابق ددوی لوی نيکه غلجي و چې دغه قبيله په لومړي سر کې په دوو ښاخو نو باندی ويشل شوی ده چې لومړی توران او دويم ابرا هيم .

څرنګه چې توران د غلجي مشر زوی و نو ځکه دغه ښاخ لومړی درجه ګڼل کيږي. دتوران ښاخ په دوو څانګو باندی ويشل شوی دی لومړی هوتك دويم توخي چې دغه دواړه څانګې وروسته بيا په نورو ډيرو شعبو او څانګو باندی ويشل شوي دي (۱)

(۱) حيات افغاني، ۲۶۸ مخ

ابراهیم دوه زامن درلودل چی دهغه دشپږو لمسیانو نونه شپږ لوی ښاخونه رامینځ ته شوی دی چی دابراهیم غلجی په نامه سره یادیږی په دی ډول چی سلیمانخیل ، علی خیل اواکاخیل چی دا دری واړه ښاخونه مجموعاً دخپل نیکه (ایزب) په نوم بلل کیږی . څلورم سهاک ، پنځم اندړ ، شپږم تره کی چی له دوی نه وروسته نوری ډیری څانگی هم رامنځ ته شوی دی .

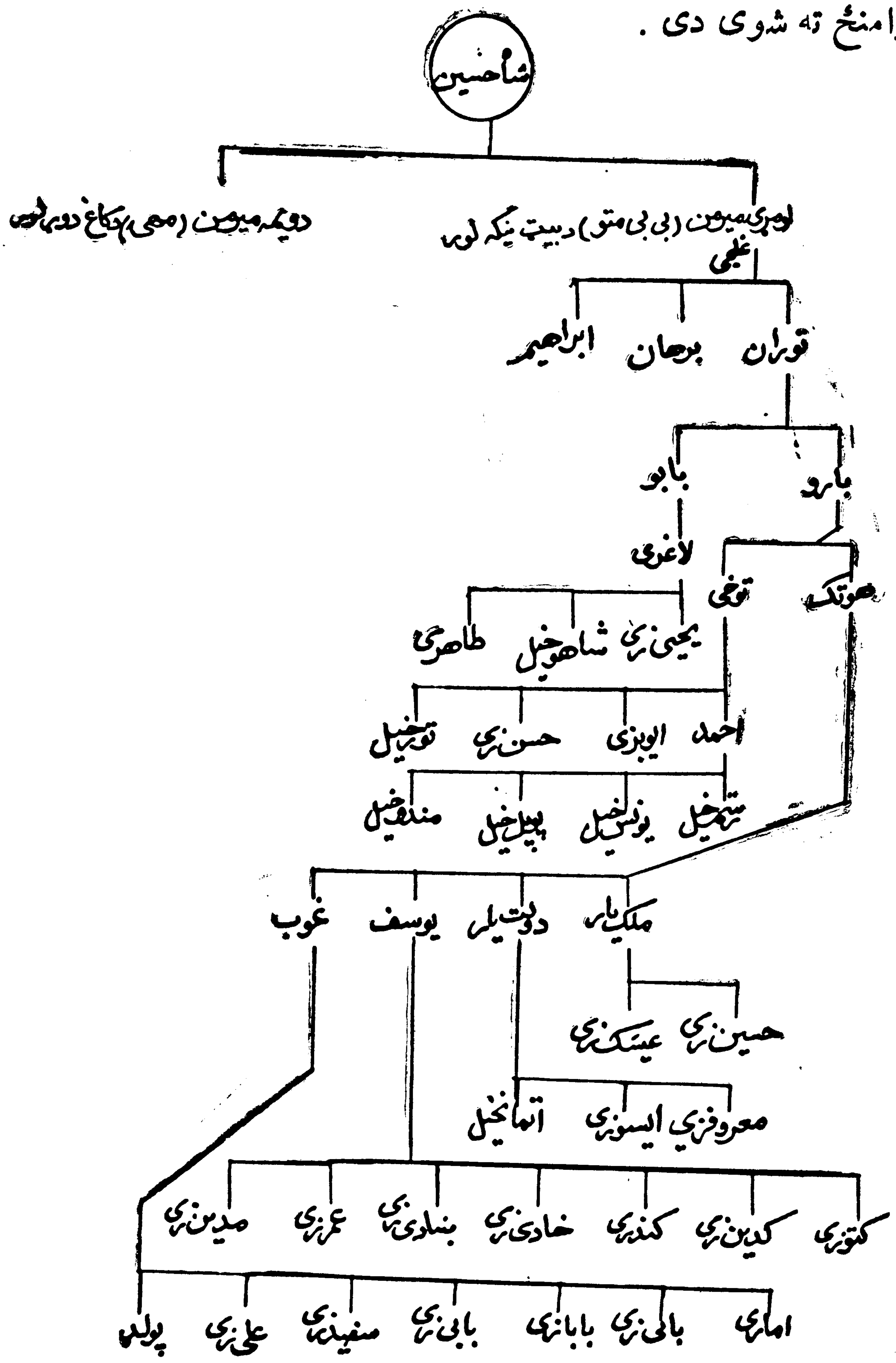

(۱)

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۳۳ مخ .

غوریاخیل

ددغې قبیلې خلک هم ځانو ته سړبني پښتانه بولي او وایي کیږي چې د سړبن دزوی خرشبون له اولادې څخه دي. څرنګه چې ددوی لوی نیکه غرې یا غوریا نومیدونوله دی کبله ددوی نسل ته غوریاخیل هم وایي. په تاریخ حیات افغاني کې کښل شوي دي چې: «غوریا څلور زامن درلودل ۱- دولت یار: چې دمغه له اولادې څخه دمومند واوداود زیودوه ښاخونه مینځ ته راغلي دي. ۲- خلیل ۳- ځمکنی ٤- زیړان.

د پښتنو د تاریخ مؤلف قاضي عطاالله خان لیکي: مومند، خلیل او داودزو ته غوریا-خیل وایي. تقریباً د ۱٤٥۰ع کال په خوا او شاکې دوی دغزنی لوید یځ ته دترنک سیند په خواکې اوسیدل. بابر په خپل تزک کې د دې قبیلې داوسیدو دځای ذکر د(مشد) او سمګانه کلیو په خوا وشاکې کوی د ځیرنونه وروسته معلومیږي چې دا کلي دغزني جنوب ته واقع دي. هرکله چې بابر دغلجیو دملک دتقسیم له پاره په ۱٥۰۷ع کال کې غزني ته روان شو او دسرده په مقام باندې کوز شو (سرده ۲۵ یا ۳۰ میله دغزنی نه سویل ته موقعیت لري) نو بابروایي چې ماته خبر وشوچې دمومندو لوی اویی قبیلې په مشد او سمګانه کې پرتې دي امیرانو ماته وویل چې ددوی اوت کول په کاردي، مګربابر وایي چې ما ورته وویل چې موږ خپل رعیت ته نقصان رسول مناسب نه ګڼو.

څرنګه، چې ددغې قبیلې په شمیر کې زیاتوالی راغی نو دوی دغزني نه کابل اود کابل څخه دننګرهار خوا ته راوخوځیدل اود ننګرهار نه یې د خیبر په لاره پېښور ته کوچ وکړ او ددلازاکوله قبیلې سره یې چې لا دمخه یې پرپیښور باندې قبضه

تینگ کړی وه دسلطان پوری په سیمه کی چی خلک یی جنګی پوری هم بولی مخامخ اوددوی تر مینځ سخته جګړه پیښه شوه او دیوروایت له مخی میرزا کامران په دی غرض چی ده ماپون په مقابله کی داطاقتوره قبیله دخان سره ملګری کړی په دغه جګړه کی یی له دغی قبیلی سره مرسته وکړه چی په نتیجه کی دلازاکوماتی وخوړه څینی دجنګ په ډګر کی ووژل شول او څینی یی هم دهزارخانی په ویاله کی ډوب شول که څه هم دغه ویاله په معمولی ډول دومره او به نه در لودی چی څوک دی ډوب کړای شی، خود دغی ویالی په پورتنی برخی کی دو مره زیات باران اوریدلی وچی دلازاک یی ډوب کړل. تر دغی وروسته ښه وروستو، داودزیو اوخلیلو لاس ته ورغله او دپیښور پراخه، اواره او میدانی سیمه یی ونیوله اودلازاک دلندی سین څخه پوری وتل او دلنګرکوټ په میره او نورو ځایونو کی میشته شول بیا وروسته هغه وخت چی دیوسفزیو مشرخان - کجو ونود دغی قبیلی او یوسفزیو تر مینځ دشیخ تپور په سیمه کی ډیره سخته جګړه وشوه اوغور یا خیلو ته ډیر زیات نورسید په تیره بیا دخلیلو د ښاخ نه چی خلک یی ډیر جنګیالی وو زیات شمیر کسان ووژل شول، خود ماتی سره سره یوسفزیو د دی جرئت ونه کړ چی د دوی مقبوضه سیمی ونیسی. د دغی قبیلی ملک یا خان ته په پیښور کی غوریا خیلو ارباب وایی خو د هغوی دواک تر مینځ توپیر شته، د دغی قبیلی په څینو ځایونو کی ملک ډیر زیات واک څښتن دی خو په څینی ځایونو کی یی اختیار لږوی.

داخبره هم د یاد و لوور ده چی د غور یا خیلودلیږد په وخت کی یو شمیر په غزنی، لوګر، کابل اوننګرهار کی پاتی شول چی تراوسه هم په دغو سیمو کی استوګنه لری.

قاضی خیل

دوی سربنی پښتانه دی اودمندرو دامازی په ښاخ پوری اړه لری. دامازی ځانګه دیوسفزیو دسیمی په سد هوم او دمقام درو د برغاره او لږ شمیر یی دمهابن د غره

---

(۱) حیات افغانی ۳۴۴ -۳۴۵-۳۴۶ مخونه .

په شمالي څنډه کې میشته دي. په دوی کې قاضي غلام قادر خان (چې په قاضي قادرو) سره مشهور و او دده زامن قاضي سعدالله، قاضي فضل قادر او قاضي نصرالله دانګریزي سرکار ښه خدمتګاران وو (۱)

قلندرخیل

دوی غلجي پښتانه دي او د سلیمان خیلو دلوی ټبر یو ښاخ ګڼل کیږي قلندر خیل په کټواز کې استوګنه لري چې ټولې دي یې سرش میله د غزني په سهیل کې پراته دي (۲)

د کټواز شمال ته داندړ وسیمه، جنوب ته یې ارګون، ختیځ ته یې ګردیز او زرمت او لویدیځ ته یې دغزني لویه ناوه پرته ده.

دکټواز د محکولسمه برخه په کاریز واوبه کیږي او پاتې محکه یې د دښتاو مال څر په شکل ده چې په دې وروستیو کلونو کې ځینې تجارانو او هغو کسانو چې په هند کې یې پیسې بندې کړې دي د کټواز د ځمکو یوه برخه دژوړ و څاه ګانو او والو پمپو نو په لګولو سره تر کرنې لاندې نیولې ده او د داد ور حاصل ځینې اخلي. مهم حاصلات یې غنم، جوار او پالیزونه دي (۳)

قوال خیل

لکه څرنګه چې دیو سفزیو، ګیانیو او تر کلانیو په بحثونو کې راغلي دي هغه وقت چې خاښي خیل او غوریا خیل په تیره بیا دیوسفزیو قبیله د کندهار دښا او خواسیمو څخه د کابل خواته وکوچیدل نو په هغه وخت کې چې کله کابل ته راغلل نو مغولي سلطان ابو سعید په کابل حکومت کاوه او به دغه وخت کې دخاښي- خیلو اوي مشر ملک سلیمان شاه بن ملک تاج الدین بن ملک رځر و. تر هغه وخته وروسته کله چې مرزا الغ بیګ پاچاشو سلیمان شاه خپله لور مرزا الغ بیګ ته ورکړه. تر هغه وروسته دیو سفزیو او میرزا الغ بیګ ترمینځ مخالفتونه رامینځ

(۱) حیات افغاني - ۶۷۸ مخ.

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم ټوک - ۱۳۶ مخ.

(۳) دغزني تاریخي جغرافیا - ۱۶۰-۱۶۱ مخونه.

ته‌شول . مرزاالغ بیگ‌هم دیو سفز یوپر خلاف بانی لتولی هو چی یوه‌ورځ یې دیو سفزیو نهه سوه‌تنه مشران میلمانه کړل او په دې توګه یې غوښتل چې دوی له منځه یوسي چې په پای کې یې همدا سې وکړل . کله‌چې یې دوی دمیلمستیا له‌پاره وغوښتل نودخپلو کسانو په‌واسطه یې دوی بې وسلې (خلع سلاح) کړل. ددغو بندیا نو په‌جمله کې یوقدوة الحکما شفین شیخ‌عثمان بن موتی مولیزی چې د هغه وخت دلو یوولیا نو څخه شمیرل کیده‌اودیوسفز یواولس هغه‌ته‌دیره عقیده او‌ارادت درلودهم‌شامل و. په‌هغه‌وخت‌کې چې مرزا الغ بیگ دغه اشخاص بندیان کړي وونودیوسفزیو یو تن نامتوشیخ او درویش (تورقوال) چې دیوسفز یو دمولیزی دښاخ څخه وکندهار ته دسیاحت له پاره تللی وهغه هم په‌دغه وخت کې دربارته راغلی وت. په‌دغه وخت کې شیخ عثمان غږ کړچی:((وګوری‌هغه دی تورقوا ل هم راغی په‌دې‌واقعه کې‌راسره‌شریك شو))

په‌اوسني وخت کې‌هم دیو سفز یودمو لیزی‌په څانګه کې‌یوه‌دله شته چې‌په همدی د(تورقوال) او اولاده‌اودقوال خیلوپه‌نامه سره یادیږی (۱)

یوشمیر قوال خیل دلغمان دولایت دقوال‌خیلوپه کلی کی‌هم‌استوګنه‌لری.

کـاسی

که چیری دنسب شجره وګورونوڅرګنده به شی چی‌کاسیا ن د سړبن‌په تولنیزګروپ کې‌شمیرل کیږی. کا سیان په یوولسو خا نـګوو یشل‌شوی د ی چی دشینو اروقبیله هم په‌دوی کې شامله‌ده. ویل کیږی‌چی‌دسړبن زوی‌څرشبون څوی زامن‌درلودل چی عبارت وو له(کند، زمنداوکاسی‌څخه). پښتانه دتاریخ په رڼاکې دکاسیا نوپه هکله وا یی: « د پټې خزانې د روا یت نه معلو میږی چی‌دڅرشبون په اولادکې‌دکنداوځمنداولاده دغوری مرغی‌نه‌دغزنی، کا بل او دپیښو ردوادی په لورمهاجرت غو ره کړ، نوپه دغه وخت کې‌کاسیان بـیر تـه

---

(۱) تواریخ حافظ رحمت خانی ۲۴ مخ.

دسلیمان غره ته لاړل او هلته میشته شول، البته ددوی یوی قبیلی (شینواړو) دخانبی خیل و سره مهاجرت وکړ او دخیبر په غرنیو سیمو کی میشته شول چی تر اوسه پوری هم هماغلته میشته دی (۱)

کاکړ

کاکړ دغرغښت په ټولنیز گروپ کی یوه ستره قبیله ده. دځینو روایاتو مطابق ددغی قبیلی لوی نیکه کاك نومید چی یو زاهد او نیك انسان و او داسی ویل کیږی چی کاك نیکه دغیاث الدین غوری دواکمنی په وخت کی وفات شو او مزار یی دهرات دجامع جومات په دروازه کی دی.

ددوی اصلی او پخوانی ټاټوبی په پخوانیو زړو کتابونو کی دکاکړستان په نامه یاد شوی دی او تر اوسه پوری زموږ خلك دژوب او بوری تار یخی ناوی دکاکړستان په نامه یادوی.

په تاریخ حیات افغانی کی راغلی دی: «دکاکړو دسیمی شمال ته دغلجیو دسیمی جنوبی خنډی موقعیت لری. شمال لویدیځ ته یی دارغستان سیمه او هم دتوبی هغه برخه موقعیت لری چی اڅکزی درانیان پکی اوسی، لویدیځ او سهیل ته یی دبلوچستان سیمه دسپینو ترینو دعلاقی یوه برخه او دسلیمان دغره یوه لړی موقعیت لری. ددوی ټوله سیمه تقریباً دسلو میلو په اندازه ده چی ټوله غرنی او دغرونو په واسطه احاطه شوی ده او تر ټولو څخه لوی غر یی له شمال څخه جنوب خواته غزیدلی دی. که چیری ددغه غره دلویدیځی خوانه څوك شمالی خوانه راشی نو لومړی به دسپونا داغ سیمی ته راورسیږی چی یو لوړ او سوړ میدان دی چی یوازی دمالونو څرولو له پاره مناسب گڼل کیږی، خو لویدیځ ته یی دیری لویی وادیگانی چی د غرونو په مینځ کی موقعیت لری

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۷ مخ.

شنه چې دهغوله‌جملې نه دتورې‌مرغه، برشور، ترین، توګې او هنه وادي ګانې ډيرې‌مشهورې دي (۱)

او روانښاد استاد عبدالروف بېنوا په خپل مشهوراثر پښتونستان کې د کاکړو سيمې داسې معرفي کوي:

۱- دبرشوردره : چې د«اورې» له چينې څخه راشروع شوې ده بيادپښين ترعلاقې پورې پرته ده شمال ته يې د توبې دحد سره نښتې ده او په دې علاقه کې دکاکړو«تره غرې» او«سنتيا» ټبې اوسيږي.

۲- دکنچوغي دره : داپوه تنګه دره ده‌چې دکنډ دغره لمرلويديز خوا ته واقع او تخميناً دبرش ميله‌اوږده اوښه آباده ده. په دې‌علاقه کې دکاکړودسنتيا ټپه ميشته ده اودې علاقې خان په «ورګس» کې او سيږي.

۳- دهنه دره : د«شال» دعلاقې سره لګيدلې ده. د اعلا قه داعليحضرت احمد شاه بابا له خوادقلات نصيرخان ته ده دخد متونو په بدل کې ورکړل شوې وه.

۴- دبورې‌سيمه : دبورې‌علاقه‌ښه‌پراخه اوزرخيزه ده‌پوروډهم يکې ښه‌زې اوخوکاريزونه هم‌لري په‌دې علاقه کې دکاکړودولس طايفې‌اوسيږي.

توره مرغه، ترين‌اوتوګې يې‌هم مشهور دي.» (۱)

دکاکړو دځينو ښاخونو تفصيل په‌لاندې‌دول دي :

۱- سنځرخيل ۲- سنتيا ۳- تره غرې‌چې اوس به‌هريو ښاخ په‌لاندې توګه وپيژنو :

۱- سنځرخيل : -درواياتومطابق سنځر نيکه پوتورزن‌مشراومنلي روحانې شخصيت‌وچې د مغولوپرخلاف يې اوږدې مبارزې کړې‌دي. ويل کيږي چې دده مزارپه‌کوسه (*) کې دی او ډير شمير خلک‌دده‌مزاوته ورځي.

---

(۱) حيات افغانى ۲۳۴ مخ.

(*)کوسه د کاکړستان‌دژوب په سيمه‌کې موقعيت‌لري(ليکوال)

پروفیسر سیال کاکړ دسنځرخیلو کاکړو په باب په خپل کتاب (پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا) کې لیکي:

«د کاکړو نوابی او سرداري له پخوا څخه د سنځرخیلو په لاس کې. ده دوی د شمیر په لحاظ د کاکړو تر بل هر ټبر زیات دی (۱)»

دسنځرخیلو ښاخ په لاندنیو څانګو ویشل شوی دی:

۱- علي زی ۲- عبدالله زی ۳- کب زی ٤- برن خیل ٥- سنخیل ٦- هرمزئی ۷- تیمنی ۸- عرب خیل ۹- پښیزون ۱۰- نیسی ۱۱- کدیزی ۱۲- دومړان.

۲- سنتیا: داهم د کاکړو یو ښاخ دی. د روایاتو له مخې دوی دسنت نیکه اولاده دي د تاریخ په اوږدو کې سنتیا کاکړو توري وهلي او تاریخي رجال یې پیدا کړي دي په کاکړو کې د شمیر په لحاظ له سنځرخیلو څخه وروسته د سنتیا کاکړو شمیر زیات دی. هیبت خان کاکړ چې دخان جهان لودي دلوري دصمانا حاکم و او دمخزن افغاني په تالیف کې لویه برخه لري د سنتیا کاکړو څخه و.

دوی په هندوباغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سره غورګی، سره خوله، نوحصار، غبرګ غوڅکی، خانوزی، بلوزی، رود ملازی، مستنګ او په ځینو نورو ځایو نو کې میشته دي (۲)

دسنتیا ښاخ په لاندې خیلونو ویشل شوی دی:

۱- پانیزی ۲- مهترزی ۳- بازیان ٤- سارینګ زی ٥- شموزی ٦- ملازی او عیسی خیل.

۳- تره غړی: تره غړی هم د کاکړو یو مشهور ښاخ دی چې زیات شمیر نفوس لري تره غړی په دریو څانګو ویشل شوی یعنې احمدخیل، سلیمان خیل او بارکزی.

موسی خیل:

د کاکړو دغه ښاخ د کاکړستان دبوري د تاریخي ناوې په موسی خیل تحصیل

---

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې ٦٥ مخ.

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې (۷۷-۷۸) مخونه.

کی آباددی . په کندهار، زابل، سیوری اوغزنی په ولایت کی له پخوا څخه موسی خیل کاکراستوګنه لری :

دغزنی دولایت دشلګرپه اولسوالی کی تراوسه پوری هم موسی خیل کاکر آباد دی .

کسایی :

کسایی دکاکروښاخ دی چی دشال په دره کی آبادا وميشته دی ، خواحمد شاه ابدالی دادره دبلوڅو مشرنصیرخان ته دهغه دخدمتونو په بدل کی ورکړی وه او اوس دغه دره دبلوچستان یوه برخه ګڼل کیږی (۱)

هندوستانی کاکر :

په(پښتنو) کی بسه داسی یوه لویه قبیله یاښاخ نه وی چی او لاده یی په هندوستان کی ونه لیدل شي ، خوپه هغوی کی ځینی داسی خلک هم شته چی دخپلی وراندینی قبیلی داوسیدو له ځای نه خبرنه دی اودوروړګلوی او یکی‌خو په مطلق ډول په کی نشته . په همدی ډول دکاکرواکثره دلی دهندوستان په ځینو ضلعو کی میشته اوځمکوخاوندان دی لکه چی درهتک د ضلعی په کوهانه نومی ځای کی دتفرق ابن کاکرداولادی دعلی خیلوله ښاخ څخه دابوسعید زی څانګه اونورکاکر آباددی اوشمیر یی دحیات افغانی له مخی تقریباً (۳۰۰۰) دری زروتنو ته رسیږی . داسی روایت هم شته چی دسلطان ابراهیم لودی دواکمنی په وخت کی عبدالمالی (*) ابوسعیدزی کاکردخپلودریوورونوسره هندوستان ته لاړ او په کوهانه کی میشته شو. دسلطان ابراهیم لودی ترمړینی وروسته عبدالمالی بیرته خپل اصلی استوګنځی یعنی بوری ته راستون شو ، خودهغه وروردنورو کاکرو سره هلته میشته شو (۲)

---

(۱) دپښتنو تاریخ لومړی ټوک - ۲۸ مخ .

(*) فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد په لودی پښتنا نه نو می اثر کی دده نوم عبد العلی ښو دلی دی. (لیکوال)

(۲) حیات افغانی ۳۷۹ مخ .

دبلندشهر په ضلعه کې دپښتنو(۹۶)سیمې شته چې دهغوله جمله نه د ولس ځایونه مشهوردي اوپه هغه ځایونو کې هم پښتانه کاکړاو سیزي په تیره بیاددوی زیات شمیردخورجه په سیمه کې ژوند کوي. په غالب گومان د بلند شهر په ضلعه کې ددوی شمیرله څلور زرو کسانو نه اوړنه دی. ددې نه پرته نور پښتانه هم دلته دیردي اوداسې اورېدل کیږي چې په بنگال اودکن کې هم د کاکړو دقبیلې څو کورنۍ شته اوپه نورو ضلعو کې هم کاکړ لیدل کیږي. هندوستانی کاکړ په فزیکې جوړښت: دود اود ستورکې په هیڅ دول د افغانستان له کاکړو سره ورته والی نه لری(۱)

ددغې قبیلې داستوگنې ځایونه:

د کاکړو قبیله په پښین، سیوی، مستنگ، کندهار، هرات، اوروزگان، ارغند او، هلمند، زابل، غزنی، کوهدامن، معروف، کرز، پنجوایی، افغانی ترکستان، ننگرهار، لغمان، پیښور، اشنغر، باجوړ، سوات، مردان، هزاره ایبټ آباد، شکار پور، بنگله دیش، ایران او دهند په اکثرو ځایونو کې میشته دی (۲)

دکاکړو دود اود ستور:

دکاکړو په څیر لویه قبیله کې دیوه واحد دستور او دود شته والی ناممکن دی په تیره بیاد کاکړو قبیله لکه څرنگه چې د نسب په شجره کې لیدل کیږي په دیرو ښاخونو باندې ویشل شوې ده او بیاله دغو ښاخونو څخه نوري وړې څانگې راوتلې دي او بیا د کاکړو په لویه سیمه کې خواره واره شوي دي نو ځکه د دوی دود او دستور او رواجونه سره توپیر لری.

دکاکړو هغه پښه چې دبورشور په سیمه کې استوگنه لری رواجونه او دودونه یې ددوی همسایه قبیلې ترین ته ورته والی لری اود پاتې لوید یځو کاکړو پوښاك او دود اود ستور اڅکزیود رانیوته نږدې والی لری او هغه شخړې او لانجې چې

(۱)حیات افغانی ۲۷۹ مخ.

(۲) پښتو اوپښتانه په سهیلي پښتو نخوا کې ۵۶ مخ.

د دوی ترمینځ پیښې شي د کلیو د ملکانو او سپین ږیرو په مرسته او سلا مشوره بې فیصله کوي، خو په ختیځو کاکړو کې یو لړ څه بې انتظامي موجود ده. د پورې اوسېدونکي عرب خیل عموماً په خپلو مینځو کې جنګونه او شخړې کوي که څه هم ځینې وختونه سپین ږیري او منصفان د شخړو داوارولو له پاره هڅې او تلاشونه کوي، خو عموماً دغه شخړې د تورې په زور فیصله کېږي.

کسبونه

د کاکړو د قبیلې خلک عموماً په دوو کسبونو یعنې کرنې او مالداري بوخت دي. خو څرنګه چې د کرنې ځمکې د دغې بې شمېره قبیلې د ګوزارې له پاره کافي نه دي نو دوی په خپلو کسبونو کې زیار کښنه دي د غرونو په منځ کې د پروونده کاکړو کېږدي او د پسونو ډېرې رمې ترسترګو کېږي. بو شمیر خلک یې په دولتي دوایرو کې هم کار کوي.

ختیځ کاکړ زیاتره د میږو او وزو او لږ شمیر د غوایانو رمې هم ساتي، خو او یدیځ کاکړ اوښان هم ساتي. دوی په سوداګرۍ هم بوخت دي خو د خپلې سیمې نه بهر ته لږ تګ او راتګ کوي.

پیداوار

د کاکړو په سیمه کې غنم، جوار، اوربشې، تماکو، مرچ او زیره کرل کېږي همدا راز د دوی په سیمه کې بادام، انګور، زردالو، مڼې، انځر، انار، توت، او آلوچې پیدا کېږي.

همدا راز د دوی په سیمه کې پیاز، شلغم، مولي، ګازرې، نورې، بینډۍ، کدو، بانجان او پالک هم په پریمانه اندازه کرل کېږي.

پوښاک

د کاکړستان سیمه په کلتوري لحاظ ډیره بډایه او د پښتو نخواد ډیرو سیمو نه په تهذیبي ډګر کې وړاندې ده. د دوی کراستي، کمبلې، پوستینچې او د چکن جامې ډیر شهرت لري.

دوی دلمځي دوله تو کرانو څخه د پرښه کومې جوړوي . و یـل کیـږي چې ابدالي احمد شاه دځپلې واکمنۍ په وخت کې یوه ورځ د توبې په غره کې په ښکار کولو بوخت واوهلته يې د کوسي پـوښو کاکړوڅخه ددغې جامې د نامه پوښتـنه وکړه دوی ورته وویـل چې داکوسي دی، خواحمد شاه بابا وویـل چې په دغې جامې باندې بايد د (راحت جامې) نوم کیښودل شي (۱)

اوس ددوی د نارینه وو پوښاك نورو پښتنوته ورته والی لـري .

کرلاڼي

د پښـتنې قبایلو په لړ کې یوهم دکرلاڼي تولنیز گروپ دی چې په بیـلو بیلو ښاخونـو ویشل شوی دی . دکرلاڼیو دپلرو نواو نیکو نو په باب ډیر مختلف او بیل بیل افسانوي روایات موجود دي د مثا ل پـه توگه دلا زاك چـې د کرلاڼي پښتنو یو قوي ښاخ دی عقیده څرگند وی چې د کرلا ڼ پلارسید قاف نومیدچې په اتم پښت کې حضرت امام حسین (رض) ته وررسیږي.

د ختـکو قبیله دکرلاڼي پلارهونی بولي اوشینکك عقیده لري چې کرلاڼي دکوم شهزاده زوی و. همدا رازدخوگیا نیو ښاخ عقیده څر گند وي چې دی د عبدا لـه اورمړ زوی دی. دکرلاڼي داولادی نه څینې خلك وايي هغه وخت چې کرلاڼ نومی(۲) ماشوم نوی دنیاته راغی نوپه هغه ځای کې لښکر یو ه شپه تم شوی او بیاله هغه ځایه تللی و. دغه ماشوم داوسپنی تر یوې کرا یی لا ندې و او بیاد عبداله نو مي لـه خوا چې داور مړ ود قبیلې څخه وو موندل شو نو ځکه د کرا یی د نوم له کبله دکر لا ڼي نوم پرې کیښودل شواو ددا سې ییښې را منځ ته کیدل د امکان نه لیرې خبره نه ده . حیات افغانـي لیـکي چې: دپښتو په یوه پخوانـي کتاب کـې لیـکل شوي دي چې دغه هلـك په لوید یځ ا فغا نستا ن کـې په ژمنی کلـی (قـشلاق)کـې پیدا شوی واوعبداله اورمړ د نارینه اولاد د نشتوالـي له کـبله کرلاڼ په زوی توب ومانه او

(۱) حیات افغانی - ۳٦٦ مخ .

(۲) نوموړی اثر - ٤٥٥- ٤٥٦ مخونه .

دهغه روزنه‌اوپالنه‌یـی وکړه چـی وروسته یـی دوه زامن دنیاته‌راغلل چې په یوه پاندی یې کودی او په‌بل یې کـکی نوموته کیښودل (*) .

خودغه ټول‌دافسانوی روایتونو نه‌پرته بل څه‌نه‌دی. اروا ښادپوهاند‌عبدالحی - حبیبی «دافغانستان‌لنډتاریخ کی لیکی: « په‌پښتنی‌نسب‌نامه‌کی دکرلاڼ یاکرلاڼی په‌نامه‌یوه بله څانگه‌هـم‌شته‌چی‌دوی له‌هغودریونوروڅانـگو(غرغښت، بیټنی‌او سړه‌بن) سره خپلوی لری او سوچه پښتانـه دی (۱) . »

لنډه داچی کرلاڼی پښتنو پـه تاریخ کی مهمـه برخه اخیستی ده که څه هم د لودیانو دسلطنت په‌زمانه‌کـی په هندوستانـی پښتنوکی کرلاڼی‌قبیله غیرمعروفه وه ولـی دسوری کورنـی دواکمنی په‌وخت کـی دغـی‌قبیلـی‌دیرشهرت وموند اوددی شهرت باعث د دی قبیلـی یودوه نومیالـی غړی تاج خان او سلیمان خان وروڼـی دجمال خان کرلاڼی زامن وو.

دپښتنوپه تاریـخ کـی په‌لومړی ځل دتاج خان‌اوسلیمان‌خان‌نوموته‌دشـیر شاه دجرنیلانوپه توگه دقنوج په جنگـک کـی‌لید لـی شو داجنـگـک شیرشاه د مغولـی پاچا همایون پرخلاف گټلی و(۲)

دکرلاڼی ټولنیزگروپ پـه لاندی نـیو قبیلـوویشل شوی دی چی نوموته یی دادی: دلازاك ،اورکزی ،منـگل ، هنی ،وردك ، اپریدی ،ختیك ،څدراڼ ،اتمانخیل ، خوگیاڼی ، پربه ، عبدالرحمن یادرمـان ،څاځی ، تـوری ، وزیـر ، مسید، لالی یالیلی وزیر ، گوربز ، دوړ ، تنی ، بنوڅی ، بنگـښ ، مقبل ،سبری ، مند وزی ، اسماعیل‌خیل ، زمـوخت (زمښت)اونـور .

دکرلاڼی په ټولنیزگروپ پوری د بیلوبیلوقبیلو ذکربه پـه مفصله توگه وشی اوپه ضمن کی به ددوی دنسب شجری هم پـه پوره ډول وکښل شی .

(*) زماپه‌عقیده کرلاڼی پښتانه هغه پښتانه‌دی چی دکرکیلی اوکرنی په‌چاروبوخت دی او له همدی کبله دکرلاڼی کلمه دکراوکرڼی سره اړخ لگولی شی . (لیکوال)

(۱) پوهاند عبدالحی حبیبی ، دافغانستان لنډ تاریخ - ۱۸٤مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ٦٤٠ مخ.

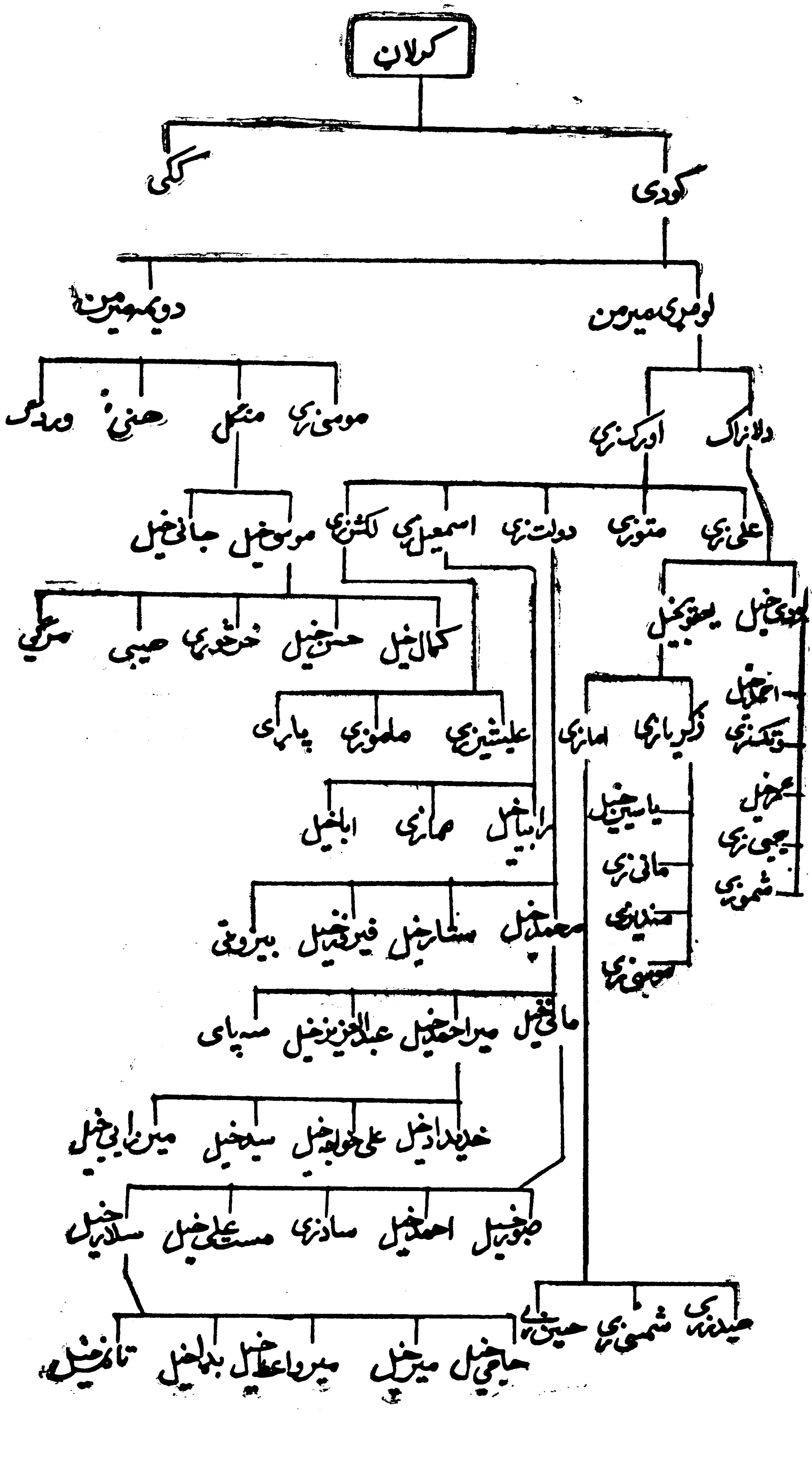

کرلان
کودی
ککی
لوہری میرمن
دویمه میرمنه
دلازاک
اورکزی
مومن زی
منگل
حنی
وردگ
علی زی
متوزی
دولت زی
اسمعیل زی
لکشزی
موسی خیل
جانی خیل
کمال خیل
حسن خیل
خرخوری
حیبی
مرکی
لوی خیل
یعقوبخیل
احمدخیل
تیکنزی
عمرخیل
یحیی زی
شموزی
ذکریا زی
امازی
یاسین خیل
مانی زی
منډزی
عیسوزی
علیشیرزی
ملوزی
پمارزی
رابیا خیل
عمارزی
ابا خیل
محمد خیل
ستار خیل
فیروز خیل
بیروتی
مانی خیل
میراحمد خیل
عبدالعزیز خیل
مسه پای
خدیداد خیل
علی خواجه خیل
سید خیل
میر بابی خیل
صوبه خیل
احمد خیل
سادزی
مستی علی خیل
سلاری خیل
حیدرزی
شموزی
حسین زی
حاجی خیل
میرخیل
میرواعظ خیل
بدل خیل
تامش خیل

کروخیل

د غلجیو احمدزیو یوه څانګه ده چې اکثره یې کابل په شا او خوا او خورد کابل، خاک جبار، چکری او دبت خاک په شا او خوا کې ترسرو بې پورې میشته دي.

د کروخیلو قبیله په پنځو خیلو نوو یشله شوې ده او هغه دادي:

۱- عنایت خیل ۲- عبداله خیل ۳- دوران خیل ٤- شریف خیل ٥ - ولی خیل.

عنایت خیل چې د کروخیلو اکثریت او د مشرزوی اولاده او د شمیر زیاتوالی له کبله په پنځو کوچنیو څانګو یا خیلو نو باندې و یشل شوی د چې عبارت دی له: فتح خیل، رحمن خیل، دلور کورنی، د طلب کورنی اونذیر کورنی چې اکثریت یې د خاک جبار په علاقه داری کې استوګنه لري او یو شمیر په لوګر، کندز او تخار کې اوسیږي.

همدا راز شریف خیل هم په دوو خیلو نو و یشل شوی دی چې فقیر خیل او ګودر خیل نومیږي. د نورو خیلو نو په برخه کې زه پوره معلومات نه لرم که چیری امکانات پیدا شول نو زه به پوره معلومات ترلاسه کړم او لوستونکو ته به زیاته رڼا پرې واچوم.

کروخیلو د امیرشیرعلی خان له زمانی څخه د مخه په نیمه کوچې دول ژوند کاوه او ځمکې بې نه لرلې. په هغه وخت کې جبار خیل په هغه ځمکه او سیدل چې نن ورځ یې خاک جبار بولی همداغه وچې د کروخیلو او جبارخیلو ترمنځ چې هغه هم غلجي پښتانه دي د ځمکو له کبله اختلافات رامنځ ته شول. د دغو اختلافاتو خبر امیرشیرعلی خان ته ورسید. هغه د کروخیلو او جبارخیلو مشران چې سعدالدین کروخیل او عصمت الله خان جبارخیل هم پکې شامل وو روغو بنتل چې د دوی ترمینځ سوله وکړي چې د مولی په نتیجه کې د واړو خواوو د امیرد اامرو مانه چې د خاک جبار ځمکې کروخیلو ته ورکړل شی او په بدل کې دی د ننګرهار ولایت په جوکان او حصارک کې جبارخیلو ته ځمکې ورکړل شی چې همداسې وشول. څرنګه چې کروخیلو په خپل مینځ کې ډیر یووالی درلود نو د امیرشیرعلی خان مقصد داوچې په خاک جبار کې د انګریزی ښکیلاګر په مقابل کې یو د فاعی کرښه تشکیل کړی او د انګریزانو په تګ لو کې ځنډ له برخه

واخلي چې همداسې هم وشول . کړوخیلو دانګریزی استعمار سره زیاتې جګړې کړې دي او د کابل په بالاحصار کې د کیونیاري په وژلو کې يې هم ستره ونډه اخیستې ده. په کړوخیلو کې مشرتوب تل د عنایت خېلو د ښاخ د فتح خیلو په څانګې پورې مربوط وچې په دوو وروستیو پېړیو کې ددوی مشران داوو :

علي مدد کړوخیل ، د هغه زوی سعدالدین کړوخیل د هغه زوی محمدرحیم کړوخیل له هغه وروسته د سعدالدین کړوخیل دوهم زوی محمد شاه کړوخیل (چې په محمد شاه خان غازي) هم مشهور و بیا د محمد رحیم زوی بیرګیډ عمرا خان کړوخیل ، د محمد شاه زوی کرنیل میرداد خان کړوخیل او له هغه وروسته د محمد رحیم خان دلمسیانو او میرداد خان دزامنو په لاس کې و.

د امیر عبدالرحمن خان په وخت کې کړوخیل تبعید او فرار شول ځکه چې هغوی امیر عبدالرحمن خان ته بیعت ونه کړ. دوی د دو توری سیمې ته چې په تیراه کې موقعیت لری لاړل .دوی دامیر عبدالرحمن خان د پوځ سره په میرزکه او شینوارو کې هم جنګېدلي خو د ماتې سره مخامخ شوي دي . هغه وخت چې امیر حبیب الله خان دخپل پلار تر مړینې وروسته په کابل کې د چارو واګې تر لاسه کړې دوی ته یې فرمانونه ولیږل او دوی بیرته خپلې اصلي ځایونو ته راستانه شول چې د نوموړی فرمان تر اوسه پورې هم موجود دی .

کړوخیل اوس د کرهنې په چارو بوخت دي او یو شمېر یې دولتي ملازمتونه هم سرته رسوي . دوی ډېر زړه ور او جنګیالي خلک دي .

کله چې دانګریزانو له خوا پر افغانستان باندې درې واري یرغلونه وشول نو کړوخیلو ورته غابښ ماتوونکې ځواب ورکړ چې په خاک جبار کې یې ښه مثالونه موجود دی او آثار یې پاتې دي.

دلته باید یادونه وشي چې ددغې قبیلې مشران په نومورو یادو شوو جګړو کې داوو : په لومړۍ جګړه کې سعدالدین کړوخیل چې په سادو کړوخیل مشهور و په دوهم ځل جګړه کې د سعدالدین کړوخیل زامنو (محمد شاه خان غازي او محمد رحیم خان کړوخیل)

چې د محمد شاه خان غازي په نامه یوه بدله هم ویل شوې وه چې بدله په لاندې دول ده :

کوز له لندنه ګورکیان راغله
په پښتنو نخوا کې یې حملې کړې
محمد شاه خان غازي ورماتې رسا لې کړې
د کړو خیلو په ځوانانو یې ناري کړې
غازي محمد شاه خان

ورو ته وراپاځې په وطن یې ستر ګې سرې کړې
نو بیا پرې ځوانانو د تو پکو سرې لمبې کړې
محمد شاه خان غازي چې الله اکبر ناري کړې
دبا جوړ او به یې بیا په وینو سرې کړې
غازي محمد شاه خان

په هغه وروځ باندې یې ورګډې رسالې کړې
له سینه پورې یې خیمې دوداو لمبې کړې
له انګریزانو نه یې میمې راستنې کړې
له پرنګیانو سره یې نرمې بیا پنجې کړې
غازي محمد شاه خان

د پرنګیانو په چوپیو یې حملې کړې
نو یې ورتښې بیا تو برې کړې
د مشهد یو دکلدارو یې ولجې کړې
د بابو ګانو خیتې یې څیرې په نیزې کړې
غازي محمد شاه خان

دباجوړ له سینه یې پورې چې حملې کړې
د پرنګیانو یې پلټنې ورستنې کړې
د ښنو ز مریانو یې سوا تیانو ننداري کړې

دگور کیانو په خیموبی و لولی کړی

غازی محمدشاه خان (۱)

کسایی

کسایی دکاکړ و یوښاخ دی چی دشال په دره کی آباد او میشته دی ، خو احمدشاه ابدالی دادره د بلوڅو مشر نصیرخان ته دهغه دخدمتونو په بدل کی ورکړی وه او اوس دغه دره د بلوچستان یوه برخه گڼله کیږی (۲)

کوتـــی

دوی په اصل کی سیدان دی، خو اوس په وصلی توگه له بیټنیو سره یوځای شوی دی . ویل کیږی چی د بیټ نیکه لمسی دورسپون زوی ابراهیم یو د سیدزوی په زویتوب ونیواوهغه یی لوی کړچی د غه ماشوم کوتـی نومیده چی د کوتـی ښاخ هـم دده پـه نوم نومول شوی دی . هغه د ابراهیم داصلی زوی دوتانی څخه نیمه برخه واخیسته نوځکه د بیټنی پـه قبیله کی وشمیرل شو. اوس هم دده اولادی تـه سیدان وایی او د بنو پـه ضلعه کی یوه سیمه د (کوتی سادات) په نامه بلل کیږی چی هلته دده نسل استوگنه لری او ددوی بنی ، وجود او نورفزیکی جوړښت د بیټنی له نورو ښاخونو سره توپیر لری (۳)

کـــورم خیل

دوی هـم غلجی پښتانـه د ی او ځانو نـه پـه سلیمانـخیلو ورگډوی . ددوی زیات شمیر د ننگرهـار د ولایت پـه مرکز د جلا ل آبـاد پـه ښار کـی استوگنه لری او شمیر یی پـه نوموړی ولایت کی د ۱۳۶۰ کال احصائیی له مخی د (۲۴۴۰) تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی (٤)

---

(۱) د کړوخیاو په باب معلومات می د محترمی نوشیروان کړوخیل څخه تر لا سه کړل. (لیکوال)

(۲) د پښتنو تاریخ لومړی توک -۲۸ مخ .

(۳) حیات افغانی ۳۸۸ مخ.

(٤) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولا یات سرحدی کشور.۲۹مخ.

ګاړي

په اصل کي غلجي پښتانه دي . يو شمير يې د ننګرهار په ولايت کي او يو شمير يې د بغلان ولايت په شاولخوا کليو کي استوګنه لري .

ګاړي د ننګرهار په ولايت کي د حصارك غلجايي په اولسوالي کي استوګنه لري په نورو اولسوالي کي د دوى شمير د (۱۹۸۰) تنو په شاولخوا کي ښودل شوى دى . د بغلان ولايت د ګاړو د شمير باب مي صحيح معلومات تر لاسه نه شول. کړاى پاتي ګاړي په خواره واره ډول استوګنه لري .

ګبري

دوى په اصل کي ترکلاڼي پښتانه دي او د سالارزيو يو ښاخ شمير ل کيږي خو د دوى په باب جلا جلا نظريې هم موجودي دي . د ځينو په نظر کله چي په شپاړسمي پيړي کي ترکلاڼيو د باجوړ سيمه ونيوله د باجوړ په ګبر نومي ځاى ګبر يا کافران اوسيدل (۱) څه وخت چي ترکلاڼيو د ګبر سيمه ونيوله د ګبر او سيد نکي يې مسلمانان کړل چي اوسني ګبري د ګبر د اوسيدونکو اولاده دا او د ځينو په نظر څه وخت چي ترکاڼو د ګبر سيمه ونيوله د ګبر اوسيدونکي کافران د باجوړ شمال دانګام او نورو دروته وتښتيدل نو په ګبر کي کافران پاتي نه شول. د باجوړ د ځمکو د ويش په وخت کي د سالارزيو يوه خيل ته د ګبر سيمه په ويش کي ور سيد له چي د وخت په تيريد و سره د غه خيل د سيمي په ارتباط د ګبر يو په نامه سره شهرت پيدا کړ د دوى په نظر ګبري په خته سالارزي دي اما ځاى په ارتباط ورته ګبري ويل کيږي.

ګبري د سالارزو سره يو ځاى دانګام ته راغلي دي او د سالارزو سره يو ځاى اوسيږي او اکثريت يې خپلي ځمکي لري .

سالارزي هم د دوى ته د سيال په نظر ګوري همد ارازد لغمان ولايت د الينګار په دره کي د دغه ولايت مرکز ته نژ ى هم يو کلي د ګبر يو په نامه شته چي ممکن دوى هم ترکلاڼي واوسي :

---

(۱) د پښتنو تولنيز ، اقتصادي جوړښت (۲۲۹) مخ .

ګګیانی

دوی سربني پښتانه دي او د اقبیله د خپلې مور په نامه په ګګیانی مشهوره ده. د روایاتو مطابق د شیخا او مرجانی دوه زامن وو. یو یې مند نومېد چې اولاده یې یوسفزي او مندړ دي. د بل نوم یې ملک ؤ. ملک یوه لور درلوده چې ګاګۍ نومېده او د زیرکي په نامه یوه تن ور سره واده کړی و. د ده اولاده اوس په ګګیانیو سره شهرت لري. د ملک د زامنو اولاده د بره نه شوه او هغه هم په ګګیانیو کې ورګډیږي. په موجوده وخت کې ګګیانی د پېښور د ضلعې په دوآبه کې مېشته دي د دوی د ملک ټمځکه دوآبه وایي چې د دوو سیندونو تر مینځ واقع دي. د ګګیانیو لومړنی استوګنځی غوره مرغۍ وه. دوی د خوارلسمې عیسوي پېړۍ په پیل کې کابل ته مهاجرت وکړ او په هغه وخت مرزا الغ بیګ د کابل حکمران و.

مرزا الغ بیګ په پیل کې د ښاخي خیلو په قبیلې ډیر مهربان و، خو په پای کې د ګګیانیو او یوسفزیو تر مینځ یې بې اتفاقي را چوله او وروسته یې د ګګیانیو او خپل پوځ په ذریعه په دوی حمله وکړه او له دوی څخه یې ډیر کسان ووژل. یوسفزیو هم د مرزا الغ بیګ او ګګیانیو سره په جګړې لاس پورې کړ چې په نتیجه کې مرزا الغ بیګ سخته ماتې وخوړه مرزا الغ بیګ د سولې نه پرته بله چاره ونه لیده یوه ورځ یې د یوسفزیو څخه د پاسه (۸۰۰) اته سوه تنه مشران په داسې حال کې چې ټول یې بې وسلې کړي وو میلمانه کړل او د یوه تن ګګیاني چنګانو مي په مشوره یې ټول ووژل چې د دغو ملکانو تر وژل کیدو. وروسته پاتې یوسفزي او خښکي د کابل او شا او خوا نه په ډیر بې وزلي حالت سره وشړل شول.

له دې موده وروسته ګګیانیو چې د یوسفزیو په مقابل کې یې د مرزا الغ بیګ مرسته کړې وه د مرزا الغ بیګ له لاسه د کابل نه په وتلو مجبور شول او هغوی هم ننګرهار ته راغلل.

کله چې د تیمور د کورنۍ طاقت مخ په زوال شو نو پښتنو تر ینو ډیر اقتدار موندلی و. د دې په نتیجه کې غوریاخیل هم د دوی د لاسه په مهاجرت مجبور شول او مخ په شمال په خاښي خیلو پسې رار وان شول. د دوی نه وړاندې د ننګرهار په علاقه کې ګګیاڼي او مهمنزي آباد شوي وو. د غور یاخیلو په راتلو سره ګګیاڼیو د خپل ځان له پاره د نوی علاقې د پیدا کولو هلې ځلې پیل کړې. تر کلاڼیو په دغو ورځو کې خپله یو د له د حالاتو د معلومولو په غرض باجوړ ته ولیږله. ګګیاڼیو هم د دوی په سیالۍ کې خپل ځیني اشخاص ولیږل، خو د تر کاڼو له لاسه یې ماتې وموندله او بیر ته راستانه شول. کله چې د باجوړ نه یې لاس لنډ شو نو د مهمنزو په سلا او مشوره یې خپل سپین ږیري او مشران یوسفزو ته په ننواتي ور واستول (ولیږل) او د ملك احمد نه یې د استوګنې لپاره ځمکه وغوښته. ملك احمد چې د خاښي خیلو تر مینځ یې اتحاد غوره باله نو د دوی ننواتې یې ومنله او دوی ته یې د دوی د استوګنې له پاره د دوآبې ځمکه ور کړه

ګګیاڼیو ته چې د استوګنې له پاره ځمکه په لاس ورغله نو دوی دلې دلې او ټبې ټبې د کړپې له لارې دوآبې ته راغلل او هلته میشته شول. کله چې ګګیاڼي په دوآبه کې میشته شول نو د دلازاکو سره یې داسې ناوړه سلوك غوره کړ چې ملك احمد هم پرې خپه شو او د دوی له مرستې نه یې لاس واخیست. همدا و چې د دې نه وروسته د دلازاکو او ګګیاڼیو تر مینځ د ګل بیلې په مقام چې د داودزو په علاقه کې یو کلی دی جګړه وشوه چې په دې جګړه کې ګګیاڼي د دلازاکو له خوا مات شول. د ګګیاڼیو د غه ماتې ملك احمد بیا قبایلي اتحاد ته مایل کړ او هغه د دلازاکو سره قطعي فیصله کول غوره وګڼل د دې وجه دا وه چې د دلازاکو له لاسه د یوسفزي هم په تنګ وو. همدا و چې ټول یوسفزي مندړ، ګګیاڼي، مهمنزي، اتمانخیل او ګدانه په یو سلا او مشوره یو لښکر مرتب کړ او د دواړو قبیلو تر مینځ د کاټلنګ او شاه بازګړي تر مینځ جګړه وشوه. دا خونړ دروېزه په قول په دې جګړه کې اتمان خیلو ډیره میړانه ښکاره کړه او د دلازاکو ماتې وخوړه او س ګګیاڼي د پېښور په ضلعه د دوآبې په ځمکه کې میشته دي. (۱)

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې -۳۲۳ مخ.

ګندا پور

دګنداپوردمؤرث اعلی (لوی نیکه) نوم ستوری یا ستوریانی دی چی دوی په اصلی توګه سړبن په تولنیز ګروپ کی شامل دی. ستوری یا ستور یا نی پنځه زامن در لودل چی نومونه یی دادی : شیخی، مریری، تری (ګندا پور)، امرا او هرچی په دوی کی دامرا اولاده دپلار په نامه په ستوریانی سره مشهوره ده اودپاتی څلورو وا رو اولاده په ګنداپور سره شهرت لری .(۱)

ګنداپور په پیل کی پوونده او کوچیان وو په ژمی کی به د امان ته راتلل او په دوبی کی به بیا افغانستان ته تلل .

ویل کیږی چی په پیل کی دستوری ټول ښا خونه دلویدیځ افغانستان په ستریانی (شاه) نومی ځای کی چی دکند هار نه اووه منزله شمال ختیځ ته پروت و استوګنه درلوده اودستوری له ټولو زامنو دجملی نه تری (ګنداپور) ښایسته و په هغه باندی دشیرانی دقبیلی دمشریوه پیغله لورمینه شوه دهغه لوردخپل ورا و پلار دله خوښی نه پرته دګنداپور کورته ورغله . کله چی ګنداپور، ددغی نجلی ښاایست ولیدنو ځان ته یی دهغی دنکاح کولونیت وکړ، خودګنداپور پلارستوری اودهغه نوروورو نو دی ددغه کار څخه منع کړاوله ګندا پور نه خپه شول اودهغه سره بی له خبرو او نژ - دیوالی څخه دده وکړه له دی کبله ګنداپوره ستوریانی (شاه) کی دخپلو وروڼو اود پلار نه مرور او په تردی نومی ځای کی چی دستوریانی (شاه) نه دوه لندمزلونه واټن لری استوګنه غوره کړه اوپلار یی هغه ته د ګنداپور یعنی د (خراب زوی) لقب ور کړ اودا دګنداپور دتسمیی وجه ده چی دتری په ځای ورته استعما لیږی. لنده دا چی ګندا پور په تردی نومی ځای کی استو ګنه غوره کړه. دی د کر نی په چارو بوخت او کاریزونه یی جوړ کړل . ګندا پور دخپلی هغه میر منی نه چی په مین توب سره یی واده کړی وه دد ریو زا منو خاوند شو چی ابراهیم، حسین او عمران

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۳۹۷ مخ .

نومیدل اوځلورم اولاد یې یوه لور وه چې (خوبۍ) نومېده او د بلې مېرمنې نه یې د یعقـوب په نامه ځلورم زوی جهان ته راغی . ګنډا پور په تر دې کې مړشو او تر هغه وروسته د هغه زوی ابرا هیـم د ګنډا پور یانو مشر وټاکل شو . کله چې د شیخي، امرا او مریري اولادې دګنډا پوردنسل اوشتو زیاتوالی او پرمختګ ولیدنو په ستور یانـې (شاه) کې یې خپلـه استوګنـه پر ېښوده او پـه تردې کـې دګنډا پور یـانو سره یـو ځـای مېشته شول چې تـر دې وروسته دوی پـه ګـټه اوتاوان کی سر ه شریـک شول (۱)

د شاه جهان په زمانه کې د مرو تواود ولت خیلو تر مینځ یـوه جګړه وشوه چې مروت پکې غالب اودولت خیل دټانک نه په وتلومجبورشول . ددولت خیلولوی خان خان زمان دګنډاپور نه د مرستې غوښتنه وکړه او مروت یـې دخپلې سیمې نه وشړل . د فتحې نـه وروسته د خان زمان پـه غو ښتنه ګنډاپوریاندروهړی په سیمه کې استوګن شول . دګنډاپورشمال ته دولت خیل، جنوب ته یې میاخیل، لـویدیـځ ته یې د سـلیمـانغـر او لمـرخـا نـه تـه یې دیـره اسماعیـل خان موقعیت لـر ی'(۲)

د دوی مشهور خیلو ُدادی : ابراهیـمزی، حسن زی ، موسی زی ، یعقوبزی ، رانی زی، خوبـی زی اودری پلاره .

د دوی داستو ګنی سیمې دادی :

۱ـ کلاچی : چې د ګنډاپور یانو دمشربارا خان په وخت کی آبادشوی دی.

۲ـ ترـکواره : دعمران زیوګنډاپوریانو دآزادخان دخانـی پـه وخت کـی آبـاده‌شوی ده.

۳ـ لونی : چې دسلیمان دغره په ختیځولمنو کی دلونی دویـالی پـه غـاره موقعیت لری اوداغرنی ویاله دګنډاپوریانودسیمې دځمکو دخړوبولوله پاره دیره ګټوره ده.

---

(۱) حیات افغانی ـ۶۱۵ـ۶۱۶ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۹۸ مخ .

٤ـ مدی: چې د دیره اسماعیل خان دلاری په پورتنی برخه کی موقعیت لری.

٥ـ روهړی.

٦ـ کوټ ظفر.

کسبونه یې: ګنداپوریان په عمومي ډول په سوداګری او د کرنی په چارو بوخت دی. دوی په خپلو کسبونو کی ډیر زیات زیار کښښ دی. د ګنداپوریا نو سوداګران په ژمی کی هندوستان او په دوبی کی لویدیځ افغانستان ته تګ او راتګ کوی. غوره حاصلات یې غنم، جوار، اوربشی او باجری دی. (۱)

ګوربز

که چیری د نسب شجره په غوره سره وګورو نو تری څرګندیږی چې ګوربز هم د کرلانی پښتنو په ټولنیز ګروپ کی شامل دی او د وزیرو یو ښاخ شمیرل کیږی. ویل کیږی چې د وزیرو د قبیلې لوی نیکه وزیر د سلیمان زوی د وه زامن درلودل چې لالی او خدری نومیدل. خدری چې د وزیر مشر زوی و ددری زامنو خاوند و چې تر ټولو نه یې کوچنی زوی مبارک نومیده چې بیا د مبارک زوی ګوربز او د دغه اولاده په ګوربز و سره مشهوره ده.

که څه هم ګوربز د وزیرو د قبیلې یو ښاخ دی، خواوس د سیمې او رواجونو له کبله داسی سره جلا شوی دی چې د دوی ذکر د پاتی وزیرونه په جلا ډول سره کیږی. په پیل کی ګوربز د مسعودو (مسیدو) و زیرو سره یو ځای د دوی د غره په شمالی برخه کی میشته وو لکه چې د شکتو په دره او د بابر و په غره کی تر اوسه پوری هم ځینی پخوانی سپین ږیری وزیر د ګوربزو دو خت داو بود و باش او کور ونو نښی نښانی ښیی. تقریباً د دوه سوه کلونو څخه زیاته موده تیره شوی ده چې دغه خلک له دغه ځای نه خارج شوی او د ټللو سیمو یې د استوګنې شوی دی

---

(۱) حیات افغانی ـ ۶۲۴ـ ۶۲۵ـ ۶۲۶ مخونه

چې دګبر په غره کې لومړی دبيتنيودوړګاړی ښاخ استوګنه درلوده . وروسته بيا ګوربزوپردوی يرغل وکړاود ګبرغريسي تری ونيو . ترهغه وروسته لکه چې دبيتنيوپه حال کې ليکل شوی دی د بيتنيود کجين ښاخ پر دوی يرغل وکړ اوترسختوجګړووروسته د ګوربزوقبيلې ماتې وخوړه اودګبرغربياد بيتنيولاس ته ورغی اوځرنګه چې ګوربزپه جګړوکې کمزوري شوی وونوله دی کبله دوزيرو دسيمې په لويديځو اوشمالي څنډوکې دخوست دسيمې دجنوب ختيځ اوددوړو دسيمې په شمالي لويديځو غرنيوسيموکې ميشته شول.د دوی په دغه غرنی سيمه کې دژمې په دوومياشتوکې واوره اوري .

ګوربزډيرغريب، خوجنګيالي خلک دی. دګوربزو پوښاک اودوداودستوراکثره دخوست دسيمې دنوروا وسيدونکوقبيلوپه شان دی. خوددوی فزيکی جوړښت، بڼې، ځيرې اورنګونه دوزيروپه شان دی. ګوربزدنورووزيرسره په ګټه اوتاوان کې شريک نه دی، خوهغوی خپل ورونه ګڼي. دوی پخوادوزيروپه نرخ باندې عمل کاوه، خواوس نوموړی نرخ ددوی له خوانه عملي کيږي (۱)

په حيات افغاني کې ددوی د وسله والو کسانوشمير(۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . دوی عموماً دکرنې اومالدارۍ په چاروبوخت دی، خوځينې يې دسوداګرۍ کارونه هم کوي.

ددوی شمير د(۱۱۰۰۰) تنوپه شاوخواکې ښودل شوی دی اوپه اوسني وخت کې د(زودين اونصرالدين) په دووټپوويشل شوی دی(۲)

خوراك يې :

ګوربزاکثره دجوارو، غنمو، زدنو، کرتو، شيدو، مستو، کوچواوپيروی څخه استفاده کوي، خود خلکوعمومي خوراك يې جوار دی چې د ميزان دمياشتې نه دجوزاترمياشتې پورې يې خوراك دوام کوي.

(۱) حيات افغاني ـ ٤١٤ـ٤١٥ مخونه .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور ـ ٦٩ مخ.

میوې یې :

دګوربزوپه سیمه کې مټاک (چارمغز)، مڼې، زرد آلو، انګور، آلوچې، توتان، ګورګورې، پورګې او ممانۍ ډیرې پیدا کیږي چې ددغو میوو څخه یې ځینې تازه او ځینې یې په وچ ډول مصرفیږي.

جامې یې :

دګوربزو د نارینه وو جامې د پښتنو وزیرو په شان دي، خو دښځو جامې یې دنورو پښتنو سیمو د جامو نه ډیر توپیر لري. دښځو کمیسونه یې عموماً د (۱۰) متره نه نیولې تر (۲۰) متروپورې ګنډ وي. همداراز دوی سره، سپین او تور ټیکرې هم په سر وي. همداراز دوی ښځې د مزروڅپلې په پښو کوي.

لاسي صنعت :

دوی د مزرونه ښکلې توکرۍ ګانۍ (شکرونه)، پړې، څپلې، ترنګړ، دکټ بوڼ او دخروڼې کتې جوړوي.

دګوربزو مشهور کلي دا دي : خانه بر کلي، بګي خیل، ملایانو کلي، د پښانو کلي، شهید کلي او نور .....(۱)

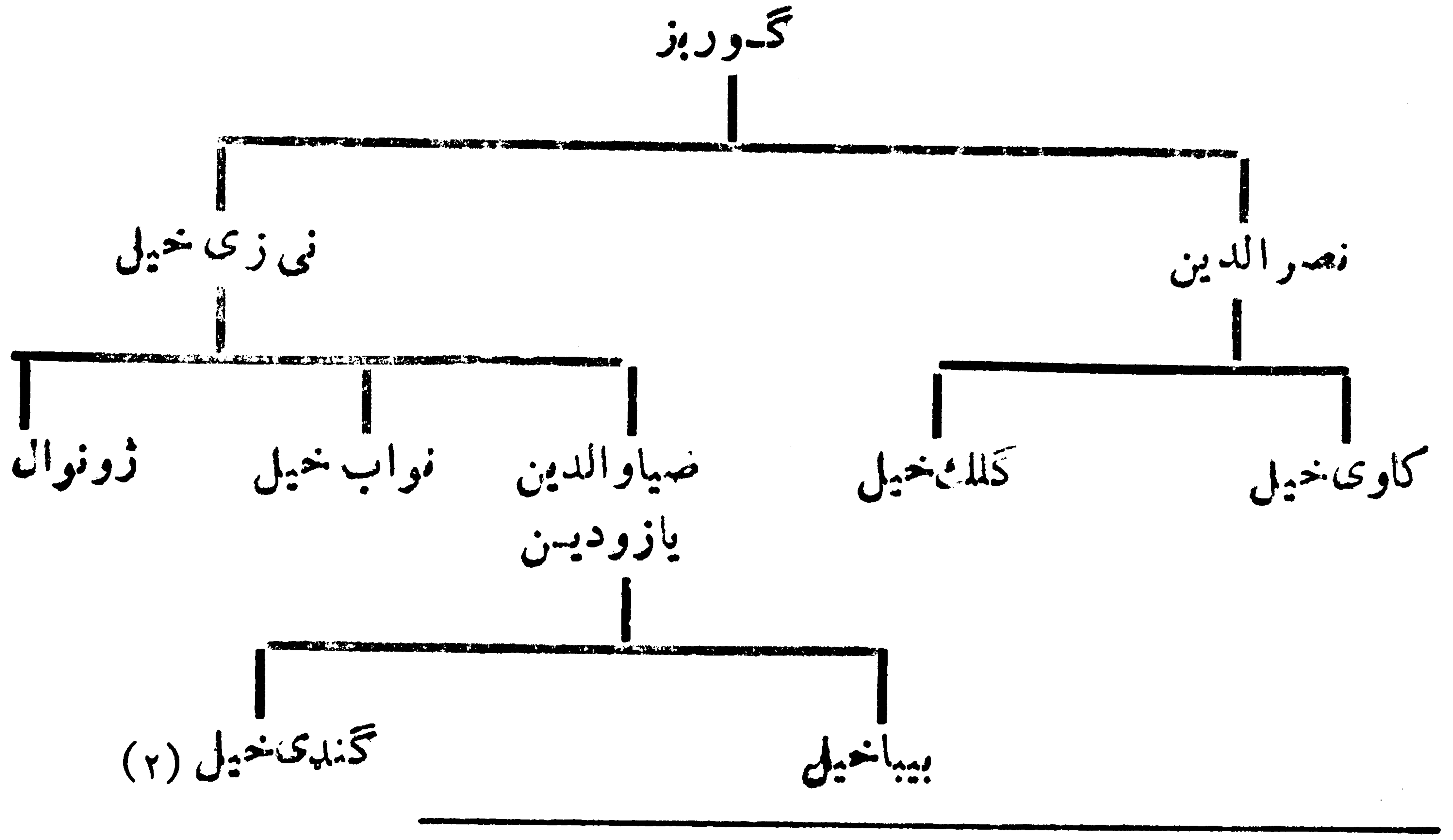

---

(۱) دافغانستان د علومو دا کادمۍ دژبو او ادبیاتو دمرکز دعامې غړي محترم محقق میر احمد (ګوربز) شفاهي توضیحات .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور(۷۰) مخ.

لالی یالیلی وزیر

لکه چی دنسب د شجری نه څرګند یږی لالی د خد ری ورو رو اودو زیرو دقبیلی یو ښاخ شمیرل کیږی چی دخپلی قبیلی دپاتی برخی نه را بیل شوی (۱) اودسپین غره په شمالی اولوید یځه برخه کی اوسیږی اوددوی دلیږدپه باب داسی ویل کیږی چی لالی د وزیرزوی دخپل پلارسره دشوال په غره کی اوسیده چی په ناڅاپی توګه دهغه دلاسه دشیتک داولادی څخه کوم یوتن ووژل شو . په د غه وخت کی دی د بدل اخیستلوله ویری دخوګیا نیو سیمی ته لاړاو هلته یی وا ده هم وکړ (۲) تاریخ حیات افغانی دلالی یالیلی وزیروشمیرپه هغه وخت کی (۵۰۰۰) تنه ښودلی دی.

لوانی (لوحانی)

دوی هم لودی پښتانه دی اودنسب شجری له لیدلو نه داسی جوتیږی چی د اسمعیل زوی لوحان له خپلودوومیرمنو نه شپږ زامن درلودل ویل کیږی چی دده اصلی نوم نوح وچی وروسته په نوحان یالوان سره شمهور شواود هغه اولاده د لوانی په نامه سره یادیږی ، خو پښتانه یی په خپلو ورځنیوخبرواترو کی دلوحانی ، نوحانی یالوانی په نامه سره یادوی (۳)

دلوانی دلومړی میرمنی نه چی شیری نومیده د مروت په نوم یو زوی نری ته راغی چی اولاده یی دمروتو په نامه سره یادیږی. دمروتودقبیلی ځینی خلکوله سپین لوانی هم هم وایی .لوانی دخپلی دوېمی میرمنی نه چی توری نومیده پنځه زامن درلودل چی اولاده یی دتوررولوانیو په نامه سره یادیږی (٤)

دوی اکثره په شلګر، اندړ، قره باغ ، کلات اوکندهار کی په خواره واره دول اوسیږی . ددی قبیلی ځینی خلک په بدخشان اودافغانستان په شمالی ولایتونو کی هم استوګنه لری. دوی اکثره دځمکوڅښتنان دی ، زیات شمیرخلک یی سوداګری هم کوی نوځکه شتمن دی . ددوی څخه (۵۰۰) کوره په شلګراو (۳۰۰) کوره

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۹۵ مخ.

(۲) حیات افغانی ٤۱۵ مخ.

(۳) نوموړی اثر ٤۳٤ - ٤۳۵ مخونه.

(٤) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳٤۷ - ۱۳٤۸ مخونه .

په قره باغ کې استوګنه لري (۱) ددوی یو شمیر د بلوچستان په دکی او ...وی کې هم استوګنه لري .

دلواڼي ابن اسمعیل دنسب شجره

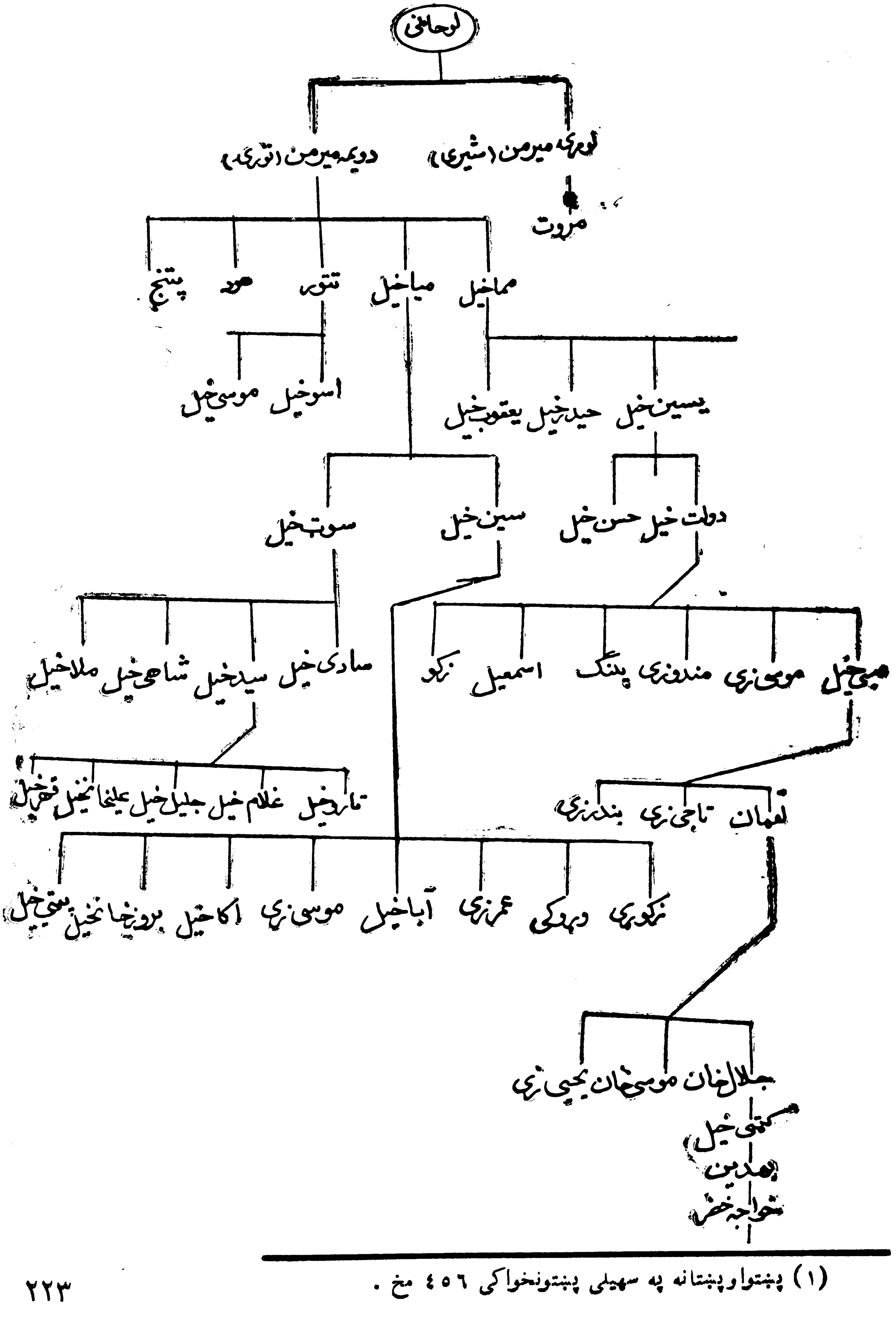

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٤٥٦ مخ .

لودیان

دوی په اصل کی متوزی پښتانه دی. ددغی قبیلی لوی نیکه ابراهیم نومید چی په لودی سره مشهور وچی دشاه حسین غوری زوی و. بیټ نیکه چی دمخه یی ذکرد بیټنیو په ردیف کی شوی دی خپله لور بی بی متو شاه حسین غوری ته ورکړه چی دهغی نه دوه زامن پیدا شول چی دیوه نوم غلجی او دبل نوم ابراهیم وچی وروسته په لودی سره مشهور شو .

داسی روایت موجود دی چی یو ځل کله چی شیخ بیټ له کلی څخه بیرته دخپلی استوګنی غره ته ستون شو نو خپلی میرمنی ته یی وویل چی بسم الله کړه او د پخوانی نغری څخه اورو باسه او دودی پخه کړه او ماته یی راوړه ځو چی زه یی پخپله وویشم او راته څرګنده شی چی زما دلمسیانو د جملی نه کوم یو بختور دی کله چی یی دودی پخه کړه نود بی بی متو کوچنی زوی (ابراهیم) هغه دودی په چالاکی سره واخیسته او شیخ بیټ ته یی راوړه بیټ نیکه خوشحاله شو او ویی ویل چی ابراهیم لوی دی چی له هغی ورځی نه ابراهیم دلودی په نامه سره شهرت ومونډ چی دده اولاده دلودی او لودیانو په نامه سره یادیږی (۱) چی اولاده یی دسیانی، پرانګی، نیازی، لوانی، دوتانی، سوری او مروت څخه عبارت دی. په افغانستان کی د لودی د زوی سیانی داولادی نه دلوانی خانګه دنورو خانګو په سبب هم دشمیر هم د استعداد او هم دشتمنی له مخی برتری لری چی اکثره په شلګر، اندړ، قره باغ، کلات او کندهار کی په خواره واره دول استوګنه لری. ددوی څخه وروسته نیازی په لودیانو کی دوهم مقام لری (۲) دهند پښتنی واکمنان بهلول لودی، سلطان سکندر لودی او سلطان ابراهیم لودی دلودی پښتنو د جملی څخه وو .

---

(۱) حیات افغانی ۳۹۲ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۴۷-۱۳۴۸ مخونه.

د ابراهیم لودی بن شاه حسین غوری د نسب شجره

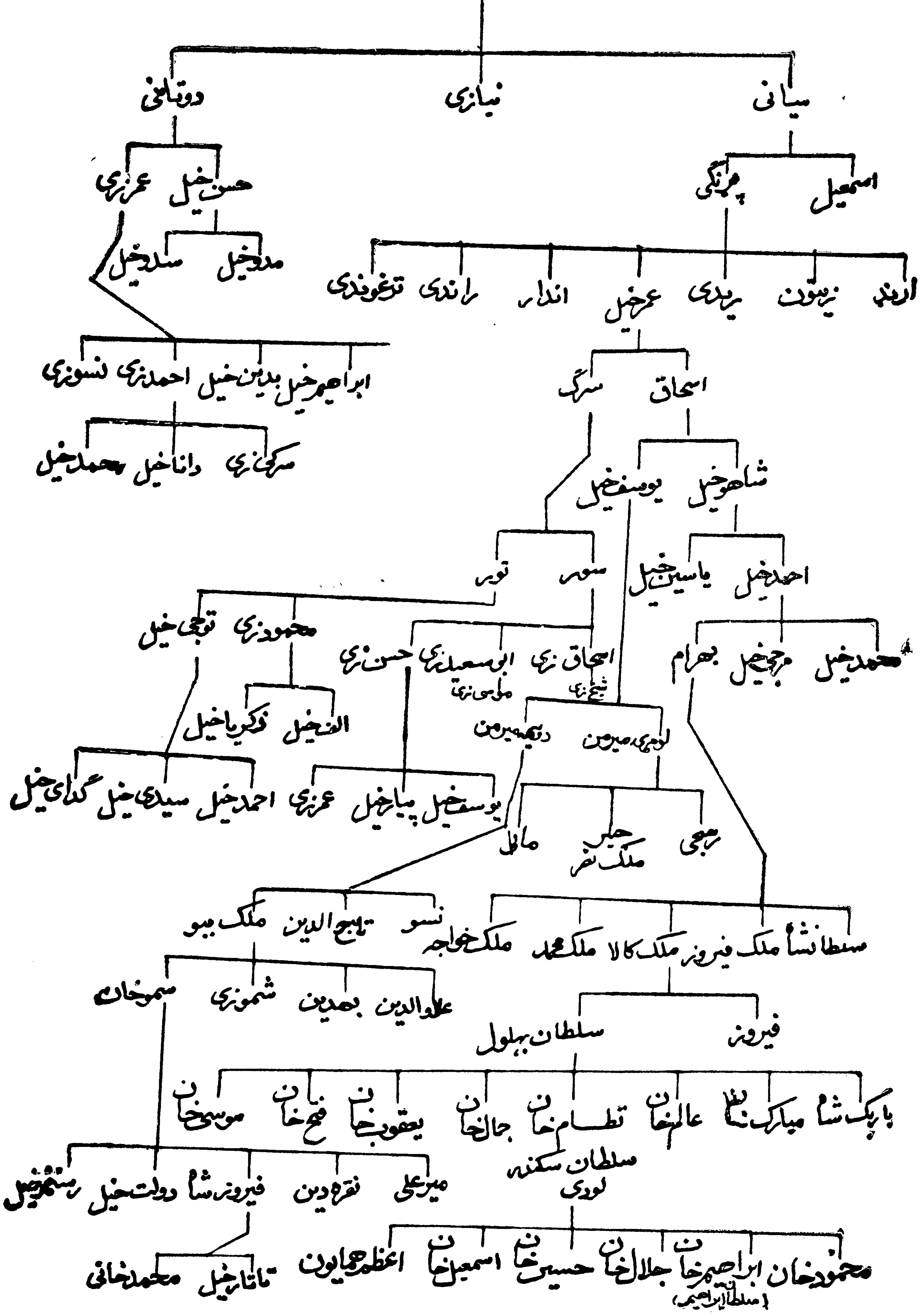

لودين

دوی غرغښتي پښتانه دي. ددوی اکثریت دننګرهار په ولایت کې استوګنه لري. په کندهار او دکوټې په شاوخوا کې هم یو شمیر اودینان میشته دي دلودين قبیله دننګرهار دولایت دکامې او کوزکونړ په اولسوالیو کې او سیزی چې په نومورې ولایت کې ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیې له مخې (۱۱۸۹) تنه ښودل شوی دی (۱) ددوی یو شمیر دغلجیو په سیمه کې په خواره واره دول ژوند کوی.

ماکو

دوی سړبني پښتانه دي او ددرانیو د پنج پای په ښاخ پورې اړه لري. ددوی دوګړو شمیر ډیر لږ دی. ددوی یو شمیر په کندهار او یو شمیر یې دنورزیو سره یو ځای میشته دي (۲)

ددوی یو شمیر دهرات په ولایت کې هم استوګنه لري . په کندهار کې ددوی شمیر (۱۵۷٤) تنه ښودل شوی دی چې دنومورې ولایت ددامان او ارغستان په اولسوالیو کې استوګنه لري . همداراز دماکو د قبیلې هغه برخه چې په هرات کې استوګنه لري. دانجیل، کشک او دکرخ په اولسوالیو کې میشته ددي . په هرات کې ددوی شمیر (۲٦۸۸) تنه ښو دل شوی دی .

په ټول افغانستان کې دماکو دقبیلې شمیر د (٦۲٦۲) تنو په شاوخوا کې دی (۳).

ماموند

ددوی دسړبن په ټولنیز ګروپ کې شمیرل کیږی او دښاخې خیلو دترکاڼی (ترکلاڼې)په قبیلې پورې اړه لري .

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور ۱۰ مخ.

(۲) حیات افغانی -۱۲۸ مخ .

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور -۱۰-۹۳-۱۰۹-او ۱۱۰ مخونه .

مامونند په لومړی سر کی په دوو مهمو ښاخونو ویشل کیږی.

۱- لوی مامونند: چې کاکازی هم ورته وایی.

۲- واړه مامونند(۱)

دمامونندو لوی اکثریت په باجوړ کی اوسیږی. ددوی ختیځ ته سالارزی؛ شمال ته یی دانگام؛ شمال لویدیځ ته یی دشوړتن او مروری دری؛ لویدیځ ته یی چارمنگ او جنوب ته یی دنبار ریاست پروت دی. لوی مامونند د مامونندو سیمی په جنوب ختیځ او جنوب لویدیځ ته او واړه مامونند د مامونندو شمال او په لویدیځ کی میشته دی. په ختیځ کی دلویو مامونندو او سالار زو ترمینځ برید (حد) دملا سیدغر دی او دلویو او وړو مامونندو ترمینځ برید لوی خوړ دی (۲)

دلویو مامونندو دخیلونو مونه دادی: مسعود خیل، عمرخیل، یوسف خیل، صلیمان خیل او خلوزی.

دوړو مامونندو خیلونه دادی: بروزی، اوریازی او برم کازی.

دلویو مامونندو ځینی خیلونه دمروری په دره کی هم استوگنه لری.

دوړو مامونندو ځینی خیلونه په شوړتن، دانگام او د پیچ دری په وټه پور کی میشته دی او برسیره پر دی د مامونند و دیرشمیر کورونه د کونړو لایت په سیمه کی هم پراته دی. واړه مامونند د سالار زو څخه وروسته دانگام ته راغلی دی. دوی دجنوب له خوا دخرڅایونو په څه دگوریگا غرونو ته راوختل او دلته یی بانډی جوړی کړی. دمالداری سره یی دگور یگا په دره کی ځمکی واخیستی او دلته میشته شول. دگوریگا مامونند دځمکوالی څخه پرته رمی هم لری (۳) په مامونند و کی او به لږی دی. اکثره ځمکی یی للمی دی.

د لویو مامونندو کلی دادی: غاښی، شبنتر، ذکی کتوټ، گیری، زری او ترخو.

---

(۱) پښتانه لومړی توک ۷۳ مخ.

(۲) دپښتنو تولنیز - اقتصادی جوړښت ۲۲۵ مخ.

(۳) دنوموړی اثر -۲۲۶ مخ.

دو ړومامونډو کلي دادي: څپري، موضي، کګي، و ړو کي خرکي، با نډه، شاهي‌تنګي، لوی خرکي، بډان، دمه ډوله، او ډبر .

کرنه: دمامونډو ځمکې په عمومي صورت غنم، اوربشي، نسلک او مشنګ کوي ځکه چې للمي دي . دمامونډو هوا معتدله ده په کو موځايونو کي يې چې دچينو اوبه شته نو هلته دشفتالو، توتانو او مالټو باغونه شته (۱) په باجوړ کې دمامونډو شمير (۸۰۰۰۰) او د افغانستان دکونړ په ولايت کي ددوی شمير (۱۸۳۹۱) تنه ښودل شوی دی (۲)

متون

دمتون سيمه دخوست دبازار شمال ته موقعيت لري . متون په اصل کي دکوم قوم يا قبيلې نوم نه دی، بلکې د يوروحاني شخص نوم دی چې دمتون دغونډۍ په سر ښخ دی او دهغه په سبب دوی د متونو په نامه يادېږي.

په متون کي د پښتنو مختلفې قبيلې سره يوځای شوي او د يوه قبيلوي واحد په توګه رامنځ ته شوي دي چې هره برخه يې دونډۍ په نامه سره يادېږي .

دمتون والو شمير (۸۰۰۰) تنو ته رسيږي (۳)

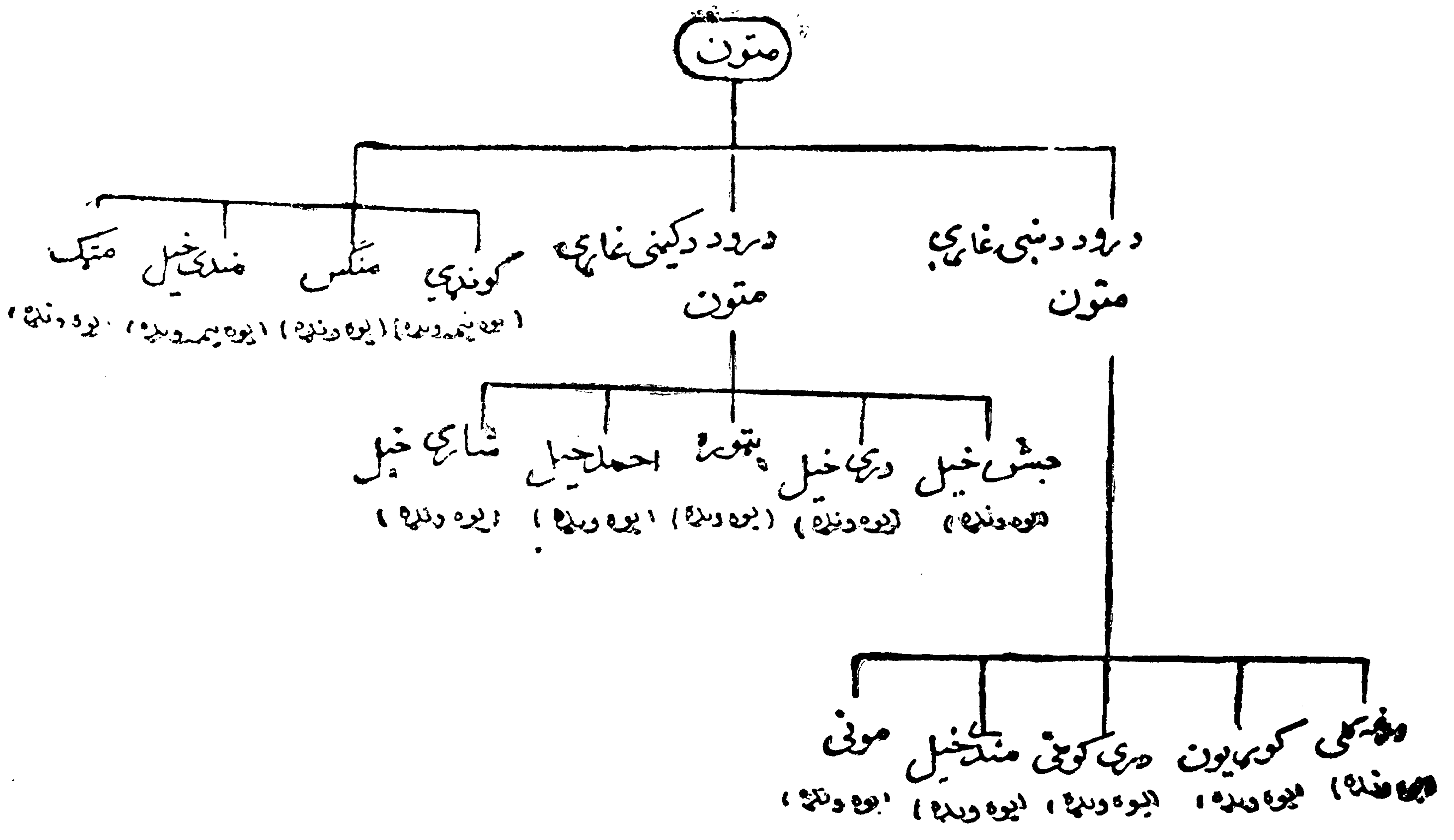

(۱) محمد صفدر سالارزي، پښتانه لومړی ټوک، کابل - ۱۳۴۹ کال ۷۴ مخ .
(۲) اضلاع، ايجنسی ها وقبايل ايالت پښتونستان - ۱۱۹ مخ.
(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور ۶۵ مخ .

متی زی

دوی سړیني پښتانه او په غوریاخیلوو رګډیږي .ویل کیږي چې شیخ متی دشیخ عباس زوی دعمرلمسی اودخلیل کړوسی و.خلیل دغوریااوغوریادکندابن خرښبون زوی چې دحضرت سړبن قدس الله سره له زامنوڅخه و.

دپټې خزانې په روایت شیخ متی په(۶۲۳هـ) کې زیږیدلی اود پنځه شپیتو کلونو په عمر دترنک پرغاړه وفات شوی دی او په هغه غونډی ښخ دی چې کلات باله‌شي .

وروسته دده اولادی په لیږدپیل وکړاو په پیښور او بدنی کې میشته شول چې دهغوی څخه لوی‌لوی پښتانه راووتل (۱) دده اولاده‌اوس دمتی‌زیوپه‌نامه یادیږي اوپه پښتنو کې یوه مشهوره قبیله ده .یوشمیرمتی‌زي په زابل اودغزنی په شلګر کې هم استوګنه‌لري .

محمد زی

که چیری د نسب شجره په غورسره وګورونوخرګنده به شي چې محمدزي د سړبن په تولنیز ګروپ کې شمیرل کیږي . دوی په‌اصل کې‌دزیرک دښاخ دبارکزیودڅانګې څخه دي.

لکه چې دابدالیانو په‌مبحث کې وولوستل د پوپلزیوپه ښاخ کې دسدوزیو قبیلې د۱۷۴۷ ع نه تر ۱۸۱۸ع کاله پورې په افغانستان کې وا کمنی درلوده په ۱۸۱۸ع کله چې‌وزیر فتح‌خان مړشونودسدوزیواو محمدزیوترمنځ دتخت په نیولوجګړې رامنځ ته شوې .

دمحمدزیوپه‌کورنۍ کې دپاینده‌خیلوکورنۍ مشهوره ده‌چې‌دحاجی‌جمال‌خان نه پیل کیږي.حاجی جمال‌خان دنادرشاه افشارپه پوځ کې سردارو . کله چې نادرشاه افشارله منځه لاړنودافغانستان دتخت دترلاسه‌کولوله پاره دی دیرامید وار واوحقیقت هم دادی چې دسدوزود حکومت په زمانه‌کې د حکومت په چاروکې ده ډیرلاس درلود .

(۱) پټه خزانه، دکابل‌چاپ -۱۳۵۶ کال-۱۲ مخ .

دمحمد زود حکومت مؤسس او ینسټ ایښودونکی امیر دوست محمد خان دی چی په (امیر کبیر) سره هم شهرت لری او د سردار پاینده خان کشرزوی دی.

دافغانستان حکومت ددوست محمد خان په کورنی کی د۱۹۲۹ع کاله پوری دوام وکړاودویم ځل دسټاود زوی تر ماتی وروسته په ۱۹۲۹ ع کال کی هغه وخت پیل کیږی چی نادر خاندچاروواکی په لاس کی نیسی .

ترنادرخان وروسته دهغه زوی محمد ظاهر شاه او په هغه پسی محمد داود حکومت کړی دی چی د ۱۹۷۸ ع کال په اپریل کی ددغی کورنی سلطه له مینځه لاړه .

محمدزی دافغانستان په بیلا بیلو برخو په تیره بیا په کابل، کندهار، هلمند، هرات او ننگرهار کی استوگنه لری. دوی ته عوام خلک سرداران هم وایی .

د دوی داستوگنی ځایونه :

لکه چی دمخه موږ وویل دوی دافغانستان په بیلابیلو ولایتونو کی اوسیږی چی دلته په هر ولایت کی ددوی داستوگنی ځایونه ښودل شوی دی او هغه دادی : .

۱ــ دکندهار په ولایت کی :

دکندهار په ولایت کی دوی دکندهار په مرکز دمیوند، پنجوایی، ارغنداب، اوغستان او معروف په اولسوالیو کی استوگنه لری چی دکندهار په ولایت کی ددوی ټول شمیر(۳۲۳۸۷)تنو ته رسیږی (۱)

۲ــ دننگرهار په ولایت کی :

دننگرهار په ولایت کی دوی دننگرهار په مرکز دجلال آباد په ښار دکامی، سره رود اوخوگیانیو په اولسوالیو اود بهسود په علاقه داری کی استوگنه لری.

دننگرهار په ولایت کی د دوی شمیر د (۹٤٥٠) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی(۲).

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۹۱-۹۲ مخونه.

(۲) نوموړی اثر ۲۷-۲۸ مخونه.

۳ـ د هلمند په ولایت کې:

د هلمند په ولایت کې دوی د هلمند په مرکز او د نهر سراج او ناد علي په اولسوالیو کې استوګنه لري او شمیریې په نوموړي ولایت کې (۵۰۱۶) تنه ښودل شوي دي (۱)

٤ـ د هرات په ولایت کې:

په هرات کې د دوی اکثریت د اوبه په اولسوالي کې استوګنه لري. چې د دوی شمیر (۹۸٤) تنو ته رسیږي.

۵ـ دارزګان په ولایت کې:

د ارزګان د ولایت په مرکز کې تقریباً (۲۰۰) تنه محمد زیان میشته دي. همدا راز یو شمیر محمد زي د کابل او لغمان په ولایتونو کې هم استوګنه لري. د دوی یو شمیر کورنۍ د پاکستان او هندوستان په بیلا بیلو برخو په تیره بیا د هند په پنجاب او هم د دیره دون په ښار کې چې د هند د ترا پرا دیش په ایالت کې واقع دی استوګنه لري. په ټول افغانستان کې د دوی مجموعي شمیر د (۵۰۰۰۰) تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی.

مروت

جوته ده چې د دغه قوم لوی نیکه د نوحاني یا لواني زوی او د سیاني ابن لودي لمسی دی. لواني دوی میرمنې درلودې یوه یې توري نومیده چې د پنځو زامنو مور وه دویمه یې شیرۍ نومیده چې د هغې نه د مروتو د قوم لوی نیکه زو کړی دی او د دغه قوم نوم د ده په نوم یعنې مروت سره مشهور شوی دی (۲)

مروت په سپینو لوانیو سره هم شهرت لري په پیل کې دوی د کتواز په سیمه

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور (۹۱) مخ

(۲) حیات افغاني ۵۸۵ مخ.

کې چې او س د سلیمان خیلو غلجیو په لاس کې دی استو ګنه درلوده. که څه هم د دوی اصلي ټاټوبی کټواز و، خو د ګرمۍ په موسم کې به یې د کوچیانو په څیر خپل اکثره مالونه د وانه په غره کې څرول. دوی به یوازې د کټواز په سهیلي برخه کې په کرکیله بوخت وو چې هلته تر اوسه هم د یوی وړې سیمې څمکه د مروتو په نامه سره مشهوره ده. دوی اوس د بنو د ضلعې د لکي مروت په تحصیل کې اوسیږي او همدارازي شمیر یې په پنیاله او د ټانک د تحصیل په شاوخوا کې د بنو په ضلعه کې استو ګنه لري. په ۱۹۶۱ کال کې د لکي مروت د تحصیل د خلکو شمیر چې مطلق اکثریت یې مروت دی (۱۴۸۴۴۹) تنو ته رسیده.

د کټواز له سیمې نه د مروتو د لږېدو علتونه:

د کټواز له سیمې نه د مروتو د وتلو په باب داسې ویل کیږي چې په هغه وخت کې چې د غلجیو د ستري قبیلې د سلیمان خیلو د ښاخ د سلطان خیلو د شانګي لوی ملک آزاد خان بنځه چې وسیلي نومیده ده دیوه مریې له خوا وتښتول شوه او د مروتو قبیلې ته په ننواتي لاړ نو غلجیو لښکر ترتیب او هلته یې ولیږداو خپل مجرمان یې له دوی نه وغوښتل ولې مروتو د پښتني ننګ له مخې دغه پناه اخیستونکي دوی ته ور نه کړ دد غه دښمنۍ په سبب د غلجیو تو لي ښاخونه لکه تره کي، اندړ او نور د سلیمانخیلو په ننګ د مروتو د ولت خیاو او یا خیلو سره د جنګ له پاره ملا وتړله او د مروتو اکثره خلک ووژل شول او غلجیانو بر یالیتوب تر لاسه کړله همدې کبله مروت مجبور شول چې د کټواز سیمه پریږدي او د دامان خواته یې په لیږدیدلو پیل وکړ.

په هغه وخت کې د دیره اسماعیل خان د ضلعې د دامان په سیمه کې بلو څانو استو ګنه درلوده او د ټانک په سیمه کې هم پرانګیان میشته ووچې په هغوی باندې دلوانیو له خوا یرغل شوی وا و پر هغه ځای باندې یې خپله قبضه ټینګه کړې وه. دلوڼي ویش په وخت کې د مروتو قبیلې ته هم څلورمه برخه ور کړل شوه چې تر یوې مودې پورې یې دغه ځای په لاس کې وا و د ګرمۍ په موسم کې به دوانه د

غره ختیځې برخې ته تللي او د یخنۍ په موسم کې به بیرته تا ټانک ته راتلل ترڅو چې ددوی اومسیدو ترمنځ د ښځودپټ له کبله شخړې رامنځ ته شوې. څرنګه چې وزیر ددوی د تګ را تګ په پور تنیو او ښکتنیو لاروباندې پراته وونو دد ښمنۍ له کبله غرونو ته ددوی تګ راتګ بیخي وتړل شو په همدې وخت کې د ټانک دسیمې دلانجو له کبله دلوانی داولادې ترمینځ دښمنی رامینځ ته شوه دولت خپلو قدرت ومونه او تړیوې جګړې وروسته یې مروت له ټانک نه وایستل .

اودغه قبیله دبین ددرې نه نیولې دپیزو ددرې پورې په غرنیو سیمو کې میشته شو ل .
په دویم کال بیا دولت خپلو دسیمو دنیولو په منظور یرغل وکړاو تا ټنک یې ونیو خو کتي خیلو دګنډ اپور له قبیلې نه مرسته وغو ښته او دوی یې بیرته په شاتمبولو ته مجبور کړل چې ددغه ځای دتسمیې وجه هم دمروتو له نوم څخه اخیستل شوې.

ددوی ملک تقریباً پنځه دیرش مربع میله دی چې له بنو څخه ترمه کلوا او د سلیمان غرونو څخه دهغو تیټو غرو تر سلسلې پورې رسیږي چې لارګی (Largee) له اباسین څخه بیلوي، خواوسیدونکي یې خواره واره دي .

دمروتو بڼې، خیرې اوعادتونه:

مروت غښتلي، لوړغنم رنګه، پراخه تندې، ګردې خیرې او بادامي سترګې لري اوپیاوړي خلک دي دوی؛ زیارګالونکي، متحمل، صابر، قانع اوبااستعداده دي .
دمروتو سپاره توره، ډال اولیندۍ استعمالوي. خو پلي یې توري، سپر ونه، غشي اولیندۍ استعمالوي .

مروتو په پخوا زمانو کې په پوونده دول ژوند کاوه او سوداګرۍ به یې هم کوله خو کله چې په دې سیمه کې میشته شول یوازې دځمکې په چارو اوکروند ګرۍ بوخت او په خپل کسب کې ډیر زیارګالونکي دي او آن تردې چې دکلي ملکان یې هم په خپله دیوې او کر کیلې چارې په خپله سرته رسوي :

که څه هم دمروتو په سیمه کې دخوراک له پاره غله پریمانه ده، خود ځښناک د اوبو له پاره دهغو کلیو نه پرته چې دکمیله، کورمې یادلنګر درودونو په غاړه موقعیت

لري په پاتې مروتو کې داو بو تگسه ډېره ده . د ځينو کليو خلک د لس يا يوولس ميله ترواټن وروسته د ګميله داوبو د راوړلو له پاره راځي او د دوی داوبو راوړل د ښځو په غاړه دي چې د دې کار له پاره د خرونه استفاده کوي .

خوراك يې :

مروت په اوړي کې د غنمو ډوډۍ او په ژمي کې د باجرې ډوډۍ استعمالوي . هغه متوسط او غريب خلک چې په سيمه کې يې نخود کرل کيږي نو د غنمو داوړو سره د نخودو نيمايي برخه او ړه هم يو ځای کوي او ډوډۍ تر ينه پخوي .

د دوی د سيمې پيداوار د دوی له خوراك څخه ز ياتيږي ، که څه هم د دوی ورځني خوراك ساده دی خو په ميلمه پالنه کې د خپلې دوسې سره سم کوښښ کوي .

ميلمه پالنه :

که چيرې په مروتو کې کوم قدر من سړی ميلمه شي نو د هغه له پاره پسه حلالوي او د غنمو نازك چپاتي په يو ډول ډېر ينې تبې باندې پخوي چې د مروتو ښځې د دغو نازکو چپاتيو په پخولو کې ډېرې مشهورې دي . که چيرې د ميلمنو شمير لږ وي او څوك د پسه د حلالولو قدرت ونه لري نو ميلمنو ته يو يا څو کورني چرګان حلالوي . دوی د کاسو پر ځای ديو ډول لويو ښانګونو نه استفاده کوي چې د هر ښانګ نه ګرد چاپيره اته کسه کښيني او ښوروا يا وريجې خوري .

دوی د قدرمنو ميلمنو نه پاره د پورتنيو خوړونه پرته ډير ښه پولاو او غوښه پخوي په خوږو خوړو کې د حلوانه پرته د ګوړو بي استعمال هم زيات دی . د ګړو بې ترکيب او د جوړولو طريقه داده چې د ګوړې شربت ته ډير جوش ور کوي او تر پخيدو وروسته يې په ښانګ کې اچوي او د هغه په مينځ کې د پسه دلم غوړي چې داوسپنې په ار کاره کې دڅيرو غوړيو په شان ګرم شوي وي او د پاسه پرې ناز کې ډوډۍ ميده کوي . هغه ميلمه چې عام او د کوم بل ملک نه راغلی وي او هغوی يې ونه پيژني او د مساپر په ډول کلي ته راشي نو د کلي داوسيدونکو ته يو تن په جوماټ کې غږ کوي چې نن زموږ کلي ته د مو مره ميلمانه راغلي دي بيا نو

د دغه ځای داوسیدونکو نه یو تن یا دوه تنه میلمانه په خپلو منځو کی سره و یشی او له خپلو کورونو نه ورته ډوډی راوړی. لنډه دا چی د میلمه قدر کوی او وږی ترینه نه ځی.

د مروتو کلی او د استوګنی ځایونه:

په پخوا زمانو کی چی د اخلکو دایمی استوګنځی نه درلود نو اکثرو به په کیږدیو کی ژوند کاوه. اوس په دوی کی د کیږدویو رواج نشته. خلک په ټولو کلیو کی د خپلی استوګنی له پاره د مزرو څپری جوړوی او د دوی دا خبره سمه ده چی د اوبو د نشتوالی په سبب د څپرونه پرته دیل ډول ودانیو جوړول ګران کار دی. دوی د اصلی کلیونه پرته د خپلو لیری لیری ځمکو د څارنی او د اوښانو او نورو څارویو د څرولو له پاره په څرځایو نو کی یا هغه ځای ته نږدی بانډی جوړی جوړوی. مالداران او کروند ګری د ضرورت له مخی دوه کورونه جوړوی یو یی په اصلی سیمه کی دویم په بانډو کی. دوی اصلی کلوته میله وایی چی مقصد یی مینه ده.

پوښاک یی:

د دوی پوښاک عموماً داسی دی چی کوچنی پګړی په سر کوی او پراخ او زده کمیسونه چی تر پوندیو پوری یی رسیږی اغوندی همدارازد پرتوګ پر ځای په دوی کی د نیلی یا سپین لنګ رواج ډیر دی، خو ملکان د لونګ په ځای پراخه پرتوګونه اغوندی. د دوی ځینی خلک د خپلو سرونو نه دستمالونه هم تاوو ی.

بزګران او غریب خلک د دغو توکرانو پر ځای د پسونو یا د اوښانو له وړیو نه یو ډول توکران جوړوی چی له نیمایی نه یی لونګ او له نیمایی نه یی یو ډول کمیسونه جوړوی چی ګریوانونه یی څاک داره وی او لستونی نه لری.

د مروتو ښځی اکثره سره تور یا نیلی توکران په سر وی او اوږده چین داره کمیسونه چی اکثره سره یا تور رنګونه لری اغوندی. همداراز دوی یو ډول د بل رنګه توکر چی سپینی لیکی لری او پاسنی برخه یی پراخه او پایڅی یی پلنی وی اغوندی. د پیغلو نجونو کمیسونه یی چین لرونکی نه دی.

دلوانی د زوی مروت د نسب شجره

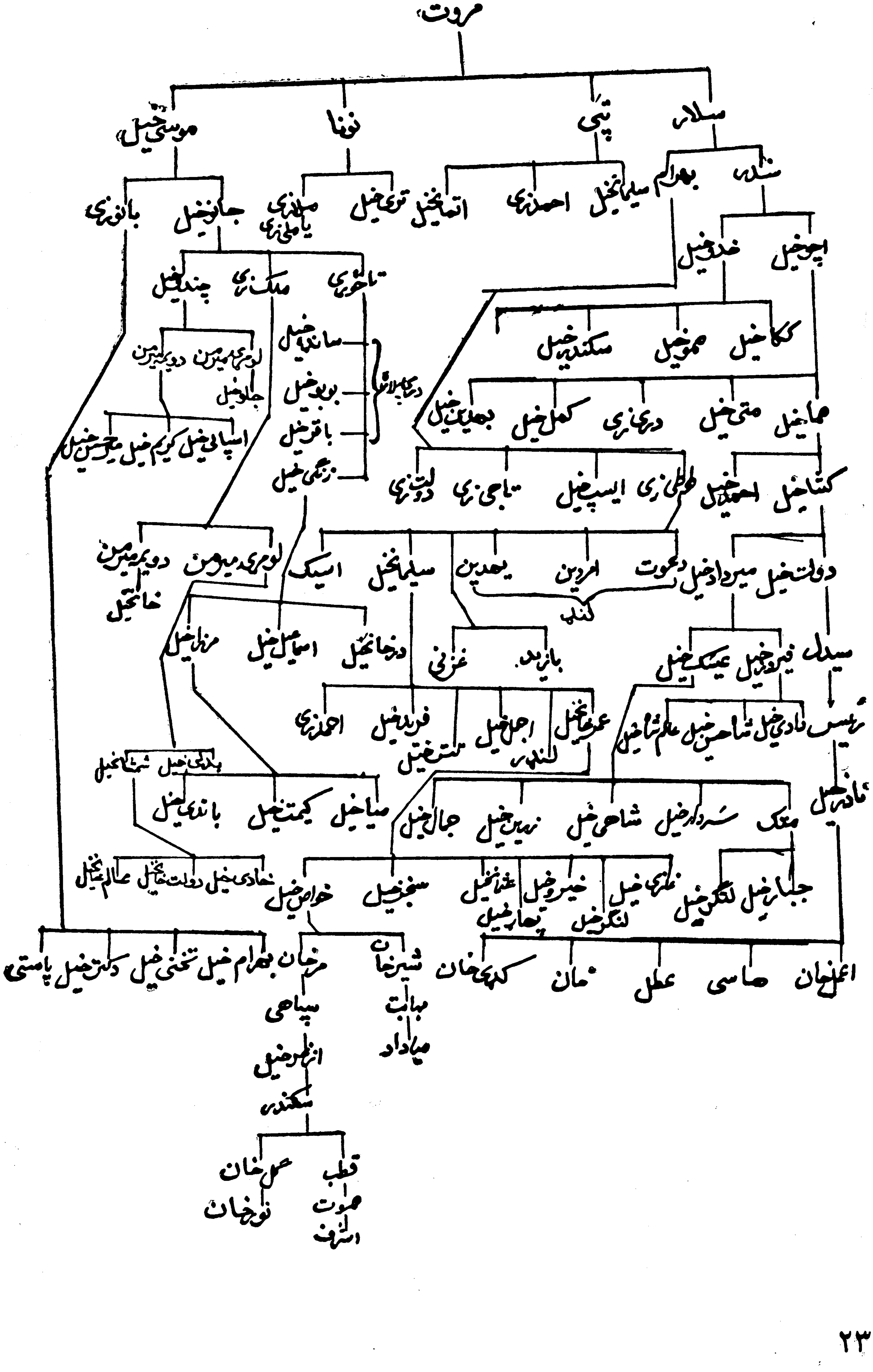

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسعود (مسید)

دغه قبیله په کرلانیو پښتنو کښې یوه مشهوره او جنګیالی قبیله ده. که څیری د نسب شجره یې په غور سره و ګورو نو څرګنده به شي چې د وزیرلومړنی زوی خدری دری زامن درلودل چې موسی، محمود او مبارك نومیدل. چې موسی یې په درویش سره مشهور و د محمود زوی مسعود نومیده چې او لاد ته یې مسید وزیر هم وایی (۱).

لویدیځ او جنوب ته یې احمدزی وزیر، شمال ته یې اتمانزی وزیراو د ختیځ خواته د بیټنی قبیلې سره پوله لری .

ددوی سیمه د جنوبی وزیرستان دایجنسی پوری مربوطه ده او د افغانستان سره کوم ګډ سرحد نه لری (۲).

ددغې قبیلې اصلي ځای دبرمل غرو چې دسلیمان غره یو شاخ ګڼل کیږی او هغه وخت چې ددغې قبیلې په شمیر کې زیاتوالی راغی نو په دغه وخت کې د دغې قبیلې خلکو د خپل اتحاد په زور په خپلو ګاونډیو باندی غالب او په خپریدو یې پیل وکړ او تر تولو دمخه دسلیمان دغر نیو سیمو ته شوال او دهغه شاا وخوا سیمې ددغې قبیلې لاس ته ورغلې چې هلته دمخه شیتك اونورآباد وو په هغه وخت کې داوړ مړو قبیله چې په کانیګرم او نورو نږدې سیمو کې میشته وه اکثراً لوګر او نورو سیمو ته لاړل او ددوی دیراز شمیر په دغه ځای کې پاتې شول .

په دغه وخت کې وزیرو او مسیدو ته موقع په لاس ورغله او په هغوی یې یرغل وکړاو په لومړی حمله کې یې د بدر او شهیر سیمې و نیولې او په کانیګرام کې هغو اوړمړو چې ددوی سره مقابله وکړه د مسیدو له خوا یې ماتې وخوړه. وروسته یې د بیټنیو قبیله هم د ټاک د دری او د هغه شا وخوا غرنیو سیمو له یې و ایستله او پخپله یې

(۱) حیات افغانی ـ ۵۵۰ مخ .

(۲) اصلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ـ ۱۱۶ مخ .

په غرنیو او باندې قبضه ټینګه کړه. ددوی سیمه د کوهات د ضلعې نه نیولې د دیره اسماعیل خان تر درې پورې غزیدلې ده او د سیمې اوږد والی یې (۱٤۰) میله دی (۱)

مسید په دریو عمده ټبرو ویشل شوي دي چې علي زی، شمن خیل او بهلول زی دي چې هره یوه ټبر یې په نورو ډیرو خیلونو باندې ویشلې شوې ده (۲).

یوانګریز مورخ په خپل مشهور اثر وزیرستان کې د مسیدو (مسعودو) په باب داسې لیکلي دي:

«مسید په وزیرو کې خورا پیاوړي او جنګیالي خلک دي. دوی متحمل او سخت سري دي، ښه مسلح او ډیر بې نیازه دي، ځکه چې ددوی احتیاجات دو مره طبیعي دي چې د هغوی په نشت کې لاهم د وی ته څه زیات تکلیف او ضرر نه رسیږي او د هیڅ رازموا نعو پروانه کوي. د خپل کوچنی ټوپك په استعمال کې عجیب مهارت لري او په دې کې خورا ماهر دي چې د خپل دښمن له جزوي او وړوکي سهوې څخه ډیره لویه استفاده وکړي. که دښمن په شمیر په وخت او یا مدافعه کې ازڅه ضعف یا سهوه وکړ ه دمسیدو او وزیرو له خوا به درنه جزا ومومي او له داسې پېښو څخه دوی خورا ښه استفاده کولای شي. په جنګ کې دومره داوضاعو مراقب او مواظب وي چې هیڅوك یې محاصره کولای نه شي او نه یې دښمن تر ارخ تیریدلای شي. دوی په عقبي خطوطو او کوچنیو پارټیو باندې په حمله کې خورا بې نظیره ماهران دي او په جګړه کې د نورو قبایلو په شان خورا ډیره طبیعي حوصله او صبر لري او د هر ډول مشکلاتو او موانعو سره دومره په صبر او حوصله مجادله کوي چې د ډیر تعجب او حیرانتیا موجب ګرځي، په یوه ګړۍ کې ارامه خو په بله ګړۍ یې بیا ټوپك په اوږو بهترین جګړن شي. په جګړه کې ډیر کسان بې وسلې له وسله لرونکو سره د رومي او د توري او یا د لاس جګړه که، ضرورت ورته پېښ شي کوي یې (۳)»

(۱) حیات افغانی -۵۰۲ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان (۱۱٦) مخ.

(۳) پښتونستان -۲٤٦ مخ.

دمسیدو رواجونه، خوراك، نرخونه او تری کت مټ دوزیرو په شان دی.

غنم، اوربشی، جوار، شولی، می، باجری، زدن او پتیا تې یې مشهور حاصلات شمیرل کیږی.

دجنوبی وزیرستان هوا په ژمی سړه او په اوړی توده ده، خو څرنګه چې په عمومی دول غزنی سیمه ده نوهوا یې معتدله ده.

دمسیدو مشهور کلی دادی:

مکین، خیسور، دره، نیدون، کانی ګرام، بدر، خلو یښتی، شکتوی، وانه، دشرکی سیمه، شهرنـه، شم، رزمك، شکی، شوال او نور (۱)

مشهور سیندونه دګومل، تیا نـك زوم، خیسور، شکتوی، سپلی تـوی، وانه تـوی، شوزه، شنګی اوشاهوردی (۲)

مسید ښکلی، زړوراو جنګیالی خلك دی. سرو یلیم بارتن د دوی دجنګیا لیو میرونـو شمیر (۱۸۰۰۰) زره تنه ښودلی دی. (۳)

د دغی قبیلی شمیر د ۱۹۶۱ کال د احصائیی لـه مخی (۱۸۷۳۲۳) تنه ښودل شوی دی (٤).

دمسیدو خیلو نو شجره دراتلونکی مخ په جدول کی وګورئ:

---

(۱) پښتونستان-۲۱٤ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان-۲۵ مخ.

(۳) پښتونستان-۲٤ مخ.

(٤) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان-۱۱۶ مخ.

مسعود یا مسید

- بهلول زي
  - ایمل خېل
  - عبدلي
  - باند خېل
  - ملک شي
  - شینکي
  - نظر خېل
  - نالو خېل
  - درمت خېل
  - ګیګا خېل
  - هیبت خېل
  - جلال خېل
  - ګیګا دړي
  - امر خېل
  - امړي
- شمن خېل
  - خالي خېل
  - چار خېل
  - بودین زي
  - ګالي شي
- علي زي
  - شمي خېل
  - سلطاني
  - پستوني
  - خونخېل
  - بي بي زي
  - استوني
  - باروځي
  - منزي
  - پاتي خېل
  - شامیري
  - کانجیري
  - دراکي
  - سلیمي خېل
  - ګوړ خېل
  - مل خېل
  - بیچي خېل
  - خونخېل
  - بهادر خېل
  - ګاروړي
  - ګړي خېل
  - ملک دیني
  - پریدي
  - بروتي خېل
  - کي خېل
  - دړي پلوري (پلاړي)
  - لنګر خېل
  - ورېږګي

(۱)

---

(۱) اضلاع، ایجنسي ها او قبایل ایالت پښتونستان: ۱۱۷ - ۱۱۸ مخونه.

مشوانی

مشوانی په اصل کی هو ختبتی پښتانه دی، خو دوی کله ځانونه سیدان بولی او کله یی هم په کاکړوو رګڼوی . ددوی اکثره په خوا وه ار ه د و ل ژو نـد کوی .

ددوی یو شمیر په برکونړ کی استوګنه لری چی دساپیود کـلـتور او عنعنا تو تسر اغیزی لاندی راغلی دی او دکونړ په ناری ،دانګام او اسمار کی استوګنه لری.

دکونړ په ولایت کی ددوی شمیر ۱۰۱٤۷ تنه ښودل شوی دی. همدارازیـو شمیر مشوانی دننګرهار ولایت په بتی کوټ کی هم استوګنه لری چی ددوی شمیر ۲۳۸۵ تنه ښودل شوی دی (۱)

حیات افغانی لیکی: «ددوی ځلو رسوه کورنی په کوهدامن کی چی دکابـل نـه پنځه ویشت میله شمال خوانه موقعیت لری استوګن دی. دکوهدامن مشوانی په کرکیله او ځیـنی یی پـه سوداګـری بـوخـت دی او هـمدارازددوی دخپلو اوښانو په ذریعه تجارتی مالونه ان تر بخارا پوری انتقالـوی او ددوی دهوساژونـد ښتنا ن دی. ددوی څو کوره په کندهار کی هم میشته دی. دګندګرپه شما لی برخه یعنی دهزاره ضلعی په سری کوټ کی هم مشوانی اوسیږی، خو ددی پته نشته چی کلـه هلته تللی دی. پښتانه دمشوانی قبیله دستانه او پیرانو په نامه بولی. دوی د نـیك چلند خاوند ان دی په تیره بیا دغی قبیلی دلودین ځا نګ، چی د غلجیو په ملك کی په متفرق دول سره ژوند کوی (۲) پته دی پاتی نه وی چی یو شمیرمشوانی د هند په ځینو برخو کی هم شته .

دمشوانیو په هکله دپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت په کتاب کی داسی راغلی دی: «دمشوانیو اکثریت دد پراوجندول په سیمو کی میشته دی . لومړی ددوی ځینو خیلو نود ځر ځایو نو په هـ څه خپلی رمی د (ښشی کندو) له لاری له دانګام نه شمالی

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۲۰ مخ.

(۲) حیات افغانی ـ ٦۳۲ مخ.

غرونوته راوستلي . يوسلواوپنځوس کاله پخواد دري په ختیځ اوشمالي غرونو کي
دغرځایونوشاوخوا یي باندې جوړې کړي. دپسرلي د پیل نه دمني ترپایه به هغوی
په باندوکي اوسیدل اوبیابه درموسره دجندول دروته ښکته کیدل. سل کاله مخکي
دمشوانیوځینوخیلونو خپلي رمي په پاى کي دجندول پرځاى قاسم اوزوړبراول ته
راښکته کړې. په دې وخت کي دغه دواړه کلي نه وو، بلکي لومړى ځینو شپنودلته کور-
ونه جوړکړل اوپه ژمي کي به په کړونوکي اوسیدل وروسته یي دکورونوشاوخوانا آبادې
شاړې ځمکي آبادي کړې. کاړینونه (مینی) یي جوړي کړلي او تقریباً دلسوکلونو
په دوران کي څوکورونه په کلیو بدل شول. دسلوکالورا هیسي دوی دشمالي غرونو
په لمنوکي په شاړو ځمکوکي باندې جوړولي چي اوس دقاسم خان اوزوړ براول
پرسیره دمشوانیوکورونه اوکلي دغره په لمنوکي ددرې ترخو لي اسمار ته نژدې
رارسیدلي دې.

مشوانیي دځینوکورونونه پرته په عمومي توگه نادارە اولس دې ځیني شتمني
کورني دځمکوسره یوځاى مالداري، تجارت او مامور یتونه لري. د دوی دنادارو
اکثریت ځیني خلك دسالار زواومامونډ وشپانه اوبزگردي. ځیني دغنمواواوربشود
کرلونه وروسته دمیزان په میاشت کي دکاراوغریبى له پاره جندول، باجوړ اودکونړ
ولایت مختلفوسیموته ځي دلته دوی دجوماتونو دلرگبانه (دژمي په سړوکي اولس
دجوماتونو له پاره لرگبه (جمع لرگبانه) نیسي. لرگبه له غره څخه لرگي را
وړي ودکلي خلك ورته دمیاشتي د یر شمنه غله اوداوسیدوکوټه ورکوی.)

اویا په کلي کي همسایه کیږي. همسایه مشوانیي په کلي کي داوسیدوکوټه پیدا
کوي. ددوی نارینه د غرونوڅخه لرگي راوړي چي بوگیډی (دشابار) په یوه من
جوارو او یاد هغه معا د ل په څلویښت افغانیو خرڅوي. دنوروقبیلو په تناسب په
مشوانیو کي دلیزدیدني عملیه دیره ده. ددوی نیستمن خلك دمني په پاى کي دکورو

لږ سامان او دخوړلو مواد په خروبارو ی ښځی اونارینه یوځای دجنډول، باجوړ او کونړ په لور روان وی دپسرلی په میاشت کی بیرته دری ته راستنیږی (۱)

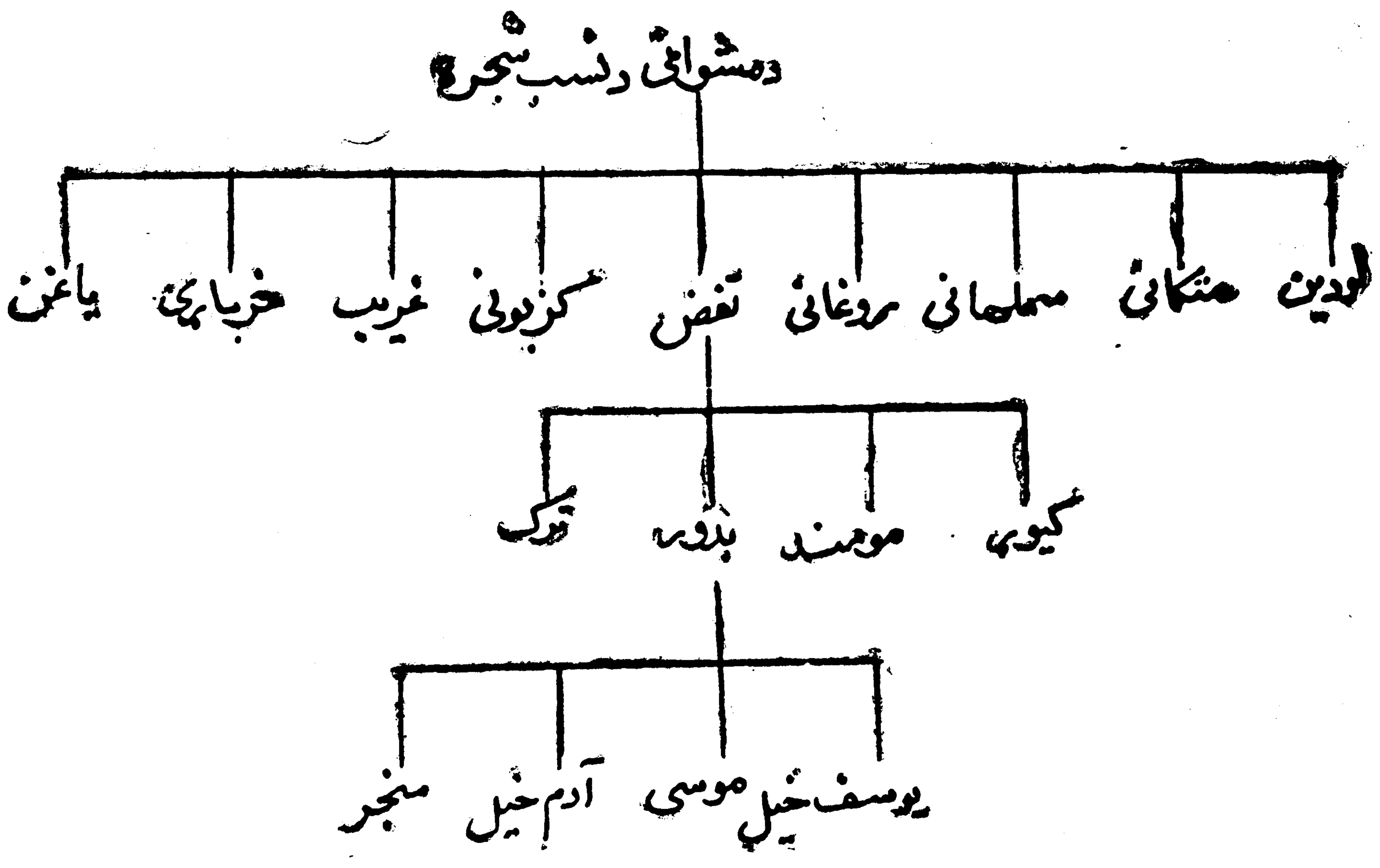

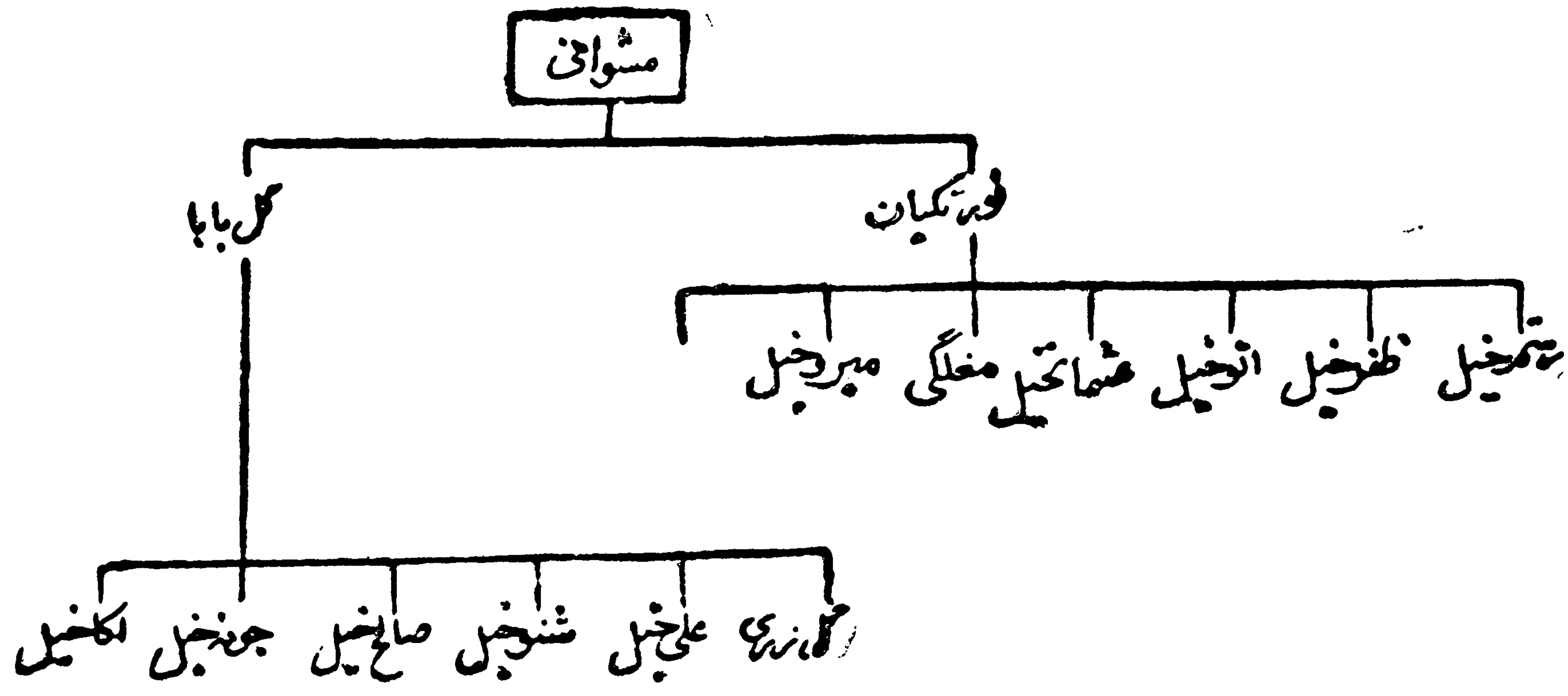

(۱) دپښتنو ټولنيز ـ اقتصادی جوړښت ـ ۲۲۶ ـ ۲۲۷ مخونه.

مشانی

دغه قوم هم دنیازی دنسل څخه شمېرل کیږی . ددوی داوی نیکه نوم موسی ابن خاکوابن نیازی وچی دموسی نوم د ډیراستعمال په وجه په عاموخلکو کی په موشیانی یامشانی سره مشهورشو. د دغه قوم خلك لومړی دسرهنګو د قـوم سره دسند ددریاب په ختیځ غاړه کی میشته شوی دی لکه چی اوس هم دداو دخیلومشانیو ښاخ په داود خیل نومی ځای کی او دموندی ښاخ په تیتی کی چی په میانوالی کی موقعیت لری میشته دی. پاتی مشانی دسند ددریاب لویدیځی برخی ته راغلل اومیشته شول (۱) مشانی دمروتواوعیسی خیلو په دښمنی کی دمروتـوملګری وو. داطـایفه اوس په دادی خیلواوشادی خیلو سره شهرت لری (۲)

مشانی لو یدیځ ته د ختکوتوغوه پوری قبضه لری .ددوی د هغـوځمکـونه پرته چی دسیند په غاړه پرتی دی نوری ځمکی یی ښی نه دی خود بندونواوبا رانی ویالوپه ذریعه دللمی ځمکوغنم او باجری ښه حاصل ورکوی .

ددی قبیلی خلك اکثره کینه کښی اوکورنی دښمنی پکی ډیری دی. داو دخیل په یوه ګوندی کی اوشادی خیلو په بله ګوندی کی دی چی ددواړو ګوند یوترمنځ سخته دښمنی موجوده ده.

---

(۱) حیات افغانی ۵۹۹ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی دپېښور چاپ : ۱۹٦٤ کال ۱۳۵۵ مخ .

دمشانی ابن خاکو ابن نیازی دنسب شجره

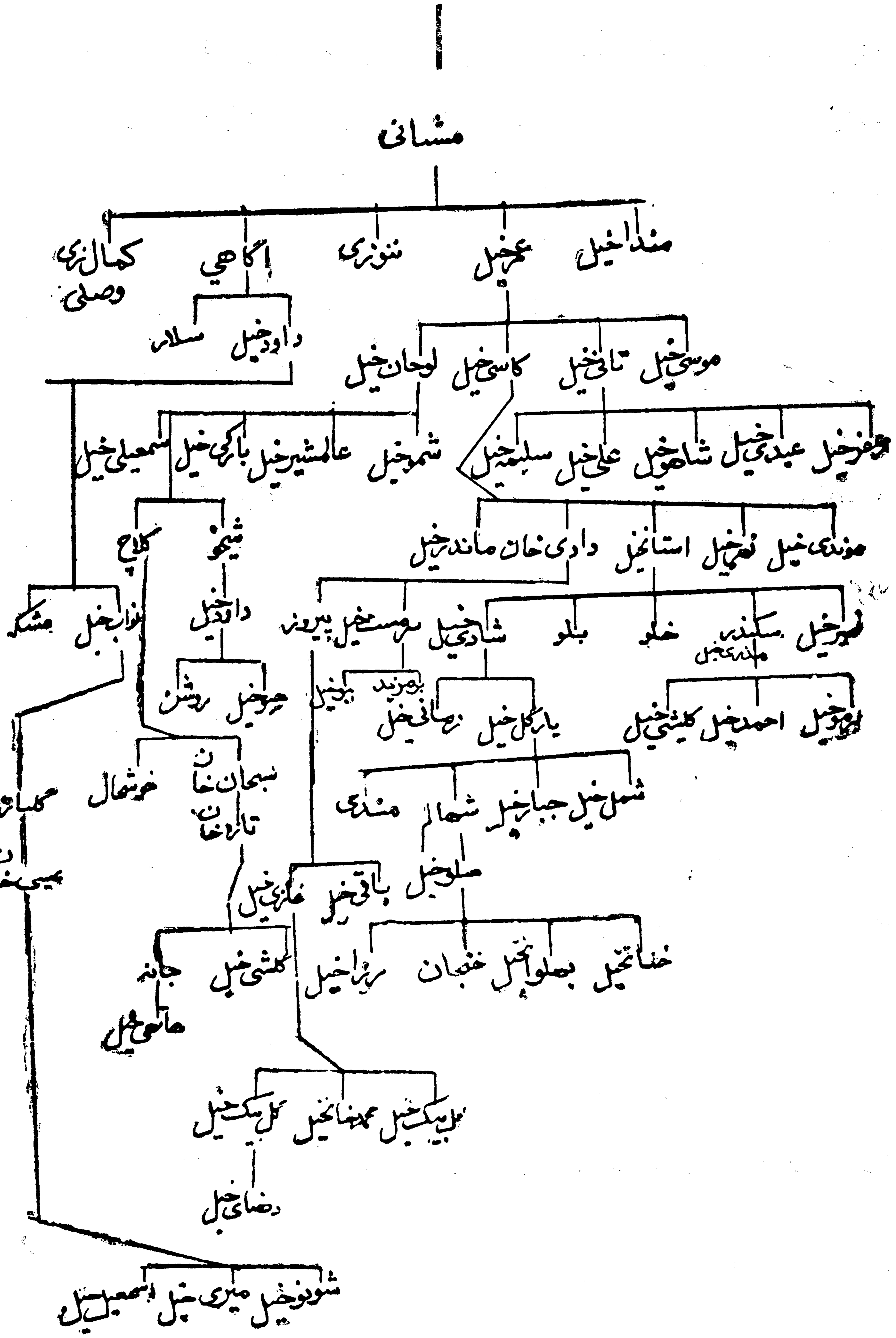

معروف خیل

دوی غلجي پښتانه او د احمد زیو دقبیلي یوه څانگه شمیرله کیږی. دوی دننگرهار ولایت د غلزی حصارک اوسره رود په اولسوالیو کی استوگنه لری؛ په غلزایي حصارک کی د دوی شمیر ۳۳۰۰ اودننگرهار دسره رودپه اولسوالی کی ددوی شمیر ۹٤۱۸ تنه ښودل شوی دی چی زیاتره یی دبالاباغ دسیمی په شاوخوا کی ژوند کوی د معروف خیلو څانگی په لاندی دول دی :

بادین خیل، شکرخیل، محمدخیل، عبدالرحمنخیل او سرکی خیل.

په غلزایی حصارك کی معروفخیل په لاندنیو کلیو کی میشته دی : یاغی بند، علم کځ، محمدی، ناصرخیل، کلاله، تری، انگورتاك، بهاولی، راغه، جوکان، لاجیگر، سیاب علیا، دوبی او محمد کلا کی.

مقبل

دوی د کرلانی پښتنو په ټولنیز گروپ کی شامل دی. سهیل ته یی څاځی میدان او سبری، لویدیځ ته یی دمنگلو قبیله، شمال ته یی ځمکنی، شمال ختیځ ته یی څاځی او ختیځ ته یی د دیورند د کرښی سره پوله لری چی دسرحد نه پوری خوا په ستر غوزك، میته، سنگر او کمکی غوزك کی هم مقبل استوگنه لری او د سرحد په دننه کی مقبلو سره قبیلوی اریکی لری.

هغه مقبل چی د افغانستان په دننه کی ژوند کوی ټول دپکتیان په اولسوالی کی په دوودرو کی چی دوچ زیگار او لوند زیگار په نامه یادیږی استوگنه لری چی په دغه سیمه کی ددوی شمیر(۱۰٤٦٤) تنوته رسیږی. دپکتیان په اولسوالی کی دمقبلو نه پرته منگل او څاځی هم استوگنه لری (۱)

ددوی یو شوکورنی دخوست اولکن په سیمه کی هم دهمسایه په دول ژوند کوی(۲)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور، ۵۷ مخ.
(۲) حیات افغانی - ٦۲ مخ.

ددوی اکثره خلک دکرنی، مالداری‌او سوداګری له‌لاری‌خپله‌ګوزاره کوی . دغه خلک لرګی‌او چار تراش هم خرڅوی .

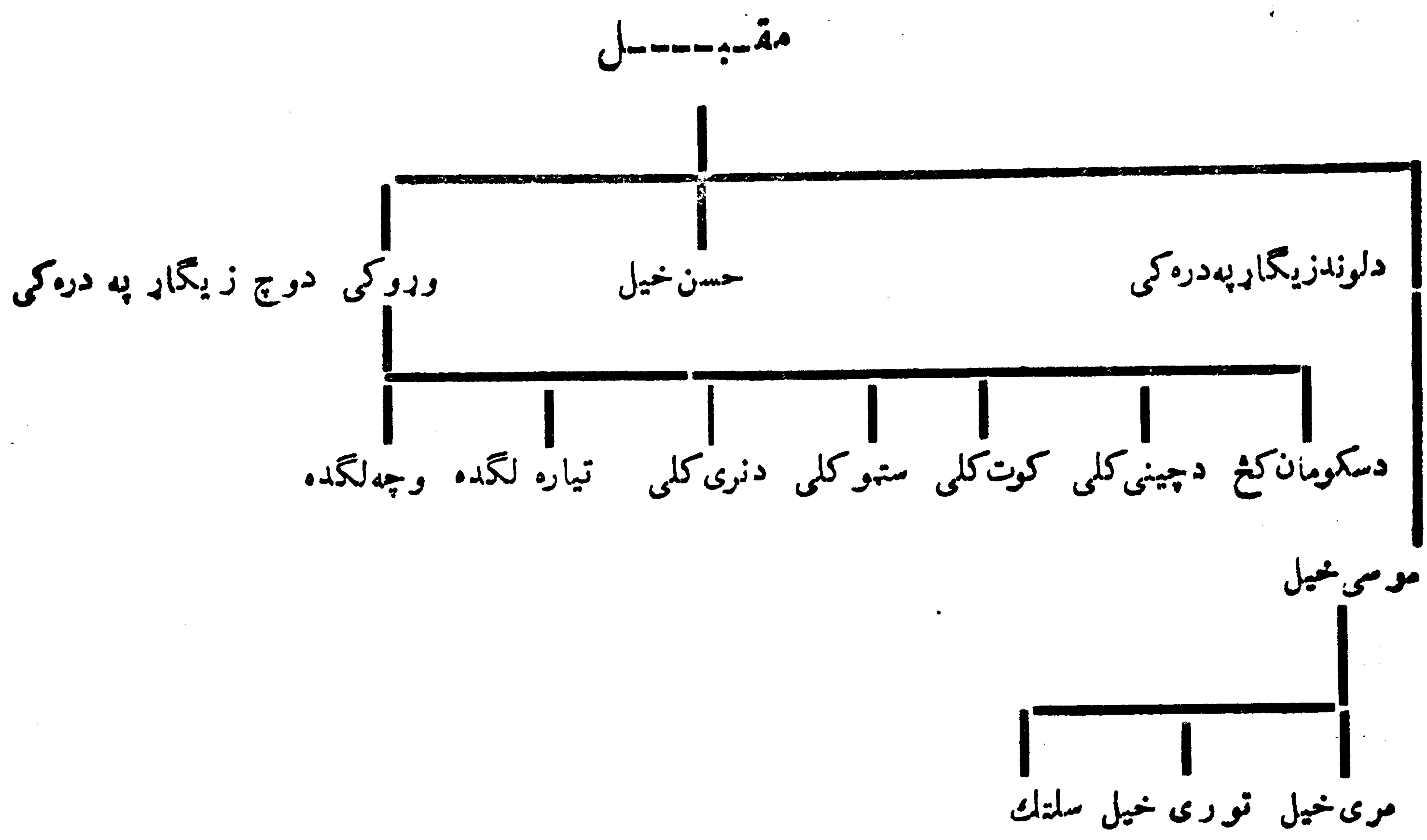

ملا خیل

ملاخیل غلجی‌پښتانه‌او کثره‌یی کوچیان‌دی‌چی‌په‌لاندنیوا تو بنا خونو و یشل شوی‌دی : شاران، پیروخیل، عثمان‌خیل، قادر خیل، خواګاخیل، شاهزاد خیل، خواجه خیل او الیس خیل . ددوی زیات شمیر دغزنی په اجرستان کی‌استوګنه لری‌چی‌شمیریی (۱۵۹۹۶) تنوته‌رسیږی. څرنګه‌چی‌دوی کوچیان دی نود یوی متمدنی قبیلی بڼه نه لری (۱) داجرستان دملاخیلوځانګی په لاندی دول دی :

۱ ـ لنګرخیل	۶ ـ سید خیل
۲ ـ ادن خیل	۷ ـ عثمان خیل
۳ ـ عباس خیل	۸ ـ قلندرخیل
٤ ـ خوزه خیل	۹ ـ پیروخیل
٥ ـ رضا خیل	۱۰ ـ چکمک

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبا یل و لا یات سرحدی کشور ۸٤مخ .

ملکزي

دوی خلجي پښتانه دي، خوشمیر یې چندان ډیر نه دي. ددوی یو شمیر د ننگرهار دگوزکو نړیه اولسوالي کې استوگنه لري، خوشمیر یې بیخي لږدی او یوازی په دغه ولایت کي یې شمیر د ۲۰۰ تنو په شا اوخوا کي ښودل شوی دی (۱)

ملاگوري

دوی سړبني پښتانه اودمومندو د سترې قبیلي پورې اړه لري. دغه ښاخ په څلورو څانگو ویشل شوی دی په دی ډول چي: پهارخیل، تارخیل، احمدخیل او دولت خیل. ددوی په باب ځیني اختلافونه موجود دی. ځیني وایي چي د دغه ښاخ لوی نیکه په وصلي توگه دمومندو پرقبیله ورگډیږي او دویم روایت دادی چي ددی ښاخ اصلي مورث (لوی نیکه) هم دمومندو له قبیلي څخه و. داسی روایت دی چي یو وړوکی ځوتنه مومند د لاروهني له پاره یو ځای ته لاړل او کله چي یې دغه عمل ترسره کاوه یو تن ملا هم چي ددوی سره ملگری وله هغوی نه لیری او جلاودریداو دوی ته یې په کتلو پیل وکړ دغلوله ډلی نه یو وسړی په پښتو ژبه وویل چي ملاگوری چي دهغی وروسته یې په هغه باندی دملاگوری نوم کیښود او دغه اصطلاح د نوموړی ښاخ دتسمیې وجه شوه. که څه هم د دغه روایت په رښتینوالي کي شك موجود دی خو اوس دغه خلك د غرنیو مومندو سره یو ځای دهغو سره په غم اوښادی کی شریك دی. ددغه ښاخ اکثره خلك د تاترۍ په دره کي اوسیږی او دکوني په چارو بوخت دی:

دحیات افغاني دتاریخ لیکوال محمد حیات خان لیکي: «ددی ښاخ ټول شمیر (۵۰۰) پنځه سوه تنه ښودل شوی دی» (۲)

استاد حمزه شینواری دپښتانه دکتاب په لومړی ټوك کي دملاگورو په باب

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۸۲ مخ.

(۲) حیات افغاني ۳۵۲ مخ.

داسې لیکي: «ملا ګوري دژبې، لهجې او کړووړو په لحاظ د مومندو دسترقام سره تعلق لري او د پراخې سینې خاوندان دي. دوی د کمکي شلمان نه دلمرخاته په لورد دبېرغړنه لاندې پراته دي او دتاتري دمشهور غره په لمنوکي استوګنه لري. دسیمو نومونه یې مرداڼه، شهید مینه، لوړه مینه اوژوره مینه دي. دلته د مرمرو د ډبرو کانونه هم شته او ابرك هم پیداکیږي (۱)»

دوی اکثره دسپند په غاړه استوګنه لري او شمېر یې په اوسني وخت کې د (۸۰۰۰) تنو په شاوخوا کې ښودل شوې دی.

مندړ

که چیرې د نسب شجره په غورسره وګوړو نوځرګنده په شي چې د دغه قبیلې مشر نیکه مندنومیده چې دخښي یا خښي زوی و. مند دوه زامن درلودل د یو نوم یوسف وچې اولادې ته یې یوسفزي وایي او بل یې عمر نومیده. عمر یوزوی درلودچې مندړنومید او اولاده یې په مندړو سره شهرت لري.

داسې روایت موجود دی چې دمندړ پلار عمر چې یو ډیر باد یانته انسان و هندته سفر وکړ او هلته یې د یوې قریشي ښځې سره خپلوي وکړه چې مندړ یې دهماغې ښځې نه پیداشوی دی. کله چې عمر په هند کې مړ شو نو وروریې یوسف خپر شو او دخپل ورور دکونډې او اولادونو دراوستلو له پاره پسې لاړ. نوموړې ښځې ورته وویل چې ته غواړې ماڅخان ته په نکاح کړې اوزما مال دځان کړې خو زه ژمنه کوم چې بل میړه به نه کوم هماغه وچې یوسف هم قسم وکړچې دا کار به نه کوي تردې وروسته یې لو موړې ښځه او اولادونه وطن ته راوستل کله چې مندړ ځوان شو نویوسف خپله لور ده ته ورکړه. مندړ درې ځامن درلودل چې منور، خضر او رځړ نومیدل منور هم دوه زامن درلودل دیوه نوم عثمان او دبل نوم اتمان و. عثمان هم دوه زامن درلودل یو یې کمال او بل یې امان نومیدل. دکمال

(۱) پښتانه، لومړی توك داستاد امیر حمزه شینواري مقاله، کابل ۱۳۴۹ کال ۱۸۲ مخ.

اولادی ته کمال زی وایی چی په خپلو کی په دووخانگو و یشل شوی دی : یوه څانگه یې مشران زی او بله څانگه یې کشران زی دی :

داتمان اولاده هم دوه بناخه دی په یو بناخ کی اکازی کنازی ، او علی زی شامل دی. دوی ته اتمان نامه هم وایی او دا باسین په غاړه دمهابن په جنوب کی میشته دی. توربی ، مینی ، کوټه او مرغز ددوی په علاقه کی مشهور کلی دی .

مندړ دمردان په ضلع کی آن تر چملی پوری میشته دی. دچملی ختیځ ته اباسین ، او یدیځ ته یې یوسف زی ، شمال ته یې بونیر او سویل ته یې مهابن موقعیت لری. داسیمه دیوی دری په شکل پرته ده . میدان په کی کم او څمکه یې ناهمواره او غرنی ده دامیلی مشهوره جگړه هم په ۱۸۶۲ کال په همدی څای کی پیښه شوی وه . داسیمه دمندړو مرکز دی. همدا راز په صوبی او مردان کی هم د مندړو مختلفی څانگی استوگنه لری.

دمندړو ښاخونه او ددوی داستوگنی ځایونه:

ابا خیل : اباخیل په گنده ، زیده ، هنداوشاه منصور کی استوگنه لوی .

همرخیل : همرخیل په کالادره ، صوابی او مانیری کی اوسیږی.

بهزاد خیل : بهزادخیل په کلابټ کی اوسیږی.

خلوخیل : خلوخیل په پنجتاری ، براکی ، توتایی ، پاجااو بام خیل کی استوگنه لری

رځړ : داتپه په پنځو څانگو ویشله شوی ده مانی زی ، ملک زی ، اکوزی ، خضرزی او محمودزی (مامو زی) .

مانی زی : مانی زی په داگی ، ترلاندی ، ترکی ، پرمولی او ادینه کی اوسیږی.

ملک زی : ملک زی په یار حسین ، شیو دره او یعقوبی کی .

اکوزی : اکوزی په دوبیانو ، سره چینه او اسماعلیه کی.

خضرزی : خضرزی په شیوه ، کالوخان اوشهره غوند کی .

اومحمـودزي: پهٔنړی کلـي، شیخ جانا، اسو تا او نارنجي کـي میشته دي (۱).

مندړ په کړو ړو کي یوسفزیو ته ورته دي. حیات محمدخان په هغه وخت کي دمندړو شمېر (۱۴۰۰۰) تنه ښودلـي دی.

مندو خیل

که چیري دنسب شجره په غور سره وګورو نو ځو ګنده به شي چي مندوخیل هم په غرغښتو پښتنو ورګـډ یږي.

مندوخیل دژوب د وادي په دوا ړو غا ړو میشته دي چي دژوب سیند دمندو-باغ له غره نه پیل او شمال ختیځ خواته غزېدلـي دی او د سرما غي تو رخنګ د ګومل سره یو ځای او جنوب خواته یې مخه کړې ده. دژوب دسیند او به اکثره له ځانه سره نورمواد هم لري چي د کوني اوزراعت له پاره ډیري ګټوري د ي. هغه ویاله چي دژوب د سیند نه بېله شوي او بـکته ځـي نو یوې میدانـي سیمـي ته رسیږي چي هلته غنم او نور دول دول غله کرل کیږي. ددغـي ویالـي په دوا ړو غا ړو دمندوخیلو کلي پراته دي. همدا راز دغه میدا نـي سیمه ښه څر ځا یونه لري او درمو او ښارو یو دپوولونه هم ورته ګټه اخلي او په پو ړتني برخه کي يې دپو ونده وو ډیري کیږ دي نو ستر ګو کیږي. دژوب دوادي شمالي برخه د سیو ناداغ دجنو بـي حد له غر نیو سیمو سره پوله لري اود ګو مل ددري جنوبي غره کي هغه ځای چي د ژوب، بو ري او سلیمان غره کي په مینځ کـي پروت دی د بابړو او هرېپال د ښاخو نو ځمکـي دي او په ختیځه او سهیلي برخه کي یـې یو ه غیر آباده او شاړه سیمه موقعیت لري چي د ایسوټ او موسـی خیلو ښاخونه خپلي دمي پیایي او ختیځ خواته یـې مخا مخ د حسن خیلو او باخیلو شیرانیو غر موقعیت لري. دژوب ځمکه حاصلخیزه او اکثره د نهر ونو په ذریعه خړوبیږي. د مندو خیلو دود، دستور او کسبو نه هغو کا کړو ته ورته دي چي ددوي په مینځ کي دی او دهغوی په شان سپین زړي، ساده او بـی آزاره خلک

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکي -۱۳۲۲ مخ.

دی. دوی‌هم دکرنـی اومالداری په‌چارو بوخت دی (۱)

مندوزی

دوی‌په‌اصل کی خوگیانیی دی، خو په پښتونو کی خوست ته‌لیږدیدلی دی اواوس د خوست په لویدیځه برخه کی او سیږي. لویدیځ ته‌یی دځدرانو قبیله اوجنوب‌ته‌یی دشمل سیندموقعیت‌لری‌چی اسمعیل خیل اومندوزي یی سره جلا کړي دي ختیځ خواته د اسمعیل خیلو سره‌پوله لري او د شمال خواته هم دځدرانو سره گډ سرحد لري. ددوي شمیر (۱۲۰۰) کورنیوته رسیږي . دوي اکثره دکرنـی په‌چارو بوخت دي اودښوونـی اوروزنی‌سره زیاته‌مینه لري (۲)

مندوزی

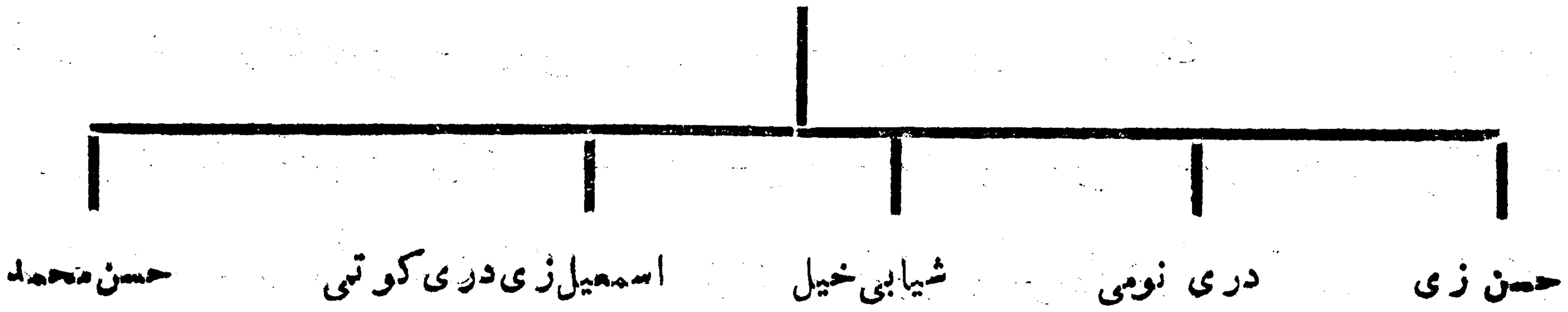

موسی خیل

دوی غر غښتي پښتانه دي او د کاکړ و یو عمده ښاخ گڼل کیږی . دکاکړو دغه ښاخ د پوری د تاریخي ناوی د موسی خیلـو په تحصیـل کـی آباد دی . په کندهار، زابل، سیوی او د غزنی په ولایت کـی له ډیری لرغونـی زمانی څخه موسی خیل کاکړ آباد دی . همدا راز دغزنی ولایت دشلگر په‌اولسوالی کی‌هم تراوسه پوری زیات شمیرموسی خیل کاکړ استوگنه لری،

مومند

مومند دسړبن پـه تولنیز گروپ کـی یـوه‌ډیـره ستره قبیله ده اودوی غوریاخیل

---

(۱)حیات افغانی-۲۴۳ مخ -

(۲) معلومات مختصر-در پاره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشورخ۶۳ مخ.

پښتانه دي . داسې روایت موجود دی چې د غوربـاخلور زامن وو چې دولت یار، خلیل، خوکني او زیراني نـو میدل ۰ بیادولت یا ر دوه ز امن د ر لو دل چې یو مو منند او بل داود نـو میدل .

د مو منند و کومه اولاده چې پـه میداني سیمه کې استوګنه لري هغوی ته کوز مو منند او کو م چې په غرنی سیمه کې آباد دي هغوی ته بر مـومنند و ایی، خو په اصل کې دوا ړه یو دي . شمال ته یې باجوړ، لویدیځ ته یې د کو نړسیند، جنوب لویدیځ ته یې دخیبر د ره او ختیځ ته یې د پېښـور ضلعه مـو قعیـت لـري.

د اسلا م دین تر خـپریدو دمخه دغې سیمې ښه تاریخي اهمیت دراو د . د اسې ویل کیږي چې اوی کنشکا هم د دې سیمې په شا او خوا کې یوه موده اوسیدلـې دي او یو شمیر بو د ایي راهبا نو هم دلته ژوند تیر کړی دی .

د اسې عقیده مو جوده د ه چې دوی په پیل کې د کند ها ر په غور ه مر غه کې میشته و و چې ورو ستـه له هغه ځایـه د غزني لویدیځ د تر نک غاړوته ولیږ دیدل. با بر پخپل مشهو ر کتاب توزک بابري کـې چې په (۱۴۵۰) ع کا ل یې کښلی دی د دغې قبیلې د مو جو دیت ذکر یې دغزني په سهیل کـې کـړی دی. څـرنګـه چې ورو سته د د غې قبیلې په شمیر کې زیا تو ا لی راغلی نودوی د غز ني نه کابل او بیاله هغه ځایه د ننګرهار خواته وخوځیدل او د ننګـرهار نه یې د خیبر پر لارې پیښور اود دوی د استوګنه اوسنی سیمې ته لیږد و کړ (۱). هغه مومند چې په افغانستان کې استوګنه لـري ددوی سیمې دادي:

۱ـ دننګرهار پـه ولایت کـې :

د شینوا رو په لویې او لسوالي، په مومند دره، لعل پوره، بټي کوټ، کامه، ګوشته، کوز کونړ او دچپرهار په علاقه دارۍ کې استوګنه لري. دننګرهار په ولایت کې ددوی شمیـر (۱۷۳۶۷۹) تنـه ښـودل شـوی دی (۲)

---

(۱) حیات افغاني ۳۴۷ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور، ۲۷ـ ۲۸ مخونه.

۲- د کونړ په ولایت کې:

دوی د کونړ په ولایت کې په اسدآباد، خاص کونړ، سرکانړیو، نورګل او نرنګ کې میشته دي چې په ټول کونړ کې ددوی شمیر (۶۳۵۸) تنه ښودل شوی دی (۱) همدا راز یو شمیر مومند د هرات د ولایت دانجیل په اولسوالی اود غزنی په ولایت کې هم میشته دي. همدا راز یو زیات شمیر مومند په باجوړ کې هم استوګنه لري.

په پاکستان کې دوی دمومند وپه ایجنسی کې استوګنه لري ددغې ایجنسي څلور-خواوې دادي: لویدیځ ته یې افغانستان، جنوب ته یې د خیبرایجنسی، ختیځ ته یې دپېښور او د یرضلعی او شمال ته د باجوړ دایجنسی سره پوله لري.

ددغې ایجنسی مساحت ۸۸۷ میله مربع دی. همدا راز دخیبر په ایجنسی کې هم یوشمیر مومنداوسیږي چې په دغودواړوایجنسیو کې ددوی شمیر (۱۸۸۸۱۲) تنه ښودل شوی (۲) د مومندو مشهورخیلونه دا دي:

۱- خویزی
۲- حلیم زی (الیم زی)
۳- اوتمانزی
۴- بایزی
۵- کوداخیل
۶- کاچی
۷- اتمرخیل
۸- ترکزی
۹- خواجه زی
۱۰- نظرخیل
۱۱- عیسی خیل
۱۲- برهان خیل
۱۳- باره خیل
۱۴- موسی خیل
۱۵- خوګاخیل
۱۶- میرو خیل
۱۷- بابازی

دمومندو دځینو مشهوروخیلونو داستوګنې ځایونه دادي:

۱- خویزی: دمومندو یومشهورخیل دی چې ختیځ ته یې ګنداب، لویدیځ ته

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور (۱۲) مخ.
(۲) اضلاع ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان -۱۱۹ مخ.

یې کوداخیل او بابازی او جنوب ته یې د کونړ سین بهیږي . ددې قبیلې ځمکې للمې دي. دمشهورو کلیو نو مونه یې دادي : محمد کور ، کنګګ ، سم غاښي ، وچه ژوره ، ملا نهیم کلې ، زناورچینه ، سورابیان او شین ورسک . داسې ویل کیږي چې ددوې شمیر تقریباً شل او زرو تنو ته رسیږي .

۲- حلیم زی (الیم زی) :

دوی د بایزو په شمال ختیځه برخه کې ، په کمالي دره او ګندا او کې استو ګنه لري او په مومندو کې د دیر نفوذ خاوندان شمیرل کیږي .

۳- اوتمانزی : ددې قبیلې ختیځ ته دانشکول ، لویدیز ته یې کندهاری ، شمال ته یې ددویزو غرونه او جنوب ته یې کمالي دره موقعیت لري. داتمانزو ځمکه اواره ، خاورینه او للمې ده . خلک یې اکثراً د کرکیلې له لارې خپله ګوزاره کوي . دخلکو شمیر یې لسوزره تنو ته رسیږي او ددوی لوی کلي په لاندې ډول دي :

یخدند او هاشم کورچې ددوی تول کلي دیخدند په نامه سره یادیږي .

٤- بایزی :

داځانګه دمومندو په قبیله کې دیره مشهوره ده چې دلمرپریواته خوا ته غرونو کې میشته دي .

٥- کوداخیل :

ددې ځانګې ختیځ ته خویزی ، لمرپریواته ته یې داتمر خیلو دلښکر کلي او جنوب ته یې بره دره موقعیت لري. ددې ځانګې شمیر تقریباً دیرشو زرو تنو ته رسیږي . دانګریزي استعمار سره په غزاګانو هم دوی دمومندو ترنورو خیلو نو په نسبت زیاته ونډه اخیستې ده او دیر خلک یې شهیدان شوي دي .

٦- کاچې :

دادمومندو بوه ځانګه ده چې خلک یې دکابل او پېښور ترمینځ دسوداګرې دمالونو دحمل او نقل له لارې خپل ژوند تامینوي .

۷- المرخیل :

المرخیل د جروبی دری په سهیل کی استوګنه لری او یدیخه څنډه یی د دور خیلو سره نښتی. شوخته یی بابازی او کودا خیل او شمال ته یی هم بابا زی پراته دی، ددی قبیلی شمیر تخمینا شل او زرو تنو ته رسیږی او مشهور کلی یی عبارت دی له تور خیل، خنجر کلی، وتکی، تنی، حاتم کلی، الهکر کلی، قاسم کور، مته، هرلی او مزری څینه.

۸- ترکزی :

د نورګری څخه چی دالیزو او ترکزو پوله ده تر دانشکول پوری او بیا د دانشکول نه ترمنی پوری په برابرخط پراته دی :

۹- خواجه زی :

د منډو جوړ او الکی کوهی نه چی د بابزو او خواجه زو پوله ده تر خاپښی او اتمرخیلو پوری پراته دی .

۱۰- نظرخیل :

د اتمرخیلو په جنوب کی د نظرخیلو قبیله میشته ده . ددوی څمکی غرنی دی او خلک یی په مالداری خپله ګوزاره کوی . ددی کلی دادی : ګوز کلی، بر کلی او د ملاخیلو کوز کلی . ددوی د نفوسو شمیر دری زرو تنو ته رسیږی .

۱۱- بابازی :

بابازی د بید منی او شمشاد په دروکی میشته دی . ددوی د سیمی ځمکی للمی دی او غنم او اوربشی یی زراعتی محصولات تشکیلوی . یوشمیر خلک یی د سوداګری چاری هم پرمخ بیایی . همدا راز برانخیل، عثمانخیل او صاخیل هم د دومندو مشهوری څانګی دی .

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیر مومند کونړ دولایت په پشد، خاص کونړ، د ننګرهار دولایت په باریکاب لاچه پور، غازی آباد، کامه، د چپرهار په دولتزو، المه، تربلی، غزو کلی، غور آباد، هدی، باسول او هزارناو، ډکه، لال پوره، ګوشته، ګردی، همدا زد کونړ په شګه، ارخی او سور داګ کی هم میشته دی .

همدارازدافغانستان په نورووولایتونو لکه بلخ ، سمنگان، کندز، هرات، کلات او هلمند کی هم یوشمیرمو منداستوگنه‌لری. یوشمیرمومند په‌افغانستان کی دکوچیتوب ژوند هم تیروی .

د مومندو مشهوری دری او داگونه :

(۱) دگنداب دره :

په دی دره کی حایمزی اوسیږی . ددی دری ختیځ ته دکړپی د غونډیو سلسله پرته ده . لویدیځ ته یی د خاپښی غرواقع دی اوجنوب ته یی دکونړ سیند بهیږی . ددی دری اکثره ځمکی للمی دی . ددی دری د خلکو شمیردیرشوزرو تنوته رسیږی اولوی کلی یی دادی: توره تیزه ، شاتی کور، کڼی، سور داگ ، ظفرغونډی او کټه سنگ.

(۲) دپنډیالی دره:

په دی دره کی دترکزی دښاخ د عیسی خیلو او برهان خیلو خانگی استوگنه لری. دا دره لکنډی ته وتلی ده په دی دره کی للمی اوآبی ځمکی هم شته . دخلکو شمیر یی لسوزروتنوته رسیږی اولوی کلی یی د یخډنډ اوهاشم کورځخه عبارت دی.

(۳) کمالی دره.

په دی دره کی د حلیمزی د ښاخ دپوشاخیلو اوابراهیم خیلو خانگی استوگنه لری خلک یی اکثره دبزگری په کارونو بوخت دی او مشهور کلی یی اتوخیل ، غازی بیگ کور او کجلک شاه دی .

٤- سرکنډدره :

په‌دی دره کی میتاخیل استوگنه‌لری چی په‌خوگاخیلوور گډیږی په‌دی دره کی دکرنی ځمکی لږی‌دی اوخلک یی په‌مالداری گوزاره کوی . ددی ځای خلک دخپلو غرونو لرگی په‌کامه او کونړ کی خرڅوی. ددوی شمیر تقریبا لسو زروتنوته رسیږی او

مشهور کلي یې سپین جومات ، نری اوبه، سپین تنګی، باره خان ، ځپری ، سربند او بیله دی.

همدارازشونګړی دره، جروبی دره، شالی هولی دره اوسلالادره هم د مومندو دلویو او مشهورو درو له جملی څخه دی .

ددانشکول اویخپند داګ :

په دی داګ کی اتمانزی اوترکزی عیسی خیل استوګنه لری چی څمکی یی ښې اوللمی دی .

بهی داګ :

دا داګ (۲٤) میله اوږدوالی او پنځلس میله پلن والی لری چی په دی داګ کی کوډاخیل، بابازی اوخویزی پراته دی .

دسرکو داګ :

دا داګ دخوګا خیلو او اتمرخیلو دغرونو لمنو څخه راغږیدلی او په د یرش میله اوږدوالی اوشل میله پلن والی دګوښتی اوخویزوعلاقی ته ورغزیدلی پروت دی. په دی داګ کی خوګاخیل، ماماخیل، دورخیل اولزشمیر اتمرخیل میشته دی (۱)

مهمن زی

مهمنزی دسړبن په ټولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی اودخرشبون د زوی زمنداولاده ګڼله کیږی . ویل کیږی چی دزمندپه اولاده کی دمهمن زی یا مهمنزی ښاخ دشمیرله مخی زیات دی. دغه ښاخ دزمندله پاتی نسل تروتلو وړاندی دیوسفزیو دقبیلی سره یوځای دارغستان له سیمی نه وشړل شول او وروسته دیوسفزیوسره یوځای دکابل په نورو پینڅو کی شریک وو، خوکله چی دوی دکابل څخه دننګرهار خواته وکوچیدل نودوی ترمینځ دیوی لانجی په سبب جګړه پیښه شوه چی په دغی جګړی کی یوسفزی په دوی باندی بریالی شول. مهمنزی ترڅه مودی پوری

---

(۱) پښتانه لومړی ټوک ۱۲۲مخ.

په ننګرهار کې اوسيدل. او کله چې د يوسفزيو يومشهور ومشر ملک احمد غوښتل چې د دلازاکو سره وجنګيږي نوهغه دننواتي په دول مهمنز يوته ورغی او مرسته يې غوښتله. مهمنزي هم په دې شرط ورسره يو ځای شول چې د (اشنغر) سيمه دوی ته ورکړل شي. لکه چې توسو بې وروسته دغه شرط ترسره او اشنغر مهمنز يوته ورکړل شو چې تراوسه هم ددوی په واك کې دي او ددوی مشهور کلي هلته د چارسدې، تنګي نوښهره (نوښار) او پړانګ څخه عبارت دي. (۱)

دوی په عمومي توګه با تعليمه او متمدن خلك دي. دا ستعماري ضد نهضت مشر اود پښتنو ستر شخصيت خان عبدا لغفا ر خان د مهمنز يو د اتمان زيو د ښاخ څخه و.

دمهمنز يو مشهورښاخونه دادي :

۱ ـ الياس زی

۲ ـ بارك زی

۳ ـ بټوزی

٤ ـ عمرزی

٥ ـ اتمان زی

٦ ـ تنګی

۷ ـ رځړ

۸ ـ شيرپاو . (۲)

د حيات افغا نی مورخ (۱۲۵) کا له پخوا د دوی شمير تقر يباً (۸۰۰۰) کورنی ښودلی دی اودوی د پيښورضلعی دچارسدی په تحصيل کې استوګنه لري.

---

(۱) حيات افغاني، ٥٦٠ مخ .

(۲) پښتانه دتاريخ په رڼاکې ۱۲۹۳ مخ شجره .

میاخیل

دوی لودی پښتانه دی او میاخیلو ته میان خیل هم وایی چی دلوانی یا نوحانی ددویمی ښاخی توری زوی و . میاخیل په پخوا زمانو کی ټول پوونده وو او په تجارت او مالداری بوخت وو لکه څرنگه چی ددولت خیلو په برخه کی دامان ته د لوحانی ښاخونو درا تگ څرنگوالی لیکل شوی دی په هماغه ډول دد غه ښاخ خلکو هم دامان ته تگ او راتگ کاوه او د میاخیلو د استوگنی د مخه په خاص درابن او چوډهوان کی سرواښیوا ستوگنه درلوده . کله چی دکټی خیلو مشر خان زمان دپرانگی قبیله د تاك او دسوری ښاخ له روړی نه وشړل او په تاك باندی دولت خیلو قبضه ټینگه او روړی وران شونو ته رهغه څوکاله وروسته د بختیار قبیلی او دسرواښیو تر مینځ چی پخوایی په دراب باندی قبضه درلوده د زراعت دمینځه تللو په سبب جگړه وشوی .

دبختیار دقبیلی هغه مالداران چی دمیاخیلو سره په ښه او بده کی شریك وو سرواښیو ته ماتی ورکړه او هغه سرواښی چی له مرگ نه بچ پاتی شوی وو هغه یی له دی سیمی نه وشړل او بیا یی دمیاخیلو په سلا او مرسته د دراب په سیمه په گډه سره قبضه ټینگه کړه او للمی ځمکی یی پرخلورو برخو و یشلی .

دری برخی میاخیلو ته ورکړل شوی او څلورمه برخه د بختیار و لاس ته ورغله او هغه ځمکی یی چی دویالو په ذریعه خړوبیدلی هغه یی هم په خپلو مینځو کی سره وویشلی او له دواړو فاتحو قبیلو نه ځینی خلکو دلته دایمی استوگنه غوره او دکرنی په چارو بوخت شول او ځینو نورو یی په پوونده ډول ژوند غوره کړ او تر او سه پوری په دواړو قبیلو کی دا دلی شته یعنی ځینی یی د ځمکی څښتنان او ځینی یی هم پوونده سوداگر دی . دمیاخیلو هیڅ یوه داسی څانگه بشنه وی چی خلك دی از یادیر په دغو دوو کارونو بوخت نه وی ، خوسید خیل او شادی خیل تقریباً ټول په دایمی ډول استوگنه لری او دکرنی په چارو بوخت دی .

دپوونده میاخیلوځینې سوداګر دیرشتمن دی اوله ټولوپووندو وونـه میاخیلو لومړی ترلیری لیری ځایونوپوری پـه تجارت اوسوداګری لاس پوری کړچی په دغه برخه کی دوی له بخارا نـه ترکلـکتی پوری مشهوردی (۱)

دحیات افغانی دمؤلف حیات محمدخان په قول دمیاخیلوټول شمیرپه هغه وخت کی دری زره کوره ښودل شوی دی چی دهغوی نه یی ځلور مه برخه بختیار تشکیلوی.

ددغی قبیلی نـه نږدی اووه ـ اته سوه کورنی پـه ډیره بندکی استوګنه لری او نږدی پنځه سوه کورنی یی پـه مرغه کی هـم استوګنه لـری (۲) .

میچـن خیل

دوی اودی پښتانـه دی . میچن خیل دخاکـو اولاده اودنـیازی دقـبیلی پوری اړه لری دده پـه باب داسی ویل کیږی چی یوه ورځ دی پـه داسی حالت کی چی دصحرا خواتـه روان اوتیزتګ یی کاوه او دخدای پـه مینه کی مست و نوکله چی نورو پښتنو دی ولید نو دده دتیزی او چالاکی پـه نسبت یی ده تـه دمیچن لقب ورکړ میچن پـه پښتوژبه لاسی ژرنـدی ته وایی له هغی ورځی دده اولاده په میچن خیلو باندی مشهوره شوه چی اوس یی اولاده پـه مجموعی توګه پـه میچن خیلو سره یادیـږي. (۳)

خلك میچن خیلوتـه پـه سپیڅلی اودرنـه سترګه ګوري اودرنا وي یی کـوي پـه خطرناکو وختونوکی ددوي کورو نه د خلـکوپناه ګاوي اود ساتنی ځایونه دي .

دمیچن خیلوداکثروخلـکو چال چلند نیك اوغوره دي . شیخ میچن دوه زامـن لرل چی ددوي دنسب شجره دنیازیوسره یوځاي ذکرشوې ده ددي قـوم خلك پـه متفرق اوخراره واره ډول سره استوګنه لری لـکه پـه بنوکی منجاخیل خود دوی زیات شمیرپـه ټهتی میچن خیلوکی چی دکورمی درود شمالی برخی تـه د ځاورو میلوپـه واټن موقعیت لری میشته دی.

---

(۱) حیات افغانی ۲۹۶ ـ ۲۹۷ مخونه.

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم ټوك ۶۱ مخ .

(۳) حیات افغانی ۸۴۸ ـ ۸۴۹ مخونه.

دلته دوی په خاص ډول باندی دیادونی وړدی دغه قبیله دپاتی نیازیو قبیلی سره ګډ ار په دی سیمه کی میشته شوی دی . هغه وخت چی دسرهنګ، عیسی خیلو او موشانی ښاخونه دمروتوله خواله دغه ځایه وشړل شول نوتر هغه وروسته دغه فرقه دنفیرتوب او سپین ځلتوب له کبله دمروتونه په امن کی پاتی شوه او دخوا په شان په همدی ځای کی اوسیدل. میچن خیل په افغانستان کی په متفرق ډول استوګنه لری . ددوی د(۱۵۷۰) تنو په شااوخوا کی دننګرهار ولایت دسره رود په اولسوالی کی استوګنه لری . (۱) همدارازیو شمیر میچن خیل د زابل ولایت په کلات کی هم استوګنه لری چی شمیریی د(۳۰۰) تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی .

میانه

دوی سړبنی پښتانه دی اودغی قبیلی خلک په مجموعی ډول په کوم خاص ځای کی استوګنه نه لری ، بلکی په خواره واره او تیت اوپرک ډول ژوندکوی . څرنګه چی د دوی شمیر ډیر لږ دی نو په افغانستان کی یی نوم چندان شهرت نه لری . ددغی قبیلی څخه دتوغ ښاخ د بنګښو په سیمه اوله پاتی ښاخونو نه یی ځینی دکندهار په شااوخوا کی اوسیږی .

دشکوڼ له اولادی دکتران دځانګی یو شمیر دګرانګ په سیمه کی میشته دی. له یوه روایت له مخی حضرت سلیمان چشتی چی مزاریی ددیره غازیخان ضلعی په توسه نومی ځای کی دی د دغی قبیلی څخه و (۲)

[(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولا یا ت سرحدی کشو ر ۲۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ، ۲۵۷ مخ .

د میانه ابن شرخبون ابن سړبن د نسب شجره

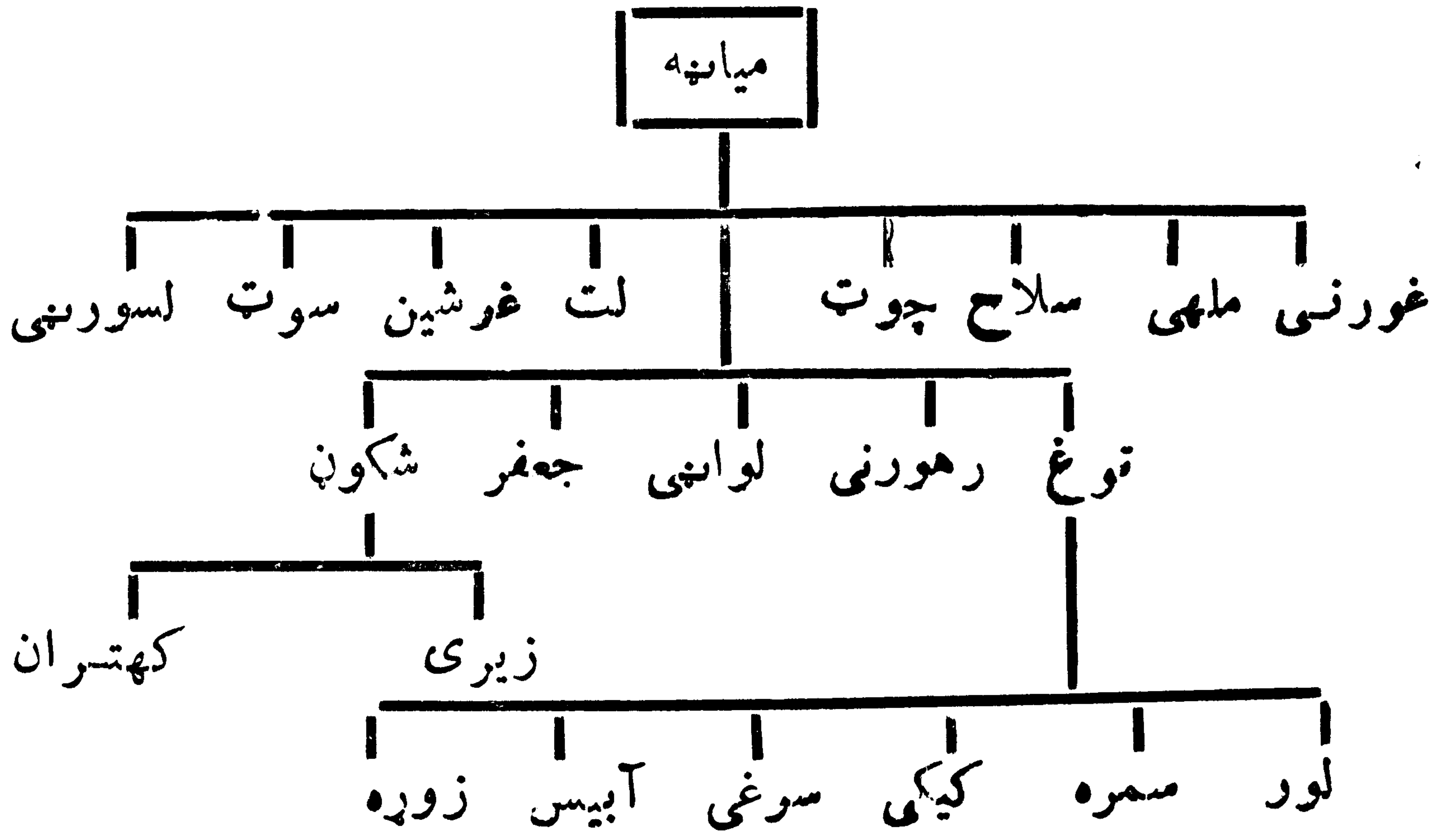

منګل

دنسب دشجری دلیدلو څخه څرګندیږی چی منګل په اصل کی کرلانی پښتانه دی.

منګل د پکتیاولایت د سترو قبیلو له جملی څخه شمیرل کیږی. شمال ته یی ځاځی، شمال ختیځ ته یی څمکنی او مقبل، او پدیځ ته یی ځاځی، شمال ختیځ ته یی څمکنی او مقبل، او پدیځ ته یی تو تاخیل او احمدزی او جنوب ته یی ځدران او دخوست قبایل او ختیځ ته یی سبری او مقبل پراته دی (۱)

دځینو راپیتو له مخی دوی تقریباً شپږ اووه سوه کاله د مخه د هنی د قبیلی سره یو پوځای د بنو په سیمه کی او سیدل او د شیتکو د غلبی په وجه یی د بنو سیمه پریښوده او دخوست او کورمی او پدیځو غرنیو سیمو ته راغلل او هلته یی ښته شول چی تر او سه پوری هم هماغلته استوګنه لری (۲)

منګل اکثره د کرنی او مالداری په چار و بوخت دی. ددی له پاره چی ځمکی یی لږی دی نو کرنه هم په کی لږ ده. دوی د یر جنګیالی خلک دی. منګل عموماً د خپل ژوندانه اړتیاوی د لرګو د سوداګری او موټرونو چلولو له لاری تأ مینوی.

منګل د پکتیاولایت د موسی خیلو او جانی خیلو په او لسوالیو او د قلندر په علاقه داری کی استوګنه لری خو د دوی یو شمیر په سید کرم، ځاځیو، څمکنیو، ځاځی میدان او خوست

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور ۷ مخ.
(۲) حیات افغانی، ۲۶۱ مخ.

په اویه اولسوالی کی هم ژوند کوی .

همدارازد دری تقریباً (۱۰۰۰) زر کورنی ده یورنه د کرمې نه پوری خوا په تری منگلو او کوتری منگل کی چی په کورمی ایجنسی پوری مربوط دی میشته دی چی شمیر ئی ۷۰۶۸ تنه دی او د افغانستان ده منگلو سره نژدی اړیکی لری.

منگل د کرنی او مالداری نه پرته عموماً د چارتراشودلر گیو تجارت هم کوی .

دهغه راپورله مخی چی په ۱۳۵٤ کال کی د پکتیا د وخت دوالی له خوا د پلان وزارت ته ورکړ شوی و د دوی شمیر د پکتیا په ولایت کی (۱۱۹۲۱٤) تنو ته رسیده همدارازد دوی یوزیات شمیر خلك په سعودی عربستان او د خلیج په نورو عربی هیوادونو کی په مزدوریو بوخت دی (۱)

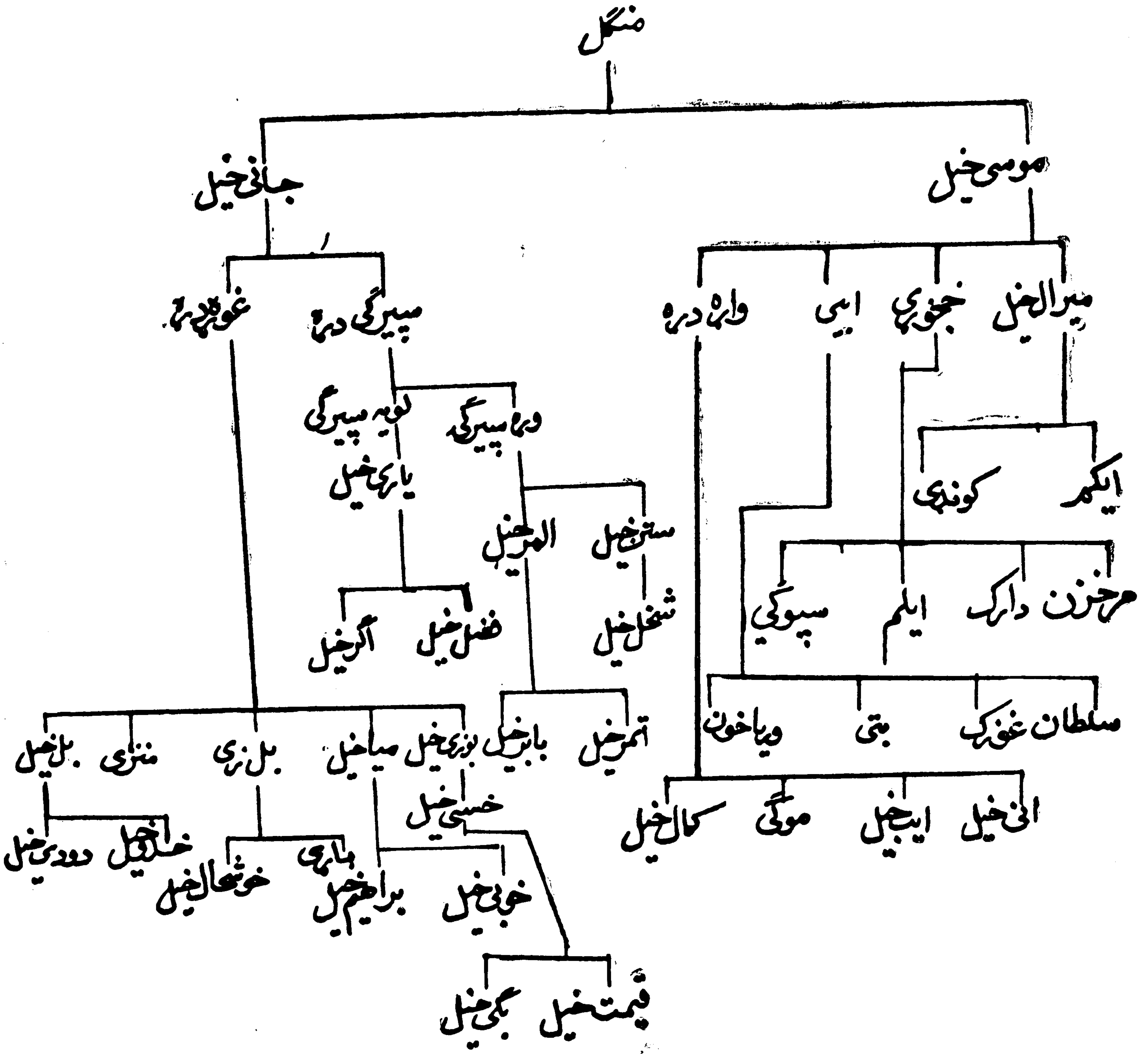

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ٤٧ مخ.

ناصر

دوی متوزي پښتانه او دغلجي بوستر ښاخ گڼل کېږي. دحيات افغاني مؤلف دناصرو پښتنو په باب داسي ليکي: «ناصر دا ستوگني کومه بيله او عليحده سيمه نه لري دوی اکثره کوچيان دي. ددوی کډې په پسرلي کي دتوخوا وهوتکو غلجيو په ملک کي شپې او ورځې تيروی او له دغه ځايه دتجارت مالونه کندهار، کابل او نورو ځايونو ته دخرڅلاو له پاره وړي او دخپلو مووړی او پسونه هم خرڅوی او کله چي داوبو کموالی احساس شي نو اکثره يې داوړی په نيمايي کي درمو دڅرولو دپاره دوښو دپيدا کولو تلاش کوی. دمني دموسم په پيل کي دجرگي په ډول سره راټوليږي او خپلي کېږدی ټولوی او دتودو سيمو يعني دامان ته چي ددېره اسماعيل-خان په ضلع کي پروت دی روانيږي. په دامان کي هره قبيله ځانته بېل بېل ځای لري چي هلته دوی په ژمي کي استوگنه غوره کوی. د مالو او رمو دڅرولو په وخت کي په هر ځای کي چي ښه څرځايونه ومومي هلته دخپلو حيوانا تو رمي او گای بيايي. پوونده ناصر په تجارت او مالداری خپلي ورځي تيروی. هغوی دخپلو ميږو له وړيو نه کېږدی، تغر او نور ضروری شيان او بيي او له شيدو نه يي کوچ، پنير او کرت ترلاسه کوی. په دوی کي دغوايانو، اوښانو او په تيره بيا دپسو نورمي ديری دی. دناصرو کېږدی وړی او سپکي دي. ناصر اکثره رڼتوني او بې آزاره خلک دي.

قبيلي ويش يې :

دناصرو قبيله په دريو برخو ويشله شوي ده تور ناصر چي عمرزي يو ته وايي، سره ناصر چي نسو خيلو ته ويل کيږي او سپين ناصر چي ملي زي دي.

دناصرو ځيني نور مشهور ښاخونه دادي. داود خيل، اتمان خيل او ملي زي چي بيا دغه ښاخونه په نورو فرعي څانگو ويشل شوي دي.

ددوی دا ستوگني سيمي :

ناصر په لاندنيو سيمو کي استوگنه لري :

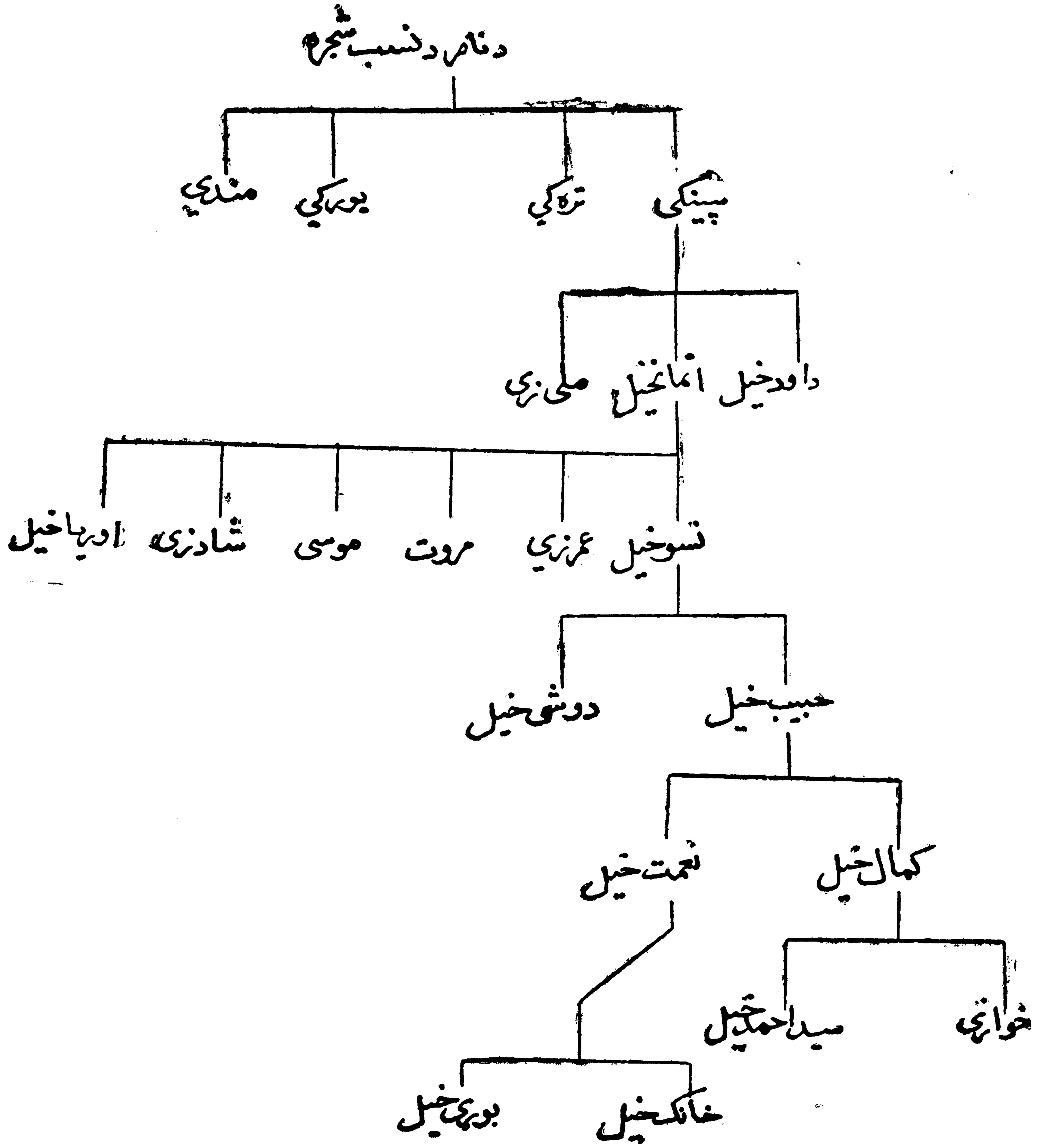

۱ـ د ننګرهار په ولایت کې:

د ننګرهار په ولایت کې ناصر په حصارك او بټي کوټ کې استوګنه لري او په نوموړي ولایت کې یې شمیر (۶۰۹۶) تنه ښودل شوی دی.

۲ـ د لغمان په ولایت کې:

د لغمان په ولایت کې ناصر د قرغیو په اولسوالۍ کې استوګنه لري چې شمیر یې (۷۱۱۹) ته ښودل شوی دی.

۳- دزابل په ولایت کې:

دزابل په ولایت کې هم یوشمیر ناصر دشاه جوی په اولسوالی او داتغر په علاقه داری کی استوگنه لری، خوشمیریې دیر محدود او دشپږسوه (۶۰۰) په شا او خوا کی ښودل شوی دی.

٤- دپروان په ولایت کی:

یوزیات شمیر ناصر دپروان ولایت په کوهدامن، شکر دری او کاه دره کی هم استوگنه لری چی دوی هلته یوشمیر باغونه هم لری.

ناغر

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورونو څرگنده به شي چی دناغر کوچنی قبیله په غرغښتي پښتنو ورگډیږی. دوی په لومړی سر کی په دووښاخونو ویشل شوی دی چی بیانوری وړی څانگی ورنه مینځ ته راغلی دی.

د«پښتانه دتاریخ په رڼا کی» لیکوال دناغرو په باب لیکی: «ناغر یوه وړه قبیله ده چی اوس په کیته هرانو ورگډه ده (۱)»

دځیرنو سره سره ددغی قبیلی په باب پوره او بشپړ معلومات لاس ته نه دی راغلی. نوځکه ویل کیږی چی دا یوه مشهوره قبیله نه ده او کوم ناغرچی موجود دی هغه هم دکاکړو سره گډ شوی دی (۲)

دناغرابن دانی دنسب شجره

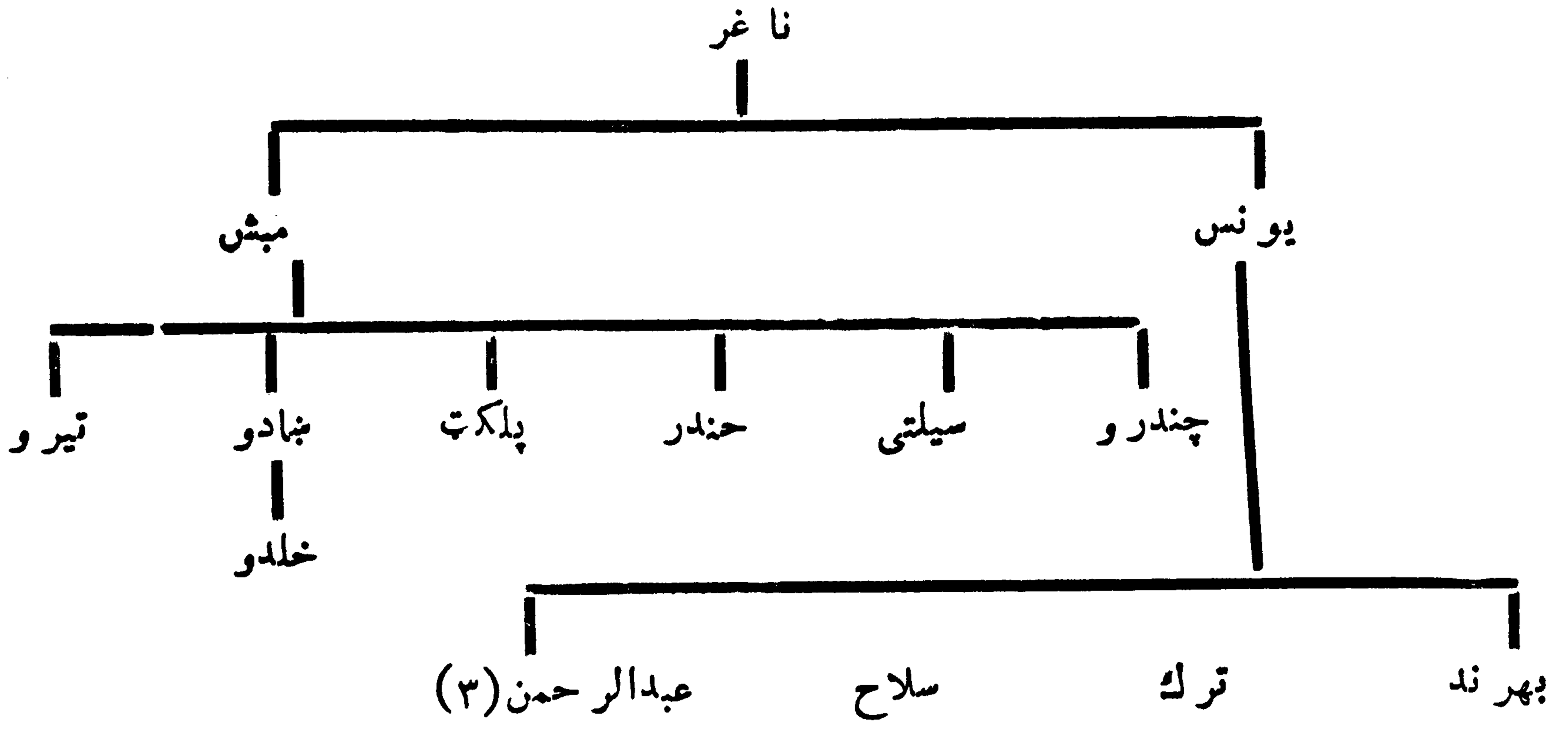

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۹ مخ. (۲) حیات افغانی ۳۷۰ مخ. (۳) نوموړی اثر ۳۲۳ مخ.

نور زی

نور زی سربنی پښتانه دی چی د درانیو د پنج پای یو ښاخ گڼل کیږی . نورزی هم د بارکز یو په څیر په شمیر کی ډیر دی او ددوی یوزیات شمیر کوچیان دی . د کوچیانو څخه پرته ډیر شمیر نورزی د کندهار نه ترهراته پوری په بیلابیلو سیمو کی استوگنه لری . د نورزیو ډیره سیمه په فراه اوشین ډند کی ترهراته پوری او پاتی د کندهار جنوب ته پرته ده .

د هغوی کوچیان په دوبی کی د غور څړ ځایونو ته چی د سیاه بند په نامه یادیږی لیږد کوی . په ژمی کی د نیمروز ، هلمند او فراه د کوچیانو په نامه سره یادیږی . نورزی ډیر میلمه پال خلك دی ددوی ځینی خلك په مالداری او د کرنی په چارو هم بوخت دی .

اوس ددوی د استوگنی سیمی او شمیر په لاندی ډول ښیو :

١ ـ دزابل په ولا یت کی :

هغه نورزی چی دزابل په ولایت کی استوگنه لری نو دوی دزابل د مرکز په کلات ، د میزان په علاقه داری او د ترنك او جلدك په اولسوالی کی استوگنه لری چی په نوموړی ولایت کی یی ټول شمیر (١٠٨٤) تنه ښودل شوی دی .

٢ ـ دارزگان په ولایت کی :

نور زیان دارزگان دولایت په لاندینی ځایونو کی استوگنه لری : دزابل په مرکز ترین کوټ او دچوره ، خاص اورزگان ، گزاب ، کجران ، شهید حساس او ددهراود په اولسوالیو او دنیش په علاقه داری کی چی په اورزگان کی ددوی ټول شمیر (٦٩٩٨٩) تنو ته رسیږی :

٣ ـ د کندهار په ولایت کی :

نورزی په کندهار کی په لاندنیو سیمو کی میشته دی :

د کندهار په مرکز ، ددامان ، میوند ، پنجوایی او سپین بولدك په اولسوالیو او دریگ په علاقه داری کی . په کندهار کی ددوی ټول شمیر (٧٦٨٨٨) تنه ښودل شوی دی

همداراز دوی د ارغنداب دسیند پـه خیتځه غاړه په سپیروان نـومی ځای کی هم استوگنه لری .

٤ـ د هلمند په ولایت کی :

په دغه ولایت کی نورزی په لاندنیواولسوالیوکی استوگنه لری : د هلمندپه مرکزلښکرگاه ، دناد علی ، موسی کلا ، گرمسیر ، ناوه بارکزایی ، نوزاداونهرسراج په اولسوالیواودواشیواوریگستان په علاقه داریوکی . په دغه ولایت کی ددوی ټول شمیر (٨٤٥٠٧) تـنه ښودل‌شوی‌دی .

٥ـ د نیمروزپـه ولایت کی :

په نو موړی ولایت کی دوی دنیمروزدولایت په مرکزاو دخاش رود په علاقه داری کی استوگنه لری چی مجموعی شمیریی (٨١٨١) تنه دی .

٦ـ د فراه په‌ولایت کی :

نورزی، دنو موړی‌ولایت په‌مرکزد قلعه‌کاه ، بالابلوك، بکوا ، گلستان‌اواناردری‌په اولسوالیواودخاك‌سفیدپه‌علاقه‌داری کی استوگنه‌لری. دفراه‌په ولایت کی ددوی‌شمیر (٤٩٧٧٤) تنه دی .

٧ـ د هرات په ولایت کی :

نورزی‌دنو موړی‌ولایت‌دانجیل ، گذری ، گلران ، غوریانو ، کهسان‌اوادرسکن‌په اولسوالیوکی‌میشته‌دی‌چی‌په‌نوموړی‌ولایت کی یی شمیر(١٤٨٣٠) تـنه ښودل‌شوی دی .

همداراز ددوی یوزیات شمیرد باد غیس په ولایت کی د مرغاب اوغورماچ په اولسوالیوکی هم استوگنه لری .

لنډه داچی د افغانستان په لویدیځو او جنوب لویدیځو ولایتونـوکی ددوی شمیر (٢٤٤٩٣) تنه اټکل شوی دی .

نیازي

که چېرې د نیازیو د نسب شجره وګورو نو څرګنده به شي چې دوی د متوزیو په ټولنیز ګروپ کې شمېرل کېږي او د لودي اولاده ده. نیازي د لودي زوی د څپلو دریو میومنو نه دری زامن درلودل یعنې: باهي، جمال او خاکو چې په دوی کې باهي چې د سروانی د لور زوی و ډېر پرهېزګاره او باتقوی شخص و. نیازي په پیل کې د غزني په شا او خوا کې اوسېدل. دوی دا نـد روغلجیا نود دښمنی په وجـه له دغه ځای څخه لېږدو کړ.

په ۱٤٥۱ ع کال چې بهلول لودي په هند کې د پښتنو سلطنت قایم کړ نو دیوه فرمان په ذریعه یې ډېر پښتانه هندته وبلل چې دوی هتله لاړل او په عسکري څانګو کې یې دنده تر سره کوله دوی پر سلطان بهلول لودي باندې ډېر ګـران وو. د سوري شېرشاه د واکمنۍ په وخت کې دوی ته لوړ لوړ دولتي پوستونه او منصبونه ورکړل شول چې د دوی په جمله کې هیبت خان نیازي او عیسی خان نیازي د ډېر اقتدار خاوندان وو چې هیبت خان نیازي ته د اعظم همایون لقب ورکړل شوی و او د لاهور او پنجاب صوبه ار وتاکل شوی و. په هندوستان کې نیازیو دومره قدرت او پـر مخ تګ تـر لاسه کـړان تردی چـې د سلیم شاه سوري سره یې سخته مقابله وکړه چې د دی بغاوت او سرکشی له کبله دوي د تباهي سره مخامخ شول. په افغانستان کې د عیسی خیل موشانیو او سرهنګ د ښاخونو نه پرته د نیازیو نور ښاخونه او څانګې دومره مشهوری نه دي او اکثره په خواره واره ډول ژوند کـوي.

نیازیان د باسیند په دواړو غاړو د کالاباغ نه تر پنیالي پـوری او د ختکو د غـره د شرقي لمنې نه تر میانوالي پوری مېشته دي. همدارازد بنګښو دسیمې په توغ نومي ځای کې هم نیازي استوګنه لري. که څه هم د نیاز یو څېنې ښاخونه لکه مرهل، کنډي او متهي په پوونده توب او سوداګري باندې بوخت دي خو دشمېر له مخې ډېر لږ دی. د کنډي له ښاخ نه یو شمېر په خوست کـې اوسېږي او د ځمکـو خاوندان دي.

همدا راز یو زیات شمېر نیازي د لغمان ولایت د الینګار پـه اولسوالي کـې د نیاز یو په نامه کلي او نورو کلیو کې استوګنـه لـري چې شمېر یې هلتـه (۱٥۳۹)

تنه ښودل شوی دی. دغزني ولایت دده یک په علاقه داری کی هم یوشمیر نیازی استوگنه لري. همدارازدزابل په مرکز کلات، دهلمند دنادعلي په اولسوالی ، دلوگر ولایت په کلنگار او دکابل په شا اوخوا په تیره بیا په شیو کیو کی هم یوشمیر نیازی اوسیږی.

دلغمان دالینگار داولسوالي نیازی په لاندنیو کلیو کی میشته دي : اکین آباد، شاآباد، شین گاري، شورآباد، نیازیو، الوخیلو، حاجی کلا، میاخیلو، کلاو، سلینکار، قصبه، تیگور، قلعه تک، نیمنانی، کوټاخیلو، شیخانو کلااوسنگره کی :

لنډه داچی نیازی دپښتنو یوه مشهوره قبیله ده. ددوی دنسب شجره په لاندینی جدول کی وگوری:

دنیازی ابن لودي ابن شاه حسین غوري دنسب شجره

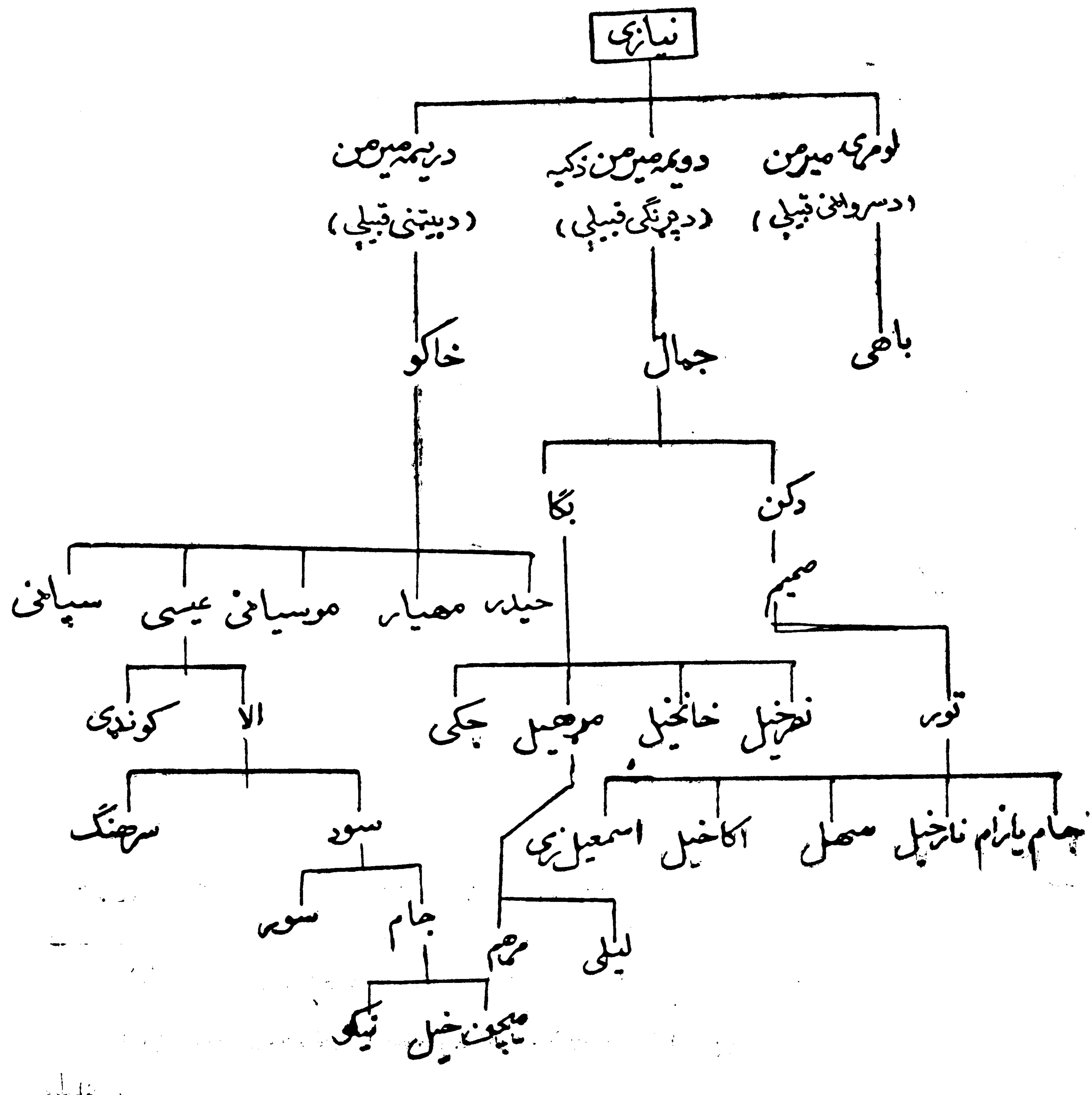

وردگ

دوی په اصل کښې کرلاني پښتانه دي . دغې قبيلې دپيدا ښت اصلي تاتوبي دسليمان دغره لړي دبرمل غردي چې له هغه ځايه څخه وروسته دکرلاني تولو قبيله خوره شوه او په اوسني سيمه کې ميشته شول .

ددوی لويديځ ته دهزاره جات غرونه او پاتې دريو خواو وته يې دغلجيو دقبيلې سيمې موقعيت لري.

ددوی سيمه دوادي په دول شمالا او جنوبا اوږده پرته ده اوختيځ او لويديځ ته يې غرونه موقعيت لري . (۱)

ددوی سيمه دپاراپاميزاد اونورو غرونو ترمينځ چې هغه غرونه لوګرله خرواره پيلوي ديوه اوږده ګوګ په دول پرته ده (۲) ختيځ ته غربي په لوګر او خروار پورې او لويديځ غربي په هزاره جاتو پورې مربوط دي. هغه سين چې په غلطه دغزني دسين په نامه نومول شوی دی ددوی د ځمکو په جنوب کې بهيږي او د يری ځمکې خروبوي هدارازدوردګو شمالي خواوې دلوګر دسين په واسطه اوبه کيږي .

تنګي ، شيخ آباد ، سيد آباد ، شنيز ، خوات ، جغتو دای ميرداد او چک ددوی دسيمې مشهور ځايونه دي.

دسيد آباد ، چک ، جغتو او دای ميرداد نه پرته يوشمير وردګ دکونړ ، هرات ، هلمند ، زابل ، غزني او بغلان په ولايتونو کې هم استوګنه لري. هغه وردګ چې په کونړ کې اوسيږي نو ددوی داستوګنې ځايونه اوې ګوريګا ګانشال او جندول دي. دګانشاليانو مشرا ن وا يي چې د دوی ا صلي تا تو بې دورد ګـو سيمه ده او په ختمه مايار دی. تقريباً ۱۷۰ کلونه مخکې يوشمير وردګ د دير سيمې ته راغلل چې ځينې يې دديرپه سيمه کې پاتې شول اود يوشمير يې دجندول ګانشال ته را غلل . د

---

(۱) حيات محمد خان، حيات افغاني ، ۶۳۱ - ۶۳۲ مخونه .

(۲) الفنستون، دکابل سلطنت بيان دوهم توک ۱۴۴ مخ .

ګانشال څخه دور دګو ځینې کورونه یوسلو څلویښت کاله پخوا د اسمار د خانې په دوره کې دانګام ته راغلل. دراتنګ نه وروسته دوی، د خان او سالارزو د اولسي ځمکو بزګران شول او بزګري یې کوله. دوخت په تیریدو سره دوی په ګوریګا کې شاړې ځمکې آبادې کړې او ځینې ځمکې یې په نغدو پیسو واخیستلې چې اوس هلته یو شمیر وردګ دخپلو ځمکو او ځینې یې هم داسالارزو د ځمکو بزګري کوي. یو شمیر وردګ ادعا کوي چې ددوی پلرونه او وه نوی کاله پخوا دامیر عبدالرحمن خان دپاچاهۍ په لومړي کال دوردګو له سیمې څخه دلته را وتښتیدل . ددوی پلرونه په ختیه مایاردی. دراتنګ نه وروسته داسمارخان دوی ته په ګوریګا کې ځمکې ورکړې او دوی دګانشالیا نو سره یو ځای استوګن شول. دوی دخپلو ځمکو د بزګرۍ چارې پخپله ترسره کوي . په دوی کې مالدارۍ بیخي لږه ده او دسالارزو او ماموندو سره بیخي خلط شوي دي. دژبې دلهجې په ګډون ددوی دژوند ټول اړخونه د سالارزو او ماموندو تر اغیزې لاندې راغلي دي (۱) همدارازدوردګو قبیلې هغه شمیر چې په هرات کې استوګنه لري نودري ځانته یوه محله لري چې دوردګانو محله یې بولي او دانجیل دولسوالي په اداري واحد پوري مربوطه ده. یو شمیر وردګ د هلمند ولایت دناد علي او ناوه بارکزایي په اولسوالیو کې هم میشته دي .

دوردګو دقبیلې یوزیات شمیر کورنی دراولپنډي دضلعې په چچ او نتو کې اوسیږي. دوردګو سیمه ډیره شنه، سمسوره او زرخیزه ده، خودمنی موسم یې ډیر لنډ دي .غنم وریجې، غنم او اوربشې یې غوره حاصلات دي. وردګ ټول دکرکیلې په چارو بوخت او زیار کښ خلک دي . ځینې خلک یې دمالدارۍ په چارو هم بوخت دي . ددوی کلي کوچنی دي .

د دوی د مشهورو خیلو نومونه په لاندې ډول دي : ممکما یار، میرخیل، نوري ، لړم، ګدایي، ملکیارخیل ،خورم خیل، ادین خیل ،او مصري خیل .

په وردګو کې د میرخیلو ځانګه د شمیر له مخې زیاته ده چې وروستی دمایارو

---

(۱) دپښتنو تولنیز - اقتصادي جوړښت ۲۲۷ - ۲۲۸ مخونه.

او نوری ځانګی په شمیرکی زیاتی دی (۱)

حیات افغانی د ټولو وردګو شمیر لس زره کوره ښودلی دی (۲)

د وردګو د نسب شجره

وردګ

ملک — معیار یا مایار — میرخیل — نوری — لرم — ګدایی

معیار یا مایار:

ملکیارخیل — خورم خیل — ادین خیل — مصری خیل

وزیر

وزیر په کرلانیو پښتنو کی یوه ستره قبیله ده . د روایتونو له مخی دد غی قبیلی مورث علی (لوی نیکه) وزیر نومیده چی د سلیمان زوی او د کرلان لمسی و.

وزیر دوه زامن درلودل چی یویی خدری او بل یی لالی نومیدل (۳)

داسی روایتونو موجود دی چی وزیر لومړی د خوست د شوال غره ته نژدی د برمل په سیمه کی د شیتک د اولادی سره یوځای اوسیدل اود ځوار لسمی عیسوی پیړی په وروستیو کی دوی د لویدیځ پرخوا و غزیدل او د توچی په قطب د ښوا و کوهات په سرحدی غرونو کی استوګن شول او په کرار کرار د کورمی د رود نسه د ګومل تر دری پوری داستوګنی دیره سیمه یی په خپله قبضه کی راوسته او هلته میشته شول چی ددوی د استوګنی په وجه داسیمه د وزیرستان په نامه مشهوره شوه چی ددغه ځای مساحت (۷۰۰۰) مربع میله دی (٤)

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی - ۱۳۷۷ مخ .

(۲) حیات افغانی ٦۳۲ مخ .

(۳) نومړی اثر ٦۳۳ مخ .

(٤) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۹۱ مخ .

د شجرې مطابق د وزیرلومړی زوی خضری دری زامن درلودل یعنی موسی، محمود اومبارك چې موسی یی په درویش سره هم مشهوررو. موسی ته له دی کبله ددرویش لقب ورکړی شوی وچی دی یو پرهیزگاره اوزاهد سړی وچی اوس هم دده اولاده دی یـولوی ولی گڼی او د هغه مزارچی په بومل کی موقعیت لری د خاصه او عامو زیارتگاه ده .

موسی درویش دوه زامن درلودل چی یو بی اتـمان نومیده اواولاده یـی په مجموعی توگه د اتمان زیوپه نامـه سره شهرت لـری . د وزیر په خپله ورځنی محاوره کی اتمان زیواواحمد زیوته درویش خیل یادرویش وزیرهم وایـی.

دخضری ددویم زوی(محمود)زوی مسعود(مسید) نومیده چی اولادی ته یی مسعود (مسید) وزیر وایی اودخضری ددریم زوی(مبارك)زوی گوربز نومیدچی اولاده یی تراوسه پوری هم دگوربزوپه نامه سره یادیږی او دخوست پـه سیـمه کی استوگنه لری (۱)

وزیرپه لومړی سرکی په دوولو یو بنا خونو بانـدی و یشل شوی دی چـی داحمد زی وزیرو اواتمانزی وزیرو په نامه سره یادیږی . ددوی سیمه داداری پلوه په دووواحدونو ویشل شوی ده یو یی شمالی وزیرستان چی اوتمان زی وزیرو کی استوگنه لری اوبل یی جنوب وزیرستان چی احمد زی وزیرپکی میشته دی چی د۱۹۶۱ ع کال دسرشمیرنی له مخی په جنو بی وزیـرستان کی داحمدزیـو شمیر (۴۲۳۷۴) تنه او پـه شمالی وزیـرستان کی د اتما نزیووزیرو شمیـر(۸۹۷۶۳) تنه ښودل شوی و.

همدا رازد بنوپه سیمه کی هم یو شمیر وزیر اوسیږی چی داوتمانزیووزیرو شمیرپکی(۲۴۴۹۹) تنو اوداحمـد زیووزیروشمیرپکی(۱۵۳۳۹) تنوته رسیږی. ددغو معلوماتو له مخی څرگندیږی چی ددو ی مجمو عی شمیر د (۱۷۱۹۷۵) تنو په شا او خوا کی دی.

---

(۱) حیات افغانی ۵۰۴ مخ.

او تمانزی وزیر دافغانستان سره اوزده پوله لری چی دخوست داو یی ولسوالی څخه دپکتیکا دولایت دبرمل تر علاقه داری پوری ادامه مومی.

همدارنګه د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی دبرمل دعلاقه داری نفوس چی داوتمانزیو وزیرو دولی خیلو څانګی پکی میشته دی (۲۰۵۱۸) تنه ښودل شوی دی: (۱)

دوزیرو د قبیلی نوی مشهوری څانګی اوخیلونه په لاندی ډول دی :

۱- اوتمانزی : دا وتمانزیو وزیرو خیلونه په دی ډول دی: کابل خیل، ولی خیل، ذلی خیل، ممیت خیل، ابراهیم خیل، مده خیل، توری خیل، منظر خیل، ووزی اخیل، حسن خیل، بوره خیل، خدرخیل اونور.

۲- احمدزی وزیر : داحمدزیو وزیرو خیلونه دادی: ذبی خیل، کالو خیل، نصرای، بومی، شبودی، سپیرکی، محمد خیل، سعدی خیل، سودان خیل، سین خیل، هاتی خیل، عمرزایی، سرکی خیل، بودین خیل، بیزن خیل، خوجل خیل، توزی خیل اونور.

۳- مده خیل وزیر : سرکی خیل، علی خون خیل، خضرخیل، لغریا ډودی خیل، توریا بازید خیل، پایوخیل، وادین خیل، نظرخیل، تخمل خیل، ادم خیل، تورسم خیل، جمیی خیل، دری پلاری، مچه، میرسنی، عمل خیل، بوزی خیل، باشی خیل، خوشکی تنی، اخر اونور (۲)

دوزیرو دقبیلی داستوګنی سیمی:

۱- دشوال سیمه :

په دی سیمه کی دوزیرو څانګی لکه کابل خیل، جانی خیل وملکشی استوګنه لری :

۲- دشاکی سیمه :

شاکی دغرونو په مینځ کی یوه اواره سیمه ده چی ملکشی، میامی، شادیګی

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۹۹ مخ.

(۲) نوموړی اثر ۱۰۱، ۱۱۷ مخونه.

اوخو ناخیل پکی استوگنه لری . سربیره پردی په د غه ځای کی سلمن خیل ، هاتی-خیل اوسپیرکی وزیر هم میشته دی .

۳- دبرمل سیمه :

دوزیروپه سیمه کی برمل دیوی وادی په شکل موقعیت لری چی ځمکه یی ښوره اودکر کیلی له پاره ډیره مساعده ده چی پکی کابل خیل و زیر استوگنه لری اووزیرو ددوبی په موسم کی خپل مالونه پکی څروی چی دموسی درویش مقبره هم دلته موقعیت لری .

٤- درزملک سیمه :

دایوه کوچنی سیمه ده چی ښه آب وهوا لری . په دی سیمه کی داوتمانزو وزیرود توری خیلو اوممیت خیلوښا نگی استوگنه لری .

٥- دخیسور دره :

داسیمه ددوړ ودعلاقی سویلی برخی ته موقعیت لری . ددی دری په پورتنی برخه کی ممیت خیل ، په منځنی برخه کی یی توری خیل اوپه ښکتنی برخه کی یی ددوړوښانگی استوگنه لری .

٦- شرنه :

دغه سیمه ددوړولوید یځ ته پرته ده چی مداخیل ، خدرخیل اووړوکی په کی استوگنه لری .

۷- دشکتو سیمه :

داهم یوه کوچنی دره ده چی په پورتنی برخه کی یی توری خیل اوپه منځنی برخه کی یی ممید میشته دی (۱)

۸- وانه :

وانه دجنوبی وزیرستان مرکز دی . داسیمه دوزیرودسیمی دسهیلی برخی نه

---

(۱) حیات افغانی ٥٠٦ - ٥٠۷ او٥٠٨- مخونه .

دګومل دری دمغواو چتوغرونولړی ده چی جنوبی برخه‌یی دګومل تردری پوری رسیږی : وانه دشمال نه سهیل خواته امتداد لری چی اوږدوالی یی تقریباً (۱۵) کروهه دی . دلته یوخوړ بهیږی چی دګومل د سیند سره یو ځای کیږی . دجغرافیوی موقعیت په لحاظ دوانه هوا ددوبی په موسم کی ډیره ګرمه ده . په وانه‌کی دوتانی چی داو دیو پښتنو یوه څانګه ده استوګنه لری . همدا رنګ په نورو برخو کی یی ذلی خیل او احمدزی استوګنه لری .

۹- دبدرسیمه :

په دی سیمه‌کی سپیرکی وزیراوشنګی وزیراستوګنه لری چی اوږدوالی یی تر کانی ګرام پوری پنځه‌کروهه واتن اوپلن والی یی تقریباً یومیل دی .

دوزیرو کسبونه :

په پیل کی ددغی قبیلی خلک اکثره دغوایا نواورمو په څرولو اودمالګی په سوداګری بوخت وو، خواوس اکثره دکرنی، مالداری او وړیو دخرڅلاوله لاری خپله ګوزاره کوی. ددوی دپسونو وړی اعلی جنسیت لری. همدا رازدوی دوړیو دخرڅلاوله درکه ډیره ګټه ترلاسه کوی .

غرنی وزیرد وزورمی هم ساتی، خوپه اوارو سیمو کی یی وزی لږی دی . دوی داوښانو ګلی هم لری ، په تیره بیا هغه کوچیان یی چی دسفراولیږد په‌وخت کی په هغوباندی دکوراسباب او کیږدی باروی . دوی کله کله ددغو اوښانو څخه دمالګی دسوداګری له پاره هم استفاده کوی .

ددوی په سیمه کی غنم، جوار، اوربشی اوو ریجی کرل کیږی، خوپه غرنیو سیمو کی ددوی ځمکی ډیری لږی دی ، لوځکه‌یی دځمکو حاصل د دوی کلنی ارتیاوی نه‌شی پوره کولای. همدا سبب دی چی په دوی کی ځمکی په‌لوره بیه پلورلی کیږی. ددوی د اوارو سیمو په ځمکو باندی اکثره احمد زی وزیر قبضه لری چی دوی عموماً په‌دغو ځمکو کی غنم اونخود کری او دمنی په موسم

کې باجرې ترهغې اندازې زیاتې دي چې ددوی دخوراك لس چنده ته رسیږي اودهغوی دخر خلاو نه ډیره ګټه ترلاسه کوي.

خوراک یې:

دوی په خوړو کې عموماً دغنمو، جوارو اواوربشوله ډوډۍ او همدارازدپسونو له غوښو څخه ډیره استفاده کوي. ددوی ډیرخوندوراوغوره خواړه دا دي چې غټې وریجې دژیړوغوړیو سره یو ځای پخوي.

د معمولي خوړونه پرته ددوی په غرو نوکې دخرنجی دونې میوه چې دوی یې پورګي بولي اوړه کوي او اکثره یې داوربشو دډوډۍ سره ګډوي او بیا یې خوري.

پوښاک یې:

۱- دنارینه وو پوښاک:

ددوی نارینه عموماً اوږدې پګړۍ چې اوږدوالی یې له دریو ګزونه تراوو ګزو پورې رسیږي په سروي اودغه پګړۍ اکثره نیلي یاتوررنګ لري. د دوی کمیسونه چې د بیلابیلو ټوکرانو څخه یې جوړوي چین داره او بې چینه وي. همدارازدوی یوبل ډول پراخه کمیسونه چې دډبلو وریښو ټوکرانو څخه یې جوړوي اغوندي اودوی ورته په خپله سیمه ییزه اصطلاح یتکوي وایي. همداراز دوی ډیرې ښې شړۍ هم جوړوي چې څنډې او مخکینۍ برخه یې په ژیړواوسرو وریښمو اوسپینو تاندې ښکلې کړای شوې وي چې دغه کارددوی دښځو له خواترسره کیږي او ددغو شړیو اغوستل په دوی کې زیات رواج لري.

۲- د ښځو جامې:

دوزیرو ښځې په عمومي ډول تورې ټیکرۍ په سروي چې دغه ټیکرۍ د ډبلو تورو کرانو څخه وي، خو ځوانې ښځې چې دوی ورته په خپله ژبه نیا زمنې ښځې وايي اونوی پیغلې هغه ټیکرۍ چې چمې یې بولي او سرې ژیړې اوتورې لیکې ولري

په سروی او ښځینه کمیسونه چې دوی یې خت بولي په عمومي توگه په دوه دوله دي.
لومړی نجلانه خت او دوهم یې گریوانه خت .

لومړی دول کمیسونه (ختونه) عموما د پېغلو نجونو له خوا اغوستل کیږي او د رنگه توکرا نوڅخه یې جوړوي، د دغه دول کمیسونو په ټټر باندی خامك دوزي نشته او هم چینداره نه دي. دویم دول کمیسونه چې د واده شوو ښځو له خوا اغوستل کیږي له سور نیلي یا تور رنگه توکرانو څخه یې جوړوي او د دغو کمیسونو گریوانونه ټټرونه په سرو او یا ژیړو ور یښمو باندی ښکلي شوي دي چې دغه کار اکثره له ښځو له خوا ترسره کیږي. د دغو کمیسونو د ټټرلاندینی برخه ترهغې اندازې پورې چینداره وي چې ټول یو دول ښکاري، خو د ټټر برخه یې دیره تنگه وي چې د دغو کمیسونو اوږدوالی د پښو نه تر ښنگرو پوری رسیږي .

دواده شوو ښځو پرتگونه له خوږوله توکرانو نه چې رنگونه یې ژیړ، نیلي او آسماني وي او هغوی ورته په خپله ژبه بیگمی، ژیړ خیش او سور خیش وایي جوړ شوي وي . دغه پرتگونه چین لرونکي او ښکتني برخې یې تنگې وي، خو د زنگونونه پورتني برخې یې پراخه وي. هغه وزیر چې په غرونوکي اوسیږي او غریب دي د پرتوگ پرځای یو دول پټی د ښنگرو نه نیولې تر زنگنو پوری تاووی چې دوی دغو پټیو ته په خپله ژبه وربلي وایي. په وزیرو کې د پېغلو نجونو او واده شوو ښځو ترمینځ دیر ښکاره توپیر په دې کې دی چې پېغلې نجونې یې سپین پرتگونه او ساده بې چینه کمیسونه اغوندي په داسې حال کې چې واده شوې ښځې یې برخلاف اوږده چین لرونکي او گریوان لرونکي کمیسونه اغوندي .

د وزیرو ښې اوخیري :

ددغې قبیلې اکثره خلك پیاوړي، قوي او اوږدي ونې لري . دوی ښکلي، گردي سترگې او پراخې تندې لري او اوږده ویښتان او ځنې پریږدي چې خپل ویښتان د شړشمو په تیلو او ژیړ وغوړ یو غوړوي .

مېلمه پالنه :

داخلك په ډېره مينه اوشوق خپلو مېلمنو اودوستانوته مېلمستياوې ورکوي اوکله چې دمېلمنو شمېرلږ اونوکسانوزيات وي ورته پسه حلالوي اوددوى مېلمانه په عمومي ډول په درې کټګوريوويشل کيږي .

۱ ـ دمږه مړې يا ښکره وره مړې :

دوى قدرورمېلمنونه پسه حلالوي اودوسې په اندازه وريجې ، ډوډۍ ، جوارې ، اواوګره وررسره پخوي اودغه ته دمږه مړې ياښکره وره وايي .

۲ ـ کونډې مړې :

چې په دې مړې کې چرګان حلالوي .

۳ ـ وچه مړې :

چې وچه ټيکله هم ورته وايي ، لنډه داچې ددوى مېلمه پالنه دمېلمه په حيثيت پورې اړه لري يعنې داچې دقدرور مېلمه ته ښه خواره برابروي . (۱)

شمالي وزيرستان

دوزيرو قبيلې دپيژندلوپر برخه کې به بده نه وي چې ددوى داستوګنې سيمې هم وپيژنو. دجغرافيوي اواقتصادي پلوه وزيرستان پوه سيمه ده خودادارې پلوه په دوو برخوويشله شوې ده چې يوې ـ شمالي وزيرستان او بـل يـې جنـوبي وزيرستان دى. په وزيرستان کې پنځه عمده قبيلې استوګنه لري : وزير (احمدزي اواتمان زي) ، مسيد (مسعود) دوړ ، ګوربزاوبيټني . چې مسيد ، احمدزي وزيـراو بيټني په جنوبي وزيرستان کې استوګنه لري او بيټني دادارې پلوپه ډيره اسماعيل خان اوبنوپورې مربوط دي. اتمان زي ، وزيـر ، دوړاوګوربـز پـه شمـالي وزيرستان کې اوسيږي .

دپاکستان له خوا دوه تنه پوليټيکل ايجنټان (Political Agents) ټاکل شوي دي چې

---

(۱) حيات افغانى ۵۸۲ مخ .

یو دشمالي وزیرستان په میرامشاه او بل د جنوبي وزیرستان په وانه کې مؤظف دی. دیوه واحد په توګه دوزیرستان ځلورخواوې په دې ډول دي: اوبدیخ او شمال لوېدیزته یې دپکتیا اوپکتیکا ولایتونه، شمال‌اوختیځ ته یې کورمه، ټل، بنواو دېره‌اسماعیل خان اوجنوب ته یې ژوب اودشیرانیوسیمه موقعیت لري:

دشمالي وزیرستان ځلورخواوې:

دشمالي وزیرستان ایجنسي دطوال‌لبلدپه ۷۰ درجو اودعرض البلد په ۳۳ درجو-کې موقعیت لري. شمال ته یې دخوست لویه اولسوالي، لویدیځ ته یې دشوال اوبرمل سیمه، جنوب ته یې جنوبي وزیرستان‌اوختیځ ته‌یې دبنو ضلعه موقعیت لري. دشمالي وزیرستان‌مساحت ۱۸۱۷ مربع میله‌دی.

دفزیکي اوتوپوګرافي پلوه شمالي وزیرستان په لاندنیوسیمو‌ویشلای شو: د توچي، وادی‌دخیسور وادی، د شکتوي وادی، دشیره تله دښته، دکتي وادی او دکورمي دوادی یوه برخه، دپورتني توچي وادی، ددنډی دښته، لکه‌دښته او درزملک‌دښته. دشمالي‌وزیرستان‌مشهورسیندونه‌توچي، کورمه، کیسوی، خیسر او شکتوي دي اواکثره ځمکې یې دتوچي دسیندپه واسطه چې۶۳ میله اوږدوالی لري خړوبیږي:

شمالي وزیرستان دادارې پلوه په شپږواداري واحدونو ویشل شوي دي‌چې دتحصیل په نامه یادیږي او هغه په دې ډول دي: میرا مشاه، دوسلي، دته خیل، سپین وام، میرعلي او رزملک.

د۱۹۶۱ع کال داحصائیې له‌مخې ددغې ایجنسي شمیر (۱۵۹۳۶۶) تنوته رسیږي چې په سلو کې ۸۲،۸ تنه‌په‌پښتوژبه‌خبرې کوي. (۱)

جنوبي وزیرستان:

جنوبي وزیرستان یوه غرنۍ سیمې ده. ځلور خواوې یې په لاندې ډول

(۱) اصلاع، ایجنسي ها وقبایل ایالت پښتونستان ۲۱- ۲۲ او ۲۳ مخونه.

دی : شمالي ته یې شمالي وزیرستان، لویدیځ ته یې دپکتیکا ولایت اوجنوب ته یې د دیره اسماعیل خان ضلعه موقعیت لري.دجنوبي وزیرستان مساحت۲۵۵۶ مربع میله دی :

سیندونه یې دلویدیځ نه ختیځ ته بهیږی اودسلیمان دغرونودلړی نه راوتلي او دسند په ددریاب کې توئیږی . مشهور سیندونه یې گومل او تانك زام دی : دجنوبي وزیرستان نور سیندونه خیسور ،شکتوی، سپلي توی، وانه توی، شوره، شنگي اوشاهوردي :

دجنوبي وزیرستان عمده قبیلې مسید او احمدزی وزیر دی په ۱۹۶۱ع کال کې د دوی شمیر۲۳۵۴۴۲ تنه بنودل شوی دی (۱)

د وزیرود نسب شجره

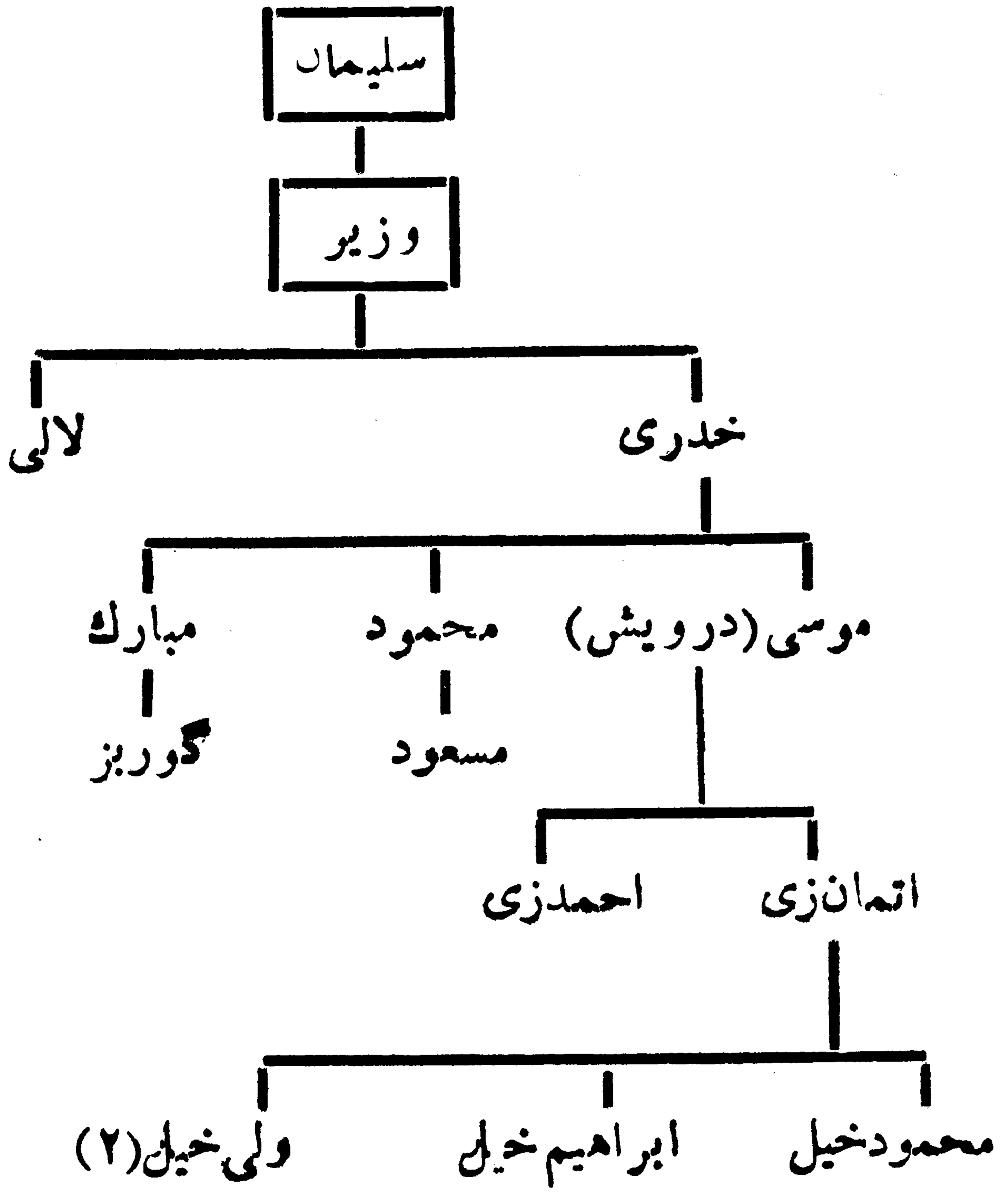

(۱) اضلاع ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۲۵- ۲۶ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکې ۳۶۳ مخ .

هریپال

هریپال سړبني پښتانه دي او په شیرا نیوو رګـه یږي. د کیپ یا کپ زی ښاخ چي د ودم اولاده ده هم په هریپال و رګـه یږي او ددوی دغر نیو سیمو تر څنګ د ګومل د دري سهیل ته دوانبه په سیمه کي پراته دي . ددوی رواجونه، عنعنات او دوداو دستور کټ مټ د شیرانیو په شان دي (۱)

هری یوه هندی کلمه ده چي د څښتن، بادار، خاوند او خدای په معنا استعمالیږي ددوی یو شمیر په ژوب هم استوګنه لري (۲)

هزاربز

دوی په اصل کي سړبني پښتانه دي او په مـومندو پوري مـربوط یو ښاخ دی : اکثریت شمیر یي د ننګرهار دولایت درودات و په اولسوالی پوري مربوط په څینو کلیو کي استوګنه لري. ددوی یو زیات شمیر په کابل کي د میرو بس میدان او خوشحال خان مینې په سیمو کي استوګنه لري چي زیات شتمن او د سوداګري په چارو بوخت دي (۳). ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیې له مخي د (۳۱۱۰) تنو په شااوخوا کي بو دل شوی دی (٤)

همړ

لکه چي دستوریانی په مبحث کي هم راغلي دي ستوری چي په ستوریانی سره مشهور و پنځه زامن درلودل چي تری، شیخي، مربری او امرا نـو میدل چي ددوی هلو روواړ و اولادي ته په مجموعي توګه ګنداپو روایي .

دستوري پنځم زوی چي همړ نـومیده ده اولاده دستوریاني په نـامـه سره یادیږي . همړ دري زامن درلودل چي مشا، چرمش او اهدو نومیدل .

---

(۱) حیات افغانی ۲۵۶ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٤۷۰ مخ.

(۳) ماد هزار بوزو دسپین زیرو او مشرانو سره ددوی په باب همدو مره معلومات ترلاسه کړل (لیکوال)

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لا یات سرحدی کشور ۱۰ مخ .

دوی دبابړوقبیلې په سهیل کې پراته دي چې یوشمیریې په اوروسیه او یو شمیریې په غزنیوسیموکې استوګنه لري. ددوی سهیل ته کسراني بلوڅان اولویدیځ ته یې دامرزیو قبیله استوګنه لري . د دوی لوی کلي امکث، پیور کوی، وچه کوی، منګل او ګندی دي . دوی په پیل کې د مالدارۍ په چارو بوخت او پرونده وو . چیرته به یې چې کوم ښه څړځای وليد نوهلته به یې خپله ګوزاره کوله . ډیره موده نه ده تیره شوې چې دوی خپله اوسنۍ سیمه له بلوڅونه تر لاسه کړې وه .

دوی ددامان دتولو اوسیدونکو قبیلو دښاخونونه وروسته میدان ته راغلل او وروسته یې دبابړودسیمې شمالي برخې هم دتورې په زور په خپلو حدودو کې شاملې کړې ، دوی به په ژمي کې پــه همدغه میدان کې او سیدل اوپه دوبي کې به د موسی خیلو کاکړو غره ته تلل ، خوپه پای کې د دوی ترمنځ یولړ شخړې رامینځ ته شوې په پای کې هم مجبور شول چې نیمایي خلک یې خپلې رمې اوڅاروي خرڅ اودکرنې په چارو بوخت شول ، خوپه دوی کې دوش زي ښاخ دپخوا په څیر په پورنده بوخت دي (۱)

دوی دمنۍ په موسم کې په خپلو مځکو کې با جرې او په پسرلي کې غنم کړي په حقیقت کې ددوی مځکه دکرنې له پاره چندان مساعده نه ده .

دوی دشمیر له پلوه لږدي اوپه اوعمده برخو ویشل شوي دي چې احمدزی اوګدارزي نومیږي . دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کې پراته دي (۲) اود شوروي اتحاد د یوه عالم ستانیشفسکي داتنوګرافیکومعلوماتوله مخې چې د ۲۰ پیړۍ په پیل کې ښودلی دی ددوی شمیرد (۳۵) زروتنو په شاوخوا کې ښودل شوی دی.

هني

ویل کیږي چې دهني قبیله هم دکرلاني قبیلې یوه څانګه او هني د منګلو ورور و. څرنګه چې دښو په تاریخ کې راغلي دي دهني قبیله په ښو کې له منګلو سره

(۱) حیات افغانی ۲۸ - ۲۹ مخونه.

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوځای اوسیده چی تراوسه پوری په دغه ملک کی دهغی منګلو په نامه شهرت لری. دشیتک اولاده چی بنوزی (بنوڅی) دی او دبنو سیمه اوس ددوی په لاس کی ده تقریباً (۶۰۰) کاله وړاندی یی هغه ی او منګل له دغی سیمی څخه وشړل چی په دغه وخت کی یو شمیر هغی هندوستان ته لاړل او یو شمیر یی د منګلو د قبیلی په لوید یځ غره کی میشته شول (۱)

اوس دهغی د قبیلی مشهوره څانګه زومخت، زومښت یازویمشت دی چی په کورمه کی د سپین غره ختیځ لور ته په غرونو کی آباده او دغه څانګه بیا په نورو څانګولکه: خویدادخیل، هوتی زی، (واتی زی)، منتوال، منډان او دولت زی باندی ویشل شوی ده.

تاریخ حیات افغانی د دغی قبیلی دوسله والو کسانو شمیر (۹۰۰۰) تنه ښودلی دی. دوی لوړ قلونه لری او مضبوط خلک دی. اکثره خلک یی په کرکیله او د شیانو په خرڅولو بوخت دی. ځینی خلک یی د بهادر خیلو له کان نه مالګه استخراجوی او ګټی ترلاسه کوی.

په دوی کی کورنی دښمنی هم موجودی دی، خود چاسره سخته پهرنی دښمنی نه لری. دوی په یوه غرنی سیمه کی ژوند کوی او سنی مذهب او د سمل په ګوندی کی شامل دی. د۱۹۶۱ع کال د سرشمیرنی له مخی د دوی شمیر (۳۰۷۰۶) تنه ښودل شوی دی (۲)

---

(۱) حیات افغانی ۶۲۰- او ۶۳۰ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان - ۹۰ مخ.

دهـنی دنسب شجـره

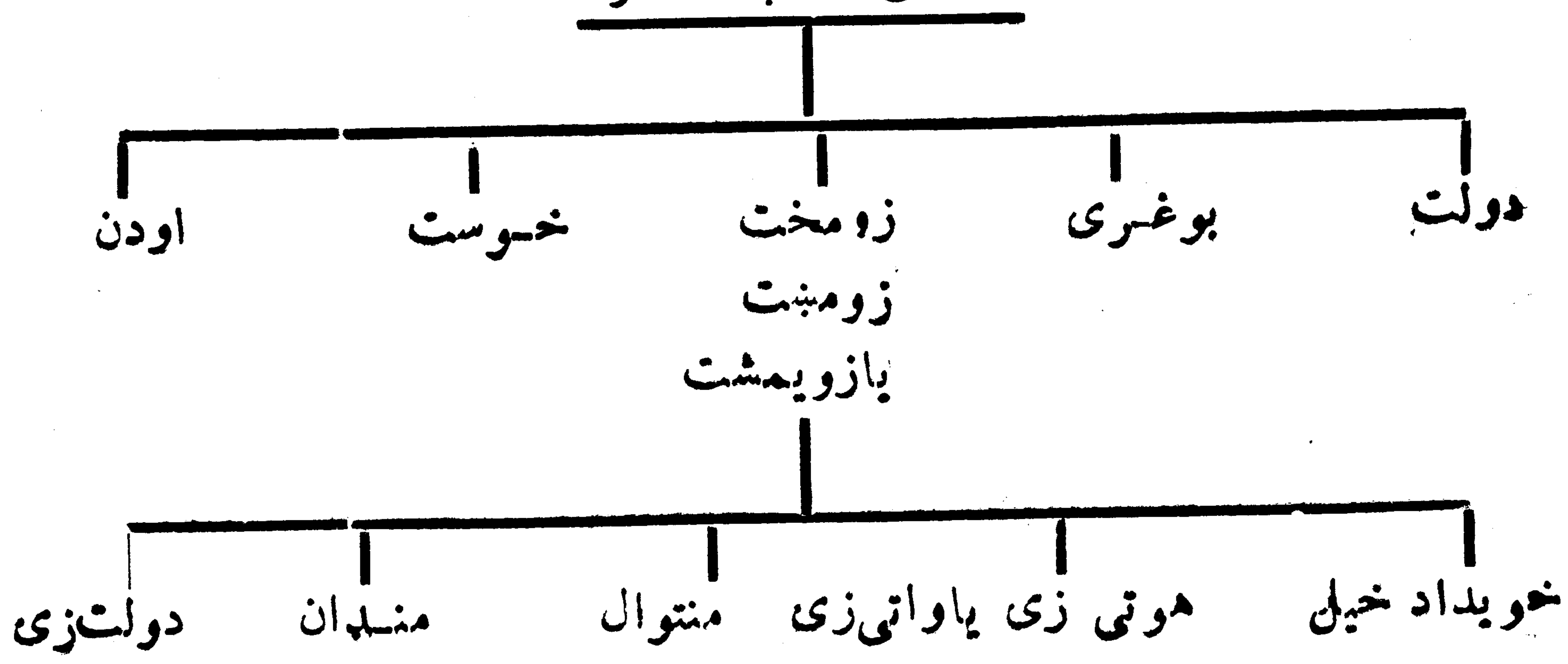

هـوتـک

هوتک بابا چې د(٦٦١ — ٧٤٠ هـ ق)پـوري يې ژونـدکاوه دباروزوی دلولرياتوران لمسی اودغلجي کروسي دی چې پـه (٦٦١ هـ) کال کې پـه اتغرکې زيږيدلی دی. څرنګه چې هوتک يوروحاني شخصيت ونو ځکه خلـکو هغه ته په در- نـه سترګه کتل اودډيرعزت اواحترام پـه سبب يې هغه تـه دبابا لقب ورکـړ چې پـه وروسته کې پـه هـوتک باباسره مشهورشـو .

دغلجيو پـه قبيله کې دهوتکو ښاخ له دې کبله پـه لومړي سرکې شميرل کيږي چې دغلجيانو پاچا له دغه ښاخ نه راوتلي و . دهوتکو ښاخ پخواد شميرله مخې ډيرزيات و، خو د غلجيو دسلطنت دانتقال اوزوال په وخت کې ددوی په شمير کې لزوالي راغی .

څرنګه چې هوتک بابايو بزرګوار انسان ونو ځکه ده داتغر(*) اوسـوري مشرۍ هـم پـه غاره درلوده اودملي مشرپـه نامه ياد يده . کلـه چې مغولـود ارغنداب ددرياب پرغاره پراتغر اواولان باندې تيری وکړنو هوتک بابادملي مدافعينو په څنګ کې ولاړاو د يوباتجربـه قوماندن پـه توګه يې دافغاني قـوا ووسوق اواداره کو له. هغه ديرغلـګروقواوو په ضد سختی جګـړی وکړی، پـه تيره بيا پـه هغه جګـړه

(*) اتغر مرکب دی د(اته)او(غر) نه يعني اته غرونه اوداهغه ځای نوم دی چې دکلات په سهيل ختيزکې موقعيت لري چې دهوتکواوتوخو داستوګنې ځايونه دی. (ليکوال)

چې د هوتکو او مغولو ترمنځ سورطره نه نږدې پېښه شوه د هغه وخت د شديدو جنګونو په جمله کې شميرل کيږي :

هوتك بابا تر هغه وروسته چې تيري کوونکونه يې درانده تلفات وارول او هغوی يې د خپل ملك نه وشړل نو په خپلې قبيلې کې يې ډير شهرت پيدا کړاو د هغه اولاده په هوتکيانو سره مشهوره شوه .

کله چې هوتك بابا په (۷٤۰ هـ ق) کې له دې نړۍ نه سترګې پټې کړې نو تر هغه وروسته د هغه (۲۵) کلن زوی ملکيار د قوم مشري په غاړه واخيستله . ملکيار بابا ډير زړور او جنګيالی سړی و. کله يې چې د قوم مشري په خپله غاړه واخيستله نو سمدستي د ځمکو د آبادولو او کرنې چارو ته متوجه شو دده په وخت کې ډيرې شاړې ځمکې آبادې او ډير کاريزونه وکيندل شول ترڅو چې تيري کوونکي د ملکيار د دې اقدام له کبله په ويره کې شول او تر تولو روميې دهند مغولانو دده د زراعتي پاليسي او پرمختګ د شلجولو په لاره کې لوی خنډونه ايجاد او په ناڅاپي توګه يې پر سيوري باندې حمله وکړه او د ملکيار سره يې سختې جګړې وکړې. که څه هم په پيل کې پښتنو ددې ناڅاپي يرغل له کبله ډير ځاني او مالي زيانونه او تلفات وليدل او ډيرې کورنۍ يې له د غه ځايه ژوب ، مرغه اووازې خواته وکوچيدلې ، خو سره له دې هم پر يرغلګرو باندې بريالي او دوی يې له سيورې نه وشړل . (۱)

په دې باب چې ملکيار څو کاله دقوم مشري په غاړه درلوده او په کومه نيته وفات شوی صحيح او ثقه معلومات په لاس کې نه لرو. بارتولد د هوتکو د عروج په باب ليکي:

«د ۱۸ پيړۍ په لومړي سر کې پښتنو په فارس کې د صفويانو دولت له لويدلو او په هند کې د مغولو د ستري واکمنې له نړيدو نه استفاده وکړه او همداغسې چې غوري غزني (له غور نه) په دولسمه پيړۍ کې اوچت شوي وو او يوه لويه ستره واکمني يې جوړه کړې وه بيالوري پولې ته ورسيدل (۲)

---

(۱) هوتکي ها ۳- ٤- او ۵ مخونه .

(۲) کابل مجله، ۱۳۳۸ کال ۳ ګڼه ٤۱ مخ.

په ۱۷۰۹ کال میرویس نیکه د غلجیانو (غلجیانو) مشرپر کندهاربرشو اوخبره یې دی حدته ور سوله چې د ده زوی محمود شاه په ۱۷۲۲ ع کال کې ایران ونیوا و د ایران تول واك هم شو نادر شاه چې د غلجیانو له اهمیت نه خبر ود هغوی د ماتوله ه څخه یې کړه او هم یې د ابدالي پښتنو مشران په خپلو لښکرو کې سرلښکران کړل. احمد د ابدالیانو مشر له هماغه وخته څخه په کندهار کې پایتخت ونیوا و افغاني خپلواك د ولت یې جوړ کړ. »

ایراني نادرشاه د کندهار ترنیولو وروسته د هوتکو د ټباخ پنځلس سوه کورني ایران، ترکستان او هندوستان ته تبعید کړې چې له هغوی له جملې نه یو شمیر یې په بخارا، مازندران او د ایران په اردبیل کې میشته دي.

دافغانستان په څینو ولایتونو کې دوی په لاندې دول میشته دي :

۱ - د زابل په ولایت کې :

د زابل په مرکز د کلات په ښار، د شاه جوی او شینکی په اولسوالیو او د میزان او اتغر په علاقه داریو کې چې په ټول زابل کې د دوی شمیرد (۱۶۱۲۶) تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی (۱)

۲ - د کندهار په ولایت کې :

یو شمیر هوتك د کندهار په مرکز کې هم استوګنه لري چې شمیر یې د (۲۰۰۰) تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی.

۳ - د غزني په ولایت کې :

دغزني ولایت د جغتو د اولسوالي د رشیدانو په نامه دره کې زیات شمیر هوتك استوګنه لري چې شمیر یې دا تو زرو تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی. (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۸۹ مخ.

(۲) د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د استاد ښاغلي پوهنمل خالق رشید څخه په غزني کې د هوتکو په باب معلومات.

٤ـ دنیمروز په ولایت کې :

د نیمروز د ولایت په مرکز زرنج او د کنګ په اولسوالۍ کې یوزیات شمیر هوتک استوګنه لري چې په نوموړي ولایت کې د دوی مجموعي شمیر (٦٣٩٣) تنه ښودل شوي دي. هوتک د زابل په ولایت کې عموماً په مرغه، بادین، دسورغره په دواړو خواوو او د مقر په سهیلي برخو کې د توخو سره یوځای میشته دي او په عمومي ډول دکرنې او سود اګرۍ په چارو بوخت دي :

د هوتکو ښاخونه په لاندې ډول دي :

بابزی، مالیزی، لغزی، عمرزی، رمیزی، اکازی، بابوزی؛ شیرزی، اسحاقزی، باوخیل، شریف خیل، خردی خیل، ملوی خیل، اتل خیل، شاکم خیل، مندیزخیل، ادی زی او کوندی زی (١)

همدا راز یو شمیر هوتک د لغمان ولایت د قرغیو په اولسوالۍ کې هم استوګنه لري چې شمیر یې چندان ډیر نه دی : د هوتکو څو کورنۍ د کابل د خرخې پله په شااوخوا کې هم استوګنه لري.

---

(١) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ٩٠ مخ.

د هوتک ابن هارو دنسب شجره

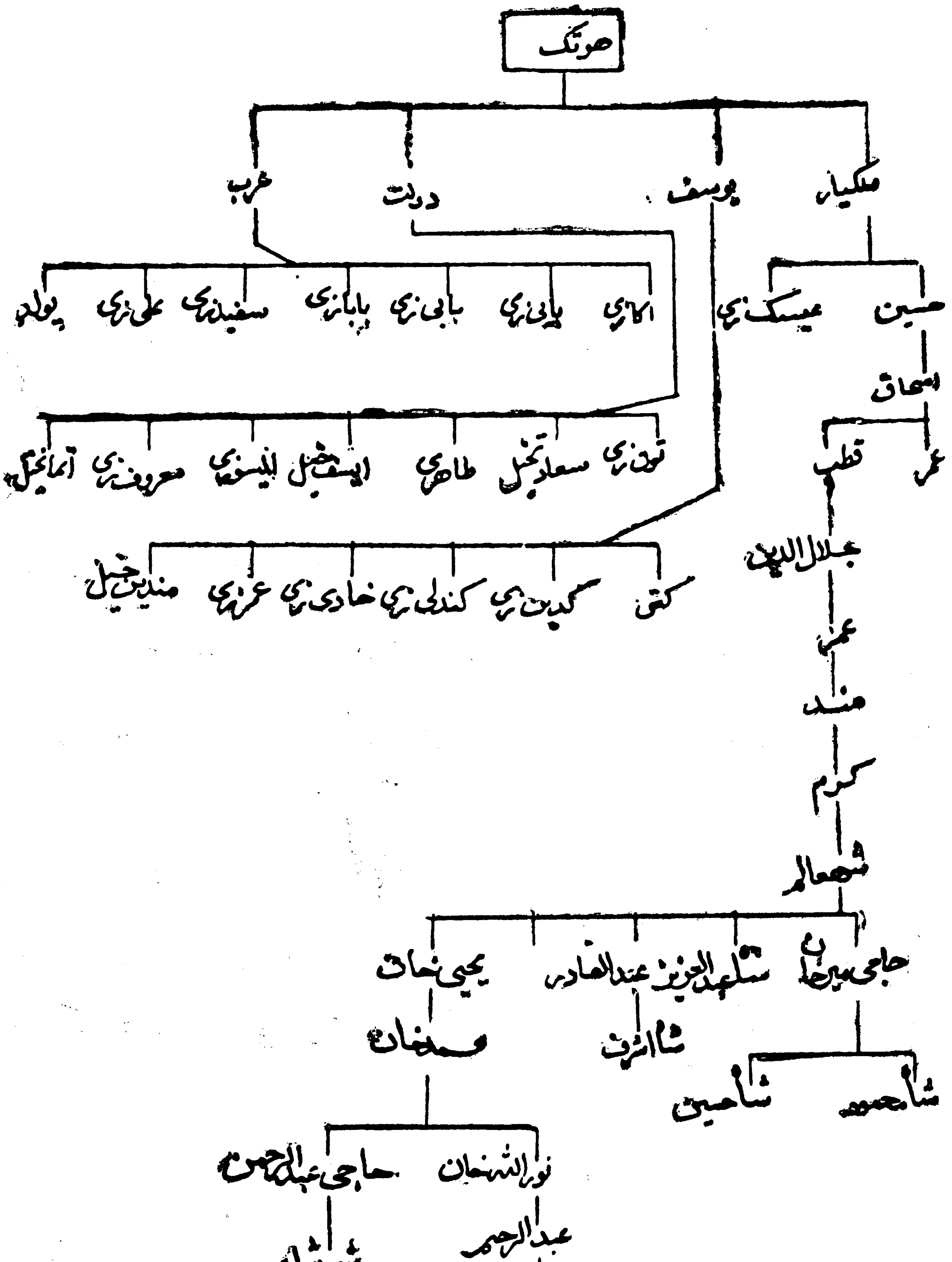

(۱)

هود

د حیات افغانی په تاریخ کی د لوانیو دنسب په شجره کی د هود ذکر شوی دی . دا یوه مشهوره قبیله نه ده او نه یی نوم چندان شهرت لری:

(۱) حیات افغانی ۲۵۷ مخ .

مندړ او یوسفزی، خونن ورځ مندړ هم د یوسفزیو په نامه سره یادیږي. یوسفزی عموماً په سوات، پیښور، ملکنډ، مردان او هزاره کې میشته دي.

څرنګه چې د نسب په شجره کې راغلي دي خرشبون د سړبن زوی و. خرشبون دری زامن درلودل چې کند، زمند او کاسی نومیدل.

کند دوه زامن درلودل چې یو غوری نومید چې دغه اولاده د غوریاخیلو په نامه سره یادیږي دوهم یې یې خښی، شخي یاخاښي وچې یوسفزي هغه په پښتو ژبه د خوښي په نامه یادوي.

د اخون درویزه په قول چې په دغه قبیله کې یې ډیر ژوند کړی دی داسې ویل کیږي چې د شخي یاخاښي لومړنی میر من مرجانه نومیده او مند او مکٹ یې زامن وو.

د اخون درویزه د وینا سره سم مند دوه زامن درلودل. دیوه نوم یوسف وچې اولادی ته یې یوسفزي وایي دویم عمر نومیده چې اولاده یې په مندړو سره شهرت لري.

داسې ویل کیږي چې یوسف پنځه زامن درلودل چې عیسی، موسی، مالی، اکو او اوریا نومیدل. د عیسی یوولس زامن وو. داسې ویل کیږي چې یو ځل مغولود دوی څاروی بیولي وو او عیسی د خپلو زامنو په ملګرتیا مغول تعقیب کړل چې نومړی د خپلو نهو وارو زامنو سره د مغو لو سره په جګړه کې وو ژل شو. پاتې دوه زامن یې چې ژوندي پاتې وو یو یې حسن نومیده چې اولاده یې د حسن زیو په نامه سره یادیږي دویم یې یعقوب نومید چې نسل یې په یعقوب زیو شهرت لري. پته دې پاتې نه وي چې د عیسی یو زوی دده تر مړینې وروسته هم زیږیدلی و چې اکا نومید او اولاده یې په اکازیو سره شهرت لري:

دعیسی ددری وارو زامنو اولاده د تورغره نه نیولی د مهابن تر غرو نو پورې میشته دي او اکازي د اباسین په ختیځو غاره او مداخیل د اباسیند په لویدیځه غاره آباد دي.

دیوسف دوو زامنو اولاده موسی او مالي اولاده په بونیر کې آباد دي.

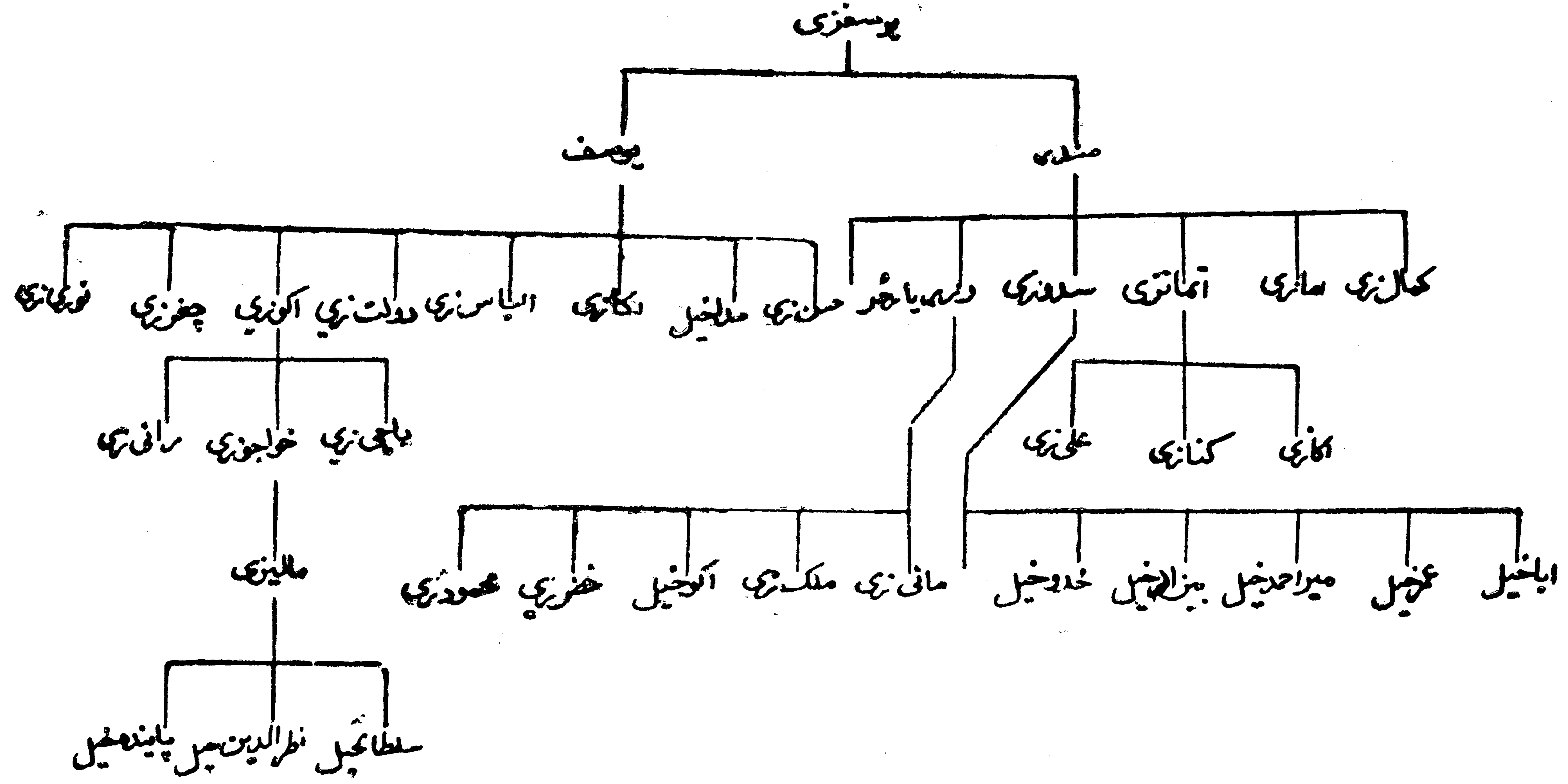

يوسفزى
يوسف
مندر
كمال زى
امازى
اتمانزى
سدوزى
حسن زى
ملاخيل
الياسزى
دولت زى
اكوزى
چغرزى
اكازى
كنازى
على زى
باجى زى
خواجوزى
رانى زى
مالىزى
ابا خيل
ميراحمد خيل
خدوخيل
مانى زى
اكوخيل
خضرزى
محمودزى
سلطان خيل
نظرالدين خيل
پاينده خيل

همدا راز دیوسف دپښتو زامنو په جمله کې اوریا له دی کبله په (بادی) سره مشهور وچې دی دیر کبر جن انسان واو دده اولاده دبادی خیلو په نامه سره یادیږی.
داسې روایت موجود دی چې کله اوریا دخپلو ورونو سره پلرنی جایداد ویشه نو موریې هم دخپلې برخې غوښتنه وکړه چې په دغه وخت کې ده خپلې مورته ښکنځلې وکړی او د هغې سپکاوی یې وکړ. چې موریې هم ورته ښېراوی وکړی اودهغه دښیراوو دقبلیدوله کبله دده اولاده دیره نه شوه او په چمرزوکې شامل دی.
دیوسف دپښتو زوی نوم اکو وچې اولاده یې په کوز او بروات، دبراو پنجکوړی کې میشته دی. اکوزی بیا په دوو څانګو ویشل کیږی چې یو یې خواجوزی اوبل یې رانیزی دی چې رانیزی هم په اوو څانګو ویشل شوی دی سم رانیزی او بررانیزی، سم رانیزی د مقبوضه سیمو نه د ملکند تر غرو او پوری آباد دی بررانیزی د ملکند نه پورته میشته دی:
یوسفزی اکثره دکرنې په چارو بوخت دی. ځینې یې دسوداګری چاری هم سرته رسوی.
دیوسفزیو لومړنی استوګنځی:
داسې ویل کیږی چې د یوسفزیو لومړنی استوګنځی غوره مرغې وه چې اوغستانه نږدی دسورغره اوغندیان ترمنځ موقعیت لری. حیات محمدخان په خپل مشهور اثر حیات افغانی کې لیکې: د مرغه نه مقصد چمن او دغورنه مقصد آباد او شین دی چې د دواړو کلمو معنی (شین چمن)دی همدارنګه پودول غرنیو وښو ته هم غوره وایې او دغه بوټی ښایې دمرغه په نامه په کوم ځای کې راشین شوی وی او دنوموړو بوټو د زیاتوالی په سبب دغه ځای په غوره مرغه نومول شوی وی.
کله چې پښتنو د کندهار شا او خواسیمې سره وویشلې نو د نورو برخه دکند اوخمند یعنی دخاښی خیلو او غوریا خیلو ترمنځ ورسیدله. د غه وجه وه چې په ښه بدله کې به د کند او خمند اولاده یو له بل سره مرسته نه

شوه کولای . د آبادی په وجه د خاښي خېلو قبیله چې یوسفزي او مندړ یې ښاخونه دي د غوریا خېلو په پرتله ترېنو ته نږدې دي او د هغوی برخه دارغستان ویاله یا نهر و چې هغه ویاله ترېنو ته نږدې وه او د هغې ویالې په سر د ښخې او ترېنو تر منځ شخړې رامېنځ ته شوې چې په نتیجه کې د هغه شخړې د وینو په تویولو باندې بدلې شوې . په دغه جګړو کې ترین د خاښي خېلو په قبیلې باندې بریالي او ب تر لاسه کړ چې ځینې ښځې و وژل شول او پاتې یې له ملکه وشړل . د زمند او غوریا خېلو ښځه هیڅوک د دوی ملاتړ ته را و نه رسید ل ، په پای کې د ښځې قبیلې خپل ورور غوریا خیل ته پناه ور وړه او هغوی دوی ته یوه تړو ته خرابه ځمکه ورکړه . ویل کیږي چې د کند هار په ځمکو کې د پسرلي په موسم کې د زیاتو اورښتونو په سبب ډول ډول واښه زرغونیږي او داوړي په موسم کې د ګرمي په پیل سره دغه واښه و چیږي او توییږي او په دغو ښو باندې ټول کال حیوانات ګوزاره کوي او خوري یې . کله چې داورښت په موسم کې زیات باران نه وشي نو سیلاب دغه واښه له ځانه سره وړي او رمې او ما لونه له سختیو سره مخامخ کیږي له بده مرغه په هغه کال هم داورښت د زیاتوالي له کبله دغوریاخیلو مالونه او رمې له سختي سره مخامخ شول نو په دغه وخت کې دوی بې همتي وکړه او هغه ځمکه یې چې ښځیو ته ورېخښلې وه په زور یې له دغې قبیلې څخه واخیسته او دغه قبیله له هغه ځای څخه هم وشړل شوه او په ګارا او نوشکي کې میشته شوه . دغه ځای چې دشت لوط ته نږدې دی دبلوچستان شمال ته پروت دی . دلوط دښته یوه لویه مالګینه دښته ده چې اوس یو بلوڅ خان پرې قبضه لري .

لنډه دا چې په هغه وخت کې یوسفزي یا مندړ چې دخاښي دقبیلې یو ښاخ دی دوګړ و شمېر یې ډېر لږ و . څه موده وروسته یعنې دخوارلسمي عیسوي پېړۍ په پیل کې چې له هغه وخت نه تقریباً شپږ اووه سوه کاله تیریږي دغه قبیله دګارا او نوشکي څخه د کابل په لور روخوځیده . دتر کلانیو او ګګیانیو نه پرته چې هغه هم د کرلاني

یاکړاني یوښاخ دی د تراک او گومل درې له لارې را روان او په دغه قبیله کې ورگډ شول. دمهن زیو قبیله چې د زمند له نسل څخه ده هغه هم د زمنده پاتې قبیلې څخه ناراضه او د یوسفزیو سره د کابل په لور روانه شوه او کله چې د دغه ځای شااو خوا ته راورسیده نو په دغه ځای کې یې استوگنه غوره کړه او د ابوسعید د زوی مرزا الغ بیگ سره یې د تخت د نیولو په وخت کې ډېره مرسته وکړه او د دوی په مرسته تیموری د کابل په تخت کښېناست.

مرزا الغ بیگ په پیل کې په دغه قبیلې ډېر مهربان و او کله چې د دغې قبیلې په شمېر او شتو کې زیاتوالی راغی نو د کبر له کبله یې د مرزا الغ بیگ حکومت ته اهمیت نه ورکاوه او سرکښۍ او بغاوتونو ته یې ملا وتړله. مرزا الغ بیگ چې په دغه وخت کې یې قوت او نفوذ زیات شوی و د دوی دا کارونه ونه شول زغملای نو ځکه یې د هغوی د له منځه وړلو له پاره په یو لړ اقداماتو پیل وکړ په دغه دول یې د یوسفزیو او گگیانیو تر منځ بې اتفاقي واچوله او وروسته یې د گگیانیو او خپل پوځ په ذریعه پر دوی حمله وکړه. له دوی څخه یې ځوتنه ووژل او پاتې یې د کابل په غرونو او درو کې خواره واره شول. په دغه وخت کې په تیموری قبیله کې درې تنه شیخان موجود وو چې دوه یې سره ورونه وو چې یو یې مراد او بل یې مدد نومېده او د یوسفزیو قبیلې د عیسی زي مناخ څخه و دریم یې شیخ عثمان و چې ملي زی و. یوسفزیو له دغو دریو تنو څخه یې یو د لښکر د مشرتوب تاکه او د مرزا الغ بیگ او گگیانیو سره یې په جگړې لاس پورې کړ. مرزا الغ بیگ سخته ماتې وخوړه. له دغه بریالیتوب څخه وروسته یوسفزي زیات یاغي او خپل سري شول.

مرزا الغ بیگ د سولې نه پرته بله چاره ونه لیدله. ده ځوتنه سري یوسفزیو ته واستول. د دوی ملکان یې راوغوښتل او د هغوی یې ډېر عزت وکړ. یوسفزي د مرزا الغ بیگ په دغه چل وا وغو لیدل او هره ورځ به یې له ده سره تنگ او راتنگ کاوه. یوه ورځ مرزا الغ بیگ د یوسفزیو اته سوه تنه مشران په داسې حال

کې چې توله یې بې وسلې وو پرته له یوه تن نه چې د چغرزي د بناخ څخه واود محمدزوي محمود نومیده له ځان سره په پټه یوه چاړه راوړې وه میلمانه کړل کله چې محمود د مرزا الغ بیګ بد نیتي ولیدله نوخپلو ملګروته یې وویل که ستاسي خوښه وي نو زه به مرزا الغ بیګ ووژنم خو توله وملګرو یې دې له دغه کاره څخه منع کړاوورته یې وویل چې باید د نمک حق اداکړي ښایي دې له موږ سره بدونه کړي .

د جنګ په نامه یو تن چې د ګګیاني واود یوسفزیو سره یې دښمنې درلوده د کابل پاچا مرزا الغ بیګ ته داسې مشوره ورکړه چې په دومره زیات شمیر کسان په یوه ځای کې بې وسلې لاس ته راتلای نه شي باید وخت غنیمت وبولواو ټول ووژل شي چې مرزا الغ بیګ هم نوموړي مشوره ومنله او ټول یې ونیول . پرته له یوه تن نه چې ملک احمد نومیده او د مقتولو ملکانو دوروستي غوښتني په سبب یې پاتي شونور ټول یې ووژل .

ملک احمد ډیر ځوانمرده او دلوړ همت خاوند و . د دغو اتو سوو تنو ملکانو تروژلو کیدو وروسته ، پاتي یوسفزي او خښي د کابل د ښاا وخواله په ډیر بې وزلې حالت و شړل شول او د ننګرهار خواته وکوچیدل . د ترکلاني ښاخ په لغمان یا لمغان کې میشته شول . څه موده وروسته د یوسفزیو او احمدزیو ترمینځ اختلاف پیداشو او حصارک ته نږدې د دواړو قبیلو ترمینځ سخته جګړه رامنځ ته شوه . په پای کې یوسفزي په دوې باندې بریالي شول . تر دغې جګړې وروسته یوسفزي او مندړ هم د پیښور خواته وخوځیدل او د خیبر درې له لارې دغه ځای ته ورداخل شول .

په هغه وخت کې د پیښور ښار له نن څخه ډیر تو پیر دراود . هغه قبیلې چې اوس هلته میشته دي په هغه وخت کې په لویدیځ افغانستان کې اوسیدلې او د پیښور میدان او اواره سیمه او ورسره نورې نورې سیمې دیوه داسې قوم ترسلطې لاندې شوې چې اوس هیڅ هلته نشته او شړل شوي دي . د ترکلاني قبیله چې پخوا په لغمان کې اوسیده اوس د باجوړ په سیمه قبضه لري .

کله چې یوسفزي د پېښور ختیځ سیمو ته را ورسیدل نو د سفید سنګ په نوم یو ځای ته راغلل او ملکانو یې د جرګې په ډول د دلازاک وله قبیلې څخه د خپلې ګوزارې له پاره ځمکه وغوښته چې نوموړې قبیلې د سخاوت له مخې یوه ټوټه ځمکه دوی ته ورکړه . کله چې نوموړې قبیله په ځمکه کې میشته شوه نو د شلمانې قبیلې څخه یې داوبو غوښتنه وکړه او کله چې هغوی داوبو له ورکولو نه ډډه وکړه نو د هغوی سره یې په دښمنۍ لاس پورې کړ .

یوسفزي دوابې ته راغلل او هلته میشته شول او په دغه ځای کې یې د شلمانې له قبیلې سره چې په پخوا وختونو کې یې په اشنغر باندې سلطه ټینګه کړې وه د جګړې له پاره تیاری ونیو . په دغه جګړه کې د شلمانې قبیله له اشنغر څخه وشړل شوه چې دغه شړل شوې خلک د سوات خوا ته ولیږدیدل .

د سوات واکمن دوی ته دالاډهنډ په سیمه کې داوسیدو له پاره ځای ورکړ. د یوسفزیو قبیلې ته د اشنغر نه پرته د باجوړ د سیمې هغه برخه هم په لاس ورغله چې د دلازاکو پورې متعلقه ده . په دغه وخت کې د یوسفزیو او دلازاکو ترمنځ دښمنۍ پیل شوه . که څه هم د دغه دښمنۍ اصلي علت د ځمکې د نیولو له کبله وخو ښکاره علت یې آخون درویزه داسې لیکلې دی: «په هغه وخت کې دلازاک د میره لنګرکوټ په سیمه کې میشته وو او یوسفزي په دغه وخت کې په اشنغر کې پراته وو ، خو څرنګه چې دلازاک د میره لنګرکوټ څرځایونه ونیول نو د یوسفزیو رمې او مالونه د غو څرځایونو ته تلل او دغه مالونه به د دلازاکو په واسطه لوټیدل او هم کله به چې د یوسفزیو نه کوم تن د سوادګرۍ له پاره د دوی سیمې ته تګ اوراتګ کاوه هغه به یې ځوراوه. لنډه دا چې دوی نه د دلازاکو له لاسه په تنګ وو او ملک احمدخان چې په دغه وخت کې د یوسفزیو او مندړو د قبیلې مشر و داسې پریکړه وکړه چې باید ټول د خانښې خیلو په مرسته د دښمنۍ قبیلې سره په جګړه لاس پورې کړ. د مهمن زیو قبیلې سره له دې چې د یوسفزیو سره یې دښمنۍ درلوده په دغه وخت کې له یوسفزیو سره

یوځای شوه. په دغه وخت کی ملک احمد دوی ته په ننواتی ور غی او هغوی هم له یوسفزیو سره مرسته ضروری وګڼله ګګیانی هم له دوی سره یوځای شول او اتمانخیل لا د پیل نه له دوی سره یوځای و. د تر کلانیو نه پرته نور ټول خښی، مهمن زی، او او تمانخیل هم سره یوځای شول او د دلازاکو جګړی ته یی ملا وتړله. له بلی خوا دلازاک چی په خپلو میړو باندی مغرور وو په جګړی پیل وکړ چی دعیسی دلګیدو په سبب زیات شمیر خښی ووژل شول په پای کی د دوارو ترمنځ د تورو په ذریعه دیره کلکه جګړه وشوه او کله چی د دلازاکو د قبیلی مشر د زنګی زوی ووژل شو نو په دغه وخت کی دلازاک له میدانه وتښتیدل او د کابل یا لنډی سین نه قطب خواته د دوی ټول ملک یوسفزیو لاس ته ورغی. د دوی مقصد د تر لاسه کولو وروسته دوی په دی فکر کی شول چی سوات هم ونیسی او د دوی د مشرانو ملک احمد او شیخ ملی په اجازه ټولو قبایلو په دی اتفاق وکړ چی د سوات په لوری وخوځیږی او د شاه کوټ دری ته نږدی خپله اردوګاه جوړه کړی. د سوات خلک په هغه دری باندی راګیر شول او لاره یی بنده کړه. لنډه دا چی دوی په تدریجی ډول د دولسو کالو په موده کی ټول سوات ونیوه او د تالاش وادی هم د دوی لاس ته ورغله. کله چی سلطان اویس سواتی په ځان کی د مقابلی کولو توان و نه لید نو د سوات نه د کافرستان په لور روان شو او هلته یی د یوه نوی دولت بنسټ کیښود. »

هغه وخت چی یوسفزیو د سوات سیمه ونیوه له نو بیا شیخ ملی نوموړی علاقه په دوی باندی وویشله په دی ډول چی اشنغر یی مهمن زیو ته ور کړ. د دی له پاره چی دوی په ننګرهار کی د یوسفزیو د جګړی په وخت کی چی د دلازاکو سره یی کړی وه د یوسفزیو سره مرسته کړی وه دوا به یی ګګیانیو ته ور کړه چی تر او سه پوری هم هلته استوګنه لری. پاتی ملک یوسفزیو او مند ړوته پری ښودل شو. که څه هم د شیخ ملی د ویش وخت معلوم نه دی خو داسی اټکل کیږی چی د (۱۵۲۰ م) په شا او خوا کی په ترسره شوی وی .

د یوسفزیو مشهوری څانګی :

حسن زی ، مداخیل ، اکازی ، الیاسزی ، چغرزی ، نورزی ، اکوزی ، خواجوزی ، باچی زی ، رانیزی ، مالیزی ، سطان خیل ، نصرالدین خیل او پاینده خیل .

داستوګنی سیمی اوشمیریې :

۱- ددیر په ضلعه کی :

ددیر په ضلعه کی دیوسفزیو بیلا بیلی څانګی لکه : پاینده خیل ، نصرالدین خیل ، سلطان خیل او عیسی خیل استوګنه لری چی په نوموړی ضلعه کی یی شمیر د ۱۹۶۱ ع کال د سرشمیرنی له مخی (۲۵۹۶۹۶) تنه ښودل شوی دی .

۲- دملکنډ په ایجنسی کی :

په ملکنډ کی دیوسفزیو شمیر (۵۸۶۴۲) تنوته رسیږی .

۳- په سوات کی :

په سوات کی د یوسفزیو شمیر (۶۲۶۹۹) تنه ښودل شوی دی .

٤- د پیښور په ضلعه کی :

دپیښور په ضلعه کی دیوسفزیو شمیر (۱۱۷۱۸۳) تنه ښودل شوی دی .

لنډه دا چی په سوات ، پیښور ، ملکنډ ، مردان او هزاره کی د دوی مجموعی شمیر (۱۲۸۷۹۶) تنوته رسیږی .

دپورتنیو سیموڅخه پرته یوشمیر یوسفزی د افغانستان دکونړ ، ننګرهار کندز ، لوګر اود کابل په ریشخوروکی هم استوګنه لری . په ننګرهار کی یوسفزی دکامی په اولسوالی کی استوګنه لری چی شمیر یی د(۱۶۳۱) تنو په شاااو خوا کی ښودل شوی دی .

همداراز یوشمیر یوسفزی دهند په فرخ آباد ، بهوپال ، کرنال ، رام پور ، روهیلکنډ ، بریلی ، نګینه او کشمیر که هم میشته دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نتیجه ګیري

دپښتني قبیلو داتنوګرافي په باب دغه لیکنه چې دالفبا په ترتیب سره ستاسو مخې ته پرته ده زما دد وه کلنو علمي هلوځلو اوڅېړنو نتیجه ده. مادد غه اثر په څېړنه کې هڅه کړې ده چې پښتني قبیلې، ددوی ښاخونه، څانګې اوخیلونه، ددوی داستوګنې سیمې، دنسب شجرې، ددوی شمېر، دتسمیې وجه اوهمداراز ددوی ددودونو په باب څه ناڅه معلومات وړاندې کړم، خولکه څرنګه چې ددغه کتاب په سریزه کې ماکښلي دي چې دغه څېړنه اکثره په کتابي او کتابتوني څېړنو ولاړه ده اوماله بده مرغه دمساعد وشرایط دنشتوالي له کبله ونه شول کولای چې په دغه برخه کې ساحوي څېړنه اوریسرچ وکړم چې البته دساحوي ریسرچ او څېړنې په صورت کې به داکار نور هم ښه شوی وای ځکه که په دې دې برخه کې ساحوي څېړنه شوې وای کېدای شو ډېر هغه موضوعات چې دلته زما په څېړنه کې پاتې دي رابر سېره اوپه ډاګه شوې به وای .

زه بشپړه عقیده لرم که چیرې په راتلونکې کې داډول اتنوګرافیکې څېړنه ترسره کیږي په حتمي توګه دې دساحوي څېړنو امکانات او زمینې برابرې شي څو زما په کار بانـدې یو څه نور معلومات هم ورزیات شوي وي، څو سره له دې هم زه دپښتني قبیلو په باب له دغې څېړنې څخه لاندې نتیجه ګیري کوم او خپل پیشنهادونه هم وړاندې زیاتوم:

۱ـ که څه هم په دغه لیکنه کې د ځینو قبیلو ددود ونو اوددوی دکلتور په باب څه ناڅه لیکل شوي دي خو څرنګه چې داکار زما په پروژې پورې اړه نه درلوده نوهغه مې په لنډه توګه بیان کړي دي که په راتلونکې کې داډول څېړنې

ترسره کیږي نو بیا به نه وي چې کلتوري برخې یې هم په بشپړه توګه وڅیړلې شي که څه هم پښتانه په مجموع کې که د پښتنو په هر ټرانسیز ګروپ او دلې پورې اړه ولري ډیر ورته دودونه، ترخونه او څلي لري چې بنسټ یې پر پښتونولۍ ایښودل شوي دي، خو دغه دودونه او ترخونه کله کله په بیلا بیلا پښتني قبیلو کې سره توپیر لري .

۲ـ زما په عقیده که چیرې په راتلونکي وخت کې داسې څیړنې ترسره کیږي نو دهغو قبیلو په باب چې اتنوګرافیکې څیړنې کیږي ددوی د استوګنې دسیمو او نورو کلتوري برخو نقشو او عکسونو ته هم اړتیا لیدله کیږي .

۳ـ که چیرې په دغه برخه کې دراتلونکو څیړنو له پاره د هرولایت په سطحه چې هلته پښتانه اوسیږي یو یو تن با صلاحیته او مجرب محقق وټاکل شي نو دا کار به ډیره ګټوره نتیجه ولري .

٤ـ که چیرې په راتلونکي کې د پښتو څیړنو د بین المللي مرکز په سطحه دقبایلو او کوچیانو د څیړلو په مقصد جلا جلا د پارتمنتونه جوړ او په دغه برخه کې تکړه او پیاوړي کسان چې په دغه برخه کې د تحقیقاتو او څیړنو توان ولري وټاکل شي نو په راتلونکې کې به په دغه برخه کې زموږ هغه نیمګړ تیاوې لیرې شي چې موږ ورسره لاس او ګریوان یو .

۵ـ همدا راز د پښتنو د اتنوګرافۍ په برخه کې باید د پښتو څیړنو دبین المللي مرکز هغه شمیر غړو ته چې په دغه ساحه کې پلټنې او تحقیقات کوي د تکړه او مجربو کسانو ترلار ښوونې لاندې علمي کورسونه دایر او جوړ شي څو زموږ محققین ترڅیړنو دمخه دا تنوګرافۍ په باب علمي پانګه ولري .

په هرحال زه پای کې دخپلې دغې څیړنې څخه دا نتیجه ترلاسه کولای شم چې زما دغه اثر چې د پښتني قبیلو د پیژند لو په باب لومړنی منظم اثر دی بې ګټې به نه وي او دهغو کسانو په وړاندې په ځواب ورکړای شي چې په دا راز تحقیقاتو بوخت دي .

مأخذونه او منابع

۱ـ الفنستون، مونټ ستیوارټ، دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوك، ددوکتور محمد حسن کاکړ ژباړه، دپښتو څیړنو بین المللی مرکز، دآریانا مطبعه ۱۳۶۱ ﻫ . کال .

۲ـ پاڼه وال، حسن ګل، دپښتنې خیلونو قاموس، دپښتوڅیړنو بین المللی مرکز ۱۳۶۵ ﻫ کال، (ناچاپ) .

۳ـ بړیڅی، حافظ الملك نواب حافظ رحمت خان، خلاصة الانساب (پېښور اکیډیمی) پبلك آرټ پرس، ۱۹۷۳ ع کال .

٤ـ بینوا، عبدالروف، هوتکی‌ها، کابل، دولتی مطبعه (۱۳۳۵) ﻫ کال .

۵ـ بینوا، عبدالروف، د افغانستان نومیالی، لومړی ټوك، داطلاعاتو وکلتور وزارت، دولتی مطبعه ۱۳۵۳ ﻫ . کال .

٦ـ بینوا، عبدالروف، پښتونستان، کابل عمومی مطبعه، ۱۳۳۰ ﻫ کال .

۷ـ پښتانه کوچیان، دپښتوڅیړنو بین المللی مرکز، کابل، دولتی مطبعه ۱۳۶۰ ﻫ . کال

۸ـ پیرمعظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خانی پېښور : پښتواکیډیمی، پېښور یونیورسټی، پبلك آرټ پرس، ۱۹۷۱ ﻫ . کال .

۹ـ حبیبی، عبدالحی، دپښتوادبیاتوتاریخ، لومړی ټوك، کابل : دولتی مطبعه ۱۳۲۵ ﻫ . کال .

۱۰ـ حبیبی، عبدالحی، دپښتوادبیاتو تاریخ، دوهم ټوك، کابل، دولتی مطبعه ۱۳٤۲ ﻫ . کال .

۱۱ـ حبیبی، عبدالحی، پنجاه مقاله، داجتماعی علومو مرکز، کابل : دولتی مطبعه، ۱۳۶۲ ﻫ . کال .

۱۲- ختک، افضل خان، تاریخ مرصع، (یونیورسیتی بلک ایجنسی) ۱۹۸٤ ع
کال.

۱۳- حلمي، محمدولي، دغزني تاريخي جغرافيا، داجتماعي علومو مرکز، کابل
دولتي مطبعه، ۱۳٦۲ هـ . کال.

۱٤ - دافغان ياد، دمقالومجموعه، دهيواد مل په زيار، دکابل پوهنتون،
۱۳٦۰ هـ . کال

۱۵ - دامير کروړياد، د مقالومجموعه، دهيوادمل په زيار، دژبواوادبياتومرکز
کابل ،دولتي مطبعه ۱۳٦٤ هـ . کال

۱٦ - دپښتنوتوللنيز-اقتصادي جوړښت، دجلات خان حکمتي په اديټ او
سريزه ،دپښترخيړنو بين المللي مرکز۱۳٦۲ هـ . کال

۱۷ - دراحت ياد، دمقالومجموعه، دهيواد مل په زيار، دکابل پوهنتون
دژبواواد بياتوپوهنځی ، ۱۳٦٤ هـ . کال

۱۸- درو يزه، اخون، تذکرة، الابرار والاشرار، پيښور، ادارهٔ اشاعت سرحد
۱۹٦۰ ع کال.

۱۹- دوړ، شيررحمن، (اضلاع، ايجنسی هاوقبايل ايالت پښتونستان) کابل:
دقومونو اوقبايلوچارو وزرارت ۱۳٦٤ هـ . کال.

۲۰- دوړ، شيررحمن، معلومات مختصردربارهٔ اقوام وقبايل ولايات سرحدی
کشور، کابل : دقومونو او قبايلو چارو وزارت، ۱۳٦۳ هـ . کال.

۲۱- رشاد، عبدالشکور دخمکنيومياعمر، داجتماعي علومو مرکز دافغانستان
دعلوموا کادمي، کابل: دولتي مطبعه ۱۳٦۵ هـ کال.

۲۲- رشاد، عبدالشکور، لودی پښتانه، پښتوټولنه، کابل: (۱۳۳٦)هـ . کال.

۲۳- ساد، خيرمحمد، لرغوني آريائيان، دپښتوخيړنو بين المللي مرکز، ۱۳٦۳ هـ کال.

۲٤- سيال کاکړ، ولي محمد خان، پښتواو پښتانه په سهيلي پښتونخواکی،
کويټه ۱۹۷٦ ع کال.

۲۵- شينواری، دوست محمد، د افغانستان ژبي اوتوکمونه، پښتوټولنه

(کابل : ۱۳۵٤ هـ .)

۲٦- شینواری ، دوست ، د جرگې مجلې د دریم کال ۱۱- ۱۲- او ۱٤ گڼې :

۲۷- ظفر ، کاکاخیل ، سید بهادرشاه ، پښتانه د تاریخ په رڼا کې ، (پیښور یو- نیورسیټي بك ایجنسي) ۱۹٦۲ ع کال .

۲۸- عطایي ، محمد ابراهیم ، د پښتني قبیلو اصطلاحي قاموس ، د پښتو څیړنو بین المللي مرکز دولتي مطبعه ۱۳۵۸ هـ . کال .

۲۹- عطایي ، محمد ابرهیم ، خیل او ویش ، د اجتماعي علومو علمي او تحقیقي مرکز د افغانستان د علومو اکاډمي ، کابل ۱۳٦۰ هـ . کال .

۳۰- غبار ، میرغلام محمد ، افغانستان درمسیر تاریخ ، کابل : دولتي مطبعه ۱۳٤٦ هـ . کال :

۳۱- قاضي عطاءالله خان ، د پښتنو تاریخ ، اومړی ټوك ، کابل ۱۳۵٦ هـ . کال .

۳۲- کامل ، دوست محمد ، خوشحال خان ختك ، اداره اشاعت سرحد ، پیښور ۱۹۵۱ ع کال .

۳۳- گنداپور ، شیر محمدخان ، تواریخ خورشید جهان ، (لاهور : ۱۸٦۷ ع) کال .

۳٤- محمدحیات خان ، حیات افغاني ، پښتو ژباړه ، د فرهاد ظریفي او عبداللطیف طالبي ، کابل : د قومونو او قبایلو چارو وزارت ۱۳٦۲ هـ کال :

۳۵- ناغر ، زردارخان ، صولت افغاني ، کانپور ، ۱۸۷٦ ع . کال .

۳٦- هروی ، نعمت الله ، مخزن افغاني یا تاریخ خان جهاني ، ډهاکه ، ۱۹٦۰ ع کال .

۳۷- هیوادمل ، د محمد هوتك ژوند او مزار ، د بایزید روښان پوهنتون ، د لوړو او مسلکي تحصیلاتو مطبعه ۱۳٦۲ هـ . کال .

۳۸- یوری ، گانکوفسکي ، د درانیانو امپراتوري ، د پوهنوال دوکتور گل محمد نورزي ژباړه ، پښتو ټولنه ۱۳۵۷ هـ . کال .

39· H·J· Roverty' Notes On Afghanistan and Baluchistan' London' 1880·

40· Bellew: The Races Of Afghanistan, Delhi' 1980·

41· Kandra and Bawas The History Of Muslim Rule In India, Jullunder Bhambri Printing Press 1976·

42· The Dictionary Of Patan Tribes' Army Headquarter Culcutta' 1910.

د دی اثر دلیکوال نور آثار په لاندی ډول دی:

الف : چاپ شوی آثار :

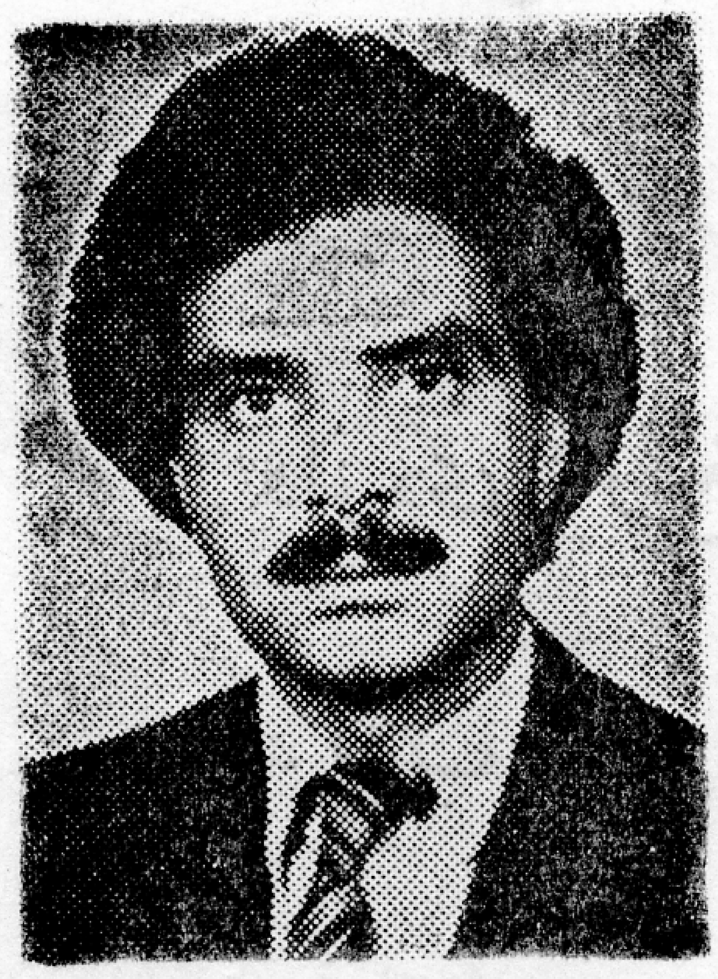

د کتاب لیکوال

۱- (دخوشحال خان ختک په نامه اثر ترجمه) چی دافغانستان د علوموا کاډمی له خوا د آریانا په مطبعه کی چاپ شوی دی.

۲- (دداو دی تاریخ ترجمه) چی د افغانستان دعلومو- اکاډمی له خواد آریانا په مطبعه کی چاپ شوی دی .

۳- حیات افغانی (دښاغلی ظریفی سره ګډه اومشترکه ترجمه) چی د سرحدونوچاروو زارت "د نشراتو او فرهنګی چارو د ریاست له خوا د آریانا په مطبعه کی په دریو ټوکونو کی چاپ شوی دی .

٤- پښتنی قبیلی چی همدا اوسنی اثر دی اود علوموا کاډمی له خوا دښوونی- اوروزنی په مطبعه کی چاپ شوی دی .

ب . نا چاپ آثار.

٥- حیات حافظ رحمت خان ، چاپ ته چمتو دی .

٦- شیرشاه اود هغه زمانه (دښاغلی ظریفی سره ګډه ترجمه) د چاپ له پاره چمتو دی.

۷- سکهان اود دوی مذهبی لارښوونکی (ناچاپ)

هغه آثار چې د دې کتاب دلیکوال له خوا اهتمام شوي دي،دادي:

۱ـ ارغوني آريائيان.

۲ـ د پښتونو ټولنيز ـ اقتصادي جوړښت .

۳ـ خوشحال خان ختک او دده ادبي مکتب .

٤ـ تورکمې مرغلرې .

۵ ـ د ساحوي ريسرچ د ستونزو او پرابلمونو د مقالو مجموعه .

٦ـ خوشحال خان ختک .

۷ـ داودي تاريخ .

۸ـ د ادب د تيورۍ اساسونه .

۹ـ سوالنامه

۱۰ـ آمير کرور او رچند پښتو شاعرات .

۱۱ـ د ننګرهار کرنيزه جغرافيه .

۱۲ـ د اقتصادي سياست په رڼا کې د ټولنيزي ـ اقتصادي پرمختيا پلان جوړونه.

PROPERTY OF ACKU

(c) ketabton.com: The Digital Library

Pashtun Tribes

(paṣtani qabilé)

by

Abdul Latif Talebi

Afghanistan Academy of Sciences
International Centre for Pashto Studies
Kabul, 1991

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library